

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

Річний звіт

2001

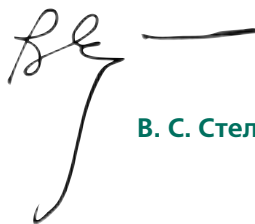
Шановні пані та панове!

У 2001 році політика Національного банку України спрямовувалася на створення монетарних умов для забезпечення подальшого економічного зростання та досягнення макроекономічних показників, передбачених загальнодержавною Програмою економічного та соціального розвитку України.

На виконання зазначеної мети Національний банк України упродовж 2001 року знижував рівень облікової ставки, зменшував нормативи обов'язкового резервування та запроваджував нові механізми рефінансування банків. Адекватно до змін зовнішніх і внутрішніх чинників проводилася валютно-курсова політика, результатом якої стало забезпечення зовнішньої стабільності гривні. Дії Банку сприяли зростанню заощаджень населення та суб'єктів господарювання, розвитку кредитних відносин, а також посиленню економічних інтересів до підвищення ефективності господарювання.

Як і в попередні роки, персонал Національного банку України продемонстрував високий рівень професіоналізму, яким він завжди був знаний. Я вдячний членам Ради та Правління Національного банку України, всім службовцям за плідну співпрацю.

**Голова Національного
банку України**

В. С. Стельмах

РАДА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
(за станом на 01.01.2002 року)

Голова Ради –
радник Президента України
А. С. ГАЛЬЧИНСЬКИЙ

Віце-президент акціонерного
комерційного інноваційного
банку "Укрсиббанк"
Е. Е. Галієв

Радник Міністра фінансів України
І. О. Мітюков

Радник Президента України
С. Г. Осика

Народний депутат України
В. І. Хорошковський

Народний депутат України
І. Ф. Шаров

Голова Чернігівської обласної
державної адміністрації
М. П. Бутко

Голова
Національного банку України
В. С. Стельмах

Голова підкомітету Комітету
Верховної Ради України з питань
фінансів і банківської діяльності,
заступник Голови Ради
Національного банку України
П. О. Порошенко

Голова Комітету Верховної Ради
України з питань фінансів і
банківської діяльності
В. Б. Альошин

Член Комітету Верховної Ради
України з питань фінансів і
банківської діяльності
С. В. Буряк

Член Комітету Верховної Ради
України з питань
бюджету
І. О. Плужников

Міністр фінансів України
І. О. Юшко

Голова підкомітету Комітету
Верховної Ради України з питань
фінансів і банківської діяльності
Ф. І. Шпиг

Голова
Всеукраїнського об'єднання
"Батьківщина"
Ю. В. Тимошенко

СКЛАД ПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
(за станом на 01.01.2002 року)

Голова Національного банку
України
В. С. СТЕЛЬМАХ

Перший заступник Голови
А. В. Шаповалов

Заступник Голови
В. Л. Кротюк

Заступник Голови
П. М. Сениц

Заступник Голови
Я. Ф. Солтис

Директор Департаменту
монетарної політики
Н. І. Гребеник

Директор Департаменту
валютного регулювання
С. О. Яременко

Директор Департаменту
бухгалтерського обліку
В. І. Ричаківська

Директор Генерального
департаменту
банківського нагляду
О. І. Кірсєв

Директор Юридичного
департаменту
В. В. Пасічник

Директор Фінансового
департаменту
О. М. Кандибка

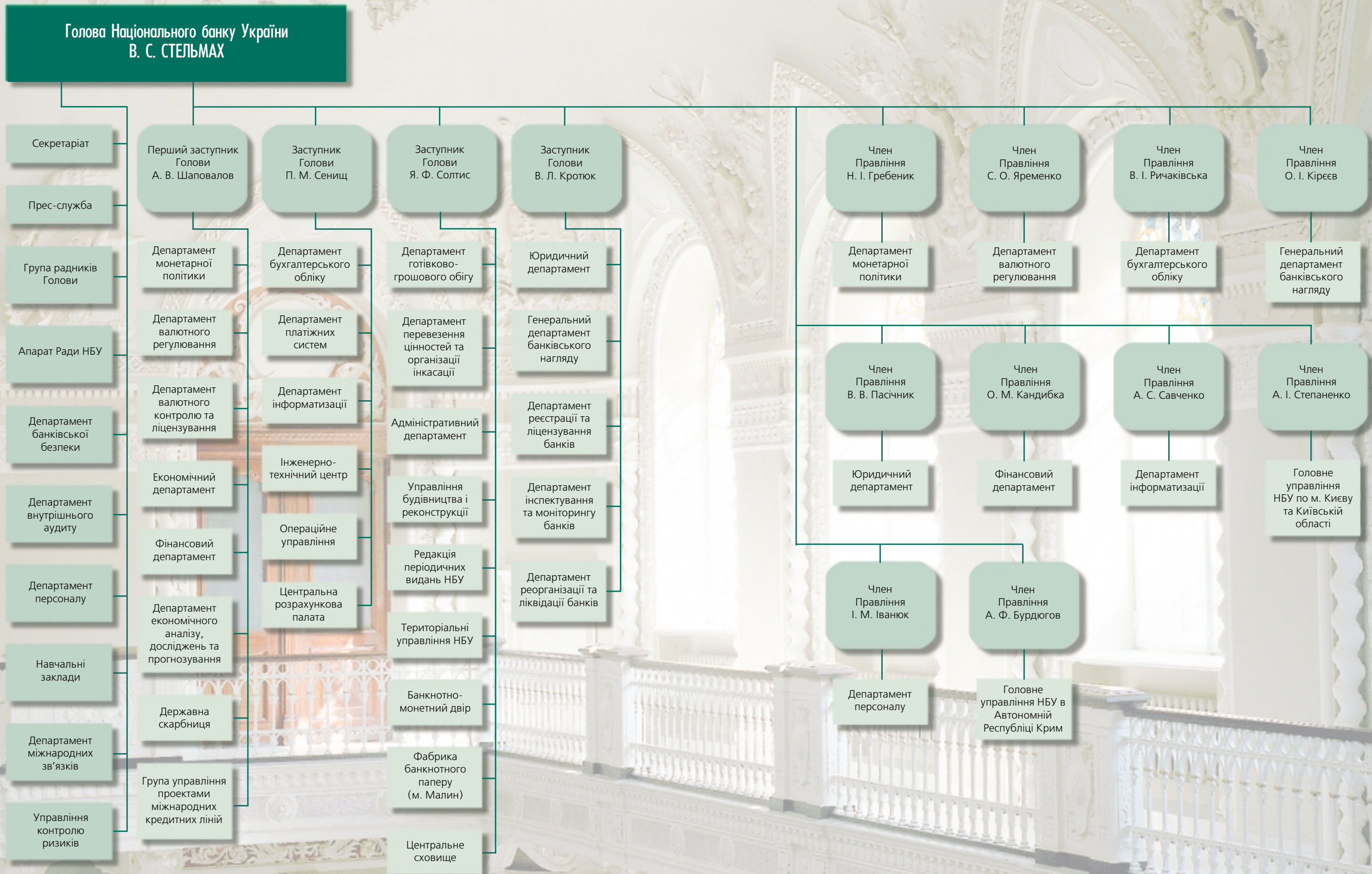
Директор Департаменту
інформатизації
А. С. Савченко

Начальник Головного
управління НБУ по
м. Києву та
Київській області
А. І. Степаненко

Директор Департаменту
персоналу
І. М. Іванюк

Начальник Головного
управління НБУ в
Автономній Республіці
Крим
А. Ф. Бурдюгов

СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
(за станом на 01.01.2002 року)

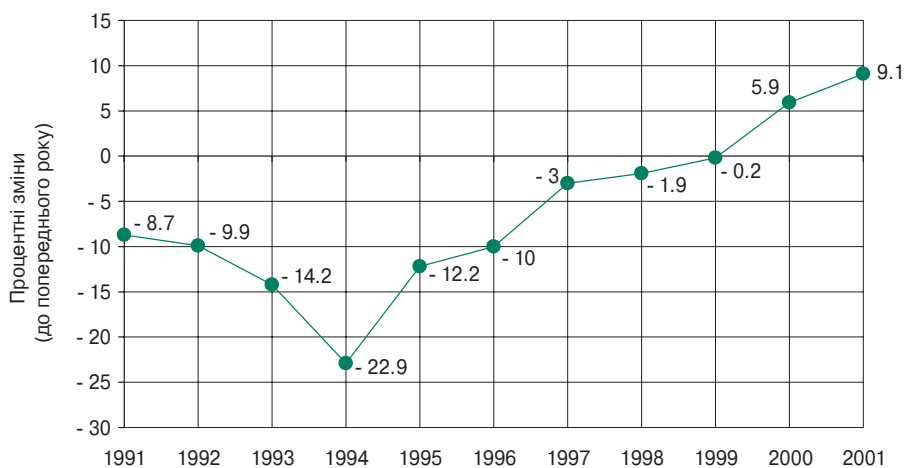
Розділ 1.
ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА
СИТУАЦІЯ

1.1. РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Для України 2001 рік був роком закріплення позитивних економічних зрушень, започаткованих у попередні роки. Поліпшення ситуації в економіці визначалося збалансованою макроекономічною політикою Уряду та Національного банку України, спрямованою на виконання завдань, визначених Посланням Президента України до Верховної Ради України "Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічного і соціального розвитку на 2000–2004 роки".

За офіційними даними Держкомстату України, зростання реального ВВП у 2001 році становило 9.1%, що на 3.2 процентного пункту більше, ніж у 2000 році. Цей показник в Україні був найвищим серед країн Центральної і Східної Європи. У номінальному вираженні обсяг ВВП становив 202 млрд. грн.¹

Реальний валовий внутрішній продукт України в 1991–2001 роках

Високі темпи економічного зростання забезпечувалися підвищенням як зовнішнього, так і внутрішнього попиту. При цьому якщо в першому півріччі 2001 року економічне зростання ґрунтувалося на подальшому піднесенні експортних галузей промисловості унаслідок поліпшення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту українського експорту, то в другому півріччі – на збільшенні внутрішнього попиту та зростаючому заміщенні імпорту.

Приріст ВВП у звітному році було одержано завдяки збільшенню валової доданої вартості за всіма видами економічної діяльності, крім охорони здоров'я та соціальної допомоги, де вона знизилася на 1.2%. Найвищі темпи приросту валової доданої вартості спостерігалися в оптовій та роздрібній торгівлі, торгівлі транспортними засобами, наданні послуг з ремонту (25%) та в обробній промисловості (16.5%), що зумовлювалося поживленням внутрішнього попиту на кінцеву продукцію унаслідок зростання реальних грошових доходів населення.

Упродовж 2001 року зберігалися позитивні структурні пропорції економічного зростання – приріст валової доданої вартості в обробній промисловості (16.5%) у 5 разів перевищив темпи зростання валової доданої вартості в добувній (3.3%) та майже у 2 рази – приріст ВВП. Темпи зростання чистих податків на продукти (10.6%) перевищили темпи збільшення ВВП, що було результатом скасування необґрунтованих податкових пільг і сприяло зміцненню економічної бази бюджетної системи.

¹ За попередніми даними Держкомстату України.

У структурі ВВП, розрахованому за виробничим методом, найбільша частка валової доданої вартості створювалась у зорієнтованій на кінцеву продукцію обробній промисловості – 20.6% від загального обсягу ВВП. Питома вага доданої вартості сільського господарства, мисливства та лісового господарства в загальному її обсязі становила 14.7%, транспорту – 11.3%.

Закріпилася тенденція, що розпочалася у 2000 році, до зниження частки чистих податків на продукти: питома вага чистих податків на продукти (крім субсидій) у 2001 році зменшилася порівняно з попереднім роком на 3.5 процентного пункту і становила 11.7%. Це позитивно вплинуло на підвищення ділової активності, оскільки відбулось послаблення податкового навантаження на суб'єкти господарювання.

Аналіз даних, наведених у таблиці, про співвідношення між випуском товарів та послуг і валовою доданою вартістю або проміжним споживанням, свідчить про зростання витратомісткості виробництва. Подолання негативної тенденції до скорочення частки валової доданої вартості сприятиме поліпшенню економічних результатів виробничої діяльності.

Структура випуску товарів та послуг

Показники	1998	1999	2000	2001*
Обсяг випуску товарів та послуг				
млрд. грн.	236	298	400	475
у %	100	100	100	100
Проміжне споживання				
млрд. грн.	134	168	230	273
у %	56.6	56.3	57.4	57.5
Валова додана вартість				
млрд. грн.	102	130	170	202
у %	43.4	43.7	42.6	42.5

У структурі ВВП за використанням питома вага кінцевих споживчих витрат у 2001 році становила 77.9%, або збільшилася порівняно з 2000 роком на 2.1 процентного пункту. Найбільшу частку в кінцевих споживчих витратах становили витрати домашніх господарств – 55.4%, що на 1.1 процентного пункту вище, ніж у 2000 році. Більше, ніж у попередньому році (на 1.3 процентного пункту) зросли кінцеві споживчі витрати сектору загального державного управління, які в загальному обсязі становили 20.5%.

Структура ВВП за категоріями використання

(у фактичних цінах)

Показники	2000 рік		2001 рік	
	загальний обсяг, млн. грн.	питома вага, % до підсумку	загальний обсяг, млн. грн.	питома вага, % до підсумку
Валовий внутрішній продукт	170070	100.0	201927	100.0
у тому числі:				
кінцеві споживчі витрати	128901	75.8	157411	77.9
валове нагромадження	33531	19.7	41154	20.4
чистий експорт товарів та послуг	7638	4.5	3362	1.7

Відбулися позитивні зміни в структурі кінцевого використання, у результаті чого частка валового нагромадження основного капіталу збільшилася з 19.7% у 2000 році до 20.4% у 2001 році. Це свідчить про активізацію інвестиційної діяльності як стратегічно важливої умови економічного зростання. Обсяги капітальних вкладень – одного з вагомих компонентів валового нагромадження основного капіталу – у 2001 році зросли порівняно

з 2000 роком на 17.2%. Це сприяло збільшенню обсягів валового нагромадження основного капіталу на 8.3%.

У структурі ВВП за категоріями кінцевого використання у 2001 році частка чистого експорту становила 1.7%, або зменшилася на 2.7 процентного пункту порівняно з попереднім роком. Це зумовлено зменшенням у 2 рази сальдо товарів та послуг порівняно з попереднім роком, яке становило 613 млн. дол. США порівняно з 1301 млн. дол. США у 2000 році, а також зростанням вищими темпами обсягу імпорту порівняно з експортом відповідно на 14 та 10.8%.

Структура ВВП за категоріями доходу

(у % до підсумку)

Показники	1998	1999	2000	2001
ВВП	100	100	100	100
у тому числі:				
Оплата праці найманих працівників	48.1	44.3	42.3	43
Валовий прибуток, змішаний дохід	32.7	38.1	40.9	44.1
Чисті податки на виробництво та імпорт	19.2	17.6	16.8	12.9

Як свідчить аналіз структури ВВП за категоріями доходу в 2001 році, питома вага оплати праці найманих працівників збільшилася з 42.3% у 2000 році до 43%. Частка валового прибутку і змішаного доходу до ВВП становила 44.1%, або збільшилася на 3.2 процентного пункту, і характеризувала зростання фінансових можливостей щодо забезпечення відтворювальних процесів економіки.

Частка чистих податків на виробництво та імпорт зменшилася з 16.8% у 2000 році до 12.9% у звітному, що також сприяло активізації підприємницької діяльності.

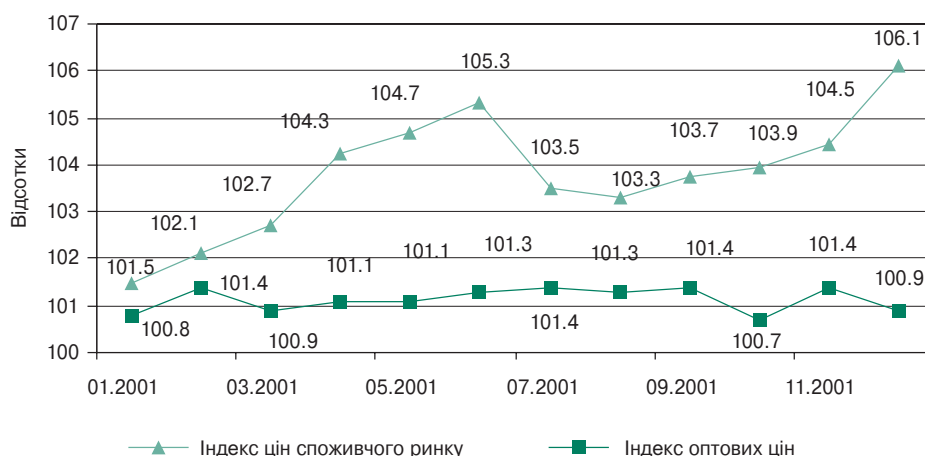
Дефлятор ВВП у 2001 році становив 108.8 порівняно з 123.1% у 2000 році.

1.2. ІНФЛЯЦІЯ

Рівень інфляції в Україні за 2001 рік становив 6.1%. Порівняно з попереднім роком темпи зростання споживчих цін знизилися майже в 4.2 рази. Упродовж року на динаміку цін по-різному впливали чинники, що лежать в основі ціноутворення. Так, збереження виробничої та інвестиційної активності, зростання реальних грошових доходів населення і, як наслідок, зростання споживчого попиту призводили до посилення цінового тиску на економіку. Проте виважена грошово-кредитна та валютна політика Національного банку України, задовільний стан державних фінансів, збереження позитивного сальдо поточного рахунку платіжного балансу та зростання продуктивності праці сприяли зниженню інфляційного потенціалу.

Упродовж 2001 року серед структурних компонентів загального підвищення споживчих цін випереджаючими були темпи зростання цін на продовольчі товари. За рік вартість продуктів харчування підвищилася на 7.9% (у 2000 році аналогічний показник становив 28.4%). Посилився негативний вплив зростання цін на окремі види плодоовочевої продукції, які відносяться до найволатильніших цін. Зокрема, ціни на фрукти зросли на 27.7% порівняно з 17.2% у 2000 році. Подорожчання продовольчих товарів певною мірою зумовлювалося й прискореним зростанням цін на продукцію тваринництва, що спричинило подорожчання продуктів харчування. За рік ціни на м'ясо і птицю зросли на 29.7%, на ковбасні вироби – на 19%. Ріст цін на м'ясо спричинений також і обмеженням імпорту м'яса великої рогатої худоби. В умовах зростаючого попиту це розширювало можливості для підвищення цін на продукцію вітчизняних виробників.

Кумулятивні індекси споживчих та оптових цін

На динаміку споживчих цін у 2001 році впливало й підвищення цін на платні послуги населенню, хоча темпи росту уповільнилися. Ціни (тарифи) на послуги зросли на 5.3% порівняно з 31.2% у 2000 році, найбільше (на 39.8%) – на послуги фінансових установ.

За рік непродовольчі товари подорожчали на 0.2% порівняно з 8.9% у 2000 році. Найбільше (на 9%) підвищилися ціни на друковані видання. Істотне збільшення завантаження вітчизняних нафтопереробних заводів та скорочення імпорту готових нафтопродуктів зумовило зниження цін на бензин на 33% (у 2000 році вони підвищилися на 24.3%). Наявність ревальваційних тенденцій гривні на валютному ринку була однією з головних причин повільного зростання цін на непродовольчі товари у 2001 році, оскільки в цій групі товарів частка імпорту залишалася достатньо високою.

У поквартальному розрізі ціни споживчого ринку зростали досить рівномірно за винятком III кварталу, протягом якого спостерігалася дефляція.

Зростання споживчих цін у I кварталі на 2.7% зумовлювалося насамперед сезонним подорожчанням продовольчих товарів (на 3.6%). Найбільше зросли ціни на овочі (на 13.8%), м'ясо та птицю (на 11.4%). Зростання ціни на цукор (на 7.7%) було зумовлене підвищенням попиту над пропозицією та підвищенням мінімальної ціни на нього. Водночас унаслідок збільшення пропозиції з боку приватного сектору в січні – березні значно (на 21%) знизилася ціна на яйця. Ціни на непродовольчі товари зростали повільніше (на 0.3%). Слід відзначити зниження цін на бензин на 7.5%. Платні послуги подорожчали на 1.6%, що пояснюється підвищенням тарифів на житлово-комунальні та побутові послуги.

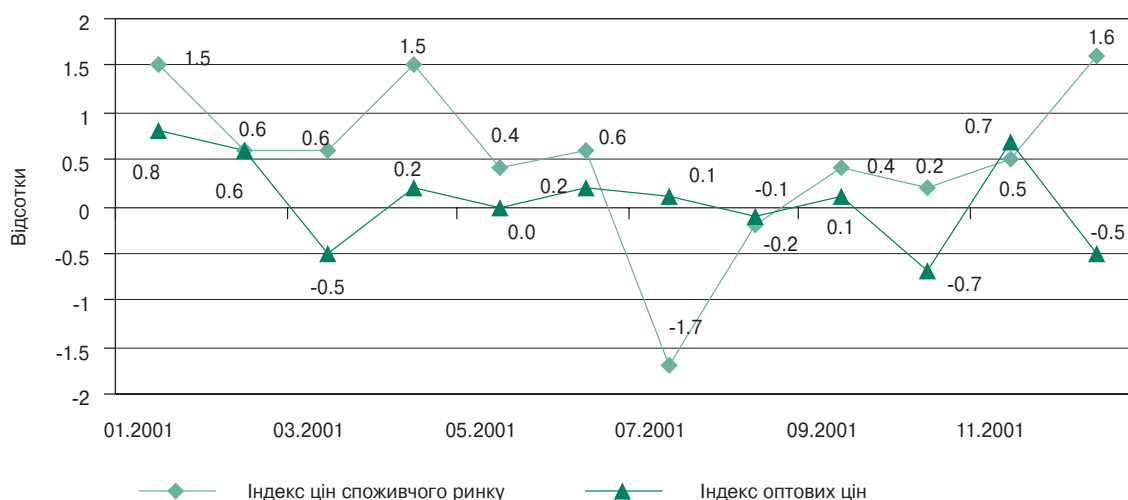
У II кварталі 2001 року індекс споживчих цін зріс на 2.5%. Значне збільшення грошової маси протягом зазначеного періоду не вплинуло на прискорення інфляції, оскільки Національний банк України, застосовуючи відповідні інструменти грошово-кредитного регулювання, утримував монетарні показники в необхідній збалансованості з макроекономічними показниками. Основною компонентою, що впливала на зміну загального індексу споживчих цін у квітні – червні, залишалася зміна цін на продовольчі товари, яка була зумовлена головним чином дією сезонних чинників та зростанням споживчого попиту у зв'язку з Великодніми святами. Найбільше зросли ціни на овочі (21.3%), м'ясо та птицю (12.6%), фрукти (10.7%). Унаслідок збільшення внутрішнього та зовнішнього попиту на олію (останньому сприяло зниження експортного мита) і скорочення обсягів її виробництва через дефіцит сировини ціни на даний продукт харчування зросли на 8.1%. Індекс цін непродовольчих товарів у III кварталі залишився без змін, а платні послуги населенню подорожчали на 1.1%.

У III кварталі індекс споживчих цін знизився на 1.5%, що значною мірою було зумовлено сезонним здешевленням продуктів харчування (на 2.6%), які становили майже

дві третини в структурі споживання населення. Найбільше знизилися ціни на картоплю (на 45%) та фрукти (на 17.9%). Збереження тенденції до зміцнення гривні залишалося головною причиною повільного (на 0.3%) зростання цін на непродовольчі товари. Ціни на послуги протягом кварталу зросли на 1.1%. Найбільше збільшилися ціни на санаторно-курортні й туристичні послуги, що пов'язано з початком сезону відпусток.

Зростання індексу споживчих цін у IV кварталі 2001 року на 2.4% відбулося в основному внаслідок сезонного подорожчання продовольчих товарів, підвищення платоспроможного попиту населення (унаслідок виплат заборгованості із заробітної плати та соціальних виплат) і через зростання попиту у зв'язку з різдвяними та новорічними святами.

Динаміка індексів цін (темпи приросту до попереднього місяця, %)

Середньомісячна інфляція у 2001 році становила 0.5% порівняно з 1.9% у попередньому році. У середньорічному обчисленні споживчі ціни зросли на 12% порівняно з 28.2% у 2000 році.

Темпи зростання цін виробників у 2001 році суттєво уповільнилися. Протягом року вони зросли на 0.9% порівняно з 20.8% у попередньому році. Основними причинами значного уповільнення зростання цін виробників була плавна ревальвація гривні, оскільки у собівартості промислових товарів значною залишалася частка імпортованих складових, а також підвищення продуктивності праці. Середньомісячний рівень зростання цін виробників становив 0.1% порівняно з 1.6% у 2000 році.

Структурні чинники та досить волатильні ціни значною мірою визначали загальну динаміку розвитку інфляційних процесів. Довгострокові чинники, до яких відносяться споживчий попит, стан виробничих потужностей, грошово-кредитна політика і динаміка цін виробників промислової продукції, у цілому визначали зниження інфляції у 2001 році порівняно з 2000 роком.

1.3. ІНВЕСТИЦІЇ

Забезпечення макроекономічної стабільності та прийняття законодавчих актів стосовно структурних економічних реформ сприяли створенню сприятливого інвестиційного клімату й подальшому збільшенню внутрішніх інвестиційних ресурсів, а нові підходи в інвестиційній політиці держави були закріплені Указами Президента України "Про додаткові заходи щодо збільшення надходжень інвестицій в економіку України", "Про концепцію амортизаційної політики" і "Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні".

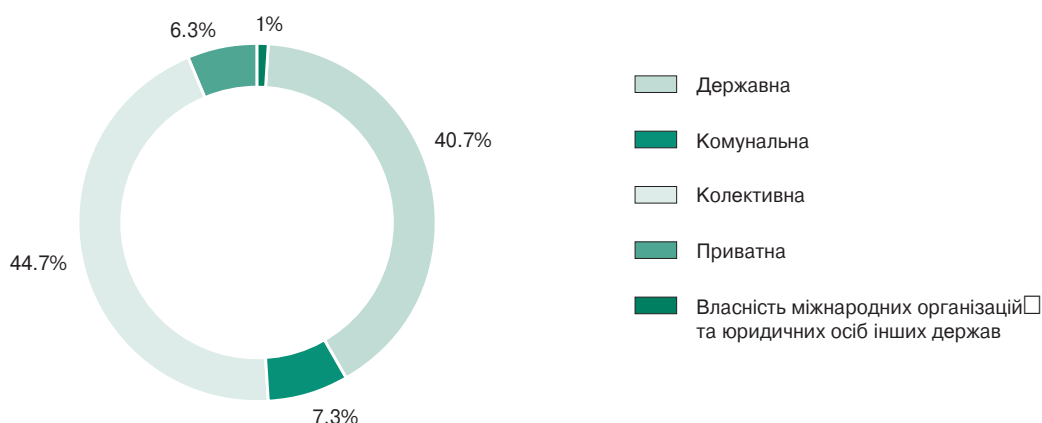
Прийняття зазначених документів сприятиме і в подальшому поліпшенню інвестиційного клімату, збільшенню обсягів інвестицій в економіку України, підвищенню фінансової зацікавленості суб'єктів господарювання у здійсненні інвестицій в основний капітал, у тому числі за рахунок коштів амортизаційних фондів, створенню рівних умов для всіх суб'єктів інвестиційної діяльності та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій в економіку України.

У 2001 році збереглася позитивна тенденція до випередження темпів зростання інвестицій в основний капітал (17.2%) над темпами зростання ВВП (9.1%) та промислового виробництва (14.2%). Обсяг освоєних капітальних вкладень за рахунок усіх джерел фінансування у 2001 році становив 26.7 млрд. грн., а фактична вартість основних фондів, введених у дію, становила 22.9 млрд. грн. (у 2000 році – 21.8 млрд. грн.).

Порівняно з попереднім роком обсяги інвестицій в основний капітал зросли майже в усіх регіонах України (крім Полтавської, Запорізької областей та м. Севастополя). Найвища інвестиційна активність спостерігалась у Волинській області, де обсяг капітальних вкладень зріс на 69.9% у зв'язку з будівництвом об'єктів і проведенням робіт із забезпечення електрифікації залізниці на ділянці Ківерці – Ковель – Луцьк, а також із розробленням газового родовища в Локачинському районі. Обсяг капітальних вкладень у Чернівецькій області зріс на 57.7% за рахунок будівництва Дністровської ГАЕС, у Сумській області – на 43.3% унаслідок придбання обладнання для Качанівського газопереробного заводу та спорудження об'єктів соціальної сфери. В Одеській області капітальні вкладення збільшилися на 37.1% за рахунок будівництва четвертої черги транспортної естакади та готельного комплексу в Одеському морському порту.

Основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал залишалися власні кошти підприємств та організацій, яких у 2001 році було освоєно в сумі 17.7 млрд. грн., або 66.3% від загального обсягу вкладень (у 2000 році – 67.6%). Обсяг державних інвестицій в основний капітал залишився незначним – 1.7 млрд. грн., або 6.4% (у 2000 році – 6.1%). За рахунок місцевих бюджетів було освоєно капітальних вкладень в обсязі 1.1 млрд. грн., або 4.1% (у 2000 році – 4.5%). Іноземні інвестиції становили 1.2 млрд. грн., або 4.5%. За рахунок кредитів банків було освоєно 0.7 млрд. грн. (2.6%) та інших джерел фінансування (приватних коштів, інвестиційних фондів тощо) – 2.9 млрд. грн. (10.9%). На будівництво власних житлових будинків населенням направлено 1.4 млрд. грн. (5.2%).

Інвестиції в основний капітал за формами власності у 2001 році (%)

Найбільшу частку (44.7%) усіх інвестицій в основний капітал освоєно підприємствами колективної форми власності, проте порівняно з 2000 роком питома вага вкладень цих

підприємств зменшилася на 2 процентних пункти. Натомість частка капітальних вкладень державних підприємств збільшилася на 1.3 процентного пункту і становила 40.7% від загального обсягу інвестицій. Підприємствами комунальної форми власності освоєно 7.3% від усіх вкладень, або на 0.8 процентного пункту більше, ніж у попередньому році. У приватному секторі освоєно 6.3% від усіх капітальних вкладень, з яких 80.7% становили кошти населення, використані на індивідуальне житлове будівництво. Інвестиції підприємств, що знаходяться у власності міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав, становили 1%.

Із загального обсягу капітальних вкладень на будівельно-монтажні роботи і на придбання машин, обладнання та устаткування на новозведені об'єкти і технічне переоснащення діючих підприємств направлено відповідно 46 і 46% (у 2000 році – відповідно 43 та 49%).

За видами економічної діяльності у 2001 році найбільшу (23%, або 6.1 млрд. грн.) частку загального обсягу інвестицій в основний капітал освоєно підприємствами транспорту, пошти та зв'язку, 19.8% – підприємствами обробної і 15% – добувної промисловості. При цьому в обробній промисловості пріоритетними для інвестування були підприємства харчової промисловості та з перероблення сільськогосподарських продуктів (6.1%), у добувній – підприємства з видобутку енергетичних матеріалів (вугілля, нафти та газу) – 12.8%. Підприємствами з виробництва електроенергії, газу й води освоєно 9.2% від загального обсягу інвестицій.

Обсяг інвестицій у сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги збільшився на 1.1 процентного пункту й становив у звітному році 4.4% від загального обсягу.

Серед видів економічної діяльності, в які 2001 року інвестицій було направлено вдвічі більше, ніж у 2000 році, – торгівля, готелі та ресторани. Проте в номінальному вираженні сума залишилася дуже незначною для масштабів українського ринку (0.9 млрд. грн.).

Пожвавлення економічної активності, прийняття Земельного та Митного кодексів України сприяли підвищенню довіри іноземних інвесторів до української економіки.

За оцінками міжнародних експертів, економічний ризик українського інвестиційного ринку значно зменшився, що позитивно вплинуло на оцінку України з боку провідних міжнародних рейтингових агенцій. Зокрема, агентство Moody's у листопаді 2001 року підвищило рейтинг України за зобов'язаннями в іноземній валюті із Сaa3 до Сaa1, а Standart & Poor's у грудні 2001 року присвоїло Україні суверенний кредитний рейтинг на рівні "B" із прогнозом за довгостроковими рейтингами "стабільний".

Приріст прямих іноземних інвестицій в 2001 році становив 792 млн. дол. США (2% до ВВП, у 2000 році – 1.9%), з яких 246 млн. дол. США – кошти, що надійшли від проведення приватизації низки об'єктів української економіки. Зацікавленість у приватизації виявили такі країни, як Словаччина (35% від усіх надходжень від приватизації), США – 32%, Росія – 27% та Великобританія – 6%. Пріоритетними були вкладення в енергогенеруючі компанії – 60% від загальної суми приватизації, у кольорову металургію та добувну промисловість надійшло відповідно 29 та 11%.

Прямі інвестиції в Україну надходили в основному у формі грошових внесків (77.5%), а також рухомого та нерухомого майна (21.8%).

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну з урахуванням надходжень від приватизації на кінець 2001 року становив 4.7 млрд. дол. США, або зріс за попередній рік на 20%. Переважну його частку становили внески нерезидентів з країн далекого зарубіжжя – 91%, і лише 9% належало інвесторам з країн СНД та Балтії.

У розрахунку на одного мешканця України обсяг прямих іноземних інвестицій становив 95 дол. США, що є одним з найнижчих показників серед країн СНД і Східної Європи.

Без урахування надходжень від приватизації у 2001 році вкладення іноземних інвесторів у економіку України становили тільки 546 млн. дол. США, що на 8% менше від обсягу вкладень у 2000 році (595 млн. дол. США).

В Україні на кінець 2001 року нараховувалося 8.2 тис. підприємств з іноземними інвестиціями. За видами економічної діяльності пріоритет щодо капіталовкладень належав харчовій промисловості та переробленню сільськогосподарських продуктів – 796 млн. дол. США (17% від загального обсягу), оптовій торгівлі та посередництву в торгівлі – 648 млн. дол. США (14%), фінансовій діяльності – 361 млн. дол. США (8%) і машинобудуванню – 346 млн. дол. США (7%).

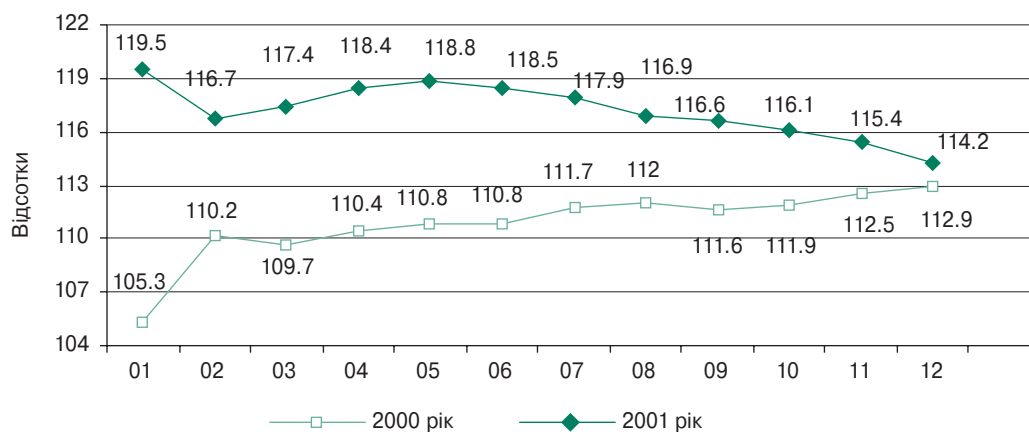
Обсяги інвестицій з України на кінець 2001 року становили 158 млн. дол. США, у тому числі в країни СНД та Балтії – 88 млн. дол. США (57% від загального обсягу), в інші країни світу – 70 млн. дол. США (43%).

Факторами, що перешкождали залученню інвестицій, у тому числі іноземних, залишалися нестабільність вітчизняного законодавства, нерівномірність податкового тиску, нерозвиненість фондового ринку, низький рівень платоспроможності населення тощо. Тому нарощування інвестиційного потенціалу та створення сприятливого інвестиційного клімату потребує стимулювання збільшення обсягів основних джерел інвестицій (населення, держави, підприємств та фінансових установ) шляхом розробки та впровадження економічних стимулів для підвищення інвестиційної мотивації інвесторів, удосконалення інфраструктури залучення інвестицій, забезпечення прав та інтересів інвесторів, підвищення інноваційної спрямованості інвестиційної діяльності.

1.4. ПРОМИСЛОВЕ ВИРОБНИЦТВО

У промисловості збереглася стійка тенденція до зростання обсягів виробництва впродовж усього звітного року. За 2001 рік промисловими підприємствами України вироблено продукції (надано послуг) на суму 155.9 млрд. грн., що на 14.2% більше, ніж у 2000 році (12.9%).

Темпи зростання обсягів промислової продукції у порівнянних цінах (наростаючим підсумком, у % щодо відповідного періоду попереднього року)

Найпозитивнішою динаміка розвитку виробництва була в I півріччі 2001 року. Порівняно з відповідним періодом попереднього року його зростання становило в I та II кварталах відповідно 17.8 та 19.7%. Протягом II півріччя 2001 року темпи приросту виробництва дещо уповільнились і в III та IV кварталах становили відповідно 13 та 7.8%.

В обробній промисловості, де зосереджено майже три чверті всього промислового виробництва, випуск продукції у 2001 році порівняно з 2000 роком зріс на 17.2%. Найвищими порівняно з попереднім роком були темпи приросту промислового виробництва у тих видах економічної діяльності, які були зорієнтовані на задоволення

інвестиційного попиту підприємств (машинобудування, ремонт та монтаж машин і устаткування – 18.8%) та задоволення споживчого попиту населення України (виробництво деревини й виробів з неї – на 28% і легкої промисловості – на 13.8%).

Випереджаючий розвиток машинобудування було забезпечено за рахунок технічного переоснащення виробництва. Зростання інвестицій забезпечило темп приросту в цій галузі порівняно з рівнем 2000 року на 3.5 процентного пункту, а експорт продукції зріс на 42%, і його питома вага в загальному експорті промислової продукції збільшилася до 21% порівняно з 16% у 2000 році.

Підвищення якості продукції та зростання продуктивності праці вплинули на зростання темпу приросту обсягів продукції у харчовій промисловості та з перероблення сільськогосподарських продуктів, целюлозно-паперовій і поліграфічній, який за рік становив по 18.2% у кожній.

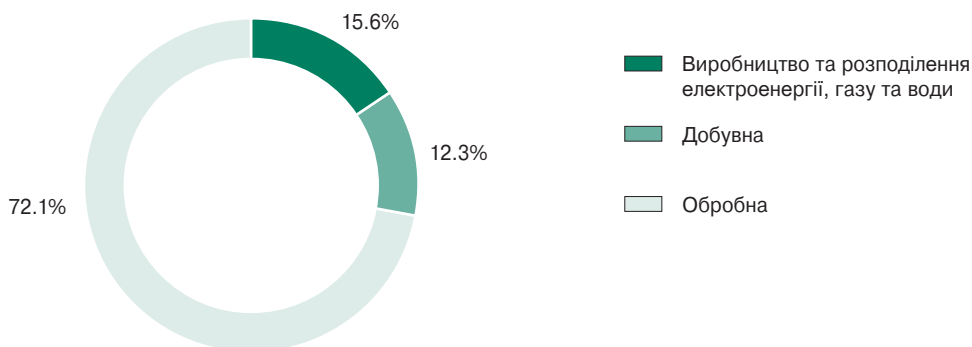
Для експортних галузей промисловості у 2001 році через зміну кон'юнктури на світовому ринку (передусім для металургійного виробництва), введення з 1 травня 2001 року Російською Федерацією квоти на постачання сталевих труб, проведення низки антидемпінгових розслідувань щодо продукції українських виробників склалися несприятливі умови. Проте основні експортні види промислової діяльності забезпечили зростання обсягів виробництва продукції порівняно з попереднім роком.

У хімічній та нафтохімічній промисловості приріст виробництва у 2001 році становив 10.6% (торік – 8.8%), що зумовлено зростанням обсягу основного хімічного виробництва (на 7.9%) та гумової продукції і виробів із пластмас (на 24.7%).

Запровадження економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу сприяло збільшенню обігових коштів, підтриманню цінової конкуренції та зменшенню частки бартерних розрахунків завдяки наданню пільг з податку на прибуток, реструктуризації податкової заборгованості тощо. Разом з тим на підприємствах *металургії та з оброблення металу*, починаючи з серпня 2001 року, спостерігалось щомісячне скорочення обсягів продукції порівняно з попереднім роком (у III кварталі падіння становило 1.5%, у IV – 7.9%), хоча в цілому за рік у цій галузі приріст виробництва становив 4.9% (торік – 21.3%).

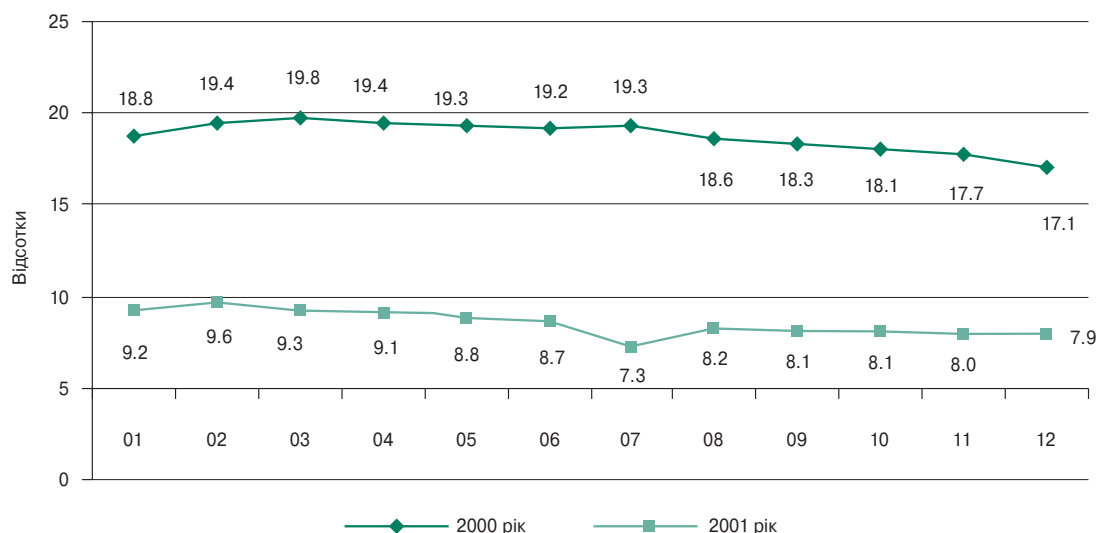
Підвищення конкурентоспроможності продукції за рахунок зниження її матеріало- й енергомісткості, поліпшення споживчих якостей, розвиток маркетингу, що сприяло розширенню внутрішнього ринку, позначилося на зміні структури промислового виробництва в бік збільшення продукції кінцевого виробництва. У загальному обсязі промислової продукції питома вага обробної промисловості зросла з 65.1% у січні 2001 року до 72.1% у грудні, а впровадження ресурсозберігаючих технологій вплинуло на скорочення питомої ваги добувної промисловості відповідно з 13.6 до 12.3% і з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – з 21.3 до 15.6%.

Структура промислового виробництва України

Суттєвий позитивний вплив на роботу промислового сектору мало збільшення в 1.1 раза порівняно з 2000 роком частки грошових розрахунків у обсягах реалізованої продукції. При цьому питома вага продукції, реалізованої на бартерних умовах, зменшилась у 2.2 раза і становила 7.9% від обсягу відвантаженої продукції.

**Зміни частки продукції, відвантаженої на бартерних умовах
(наростаючим підсумком з початку року)**

Разом з тим на фінансовому стані промислових підприємств негативно відбивається наявність значної кредиторської та дебіторської заборгованості (за рік загальні обсяги кредиторської і дебіторської заборгованості зросли на 9.3 та 18.9% і на 1 січня 2002 року становили відповідно 282 та 220 млрд. грн.).

Протягом 2001 року спостерігалось стабільне зростання виробництва товарів народного споживання. У цілому за рік їх вироблено на суму 33.5 млрд. грн. (у діючих оптових цінах), що на 17.7% більше, ніж у 2000 році. Про відновлення довіри споживачів до вітчизняної продукції зокрема свідчить збільшення внутрішнього споживання: у 2001 році частка вітчизняних продовольчих товарів у загальному обсязі продажу товарів народного споживання зросла на 0.3 процентного пункту і становила 93.7%, а непродовольчих – відповідно на 3.6 процентного пункту і 62.2%. Із загального обсягу продовольчих товарів, реалізованих на ринках України, 96% товарів були вітчизняного походження.

1.5. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО. РОЗВИТОК РИНКОВИХ ВІДНОСИН НА СЕЛІ

У 2001 році тривав процес реформування села. Реалізація вимог Указу Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" сприяла активізації реформування земельних та зміни майнових відносин у сільському господарстві, що дало змогу створити якісно нові умови для подальшого розвитку ринкових відносин на селі.

Дії Уряду України у 2001 році сприяли подальшому переходу від політики безпосередньої підтримки сільськогосподарського виробництва за рахунок бюджетних коштів до політики створення сприятливих правових і адміністративних умов функціонування та розвитку зазначеної галузі, а саме: була створена стимулююча податкова система, яка передбачала можливість сплати замість 12 видів податків і зборів фіксованого сільськогосподарського

податку. Для реорганізованих сільськогосподарських підприємств упродовж 2000–2001 років було частково списано та реструктуризовано податкову заборгованість і заборгованість за бюджетними позичками минулих років на суму близько 9 млрд. грн.

У 2001 році сільськогосподарським товаровиробникам, заготівельним та іншим підприємствам частково компенсувалися ставки за кредитами банків у розмірі 70 та 50% від рівня облікової ставки Національного банку України. Законом України "Про Державний бюджет України на 2001 рік" на часткове відшкодування відсотків за наданими кредитами було виділено 150 млн. грн. Істотне збільшення (у 3 рази) обсягів кредитів комерційних банків на фінансування сільського господарства за рахунок удосконалення механізму здешевлення кредитних ресурсів розширило можливості підприємств агропромислового комплексу щодо збільшення їх виробництва.

Змінилася роль держави в регулюванні аграрного сектору: замість безпосереднього адміністративного управління сільськогосподарськими підприємствами та їх матеріально-технічним забезпеченням держава перейшла до регулювання економічними важелями. Це знайшло підтвердження в змінах у законодавчій та нормативно-правовій базі 2001 року, а саме:

– схвалення Указом Президента України Основних напрямів земельної реформи в Україні на 2001–2005 роки;

– визначення Законом України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років" основних засад державної політики на період реформування сільського господарства протягом 2001–2004 років як пріоритетної галузі народного господарства;

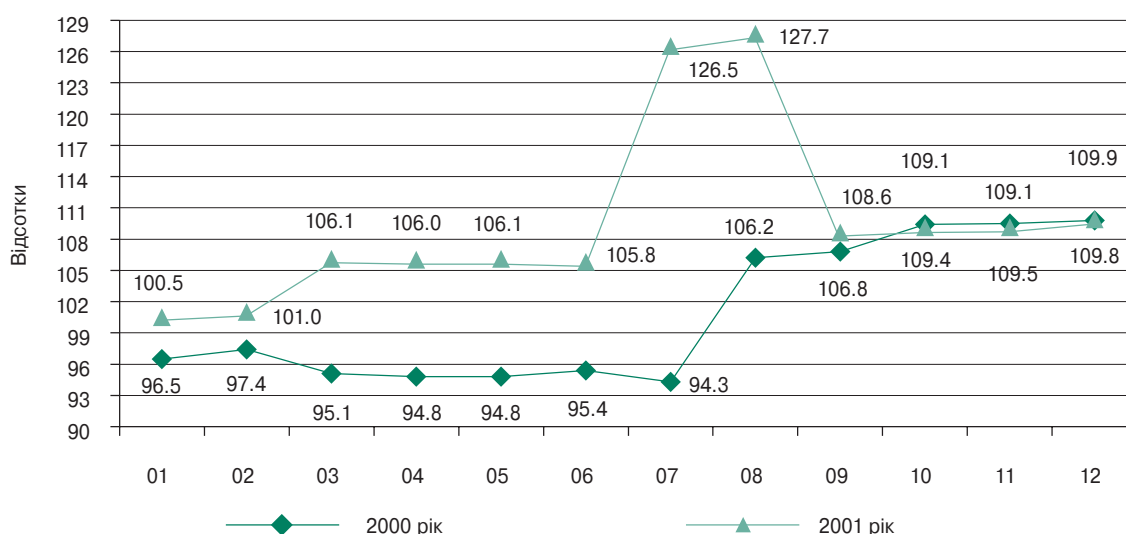
– здійснення організаційних заходів, спрямованих на реалізацію Указу Президента України "Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки" тощо.

Нового поштовху до подальшого реформування на селі надало прийняття в жовтні 2001 року Земельного кодексу України.

Радикальні зміни, пов'язані з реформуванням аграрного сектора економіки, сприяли збереженню в 2001 році позитивних тенденцій попереднього року, а саме:

– зростання виробництва валової продукції сільського господарства на 9.9% (у 2000 році – на 9.8%), у тому числі в сільгоспідприємствах – на 19.9%, господарствах населення – на 3.7%;

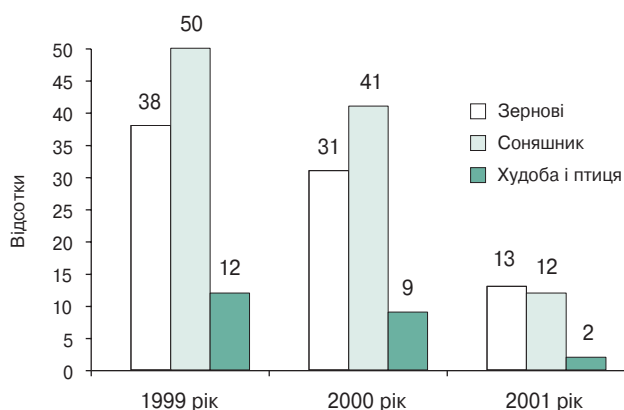
Зміни обсягів сільськогосподарського виробництва (наростаючим підсумком, у % щодо відповідного періоду попереднього року)

– зменшення частки бартерних операцій з сільськогосподарською продукцією на 11.1 процентного пункту, або до 7.6%. Питома вага бартерних угод при реалізації зернових культур скоротилася з 28 (за січень – листопад 2000 року) до 13% (у відповідному періоді в 2001 році), насіння соняшнику – з 39 до 12% відповідно;

– підвищення *рентабельності продукції* рослинництва до 36.2 у 2001 році порівняно з 30.6% у 2000 році та зменшення збитковості продукції тваринництва до рівня -9% порівняно з -33.8%;

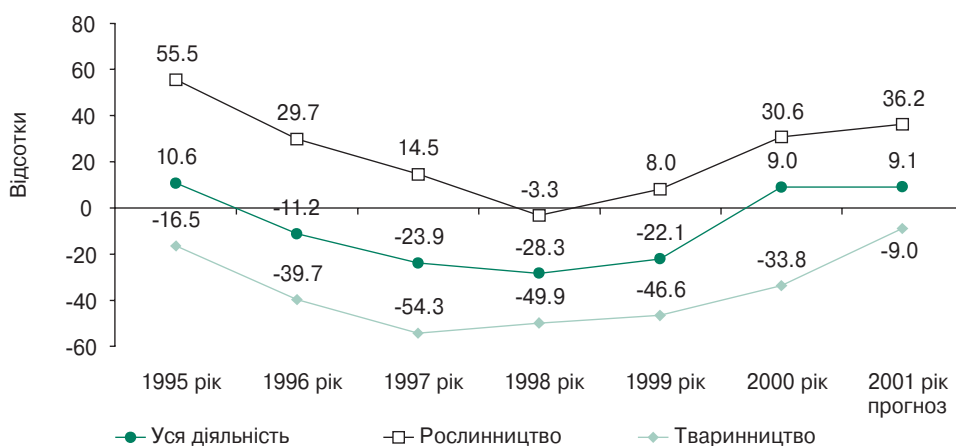
Динаміка бартерних операцій

– зростання виробництва рослинницької продукції на 13% (у 2000 році – на 21.9%) за рахунок його значного (на 24.4%) збільшення в сільськогосподарських підприємствах;

– курс країни, взятий на інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва, раціональне використання сільськогосподарських угідь, запровадження інтенсивних технологій вирощування сільгоспкультур, сприяв у 2001 році порівняно з попереднім роком підвищенню рівня виробництва всіх зернових культур у цілому на 62%. У 2001 році було досягнуто найвищого за останні сім років рівня урожайності зернових культур – 27.1 ц з гектара зібраної площі;

Рівень рентабельності, збитковості (-) сільгосп підприємств, %

Джерело: Держкомстат України.

– зростання обсягів виробництва валової продукції в тваринництві на 5.3% (у попередньому році спостерігалось їх скорочення на 4.8%), у тому числі в

сільськогосподарських підприємствах – на 8.6%, а в господарствах населення – на 4.1%. Поголів'я свиней в усіх категоріях господарств збільшилося на 20.1%, птиці – на 37.5%, виробництво молока – на 6.1%, яєць – на 9.6%;

– продовження реформування колективних сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності. На кінець 2001 року створено 17.8 тис. нових агроформувань ринкового типу. Кількість фермерських господарств протягом року зросла на 8.3% і налічувала 41.6 тис. юридичних осіб, у користуванні яких знаходилося майже 2.6 млн. га сільськогосподарських угідь, що становить у середньому 62 га на одне господарство порівняно з 56 га на початок року.

– розширення мережі інфраструктури аграрного ринку. За станом на 26.12.2001 р. в Україні діяло 35 акредитованих товарних бірж; починаючи з червня 2000 року з 94 до 368 зросла кількість агроторгових домів на обласному і районному рівнях, і у 3.8 раза – мережа заготівельних пунктів.

1.6. ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

За попередніми даними, кількість підприємств та організацій, що одержали прибутки (33.8 млрд. грн.) у 2001 році, порівняно з 2000 роком зменшилася на 4.3 процентного пункту і становила 58% від загальної кількості підприємств (без урахування малих підприємств та установ, що утримуються за рахунок бюджету). Кількість підприємств, що завершили рік зі збитками (14.5 млрд. грн.) порівняно з 2000 роком збільшилася на 4.3 процентного пункту й становила 42%. На транспорті збитково працювало 57% підприємств (у 2000 році – 47.4%), у промисловості – 49% (у 2000 році – 42.2%), у будівництві – 48% (у 2000 році – 40%).

Упродовж 2001 року промисловими підприємствами відвантажено продукції (надано послуг) на 153.1 млрд. грн. Частка грошових надходжень за відвантаженою продукцією по промисловості України становила 79% (121 млрд. грн.) і збільшилася порівняно з 2000 роком в 1.1 раза. На бартерних умовах було реалізовано 7.9% (12.2 млрд. грн.) промислової продукції, або в 2.2 раза менше, ніж за попередній рік. Зменшення обсягів товарообмінних операцій зумовило скорочення нееквівалентного товарного обміну, сприяло уповільненню темпів зростання заборгованості підприємств.

Тенденція до збільшення грошових надходжень і скорочення бартерних операцій спостерігалася майже за всіма основними видами промислової діяльності. Найвищий рівень розрахунків у грошовій формі в загальному обсязі відвантаженої продукції спостерігався в целюлозно-паперовій, поліграфічній промисловості та видавничій справі (95.1%), харчовій (90.1%), легкій (84.4%), хімічній і нафтохімічній (83%) промисловості. Серед регіонів суттєво збільшилася частка грошових надходжень за відвантаженою продукцією порівняно з 2000 роком у Івано-Франківській (на 22.6 процентного пункту), Львівській (на 18.9) та Київській (на 18) областях.

Тривало збільшення обсягів кредиторської та дебіторської заборгованості, проте дещо уповільненими темпами. Загальний обсяг кредиторської заборгованості всіх суб'єктів господарювання (крім малих підприємств та бюджетних установ) за 2001 рік збільшився на 9.3% (на 24 млрд. грн.) і на 1 січня 2002 року становив 282.4 млрд. грн., а дебіторської – на 18.9% (35 млрд. грн.) і становив 220.3 млрд. грн. На 1 січня 2002 року обсяг кредиторської заборгованості перевищив обсяг номінального ВВП за 2001 рік на 39.7%, а дебіторської – на 9%.

Найбільшу частку, як і в попередні роки, у структурі кредиторської та дебіторської заборгованості становила заборгованість за внутрішніми розрахунками між підприємствами України – 85.9 і 95.1% відповідно, з торговими партнерами країн – республік колишнього СРСР – 6.6 та 2.6%, за розрахунками із суб'єктами господарювання інших держав світу – відповідно 7.5 і 2.3%.

За видами економічної діяльності найбільшу питому вагу в загальній сумі кредиторської заборгованості становила промисловість – 52.3% (148 млрд. грн.), з неї на виробництво та розподілення електроенергії, газу та води – 40.8% (60.2 млрд. грн), обробну – 31.9% (47.2 млрд. грн.), добувну – 27.3% (40.3 млрд.грн.). На підприємства оптової й роздрібною торгівлі, торгівлі транспортними засобами та надання послуг з ремонту припадало 28.4% від загального обсягу кредиторської заборгованості.

Частка простроченої заборгованості в загальній сумі кредиторської заборгованості на 1 січня 2002 року становила 39.1%, дебіторської – 40.8%, а порівняно з початком звітного року вона зменшилася на 5.9 та 3.1 процентного пункту відповідно.

У структурі розрахунків між підприємствами України найбільшими були обсяги заборгованості за товари, роботи, послуги – 134 млрд. грн., або 55.2% від загальної суми кредиторської, та 127.5 млрд. грн., або 60.8% – дебіторської заборгованості. Майже половину цих платежів становили прострочені платежі.

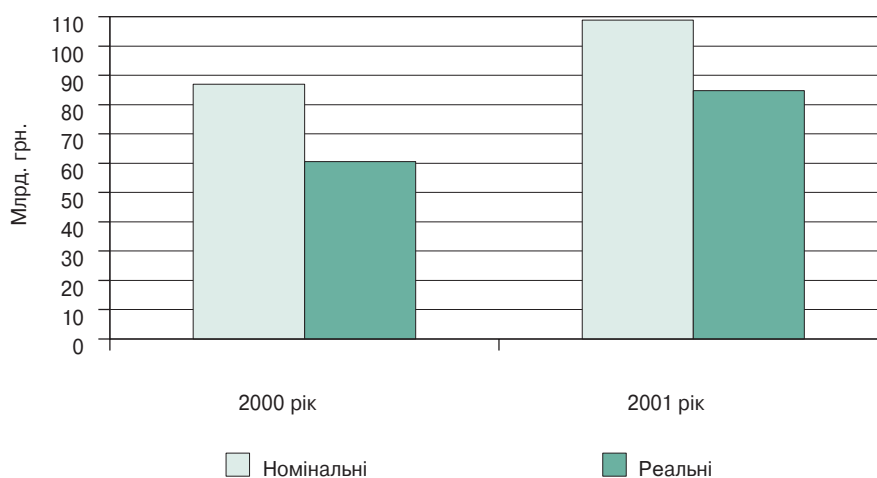
Сума несплат суб'єктів господарювання за платежами до бюджету на 1 січня 2002 року становила 12.7 млрд. грн. (5.2% від внутрішньої заборгованості), з якої 63.4% – прострочена заборгованість. Проте порівняно з 1 січня 2001 року обсяги заборгованості перед бюджетом зменшилися на 40%.

Найбільші обсяги кредиторської заборгованості в сумі заборгованості перед суб'єктами господарювання країн – республік колишнього СРСР Україна мала з Російською Федерацією – 15.5 млрд. грн. (82.6%) і Туркменистаном – 2.64 млрд. грн. (14.1%).

1.7. ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ

Протягом 2001 року відбувалося зростання як номінальних, так і реальних грошових доходів населення. Загальний обсяг номінальних грошових доходів населення збільшився порівняно з попереднім роком на 25.2% (торік – на 40.5%) і становив 108.8 млрд. грн. Зберігалася започаткована у 2000 році тенденція до зростання реальних грошових доходів населення, обчислених за виключенням обов'язкових платежів, добровільних внесків та з урахуванням рівня інфляції. За 2001 рік реальні грошові доходи населення збільшилися на 9% (у 2000 році – на 9.9%).

Обсяги номінальних і реальних доходів населення

Підвищення добробуту населення зумовлено економічним піднесенням держави. Питома вага грошових доходів у ВВП порівняно з попереднім роком зросла на 2.8 процентного пункту і становила 53.9%.

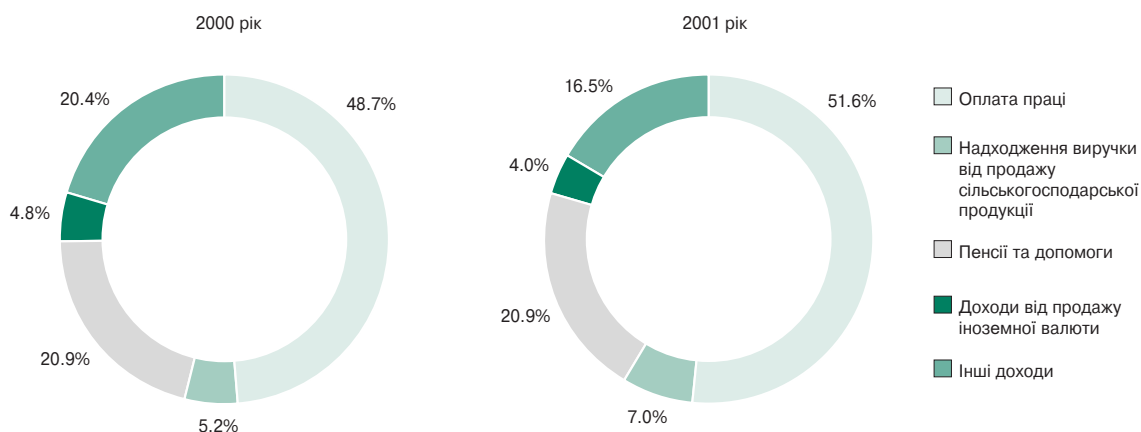
Зростання грошових доходів населення України у звітному році порівняно з попереднім роком відбулося за рахунок збільшення оплати праці на 32.7%, доходів від продажу продукції сільського господарства – на 67.8% та соціальних виплат – на 24.9%, зумовлене підвищенням протягом 2001 року заробітної плати працівників бюджетної сфери, пенсій, стипендій, допомоги, інших соціальних виплат і погашенням заборгованості за ними.

У 2001 році динаміка номінальних грошових доходів населення за їх основними видами (за попередніми даними Держкомстату України) характеризувалася такими даними:

Види грошових доходів	2000 рік	2001 рік	Темпи зростання до відповідного періоду попереднього року, %	за рік			
				I	II	III	IV
Номінальні грошові доходи населення (млрд. грн.) усього	86.9	108.8	125.2	128.9	123.7	122.0	127.0
у тому числі:							
– оплата праці	42.3	56.2	132.7	150.3	137.9	128.7	121.2
– надходження виручки від продажу продукції сільського господарства	4.5	7.6	167.8	179.3	189.4	160.9	158.0
– пенсії та допомоги, стипендії	18.2	22.7	124.9	126.4	122.6	113.3	139.3
– доходи від продажу іноземної валюти	4.2	4.3	104.4	82.6	90.5	113.8	129.4
– інші надходження	17.7	18.0	101.9	83.3	89.0	106.5	120.6
Довідково: реальні грошові доходи	60.6	84.7	109.0	104.3	120.4	115.7	121.5

Характерною рисою структури грошових доходів населення за 2001 рік було збільшення порівняно з 2000 роком питомої ваги оплати праці – на 2.9 процентного пункту та зростання надходжень виручки від продажу продуктів сільського господарства – на 1.8 процентного пункту. Частка соціальних виплат у загальному обсязі доходів населення залишилася на рівні попереднього року (20.9%).

Структура грошових доходів населення

Середньомісячний грошовий дохід у розрахунку на душу населення у 2001 році становив 184.6 грн. порівняно з 146.3 грн. за 2000 рік, або зріс на 26.2%.

Основним джерелом доходів населення була заробітна плата. Макроекономічна стабільність у державі сприяла підвищенню рівня заробітної плати, яка у звітному році мала тенденцію до зростання як у номінальному, так і в реальному вираженні. У 2001 році середньомісячна номінальна заробітна плата одного працівника становила 311.08 грн., або була на 35.2% більшою, ніж у попередньому році.

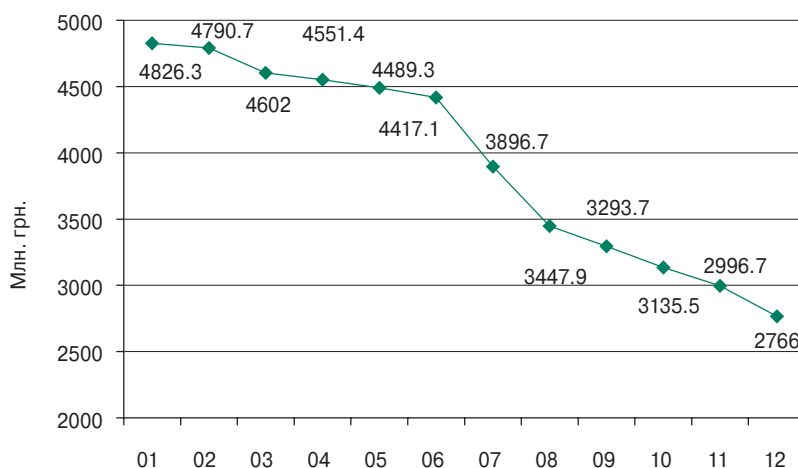
Упродовж 2001 року зберігалася позитивна тенденція до зростання реальної заробітної плати, яка за рік збільшилася на 19.3% (за 2000 рік – знизилася на 0.9%).

Нерівномірність розвитку галузей економіки та інфраструктури промислового виробництва відбилася на диференціації рівнів заробітної плати. Найвищі темпи зростання середньомісячної заробітної плати спостерігалися на підприємствах окремих галузей промисловості: приладобудування (158.7%), мікробіологічної промисловості (157.8%), металургійного машинобудування (146.5%), а також залізничного транспорту (151.8%), фінансування, кредитування, страхування (147.6%), інформаційно-обчислювального обслуговування (147%), будівництва (140.2%). Здійснювалося поетапне підвищення заробітної плати працівникам бюджетної сфери (охорона здоров'я, соціальне забезпечення, культура, освіта), де темпи приросту середньомісячної заробітної плати були в межах від 31 до 43%.

Найвищою заробітна плата була в працівників нафтопереробної, нафтодобувної, газової промисловості, атомних електростанцій, а також морського та авіаційного транспорту, рівень якої перевищував середній показник у 2.5–3.3 раза. Найнижчу заробітну плату отримували працівники соціального забезпечення, громадського харчування, культури, охорони здоров'я, сільського та рибного господарства, рівень якої становив 48–65% від середнього показника по економіці.

У 2001 році порівняно з попереднім роком зафіксовано зростання середньої заробітної плати в усіх регіонах України, проте за рівнем оплати найнижчою заробітна плата, розмір якої становив (311.08 грн.), або 61–71% від середнього рівня в цілому по країні, була в Тернопільській, Волинській, Хмельницькій, Вінницькій, Чернівецькій та Житомирській областях. У регіонах з високим рівнем зайнятості працівників у паливно-енергетичному комплексі (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька області) рівень заробітної плати перевищував середній на 19–23%. Найвищий рівень заробітної плати за 2001 рік спостерігався в м. Києві – 548.67 грн.

Динаміка заборгованості з виплати заробітної плати в 2001 році

Унаслідок позитивних зрушень в економіці в 2001 році вдалося досягти суттєвого зменшення суми заборгованості з виплати заробітної плати. На 10 січня 2002 року (за даними Держкомстату України) сума заборгованості з виплати заробітної плати становила 2.8 млрд. грн., що на 2.2 млрд. грн., або на 43.9% менше, ніж на 10 січня 2001 року.

Зазначена заборгованість скоротилася як у сфері підприємницької діяльності, так і в бюджетних установах відповідно на 58.2 та 79.9%.

Динаміка грошових витрат населення за їх основним спрямуванням

Види грошових витрат	2000 рік	2001 рік	Темпи зростання до відповідного періоду попереднього року, % за рік	у тому числі по кварталах			
				I	II	III	IV
Грошові витрати – усього	83.8	102.3	122.1	128.5	123.7	118.5	119.6
у тому числі:							
Купівля товарів і оплата послуг	59.0	78.0	132.2	134.9	132.3	131.6	130.7
Обов'язкові платежі і добровільні внески	9.2	14.0	151.4	168.1	148.5	148.6	146.1
Приріст заощаджень та придбання цінних паперів	8.6	5.5	63.3	51.3	73.7	46.3	77.5
Придбання іноземної валюти	4.0	3.5	89.0	102.8	88.0	86.1	81.0
Інші витрати ¹	3.0	1.3	44.1	185.0	50.6	–	–

Грошові витрати і заощадження населення у 2001 році порівняно з попереднім роком зросли на 22.1% і становили 102.3 млрд. грн.

Динаміка грошових витрат та заощаджень населення України

За 2001 рік порівняно з 2000 роком основна стаття витрат – купівля товарів і оплата послуг – зросла на 32.2%. Найбільше за цей період зросли обов'язкові платежі та

¹За погодженням із Держкомстатом України постановою Правління НБУ від 19.02.2001 р. № 69 "Про затвердження Інструкції про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України" скасовано відповідні символи з травня 2001 року.

добровільні внески – на 51.4%. Водночас на формування заощаджень та придбання іноземної валюти було витрачено відповідно на 36.7 і 11% менше, ніж у попередньому році.

Упродовж 2001 року споживчі витрати населення становили 71.6% від загального обсягу грошових доходів (у 2000 році – 67.9%), обов'язкові платежі та добровільні внески – 12.8% (торік – 10.6%). Питома вага доходів, направлених на приріст заощаджень у вигляді депозитів і купівлю цінних паперів та придбання іноземної валюти, скоротилася на 4.9 та 1.4 процентного пункту і на кінець звітного року становила відповідно 5.0 і 3.2%.

Структура номінальних грошових витрат за їх основними видами

Види грошових витрат	2000 рік	2001 рік	У тому числі по кварталах			
			I	II	III	IV
Усього	100	100	100	100	100	100
Купівля товарів та оплата послуг	70.5	76.3	73.8	76.3	79.0	75.6
Обов'язкові платежі та добровільні внески	11.0	13.7	13.2	13.4	13.8	14.1
Приріст заощаджень у вкладах та придбання цінних паперів	10.3	5.3	4.5	5.4	3.6	7.5
Придбання іноземної валюти	4.7	3.4	4.2	3.4	3.6	2.8
Інші	3.5	1.3	4.3	1.5	–	–

У цілому за 2001 рік доходи населення перевищили витрати на 6.4%, або на 6.6 млрд. грн.

У чистих грошових доходах (грошових доходах, крім обов'язкових платежів та добровільних внесків) частка споживчих витрат у 2001 році зросла до 82.2% порівняно з 76% у 2000 році.

1.8. СТАН РИНКУ ПРАЦІ

Стабільний розвиток промислового виробництва, поживлення ділової активності та поліпшення загальноекономічного середовища в Україні протягом 2000–2001 років зумовили позитивні зрушення на ринку праці України.

У цілому за 2001 рік у галузях економіки було створено майже 156.2 тис. нових робочих місць, у тому числі в сільському господарстві – 10.1 тисячі. Рівень зареєстрованого безробіття протягом року знизився з 4.2 до 3.7%. Зниження рівня безробіття відбулося майже в усіх регіонах України, яке становило від 2.7 до 0.1%.

За минулий рік чисельність громадян, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості, зменшилася на 151.2 тис. осіб і за станом на 1 січня 2002 року становила 1028.8 тис. осіб порівняно з 1180.0 тис. осіб у 2001 році. Статус безробітних отримали 98 % громадян, що перебували на обліку служби зайнятості.

Найбільше серед безробітних нараховувалося: жінок – 645.6 тис. осіб (64.0%) та осіб, які проживають у сільській місцевості – 311.4 тис. осіб (30.9%), а також молодих людей до 28 років – 258.3 тис. осіб (25.6%).

Зростання кількості безробітних у сільській місцевості протягом 2001 року з 4.5 до 4.8% відбулось у грудні і пояснюється сезонним характером робіт у агропромисловій галузі. Рівень зареєстрованого безробіття мешканців міст протягом року залишався на рівні 3.3%.

Із кожних 100 безробітних, які за станом на початок 2002 року перебували на обліку в Державній службі зайнятості, кожен другий був робітником, кожен третій – службовцем, а решта – особи без професії, або такі, які займали місця, що не потребували спеціальної підготовки.

Найбільший рівень зареєстрованого безробіття був у Рівненській (7.0%), Тернопільській (6.5%) і Волинській (6.0%) областях, а найнижчий – у містах Києві (0.6%), Севастополі (0.9%) та Одеській області (1.4%).

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад) на 1 січня 2002 року становила 96.9 тис. осіб, порівняно з відповідною датою 2001 року вона збільшилася на 42%.

Наявність вільних робочих місць (вакантних посад) на зареєстрованому ринку праці

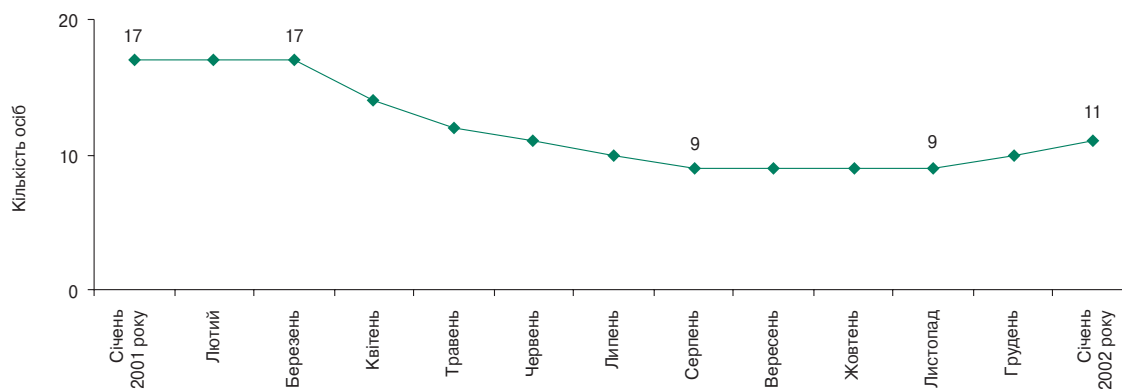
Показники	Чисельність незайнятого населення			Кількість вільних робочих місць (вакантних посад)		
	на 1 січня 2002 року, тис. осіб	у % до 1 січня 2001 року	у % до 1 грудня 2001 року	на 1 січня 2002 року, тис. осіб	у % до 1 січня 2001 року	у % до 1 грудня 2001 року
Усього	1028.8	86.6	101.0	96.9	142.0	90.6
з них:						
Робітники	514.3	83.7	101.1	66.0	138.7	89.4
Службовці	309.8	82.3	98.6	24.2	146.4	95.9
Особи без професії	204.7	103.9	104.6	6.7	161.8	84.4
Працівники сільського господарства	155.9	123.7	107.7	5.0	138.9	94.3

Пропозиція робочої сили та попит на неї зумовили зміни в навантаженні незайнятого населення на вільні робочі місця. Унаслідок збільшення кількості вільних робочих місць (вакантних посад) протягом 2001 року суттєво зменшилася чисельність громадян, що претендують на одне робоче місце – з 17 до 11 осіб.

За станом на 1 січня 2002 року мінімальне навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) було в містах Києві та Севастополі (по 1 особі), Донецькій області (4 особи), а максимальне – у Рівненській (44 особи), Тернопільській (41 особа), Житомирській (34 особи) та Волинській (31 особа) областях.

За 2001 рік на вільні та новостворені робочі місця працевлаштовано майже 780 тис. незайнятих громадян, що на 31% більше, ніж у попередньому році.

Навантаження незайнятого населення на одне вільне робоче місце у 2001–2002 роках (на початок місяця)

Цьому процесу сприяла активізація діяльності державних центрів зайнятості щодо підвищення конкурентоспроможності безробітних на ринку праці. З метою отримання нової професії (спеціальності) в навчальних закладах усіх типів на початок 2002 року проходили професійне навчання 43.6 тис. безробітних, з яких 66.1% становили жінки. Крім того, із загальної чисельності безробітних, що пройшли професійне навчання, 59.3% були молоді особи у віці до 28 років.

Важливим заходом тимчасового працевлаштування незайнятого населення були громадські роботи. У 2001 році їх обсяги було значно розширено, до них було залучено більше 299 тис. незайнятих громадян.

Із Фонду загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття в грудні 2001 року було виплачено 56.7 млн. грн. Середній розмір допомоги з безробіття становив 85.23 грн., що на 43.5% більше, ніж у грудні попереднього року.

Поряд з позитивними зрушеннями, що відбулись у звітному році, на ринку праці України ще залишаються досить серйозні проблеми. Зокрема, унаслідок погіршення демографічної ситуації в країні (скорочення кількості населення, збільшення чисельності пенсіонерів) та внаслідок перетоку робочої сили в інші сфери економічної діяльності зменшується кількість громадян, зайнятих в галузях економіки.

До інших проблем можна віднести:

- соціальну напруженість на ринках праці монофункціональних міст та шахтарських регіонів;
- працевлаштування соціально вразливих верств населення, насамперед інвалідів та випускників навчальних закладів;
- високий рівень безробіття у сільській місцевості, пов'язаний з реформуванням АПК;
- зростання тривалості безробіття тощо.

Крім того, ефективному проведенню державної політики сприяння зайнятості населення, запобігання масовому безробіттю в умовах структурної перебудови економіки та здійснення соціального захисту безробітних певною мірою заважала відсутність належної законодавчої та нормативно-правової бази, що регулює функціонування ринку праці.

Для вирішення цієї проблеми протягом 2001 року розроблено й подано на розгляд Верховної Ради України проект Закону України "Про затвердження Державної програми зайнятості населення на 2001–2004 роки". Триває робота з розроблення проекту плану дій на 2002 рік щодо реалізації цієї програми, затверджено регіональні програми зайнятості на 2002 рік, а також розроблено проект Закону України "Про особливості регулювання зайнятості та соціальний захист громадян, які мають у приватній власності або користуванні земельну ділянку" і розпочато роботу над проектом нової редакції Закону України "Про зайнятість населення".

1.9. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ

Законом України "Про Державний бюджет України на 2001 рік" було прийнято збалансований бюджет, що суттєво вплинуло на макроекономічну ситуацію і фінансову стабільність у державі.

Важливою подією 2001 року було прийняття в червні Верховною Радою України Бюджетного кодексу України.

Рішення Уряду щодо обмеження негрошових форм бюджетних розрахунків та заборона сплати податків у негрошовій формі сприяли наповненню бюджету грошовими коштами. Було скорочено кількість головних розпорядників бюджетних коштів, проводилася робота щодо взяття під контроль держави усіх ресурсів бюджету і позабюджетних фондів через систему Державного казначейства.

У 2001 році нагальною залишалася проблема з відшкодування державою експортерам податку на додану вартість (ПДВ). З одного боку, зростала податкова заборгованість перед бюджетом (загальна сума цього боргу на 01.12.2001 р. становила 3.61 млрд. грн.), з іншого боку – дуже високими темпами зростали обсяги ПДВ, які заявлялися до відшкодування (за січень – листопад 2001 року вони збільшилися на 31.3% порівняно з відповідним періодом 2000 року). Хоча держава і намагалась оперативного повертати ПДВ, борг залишився значним і на початок 2002 року становив близько 2.0 млрд. грн.

Протягом 2001 року Уряду України вдавалося дотримуватись збалансованості бюджету, проте планові показники його виконання не було виконано. Збалансованість бюджету досягалася шляхом недофінансування видатків, у тому числі й на соціальні потреби.

Головною причиною погіршення ситуації щодо наповнення бюджету стало невиконання планових показників залучення коштів від приватизації державного майна у 2001 році. Втрати бюджету через невиконання Програми приватизації становили 3.69 млрд. грн. Надання податкових пільг та прийняття рішень про підвищення заробітної плати і соціальних виплат також негативно вплинуло на стан надходжень до бюджету.

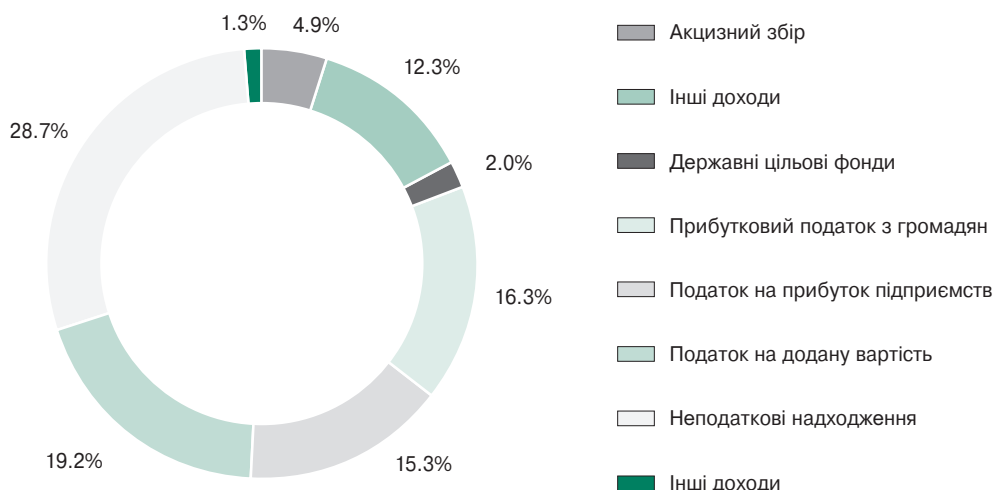
Виконання Зведеного бюджету України

Законом України "Про Державний бюджет України на 2001 рік" затверджено доходи Зведеного бюджету в сумі 52.91 млрд. грн., видатки – 52.91 млрд. грн., що становило 26.6% до ВВП (у 2000 році – 25.5%).

Незважаючи на стабільну макроекономічну ситуацію у 2001 році, Зведений бюджет України за 2001 рік виконано з дефіцитом у сумі 1.26 млрд. грн. Реальні доходи Зведеного бюджету за 2001 рік зменшилися порівняно з 2000 роком на 3.3%.

До Зведеного бюджету України за 2001 рік надійшло 54 млрд. грн. (102% від запланованого обсягу). Податкові надходження у дохідній частині Зведеного бюджету становили 36.7 млрд. грн. (68% від загального обсягу доходів), у тому числі податок на додану вартість – 10.4 млрд. грн. (19.2%), прибутковий податок з громадян – 8.8 млрд. грн. (16.3%), податок на прибуток підприємств – 8.3 млрд. грн. (15.3%).

Структура надходжень до Зведеного бюджету України в 2001 році

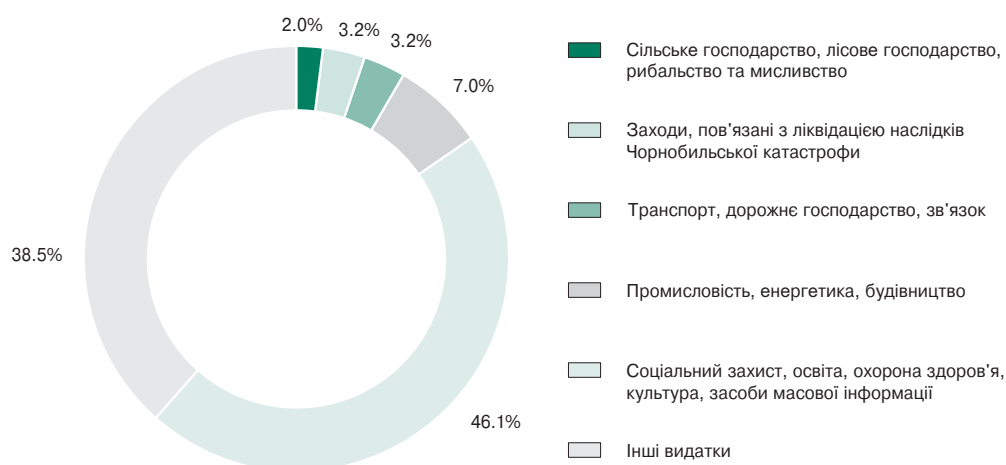
Неподаткові надходження становили 15.5 млрд. грн. (28.7% від загального обсягу), з них надходження від приватизації майна – 2.6 млрд. грн. (4.7%), відрахування від сплати за транзит природного газу через територію України – 1.94 млрд. грн. (3.6%). Інші надходження становили 1.78 млрд. грн. (3.3% від загального обсягу).

Обсяг надходжень до Зведеного бюджету України від ПДВ становив 10.4 млрд. грн., або 89.0% від запланованого рівня, а надходження від акцизного збору виконано на 93%, що становило 2.7 млрд. грн. Планові завдання з податкових надходжень виконано на 102.9%, з неподаткових – на 94%.

Видатки Зведеного бюджету за 2001 рік становили 55.3 млрд. грн., що на 2.4 млрд. грн. більше від річних призначень. Процент виконання до затвердженого плану становив 104.4%.

У структурі видатків Зведеного бюджету України у звітному році 25.5 млрд. грн., або 46.1%, витрачено на соціально-культурні заходи (у 2000 році – 39.2%). При цьому на соціальний захист та соціальне забезпечення населення витрачено 8.5 млрд. грн., що на 0.7 млрд. грн. менше, ніж заплановано. Видатки на освіту, охорону здоров'я, культуру, мистецтво, засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт перевищили планові завдання на 2.3 млрд. грн. і на 01.01.2002 р. становили 16.9 млрд. грн.

Структура видатків Зведеного бюджету України у 2001 році

На підтримку галузей економіки України витрачено 8.3 млрд. грн., або 15.0% від загальної суми, у тому числі на промисловість, енергетику, будівництво – 3.9 млрд. грн. (у 2000 році – 3.4 млрд. грн.), на заходи, пов'язані з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи та соціальним захистом населення, 1.9 млрд. грн. (у 2000 році – 1.8 млрд. грн.), на транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатику – 1.8 млрд. грн. (у 2000 році – 1.8 млрд. грн.), на розвиток сільського господарства, лісового господарства, рибальства і мисливства – 1.1 млрд. грн. (у 2000 році – 0.9 млрд. грн.).

За рахунок видатків Зведеного бюджету в більшому обсязі від запланованого рівня профінансовано витрати на:

- освіту, охорону здоров'я, культуру, мистецтво, засоби масової інформації, фізичну культуру та спорт – на 115.4%;
- транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатику – на 113.5%;
- промисловість, енергетику, будівництво – 104.1%;
- інші видатки – 102.2%.

Менше, ніж заплановано, було витрачено коштів Зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення населення – 92.7%, на сільське господарство, лісове господарство, рибальство і мисливство – 95.9% та на заходи, пов'язані з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи та соціальним захистом населення, – 97.4%.

Значне перевищення обсягів фінансування окремих статей видатків Зведеного

бюджету від їх запланованого рівня призвело до його дефіциту на суму 1263.3 млн. грн., що становило 0.6% від ВВП (у 2000 році бюджет України зведено з профіцитом 917.5 млн. грн., або близько 0.5% до ВВП).

1.10. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ

У 2001 році позитивне сальдо поточного рахунку платіжного балансу становило 1.4 млрд. дол. США (3.7% до ВВП), що на 16.2% перевищувало рівень попереднього року (без урахування вартості авіакомплексів, що були передані Росії на початку 2000 року в рахунок погашення зовнішнього боргу). Незважаючи на зменшення позитивного сальдо торговельного балансу майже удвічі, зазначена динаміка була зумовлена значними надходженнями приватних трансфертів та зниженням обсягів обслуговування довгострокового боргу.

Торговельний баланс у 2001 році було зведено з позитивним сальдо у розмірі 613 млн. дол. США порівняно з 1301 млн. дол. США у 2000 році (без урахування вартості авіакомплексів). Зниження сальдо відбулось як за товарним балансом (у 2.6 раза), так і за балансом послуг (у 1.9 раза). За підсумками року експорт товарів та послуг збільшився на 9.5% до 21.1 млрд. дол. США, імпорт – на 14.1% до 20.5 млрд. дол. США.

Експорт товарів у 2001 році становив 17.1 млрд. дол. США, перевищивши рівень попереднього року на 10.6%. Слід зазначити, що торгівля з країнами далекого зарубіжжя розвивалася вищими темпами (113.8%), ніж з країнами СНД та Балтії (104.8%). У загальному обсязі експорту майже дві третини припадало на обсяг експорту до країн далекого зарубіжжя.

У структурі експорту, як і раніше, домінувала продукція металургійної промисловості (39%). Проте темпи її зростання були досить помірними – за рік 3.9%, тоді як експорт продовольчих товарів збільшився на третину, а питома вага цієї продукції в загальному обсязі зросла до 10.7% порівняно з 8.9% у попередньому році. Значними темпами зростали експортні поставки машин та устаткування (на 26%). Питома вага цієї продукції збільшилася з 12% у 2000 році до 13.7% у 2001 році. Позитивні тенденції спостерігалися також і в зовнішній торгівлі товарами легкої промисловості, зокрема у звітному році експорт одягу та фурнітури до нього збільшився майже на 19%.

Помітно збільшився експорт продукції паливно-енергетичного комплексу (на 26.8%). Це пов'язано з тим, що українські нафтопереробні заводи збільшили свою частку на внутрішньому ринку нафтопродуктів, значно потіснивши на ньому імпортерів. Експорт нафтопродуктів у 2001 році збільшився у 2.2 раза.

Основними торговельними партнерами України залишалися Російська Федерація, на яку припадало 21.5% від загального обсягу експорту, на Туреччину – 5.9%, Італію – 4.9%, Німеччину – 4.2%, США – 3.3% та Китай – 3.2%.

Динаміка імпортних поставок протягом 2001 року значно відрізнялася від експортних і була зовсім іншою: падіння обсягів у I кварталі на 3.6%, а в подальшому – поступове нарощування його обсягів.

Збільшення обсягів імпортних поставок у 2001 році відбувалося переважно за рахунок нарощування неенергетичного імпорту (майже на 19%). Значно зріс імпорт продукції машинобудівної промисловості – на 28.7%, питома вага якої в загальному обсязі імпорту становила 20% порівняно з 17.6% у 2000 році. Збільшилися обсяги імпортних поставок продукції хімічної промисловості (на 18.9%) за рахунок продукції фармацевтичної промисловості, пластмаси та виробів з неї, ефірних олій. Високими темпами зростав імпорт деревини та паперу (в 1.4 раза). На 20.6% збільшився обсяг ввезеної продукції металургійної промисловості, переважно з країн СНД.

Стабільність гривні щодо іноземних валют та суттєве зниження темпів інфляції у 2001

році зумовило підвищення купівельної спроможності населення і сприяло нарощуванню споживчого імпорту. За окремими позиціями споживчих товарів, таких як одяг, взуття, деяка продукція харчової промисловості, обсяги імпорту збільшилися від 30 до 40%.

Щодо імпорту енергетичних ресурсів, то слід зазначити, що на фоні нарощування обсягів імпорту сирої нафти різко скоротився імпорт нафтопродуктів (з 1.3 млрд. дол. США до 0.5 млрд. дол. США). Нарощування імпорту нафти відбувалося виключно за рахунок збільшення фізичних обсягів (більш як у 2 рази).

У 2001 році Україна скоротила імпорт природного газу порівняно з 2000 роком на 3.9% – з 59.2 до 56.9 млрд. куб. м. Усього за рік імпортовано природного газу на суму 3.3 млрд. дол. США, або майже, як у 2000 році. При цьому географічна структура постачальників природного газу в Україну в 2001 році зазнала значних змін. Якщо в попередні роки в поставках природного газу превалювала Росія, то у звітному році практично 50% газу надійшло від країн Середньої Азії.

Баланс послуг у 2001 році традиційно було зведено з позитивним сальдо в розмірі 415 млн. дол. США, яке порівняно з 2000 роком зменшилось у 1.9 раза. Це пов'язано з більш помірними темпами росту експорту послуг (105.1%) порівняно з більш стрімким зростанням імпорту (119.2%).

Сальдо за статтею "Доходи" за 2001 рік сформувалося від'ємним у розмірі 667 млн. дол. США переважно за рахунок обслуговування зовнішнього боргу за довгостроковими гарантованими та негарантованими кредитами. У звітному році за графіком на обслуговування зовнішнього боргу необхідно було виплатити 691 млн. дол. США, основне навантаження за поточним обслуговуванням боргових зобов'язань припадало на сектор державного управління (526 млн. дол. США). Графік обслуговування зовнішнього боргу в 2001 році був менш напруженим, ніж у попередньому році, показник нарахованих відсотків із зовнішнього боргу відносно експорту товарів та послуг становив 3.3% порівняно з 4.4% у 2000 році.

Поліпшення стану поточного рахунку значною мірою визначалося суттєвим припливом поточних трансфертів переважно за рахунок поступового зростання надходжень від приватних переказів та коштів, що надійшли з Німеччини та Австрії для виплати компенсації жертвам нацистських переслідувань. За 2001 рік Україна одержала коштів для виплати оstarбайтерам на суму 112 млн. дол. США. У цілому за рік безвідплатних трансфертів надійшло в розмірі 1.5 млрд. дол. США, у структурі яких валютні надходження становили близько 70%.

За рахунком операцій з капіталом та фінансових операцій в 2001 році від'ємне сальдо становило 1.2 млрд. дол. США, що, за теорією, свідчить про зростання активів країни або зменшення її пасивів. У звітному році формування від'ємного сальдо було зумовлене, з одного боку, накопиченням активів країни у формі міжнародних резервів та зменшенням зовнішньої заборгованості економіки за портфельними інвестиціями – з іншого.

На сьогодні виплати на погашення та обслуговування зовнішнього довгострокового боргу є основним чинником формування дефіциту платіжного балансу. Довгостроковий зовнішній борг країни за станом на кінець 2001 року дорівнював 12.1 млрд. дол. США, або 32.3% до ВВП, порівняно з 38% у 2000 році. Нові залучення кредитів сектором державного управління у 2001 році здійснювались у межах діючих кредитних ліній. У вересні минулого року від МВФ у межах реалізації програми розширеного фінансування надійшло коштів згідно з черговим траншем на суму 375 млн. дол. США та 310 млн. дол. США – від Світового банку.

Збереглася позитивна тенденція до збільшення довгострокових запозичень реальним сектором економіки країни. У 2001 році залучено негарантованих кредитів обсягом 1.3 млрд. дол. США, що на 44.5% більше, ніж у попередньому році.

На початку 2000 року та в середині 2001 року Україна шляхом проведення реструктуризації боргу перед приватними кредиторами та Паризьким клубом кредиторів

вирішила проблему пікового навантаження платежів з обслуговування та погашення боргу на 2000–2001 рр. Витрати на обслуговування та погашення довгострокового зовнішнього боргу в 2001 році становили 3.1 млрд. дол. США, з яких 1.8 млрд. дол. США – за кредитами, наданими міжнародними фінансовими організаціями та гарантованими до повернення Урядом, з урахуванням планових платежів 2002 року, що увійшли до загальної суми реструктуризації частини зовнішнього боргу, а також 1.3 млрд. дол. США – за негарантованими кредитами.

Фактором ризику української економіки залишається несвоєчасність розрахунків за зовнішньоекономічними операціями суб'єктів підприємницької діяльності. Кредиторська заборгованість за 2001 рік збільшилася на 764 млн. дол. США, що становило 3.7% від обсягу імпортованих товарів та послуг (у 2000 році цей показник дорівнював 2%). Третина всієї заборгованості була простроченою. Загальні обсяги кредиторської заборгованості (7.5 млрд. дол. США) переважали обсяги дебіторської заборгованості у 3.7 рази, що стримувало нормальний розвиток зовнішньоторговельних відносин.

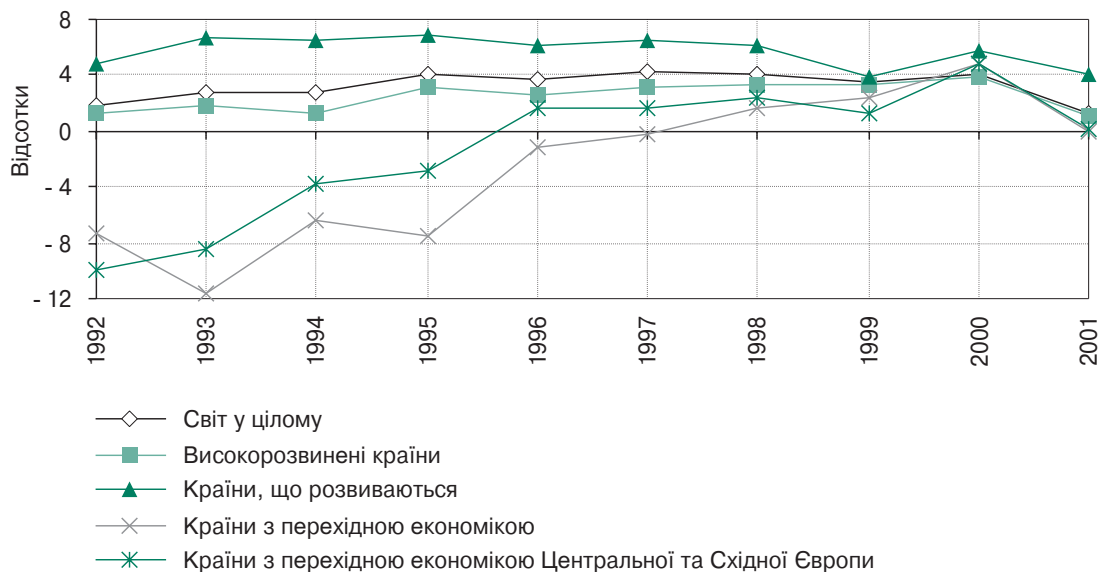
Приплив валюти за поточними операціями, надходження коштів від приватизації та проведення реструктуризації зовнішнього боргу забезпечило стійке перевищення пропозиції іноземної валюти над її попитом. Для запобігання надмірної ревальвації гривні Національний банк України здійснював інтервенції, викуповуючи надлишкову пропозицію валюти. Ці заходи дозволили збільшити міжнародні валютні резерви країни у 2001 році на 1.6 млрд. дол. США, що забезпечувало фінансування імпорту товарів та послуг на 7.8 тижня (на кінець 2000 року цей показник становив 4.4 тижня). Це найвищий показник за весь період незалежності України.

1.11. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

СВІТОВА ЕКОНОМІКА

Аналіз світової господарської кон'юнктури 2001 року свідчить про значне уповільнення економічного зростання у світі після піку циклічного підйому в 2000 році. Світовий обсяг прямих іноземних інвестицій у 2001 році знизився на 40% порівняно з рівнем попереднього року і становив 760 млрд. дол. США. Прямі інвестиції в розвинутих країнах за минулий рік скоротилися практично в 2 рази.

Темпи зміни реального ВВП

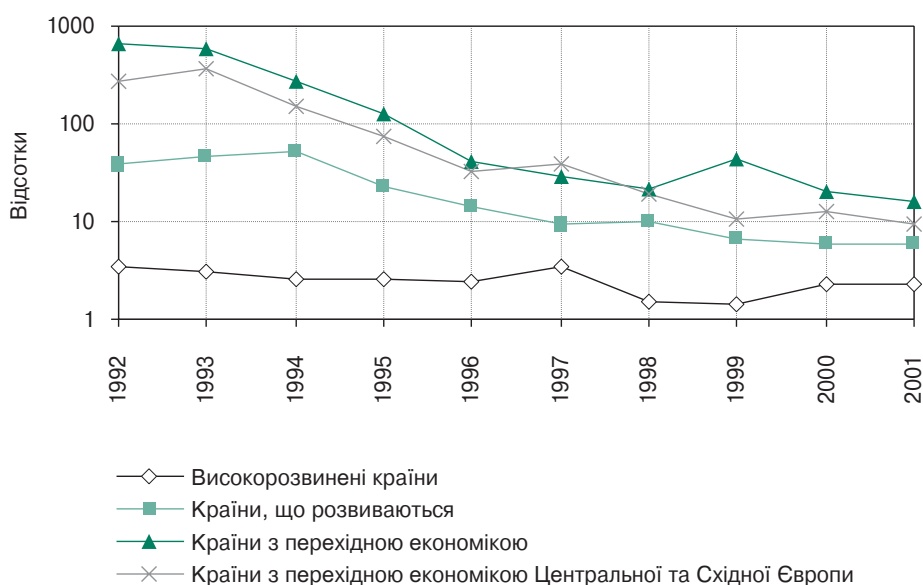
За попередніми даними, темп приросту світового ВВП 2001 року становив 1.3% порівняно з 4% у 2000 році. Головним чинником цього стало суттєве зниження виробництва ВВП промислово розвинутими країнами світу до 1.1% світового обсягу ВВП порівняно з 3.9% у 2000 році.

Показник інфляції залишався помірним і, за попередніми даними, у 2001 році становив близько 4% порівняно з 4.6% у 2000 році.

У 2001 році на формування світової господарської кон'юнктури найбільше вплинула економіка США, частка якої становила третину світового ВВП. Могутній економічний підйом у США, що тривав упродовж останніх 10 років, сприяв подоланню глобальних наслідків фінансової кризи в країнах Південно-Східної Азії.

Тенденція до спаду в світовій економіці посилювалася погіршенням господарської кон'юнктури в Японії.

Інфляція (темпи зміни споживчих цін)

У сфері міжнародних валютно-фінансових відносин у 2001 році також відбувалися значні коливання валютних курсів, зростає невизначеність кон'юнктури на основних міжнародних ринках капіталу, прискорилося падіння курсів акцій провідних транснаціональних корпорацій.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РОЗВИНУТИХ ДЕРЖАВ СВІТУ

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ. 2001 рік розпочався зі значного послаблення американської економіки. Одним із головних чинників економічного спаду у США було перенагромадження капіталу внаслідок тривалого інвестиційного буму. Як відомо, з 1992 по 2000 роки середньорічні темпи зростання валових капіталовкладень в США перевищували 10%. Наприкінці 2000 року завантаження виробничих потужностей зменшилося до найнижчого за останні 8 років рівня. Водночас значне нагромадження товарних запасів стало головною перешкодою для поживлення економічної кон'юнктури в країні. Неминуче за цих умов скорочення інвестицій призвело до подальшого погіршення економічної ситуації.

Перші ознаки поліпшення економічного стану в країні з'явилися наприкінці серпня – початку вересня 2001 року, але терористичний акт 11 вересня 2001 року і викликаний ним психологічний шок призвели до того, що істотна частина населення країни втратила на деякий час ті орієнтири, які зумовлювали трудову та споживчу активність держави.

Економіка США у 2001 році характеризувалася такими основними економічними показниками: темпи зростання ВВП становили 1.2% у 2001 році порівняно з 4.1% у 1999 і 2000 роках, зростання рівня безробіття до 4.8%, падіння цін на акції більшості високотехнологічних корпорацій, зростання зовнішньоторговельного дефіциту, значне збільшення банкрутств тощо. Інфляція у 2001 році становила 1.6%, що було мінімальним значенням цього показника від 1998 року. Найбільше скорочення індексу цін споживчого ринку було зумовлене зниженням цін на енергоносії, що подешевшали в грудні на 3.2%. Гнучка політика в умовах стабільності цін відіграла суттєву роль в оздоровленні ситуації. Рішучі дії уряду та Федеральної Резервної Системи переконали інвесторів у тому, що рецесія не буде затяжною. Тому вже наприкінці вересня 2001 року біржові індекси сягнули докризисних відміток.

ЯПОНІЯ. Тенденція до спаду в світовій економіці посилювалася погіршенням і так нестабільної економічної ситуації в Японії. Загострення економічних проблем у цій країні було спричинене зниженням рівня інвестицій, а також погіршенням перспектив товарного експорту в зв'язку з послабленням споживчого попиту в США. Посилення світової економічної рецесії після 11 вересня 2001 року призвело до зниження попиту на японські товари на зовнішніх ринках і до нових проблем японських корпорацій та тісно пов'язаних з ними банківських установ. За минулий рік ВВП Японії, за попередніми даними, знизився на 0.2% порівняно з 2.4% у 2000 році.

В Японії протягом 1999–2001 років рівень дефляції становив –0.7% у 2000 і 2001 роках, –0.3% у 1999 році, унаслідок чого знизився споживчий попит на товари, що спричинило зниження цін та зумовило зростання реальних розмірів боргових зобов'язань в енах. Це ускладнювало компаніям здійснення розрахунків за борговими зобов'язаннями за рахунок коштів, отриманих у результаті реалізації товарів і послуг. Державний борг Японії перевищував розмір ВВП (130%), а дефіцит державного бюджету до ВВП становив у 2001 році 6.3%.

Споживчі витрати, частка яких становила більше половини сукупного попиту, практично не зросли. Збільшенню платоспроможного попиту населення перешкоджало зростання безробіття (5.0% у 2001 році порівняно з 4.7% у 1999–2000 роках) і зниження доходів населення у зв'язку зі зростанням банкрутств та падінням курсу акцій на фондовому ринку.

Величезні збитки понесла банківська система. Очікувана сума втрат 13 найбільших банків країни в поточному фінансовому році (він закінчився 31 березня 2002 року) становила 7.5 трлн. єн (більш як 57 млрд. дол. США), що на 1 трлн. єн більше, ніж у минулому фінансовому році.

У результаті з країни відпливає капітал. Японія поступово перетворюється з країни-виробника в країну-інвестора. У 2001 році "чисті" інвестиції Японії в інші країни становили 8.8 трлн. єн (або 66.4 млрд. дол. США), що на 42% більше, ніж у 2000 році. У 2001 році позитивне сальдо зовнішніх інвестицій вперше в історії Японії перевищило позитивне сальдо торговельного балансу.

Сьогодні для японського уряду головними завданням є:

- повернення довіри споживачів і стабілізація внутрішнього попиту;
- організація гнучкого ринку праці;
- вирішення проблеми безнадійних кредитів, виданих японськими банками, завдяки чому можна повернути довіру іноземних і, головне, японських інвесторів.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ. У 2001 році в країнах Західної Європи було зафіксовано уповільнення темпів економічного зростання. За попередніми даними, у країнах

Європейського Союзу темпи приросту ВВП становили 1.5% порівняно з 3.4% у 2000 році. У найрозвинутіших країнах Західної Європи зареєстровано такі показники приросту національного ВВП: у Німеччині – 0.6% порівняно з 3.0%, у Франції – 2.0% порівняно з 3.6%, в Італії – 1.8% порівняно з 2.9%, у Великобританії – 2.4% порівняно з 3.0%.

Показники інфляції в країнах Європейського Союзу зафіксовано на рівні 2.5% порівняно з 2.3% у 2000 році. У країнах зони євро минулого року зафіксовано такий же рівень інфляції – 2.5% порівняно з 2.3% у 2000 році, а у Німеччині – 2.4% порівняно з 2.1%, у Франції – 1.4% порівняно з 1.7%, в Італії – 2.4% порівняно з 2.5%, у Великобританії – 1.2% порівняно з 0.8%.

Обсяг промислового виробництва в країнах ЄС у грудні 2001 року знизився порівняно з відповідним періодом минулого року на 4.4%.

У 12 країнах зони євро в грудні 2001 року промислове виробництво знизилося на 4.1% у річному обчисленні, а відповідно до попереднього місяця – на 0.8%. Порівняно з груднем 2000 року найбільше промислове виробництво зменшилося в Італії – на 8.2%, в Іспанії – на 6.4% і у Великобританії – на 6.7%. Зростання виробництва спостерігалось в Ірландії та Данії (по 1.5%).

Рівень безробіття в країнах дещо знизився і на кінець 2001 року становив 8.3% порівняно з 8.8% у 2000 і 9.7% у 1999 роках.

Найбільше зниження рівня безробіття у 2001 році спостерігалось у Нідерландах (з 2.8 до 2.2%) та Данії (з 4.7 до 4.4%). Найменше безробітних було в Нідерландах, друге місце за цим показником посідав Люксембург (2.5%), третє та четверте місця займають Ірландія і Австрія (4.2%). Напруженою залишається ситуація на ринку праці Іспанії – 12.9% економічно активного населення не працевлаштовано. Середній рівень безробіття серед людей до 25 років у зазначених країнах – 15.7%, в Іспанії – 24.8%.

КРАЇНИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Загалом економічний стан країн, що розвиваються, у 2001 році дещо поліпшився. В основному подолано наслідки фінансової кризи 1997–1998 років, яка спостерігалася в країнах Південно-Східної Азії.

Сьогодні частка країн, що розвиваються, в сукупному обсязі світового ВВП становить близько чверті. За попередніми даними, середні темпи зростання ВВП цих країн у 2001 році становили 4 порівняно з 5.8% у 2000 році. Рівень інфляції становив 6.0% порівняно з 5.9% у 2000 році.

Найвищими показники економічного зростання були в Китаї, де темпи зростання ВВП становили 7.3% порівняно з 8% у 2000 році. На відміну від інших економік країн, що розвиваються, економіка Китаю за останні роки не переживала спаду.

В окремих країнах Південно-Східного азіатського регіону в 2001 році було зафіксовано уповільнення темпів зростання ВВП. Наприклад, у Кореї – 2.6% порівняно з 8.8%, в Індії – 4.4% порівняно з 6%, в Індонезії – 3.2% порівняно з 4.8% у 2000 році. Економіка Індії залишається однією з тих, що найдинамічніше розвивається.

У країнах Латинської Америки теж було зафіксоване уповільнення темпів зростання ВВП від 4.0% у 2000 році до 1.0% минулого року. Одночасно уповільнилися темпи інфляції від 8.1% у 2000 році до 6.3% минулого року. У Бразилії та Чилі ВВП у 2001 році збільшився відповідно на 1.8 та 3.3% порівняно з 4.4 і 5.4% попереднього року.

Водночас у Аргентині тривало загострення економічних проблем, пов'язаних з орієнтацією національної економіки на розвиток декількох експортних галузей та жорсткою прив'язкою курсу національної валюти до долара США, що призвело до дефолту та високої соціальної напруги. ВВП Аргентини в минулому році зменшився на 2.7% порівняно з 0.5% у 2000 році. У країні зафіксовано дефляцію, яка становила 1.0% порівняно з 0.6% у 2000 році.

На відміну від інших країн, що розвиваються, країни Африки в минулому році прискорили темпи зростання ВВП, які, за попередніми даними, становили 3.5% порівняно з

2.8% у 2000 році. Також зареєстровано зниження рівня інфляції від 13.5% у 2000 році порівняно з 12.8% минулого року.

Водночас у Південно-Африканській Республіці, за попередніми даними, у 2001 році знизилася темп зростання ВВП до 2.2% порівняно з 3.1% 2000 року. Як відомо, ця країна – економічно найрозвинутіша на африканському континенті. Її економіка значною мірою інтегрована у світовий економічний простір, а зниження ВВП було наслідком спаду світової економіки. Рівень інфляції становив 4.8% порівняно з 5.4% у 2000 році.

КРАЇНИ З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

КРАЇНИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ. Кращих показників економічного розвитку в країнах з перехідною економікою було досягнуто за останні роки в Польщі, Угорщині, Хорватії, Словаччині, Словенії та Чехії.

Темпи зростання ВВП у Польщі в 2001 році уповільнились і становили 1.5% порівняно з 4.1% у 2000 році, що було зумовлено зниженням (на 2.0%) попиту на товари та послуги на внутрішньому ринку порівняно з його зростанням на 2.8% у 2000 році. Зниження попиту було пов'язане зі значним зменшенням (на 10.2%) обсягу корпоративних інвестицій і компенсувалося за рахунок збільшення експорту.

Зростання виробництва валового внутрішнього продукту зафіксоване також і в країнах Східної та Центральної Європи (у Болгарії – на 4.5%, у Румунії – на 4.8%, у Словаччині – на 3.3%, в Угорщині – на 3.8%, у Хорватії – на 4.1%, у Чехії – на 3.3%). Лише в Македонії зафіксовано зниження виробництва валового внутрішнього продукту на 3.6%.

У країнах Балтії, за попередніми даними, також спостерігалася збільшення ВВП (у Латвії – на 7.0%, в Естонії – на 5.4% та в Литві – на 4.5%).

У 2001 році збільшилися обсяги промислової продукції в таких країнах Східної та Центральної Європи, як Румунія – 8.5%, Словаччина – 6.7%, Словенія – 2.9%, Угорщина – 4.1% та Хорватія – 6.0%.

У країнах Балтії в 2001 році, за попередніми даними, спостерігалася також значне збільшення обсягів промислового виробництва (в Естонії – на 6.9%, у Латвії – на 8.4%, у Литві – на 15.7%).

Для всіх країн Східної та Центральної Європи в 2001 році характерним було зниження темпів зростання індексу споживчих цін порівняно з 2000 роком (у Болгарії – 4.8% порівняно з 9.9%, у Польщі – 3.6% порівняно з 8.5%, у Румунії – 34.5% порівняно з 45.7%, у Словаччині – 6.5% порівняно з 12.1%, у Словенії – 8.4% порівняно з 8.9%, в Угорщині – 9.2% порівняно з 9.8%). Лише в Чехії інфляція підвищилася і становила 4.7% порівняно з 3.9%.

Індекс споживчих цін у 2001 році у країнах Балтії зріс (в Естонії – 5.8% порівняно з 4%, у Литві – 2% порівняно з 1.4%, у Латвії – дещо знизився до 2.5% порівняно з 2.6%).

Водночас у країнах Балтії, Східної та Центральної Європи на кінець 2001 року рівень безробіття становив: у Естонії – 12.6%, Латвії – 7.7%, Литві – 12.5%, Польщі – 17.4%, Словаччині – 18.6%, Словенії – 11.6%, Угорщині – 5.6%, Хорватії – 23.1% та Чехії – 8.7%.

КРАЇНИ СПІВДРУЖНОСТІ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ

РОСІЯ. Протягом 2001 року макроекономічна ситуація в Росії залишалася досить стабільною і характеризувалася зростанням обсягів виробництва, інвестиційною активністю, збільшенням реальних грошових доходів населення, відносно низьким рівнем інфляції як на споживчому ринку, так і в промисловості.

У 2001 році темпи нарощування обсягів виробництва практично в усіх галузях економіки були вищими, ніж це передбачалося прогнозами. За попередніми даними, обсяг ВВП збільшився в 2001 році на 5.0% порівняно з 9.0% у 2000 році. Темпи зростання ВВП у Росії перевищили не лише очікувані темпи приросту світової економіки в цілому

(1.3%) і темпи приросту промислово розвинених країн (1.1%), але й темпи приросту виробництва в країнах з перехідною економікою в цілому (4.9%), а також у країнах, що розвиваються (4.0%).

Випуск продукції і послуг базових галузей економіки збільшився в 2001 році на 5.7%, обсяг промислового виробництва зріс на 4.9% порівняно з 2000 роком. У 2001 році досить високими темпами зростали обсяги робіт у будівництві, торгівлі, збільшувалося виробництво сільськогосподарської продукції.

Темпи приросту споживчих цін у 2001 році знизилися до 18.6% порівняно з 20.2% у 2000 році. Послідовного зниження темпів інфляції, що спостерігалось протягом останніх трьох років, на тлі економічного зростання було досягнуто і завдяки успішній грошово-кредитній політиці, що проводилася Центральним банком Росії.

За умов уповільнення зростання зовнішнього попиту основним чинником розвитку економіки в 2001 році було розширення внутрішнього попиту як споживчого, так і інвестиційного. Стабільність макроекономічної ситуації, а також державна економічна політика була спрямована на поліпшення інвестиційного клімату, створення умов для активізації в 2001 році інвестиційної діяльності російських підприємств і організацій. За рік обсяг інвестицій в основний капітал збільшився на 8.7%.

Збільшення в 2001 році реальних грошових доходів населення сприяло зростанню споживчого попиту. Споживчі витрати населення збільшилися за рік на 8.1%. Оборот роздрібної торгівлі зріс порівняно з 2000 роком на 10.8%, обсяг платних послуг населенню – на 0.8%.

На ринку праці Росії у 2001 році зберігалася позитивна тенденція, що сформувалася наприкінці 1999 року завдяки підйому економіки в країні. Чисельність зайнятого населення зросла у 2001 році порівняно з попереднім роком на 1.0%. На кінець 2001 року рівень безробіття знизився до 9% порівняно з 10.2% у 2000 році.

Позитивному впливу на інвестиційні процеси у 2001 році сприяли такі фактори, як зростання попиту на продукцію вітчизняних виробників, що сприяло зростанню обсягів виробництва; достатньо стабільний фінансовий стан підприємств; позитивна динаміка реальних грошових доходів населення; зниження темпів зростання цін. Обсяг інвестицій у 2001 році зріс на 8.7% порівняно з 2000 роком.

Зростання виробництва, поліпшення фінансування з державного бюджету галузей соціальної сфери і відносно невисокий рівень інфляції сприяли збільшенню реальних грошових доходів населення. Основними тенденціями в соціальній сфері у 2001 році були зростання реальної зарплати і соціальних трансфертів, зниження заборгованості з зарплати, зменшення диференціації населення за доходами.

У 2001 році номінальні доходи населення збільшилися на 30.2% порівняно з 35.0% у 2000 році.

У реальному вираженні споживчі витрати населення зросли у 2001 році на 8.2%.

ІНШІ КРАЇНИ СПІВДРУЖНОСТІ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ

У країнах СНД у 2001 році зберігалася тенденція до відносної стабілізації економіки, про що свідчить зростання основних макроекономічних показників: валового внутрішнього продукту, випуску промислової і сільськогосподарської продукції, роздрібного товарообороту, перевезень вантажів, інвестицій в основний капітал, збільшення обороту зовнішньої торгівлі. Фінансове становище країн СНД характеризувалося достатньою стабільністю, що була спричинена помірною інфляцією, відносно стабільними валютними курсами національних валют. Позитивні тенденції в економічному розвитку супроводжувалися деяким збільшенням реальних доходів населення, зростанням попиту на робочу силу на ринках праці.

За оцінками, валовий внутрішній продукт у середньому в країнах СНД у 2001 році зріс на 6.0% (у 2000 році – на 8.0%).

Найбільшого приросту було досягнуто в Казахстані – 13.2% і Таджикистані – 10.2%. В Азербайджані ВВП порівняно з 2000 роком збільшився на 9.9%, у Вірменії – на 9.6%, у Білорусі – на 4.1%, у Грузії – на 4.5%, у Киргизстані – на 5.3%, у Молдові – на 6.1%, у Росії – на 5.0% та в Узбекистані – на 4.5%.

Однак у деяких країнах темпи економічного зростання протягом другої половини 2001 року дещо уповільнилися порівняно з відповідним періодом 2000 року. Крім того, зростання основних макроекономічних показників, яке спостерігалось за попередні роки, було ще недостатнім, щоб компенсувати їх падіння на початку 90-х років.

Незважаючи на те, що реальні грошові доходи зросли практично в усіх країнах, рівень життя основної частини населення кардинально не змінився.

Промислове виробництво в 2001 році порівняно з попереднім роком зросло у середньому в країнах СНД на 7.0% (у 2000 році – на 11.0%), у тому числі в Таджикистані – на 14.8%, в Україні та Молдові – на 14.2%, у Казахстані – на 13.5%, у Білорусі та Киргизстані – на 5.4%, в Азербайджані – на 5.1%, у Росії – на 4.9%, у Вірменії – на 3.8%. Лише в Грузії зафіксовано зменшення промислового виробництва на 1.1%.

Ціни виробників промислової продукції у 2001 році порівняно з 2000 роком у середньому в країнах СНД зросли в 1.2 раза (у 2000 році – у 1.5 раза).

Суттєво зріс індекс цін виробників промислової продукції в Білорусі (71.9%), у Таджикистані (26.8%), у Киргизстані (11.2%) і Росії (10.7%). В інших країнах, крім Вірменії, спостерігалось незначне зростання індексу цін виробників промислової продукції. У Вірменії ціни виробників промислової продукції знизилися на 0.4%.

У звітному році в багатьох країнах СНД спостерігалось зростання виробництва товарів народного споживання.

Обсяг продукції сільського господарства в 2001 році в середньому в країнах СНД, за попередніми даними, збільшився порівняно з попереднім роком на 8.0% (у 2000 році – на 7.0%). Зростання сільськогосподарського виробництва зафіксовано в усіх країнах, у тому числі в Казахстані – на 17.0%, у Вірменії – на 12.0%, в Азербайджані й Таджикистані – на 12.0%, в Україні – на 10.0%, у Росії та Киргизстані – на 7.0%, у Грузії – на 6.0%, у Молдові – на 4.0%, у Білорусі – на 2.0%.

Обсяг інвестицій в основний капітал у 2001 році порівняно з попереднім роком збільшився в середньому в країнах СНД на 10.0% (у 2000 році – на 18.0%). Приріст інвестицій спостерігався в більшості країн, у тому числі в Казахстані – на 21.0%, в Азербайджані та Україні – на 17.0%, у Вірменії та Грузії – на 14.0%, у Росії – на 9.0%. Водночас обсяг інвестицій знизився в Молдові – на 2.0%, Білорусі – на 6.0% та Киргизстані – на 16.0%.

Протягом 2001 року на споживчому ринку країн СНД зберігалася стабільна ситуація, відносно високими темпами зростали реальні обсяги роздрібного товарообороту. У країнах СНД обсяг реалізації споживчих товарів і послуг (у постійних цінах) у 2001 році порівняно з 2000 роком збільшився в середньому на 9.6%.

Тривали інфляційні процеси в споживчому секторі економіки. Лідером знову була Білорусь, де індекс споживчих цін збільшився на 161.1%. Однак, уперше за останні роки, уповільнення темпів зростання споживчих цін спостерігалось майже в усіх країнах СНД.

Чисельність економічно активного населення (зайняті та безробітні) в країнах СНД у середньому за 2001 рік становила 131 млн. осіб, що дещо менше, ніж половина населення цих країн, у тому числі в Російській Федерації – 71.4 млн. осіб (приблизно 50%), в Україні – 22.7 млн. осіб (46%), у Казахстані – 7.1 млн. осіб (48%), у Білорусі – 4.5 млн. осіб (45%).

Частка економічно активного населення в більшості країн перевищувала 90%.

Рівень безробіття відповідно до методології Міжнародної організації праці на кінець 2001 року становив у Білорусі 2.5%, Вірменії – 9.9%, Грузії (у вересні 2001 року) – 11.4%,

Казахстані – 2.8%, Киргизстані – 3.2%, у Російській Федерації – 9.0%, в Україні – 3.68%.

Динаміка обсягів експортно-імпортних операцій країн СНД у 2001 році відображала тенденції світових ринків. Погіршення кон'юнктури світового ринку енергоресурсів призвело до уповільнення темпів зростання торговельних операцій, переважно експорту. Якщо в 2000 році порівняно з 1999 роком вартісний обсяг експорту в середньому зріс на 39%, а імпорту – на 15%, то у січні–листопаді 2001 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року зростання цих показників становило відповідно 1.0% і 16.0%.

Таблиця 1

Основні показники розвитку світової економіки**(у % до попереднього періоду)**

Регіони, групи країн, країни	ВВП			Інфляція		
	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹
Світовий	3.6	4.0	1.3	3.5	4.6	4.0
Промислово розвинені країни	3.3	3.9	1.1	1.4	2.3	2.3
Країни "Група семи"	3.0	3.5	1.0	1.4	2.3	2.2
США	4.1	4.1	1.2	2.2	3.4	1.6
Японія	0.7	2.4	-0.2	-0.3	-0.7	-0.7
Німеччина	1.8	3.0	0.6	0.6	2.1	2.4
Франція	3.0	3.6	2.0	0.5	1.7	1.4
Італія	1.6	2.9	1.8	1.7	2.5	2.4
Великобританія	2.1	3.0	2.4	1.3	0.8	1.2
Канада	5.1	4.4	1.4	1.7	2.7	2.6
Інші розвинені країни	4.9	5.2	1.5	1.3	2.4	2.9
Країни Європейського Союзу	2.6	3.4	1.5	1.1	2.3	2.5
Країни зони євро	2.6	3.4	1.5	1.1	2.3	2.5
Країни, що розвиваються	3.9	5.8	4.0	6.8	5.9	6.0
Азія	6.2	6.8	5.6	2.5	1.9	3.0
Корея	10.9	8.8	2.6	0.8	2.4	3.2
Китай	7.1	8.0	7.3	-1.4	0.4	1.0
Індія	6.8	6.0	4.4	4.7	4.0	3.9
Індонезія	0.8	4.8	3.2	20.7	3.8	12.5
Африка	2.5	2.8	3.5	11.6	13.5	12.8
Південна Африка	1.9	3.1	2.2	5.2	5.4	4.8
Країни Середнього Сходу	3.0	5.5	4.5	12.1	9.2	9.4
Країни Латинської Америки	0.1	4.1	1.0	8.8	8.1	6.3
Аргентина	-3.4	-0.5	-2.7	-1.2	-0.6	-1.0
Бразилія	0.5	4.4	1.8	4.9	6.3	7.7
Чилі	-1.1	5.4	3.3	3.3	3.8	3.7
Мексика	3.7	6.9	...	15.9	16.6	4.4
Австралія	4.7	3.3	2.3	1.5	4.6	3.1

Продовження табл. 1.

(у % до попереднього періоду)

Регіони, групи країн, країни	ВВП			Інфляція		
	1999	2000	2001 ¹	1999	2000	2001 ¹
Країни з перехідною економікою	3.6	6.3	4.9	43.9	20.1	16.0
Країни Центральної і Східної Європи	2.0	3.8	3.0	10.9	12.8	9.3
Болгарія	2.4	4.1	4.5	6.2	9.9	4.8
Латвія	1.1	6.8	7.0	2.4	2.6	2.5
Литва	-3.9	3.9	4.5	0.3	1.4	2.0
Польща	4.1	4.1	1.5	9.8	8.5	3.6
Румунія	-3.9	1.6	4.8	54.8	45.7	34.5
Словаччина	1.9	2.2	3.3	10.6	12.1	6.5
Словенія	5.2	4.6	3.0	6.1	8.9	8.4
Угорщина	4.4	5.3	3.8	10.0	9.8	9.2
Чехія	-0.2	3.1	3.3	2.1	3.9	4.7
Естонія	-0.7	6.9	5.4	3.3	4.0	5.8
Країни СНД	4.6	7.9	6.1	70.4	25.0	20.6
Азербайджан	7.4	11.5	9.9	-9.3	1.8	1.5
Білорусь	3.4	5.8	4.1	251.2	107.5	61.1
Вірменія	3.3	6.0	9.6	2.0	0.4	3.1
Грузія	3.0	1.9	4.5	10.9	4.6	4.7
Казахстан	1.7	9.6	13.2	8.3	9.8	4.7
Киргизстан	3.6	5.0	5.3	39.9	18.7	6.9
Молдова	-3.4	2.1	6.1	43.7	18.5	9.6
Росія	5.4	9.0	5.0	36.5	20.2	18.6
Таджикистан	3.7	8.3	10.2	26.0	60.6	36.5
Туркменистан	16.0	22.9	...	23.5	7.4	...
Узбекистан	4.4	4.2	4.5 ²	26.0	26.2	21.6
Україна	-0.2	5.9	9.1	19.2	25.8	6.1

¹ Попередня оцінка.² Січень – вересень.

Таблиця 2

Окремі соціально-економічні показники країн Співдружності, Балтії та деяких інших держав світу¹

Країни	У відсотках до попереднього періоду				Дефіцит (-), профіцит (+) державного бюджету (у % до ВВП)	Рівень безробіття (у % на кінець періоду)	Курси національних валют щодо долара США (на кінець періоду)
	Індекси валового внутрішнього продукту (у порівнянних цінах)	Індекси обсягів промислової продукції (у порівнянних цінах)	Індекси цін виробників промислової продукції	Індекси споживчих цін			
Високорозвинені країни							
США							
1999	104.1	104.2	100.9	102.2	0.8	4.2	—
2000	104.1	104.7	...	103.4	1.7	4.0	—
2001	101.2	95.7	...	101.6	1.0	4.8	—
Японія							
1999	100.7	100.8	96.7	99.7	-10.4	4.7	102.20
2000	102.4	105.9	100.4	99.3	-8.2	4.7	114.90
2001	99.8	92.1	...	99.3	-6.3	5.0	131.80
Країни єврозони							
1999	102.6	101.9	99.6	101.1	-1.3	9.7	0.99542
2000	103.4	105.0	105.5	102.3	-0.8	8.8	1.07469
2001	101.5	99.7	102.2	102.5	...	8.3	1.13469
Великобританія							
1999	102.1	100.8	101.2	101.3	1.3	6.0	1.6164
2000	103.0	101.7	...	100.8	1.9	5.6	1.4922
2001	102.4	97.8	...	101.2	0.6	5.2	1.4504
Німеччина							
1999	101.8	101.5	99.0	100.6	-1.6	8.6	0.9954
2000	103.0	106.2	103.4	102.1	1.2	7.9	1.0747
2001	100.6	100.5	...	102.4	-1.4	7.9	1.1347
Країни Східної та Центральної Європи							
Болгарія							
1999	102.4	95.6	102.9	106.2	1.8	16.0	1.9469
2000	104.1	102.3	...	109.9	...	17.9	2.1019
2001	104.5	104.8	2.2193
Македонія							
1999	104.3	107.9	104.5	102.3	-0.1	...	60.339
2000	104.3	...	107.9	106.1	3.5	...	65.300
2001	95.4	103.7	69.200
Польща							
1999	104.1	104.4	108.0	109.8	-2.0	13.1	4.1483
2000	104.1	104.3	105.6	108.5	-2.7	15.1	4.1432
2001	101.5	95.2	101.6	103.6	...	17.4	3.9863

Продовження

Країни	У відсотках до попереднього періоду				Дефіцит (-), профіцит (+) державного бюджету (у % до ВВП)	Рівень безробіття (у % на кінець періоду)	Курси національних валют щодо долара США (на кінець періоду)
	Індекси валового внутрішнього продукту (у порівняннях цінах)	Індекси обсягів промислової продукції (у порівняннях цінах)	Індекси цін виробників промислової продукції	Індекси споживчих цін			
Румунія							
1999	96.1	92.0	162.9	154.8	-2.6	11.5	18255
2000	101.6	108.7	153.4	145.7	-3.6	10.5	25926
2001	104.8	108.5	141.0	134.5	31597
Словаччина							
1999	101.9	95.0	107.7	110.6	-1.9	19.2	42.266
2000	102.2	109.1	...	112.1	...	17.9	47.389
2001	103.3	106.7	106.5	106.5	...	18.6	...
Словенія							
1999	105.2	99.5	102.1	106.1	-0.7	13.6	196.77
2000	104.6	106.2	107.6	108.9	-1.4	12.2	227.38
2001	103.0	102.9	109.0	108.4	-1.3	11.6	250.95
Угорщина							
1999	104.4	110.4	105.1	110.0	-3.8	9.6	252.52
2000	105.3	118.2	111.6	109.8	-3.5	8.7	284.73
2001	103.8	104.1	105.2	109.2	...	5.6	279.03
Хорватія							
1999	99.1	98.6	102.6	104.4	-2.0	20.8	7.648
2000	103.7	101.7	109.7	107.4	-5.1	22.6	8.155
2001	104.1	106.0	103.6	104.9	...	23.1	8.356
Чехія							
1999	99.8	97.0	101.0	102.1	-1.6	9.4	35.979
2000	103.1	105.7	104.9	103.9	-2.3	8.4	37.813
2001	103.3	...	102.9	104.7	...	8.7	36.259
Країни Балтії							
Естонія							
1999	99.3	98.3	98.8	103.3	-3.0	12.3	15.562
2000	106.9	112.8	104.9	104.0	-2.8	13.7	16.820
2001	105.4	106.9	104.4	105.8	0.4	12.6	17.692
Латвія							
1999	101.1	91.2	98.9	102.4	-4.0	9.1	0.583
2000	106.8	103.2	101.0	102.6	-2.8	7.8	0.613
2001	107.0	108.4	101.7	102.5	...	7.7	0.638
Литва							
1999	96.1	90.1	103.0	100.3	-0.3	8.4	4.0
2000	103.9	110.0	118.0	101.4	-1.6	11.5	4.0
2001	104.5	115.7	98.7	102.0	...	12.5	4.0

Продовження

Країни	У відсотках до попереднього періоду				Дефіцит (-), профіцит (+) державного бюджету (у % до ВВП)	Рівень безробіття (у % на кінець періоду)	Курси національних валют щодо долара США (на кінець періоду)
	Індекси валового внутрішнього продукту (у порівнянних цінах)	Індекси обсягів промислової продукції (у порівнянних цінах)	Індекси цін виробників промислової продукції	Індекси споживчих цін			
Співдружність незалежних держав							
Азербайджан							
1999	107.4	103.5	91.0	90.7	-2.5	1.2	4378
2000	111.5	106.9	125.0	101.8	...	1.16	4565
2001	109.9	105.1	101.8	101.5	4775
Білорусь							
1999	103.4	110.3	455.0	351.2 ⁵	-2.9	2.1	320
2000	105.8	107.8	268.1	207.5 ⁵	0.2	2.1	1180
2001	104.1	105.4	171.9	161.1 ⁵	...	2.5	1580
Вірменія							
1999	103.3	105.2	102.3	102.0 ⁵	-5.2	11.9	523.77
2000	106.0	106.4	100.8	100.4 ⁵	-5.0	10.9	522.18
2001	109.6	103.8	99.6	103.1 ⁵	...	9.9	561.81
Грузія							
1999	103.0	104.8	115.7	110.9	-4.5	4.8	1.930
2000	101.9	106.1	102.4	104.6	-3.3	8.4	1.975
2001	104.5	98.9	103.6	104.7	...	11.4 ⁴	2.060
Казахстан							
1999	101.7	102.2	118.8	108.3	-3.5	3.9	138.2
2000	109.6	114.6	119.4	109.8	0.1	3.7	144.5
2001	113.2	113.5	100.3	104.7	-0.2	2.8	150.2
Киргизстан							
1999	103.6	98.3	143.6	139.9	-2.5	3.0	45.429
2000	105.0	106.0	123.3	118.7	-2.0	3.1	48.304
2001	105.3	105.4	111.2	106.9	1.5 ²	3.2	47.719
Молдова							
1999	96.6	88.4	144.0	143.7	-3.0	11.1	11.5902
2000	102.1	107.7	128.5	118.5	-1.0	8.5	12.3833
2001	106.1	114.2	105.7	109.6	0.0	...	13.0909
Росія							
1999	105.4	108.1	159.1	136.5	-1.1	11.7	28.55
2000	109.0	109.0	131.6	120.2	1.4	10.2	28.16
2001	105.0	104.9	110.7 ⁵	118.6 ⁵	2.9	9.0	30.14
Таджикистан							
1999	103.7	105.0	144.0	126.0	-1.8	...	1436.0
2000	108.3	110.3	134.0	160.6	-0.1	...	2.2 ^{3,4}
2001	110.2	114.8	126.8	136.5

Закінчення

Країни	У відсотках до попереднього періоду				Дефіцит (-), профіцит (+) державного бюджету (у % до ВВП)	Рівень безробіття (у % на кінець періоду)	Курси національних валют щодо долара США (на кінець періоду)
	Індекси валового внутрішнього продукту (у порівнянних цінах)	Індекси обсягів промислової продукції (у порівнянних цінах)	Індекси цін виробників промислової продукції	Індекси споживчих цін			
Туркменистан							
1999	116.0	116.0	110.4	123.5	-4.0	...	5200
2000	122.9	129.0	102.0	107.4	5200
2001
Узбекистан							
1999	104.4	106.1	138.0	126.0	-3.8	0.4	...
2000	104.2	104.4	157.0	126.2	...	0.4	...
2001	104.5 ²	121.6	...	0.4	...
Україна							
1999	99.8	104.0	115.7	119.2	-1.5	4.30	5.2163
2000	105.9	112.4	120.8	125.8	0.6	4.22	5.4345
2001	109.1	114.2	100.9	106.1	-0.6	3.68	2.2985

¹ Джерела інформації – дані країн СНД, збірник МВФ "Міжнародна фінансова статистика", березень 2002 року, мережа Інтернет.

² Січень – вересень.

³ Деномінованих одиниць національної валюти.

⁴ На кінець вересня.

⁵ До грудня попереднього року.

Розділ 2.
ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО
БАНКУ УКРАЇНИ

2.1. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА

Головним завданням грошово-кредитної політики Національного банку України в 2001 році було забезпечення стабільності національної грошової одиниці.

У 2001 році грошово-кредитна політика проводилась, виходячи з потреби забезпечення стабільності внутрішніх цін, збереження визначеного орієнтиру курсових значень гривні щодо іноземних валют, необхідності створення сприятливих умов для залучення інвестицій в економіку держави та відповідно до вимог Основних засад, затверджених Радою Національного банку України.

Монетарна політика проводилася Національним банком України адекватно розвитку економічних процесів. Враховуючи позитивну тенденцію макроекономічних показників, показники монетарної програми в кінці року було скориговано в бік зростання монетарної бази до 38–40%, грошової маси – 41–43%. У 2001 році грошова база збільшилася на 37.4%, грошова маса – на 42%.

Збільшення випуску платіжних засобів у грошовій формі зумовило зростання рівня монетизації з 15.92 до 19.23%. Однак, незважаючи на значні обсяги грошей, випущених в обіг, їх кількість відповідала потребам економіки. Про те, що випущені платіжні засоби не створювали тиску на споживчий ринок, свідчить зниження швидкості грошей в обігу з 6.28 до 5.20 оборотів. Уповільнення швидкості обігу грошей стримувало розвиток інфляційних процесів, які могли б розгортатися за рахунок монетарного чинника в разі невідповідності пропозиції грошей та попиту на них.

Дії Національного банку України спрямовувалися також на забезпечення стабільності валютного курсу гривні з поступовою і допустимою ревальвацією гривні, яка за 2001 рік становила 2.5% (за 2000 рік девальвація становила 4.2%).

Монетарна політика, що здійснювалася Національним банком України у 2001 році, забезпечила стабільність національної валюти та сприяла створенню відповідних умов для економічного зростання, підвищенню довіри населення та суб'єктів економіки до національної грошової одиниці, про що свідчить суттєве зниження рівня доларизації економіки за рік з 23.24 до 18.67%.

РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

Регулювання грошово-кредитного ринку здійснювалося залежно від загально-економічної ситуації з використанням таких монетарних інструментів:

- обов'язкове резервування коштів;
- процентні ставки;
- депозитний сертифікат Національного банку України;
- рефінансування банків;
- операції на відкритому ринку;
- операції на валютному ринку.

Обов'язкове резервування

З метою стимулювання банків щодо залучення грошових коштів та пріоритетного їх спрямування на фінансування реального сектора економіки Національним банком України було лібералізовано вимоги щодо обов'язкового резервування банками залучених коштів. Упродовж року було тричі знижено нормативи резервування (з 15 до 12.4% у середньому) при їх диференціації (від 6 до 14%) залежно від залучення коштів, а саме:

- для коштів юридичних осіб у національній та іноземній валюті та фізичних осіб в іноземній валюті, залучених на короткостроковий термін, з 14 до 12%;
- для короткострокових коштів фізичних осіб у національній валюті – з 12 до 10%;
- для коштів юридичних та фізичних осіб у національній валюті, залучених на довгостроковий термін, – відповідно з 13 до 8% та з 11 до 6%, а в іноземній валюті – з 13 до 10%;
- для інших залучених коштів – з 15 до 14%.

Використання інструмента обов'язкового резервування сприяло зростанню на 1.3 млрд. грн., або на 37.3%, обсягу депозитів у банківській системі та залишків коштів на коррахунках банків.

Процентні ставки

Національний банк України, враховуючи позитивні тенденції загальноекономічного розвитку та ситуацію на грошово-кредитному ринку України, суттєво знизив упродовж 2001 року облікову ставку з 27 до 12.5% річних, а саме: з 10 березня – до 25%, з 7 квітня – до 21%, з 11 червня – до 19%, з 9 серпня – до 17%, з 10 вересня – до 15% та з 10 грудня – до 12.5% річних.

Підтримуючи ліквідність банків шляхом надання їм кредитів овернайт за результатами тендерів, Національний банк України також знижував процентні ставки, утримуючи їх на рівні не нижче ставки рефінансування. Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами овернайт упродовж року знизився на 9.9 процентного пункту до 14.7% річних і лише на 1–1.5 процентного пункту перевищував облікову ставку. Середня вартість кредитів, придбаних банками на тендерах, знизилася на 5.9 процентного пункту й у грудні 2001 року становила 15.1% річних.

У червні 2001 року Національним банком України здійснено підтримку ліквідності банків через операції РЕПО за середньозваженою ставкою на рівні 22% річних.

Середньозважена процентна ставка за випущеними в обіг Національним банком України депозитними сертифікатами становила 8.9% річних.

Зниження облікової ставки та нарощення ресурсів банківської системи зумовили зниження середніх процентних ставок за кредитами банків, наданими в реальний сектор, у національній валюті з 37.3% річних у грудні 2000 року до 29.6% річних у грудні 2001 року.

Депозитний сертифікат Національного банку України

Для забезпечення збалансованості між пропозицією грошей та попитом на них Національний банк України в окремі періоди 2001 року розміщував депозитні сертифікати. Було проведено 19 аукціонів із розміщення депозитних сертифікатів, за результатами яких Національним банком України було залучено та вилучено з обігу коштів банків на загальну суму 3.2 млрд. грн.

Рівень дохідності за депозитними сертифікатами коливався в межах 4–18% річних і встановлювався з урахуванням процентних ставок за кредитами та депозитами на міжбанківському ринку кредитних ресурсів.

Рефінансування банків

Загальний обсяг кредитів, наданих для рефінансування банків, за 2001 рік становив 2.5 млрд. грн., що в 2.8 раза більше, ніж у 2000 році. Кредитування здійснювалося через механізм проведення операцій "прямого" РЕПО та постійно діючу лінію рефінансування щодо надання кредитів овернайт, а також проведення тендерів середньо- та короткострокового рефінансування банків.

Операції на відкритому та валютному ринку

У 2001 році Національний банк України застосовував операції "зворотного" РЕПО, здійснюючи "нейтралізацію" надлишкової грошової маси шляхом продажу банкам процентних облігацій внутрішньої державної позики (ПОВДП) із зобов'язанням викупити їх через певний період. Унаслідок проведення таких операцій у звітному році було вилучено коштів з обігу на загальну суму 506 млн. грн. Середньозважена процентна ставка за цими операціями становила 12% річних.

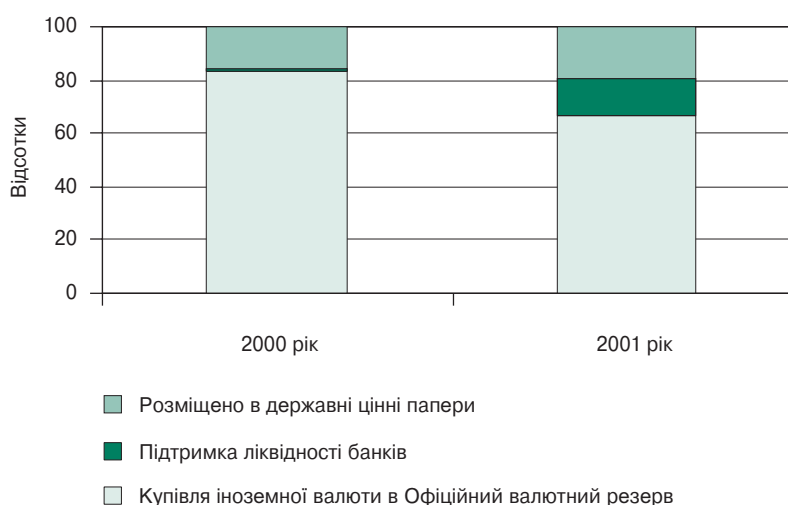
На валютному ринку Національний банк України проводив операції переважно з купівлі іноземної валюти, використовуючи цей інструмент для підтримки стабільного валютного курсу гривні.

2.2. НАПРЯМИ КРЕДИТНОЇ ЕМІСІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Протягом 2001 року Національним банком України через різні канали випущено в обіг платіжних засобів на загальну суму 17.6 млрд. грн., що на 68.8% більше, ніж за 2000 рік, у тому числі:

- на придбання іноземної валюти для поповнення міжнародних золотовалютних резервів – 11.7 млрд. грн., або 66.5% від загального обсягу випущених в обіг платіжних засобів;
- через операції з державними цінними паперами (ОВДП) на відкритому ринку – 3.4 млрд. грн., або 19.4%;
- для підтримки ліквідності банків через різні механізми рефінансування – 2.5 млрд. грн., або 14.1%.

Структура випуску в обіг платіжних засобів у 2000–2001 роках

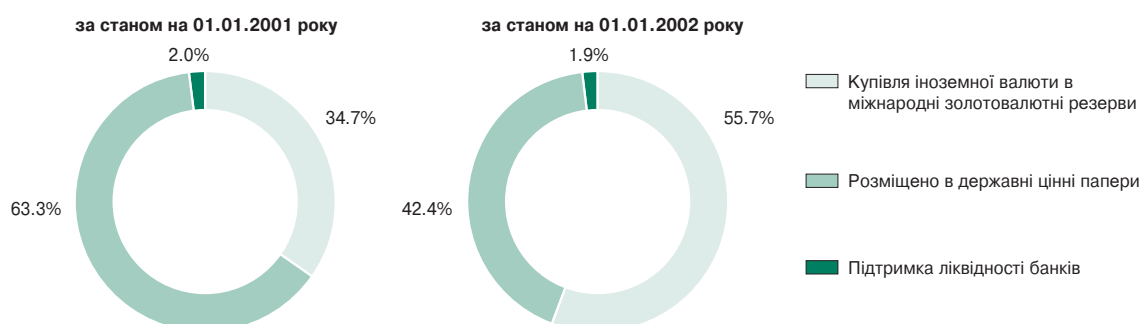
Порівняно з попереднім роком змінилася структура випущених в обіг платіжних засобів, зокрема на 13.3 процентного пункту зросла їх частка, направлена на підтримку ліквідності банків, а також на 3.2 процентного пункту – через операції з державними цінними паперами, а на придбання іноземної валюти, навпаки, знизилася на 16.5 процентного пункту.

У загальному обсязі випущених в обіг платіжних засобів частка повернених коштів становила 9.13 млрд. грн., або 51.8% (торік 42.3%), що в 2.1 раза більше від вилученого обсягу за попередній рік. Вилучення емісійних коштів з обігу здійснювалося шляхом проведення операцій з державними цінними паперами на відкритому ринку (4.21 млрд. грн., або 46.1% від загальної суми), проведення валютних інтервенцій Національного банку України (2.56 млрд. грн., або 28.1%), погашення банками раніше отриманих кредитів від Національного банку України на суму (2.36 млрд. грн., або 25.8%).

Обсяги емісії (різниця між випущеними в обіг та вилученими з обігу платіжними засобами) за 2001 рік становили 8.47 млрд. грн. (у 2000 році – 6.02 млрд. грн.), або були на 41% більшими, ніж у минулому році.

За станом на 01.01.2002 р. загальна сума випущених Національним банком України в обіг платіжних засобів становила 29.5 млрд. грн. і порівняно з 01.01.2001 р. збільшилася на 8.5 млрд. грн., або на 40%.

Структура платіжних засобів в обігу

У структурі випущених в обіг платіжних засобів порівняно з 01.01.2001 р. їх частка, направлена на придбання іноземної валюти, зросла на 21 процентний пункт, а частка, направлена на операції з державними цінними паперами, знизилася на 20.9 процентного пункту.

2.3. ГРОШОВИЙ ОБІГ

Обсяг грошової маси в обігу (М3) за 2001 рік збільшився на 42% (у 2000 році – на 45.4%) і на 1 січня 2002 року дорівнював 45.6 млрд. грн., а грошова база збільшилася на 37.4% (у 2000 році – на 39.9%) і на 01.01.2002 р. становила 23.1 млрд. грн. У структурі грошової бази частка готівки поза банками зросла на 8.1 процентного пункту і становила 84.4%.

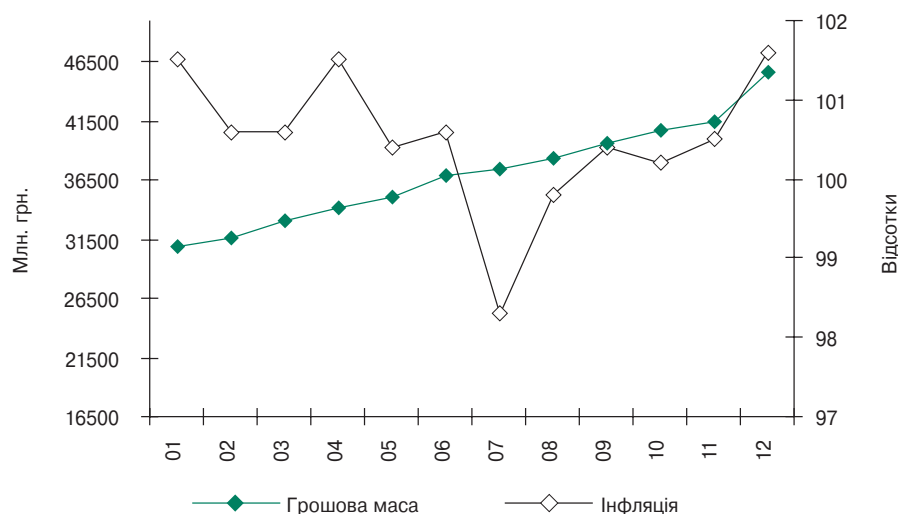
Темпи зростання грошової маси за агрегатами

(% до попереднього періоду)

Показники	2001	У тому числі по кварталах			
		I	II	III	IV
Гроші поза банками (готівка) M0	152.1	99.5	113.7	111.9	120.1
Грошова маса M1	143.6	102.1	112.6	108.7	115.0
Грошова маса M2	143.4	103.2	112.4	107.5	115.0
Грошова маса M3	142.0	102.9	111.9	107.3	114.9
Довідково: грошова база	137.4	99.8	99.8	107.6	112.8

Примітка:
M1–M0 кошти на поточних рахунках у національній валюті
M2–M1 строкові кошти в національній валюті та валютні кошти
M3–M2 кошти клієнтів за трастовими операціями банків та цінні папери власного боргу банків

Збільшення пропозиції коштів та поживлення кредитної діяльності банків сприяло прискоренню процесу мультиплікації грошей, у результаті чого грошовий мультиплікатор зріс за 2001 рік з 1.91 до 1.98 за станом на 01.01.2002 р. Водночас відбувалося поступове зменшення швидкості обертання грошей з 6.28 до 5.20, що зумовило підвищення рівня монетизації. Це сприяло наповненню економіки платіжними засобами.

Динаміка грошової маси та інфляції у 2001 році

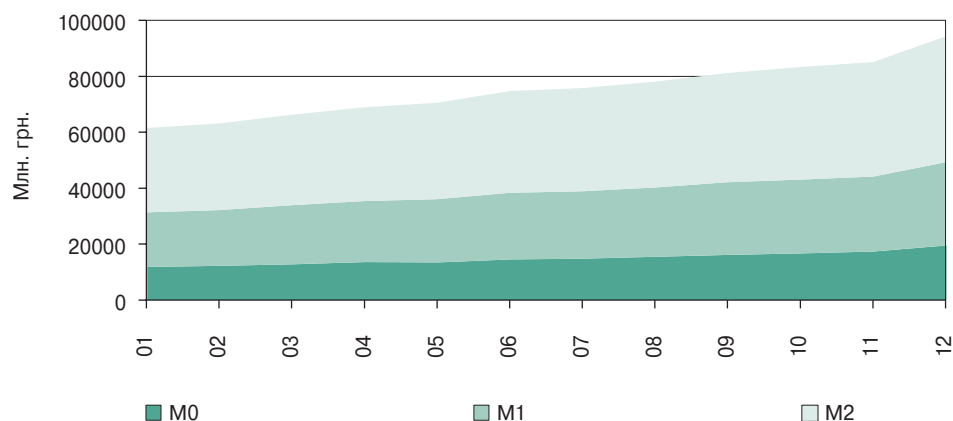
Упродовж 2001 року на грошовому ринку відбулося розширення всіх грошових агрегатів за обсягами за умови забезпечення стабільності цін. Основний приріст грошової маси в обігу відбувся в II півріччі 2001 року і становив 23.3% порівняно з 15.2% у I півріччі.

Динаміка складових грошової маси свідчить про переважне зростання протягом 2001 року частки в готівці (M0), яка за рік збільшилася на 52.1% і на 01.01.2002 р. становила 19.5 млрд. грн. Питома вага грошей поза банками в загальному обсязі M3 упродовж року зросла з 39.9 до 42.7% за станом на 01.01.2002 р.

Зростаючі обсяги виробництва, які супроводжувалися зменшенням частки бартеру в розрахунках між суб'єктами господарювання, вплинули на зростання на 29.9% за 2001 рік залишків коштів на поточних рахунках у національній валюті (складова грошового агрегату M1).

Протягом 2001 року спостерігалася тенденція до зростання складової третього агрегату грошової маси (M2) – строкових коштів у національній валюті та валютних коштів, обсяг яких збільшився за рік на 42.9% переважно за рахунок зростання (у 2 рази) строкових депозитів у національній валюті.

Обсяг коштів клієнтів, вкладених в трастові операції банків та на придбання цінних паперів банків, за 2001 рік зменшився на 19.9% і на 01.01.2002 р. становив 0.6 млрд. грн.

Динаміка грошових агрегатів у 2001 році

Упродовж 2001 року змінилася структура грошової маси у розрізі валют. Унаслідок зростання обсягу грошової маси в національній валюті на 45.2%, питома вага цього показника в структурі МЗ зросла з 77.2 до 81.3%. Це свідчить про зниження рівня доларизації і підвищення довіри до національної валюти.

Структура грошової маси в обігу в 2000–2001 роках

(на кінець періоду, %)

Показники	2000	2001			
		У тому числі по кварталах			
		I	II	III	IV
Усього	100	100	100	100	100
Готівка (M0)	39.9	38.6	39.2	40.9	42.7
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	24.7	25.5	25.3	24.4	22.7
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	33.2	34.0	34.0	33.4	33.4
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків та цінні папери власного боргу банків	2.2	1.9	1.5	1.3	1.2

У структурі розміщення грошової маси частка коштів фізичних осіб (включаючи кошти за трастовими операціями та на придбання цінних паперів банків) зросла за рік на 5.7 процентного пункту і на 01.01.2002 р. становила 68.3%, решту становили кошти суб'єктів господарювання.

Обсяги коштів суб'єктів господарювання збільшилися за рік на 20.3% і на 01.01.2002 р. дорівнювали 14.4 млрд. грн.

Протягом 2001 року спостерігалася стійка тенденція до зростання коштів фізичних осіб (включаючи придбання цінних паперів банків). За звітний рік їх обсяг збільшився на 55% і на 1 січня 2002 року становив 31.1 млрд. грн. Випереджаючими темпами зростали депозити в національній валюті, обсяг яких за рік збільшився на 79.6%. Закріпилася позитивна тенденція попереднього року до зростання обсягів строкових депозитів фізичних осіб у банківській системі України, які за 2001 рік збільшилися на 76.5% (у тому числі в національній валюті – на 104%), а їх частка в загальному обсязі коштів фізичних осіб збільшилася на 3.1 процентного пункту і на 01.01.2002 р. становила 25.8%.

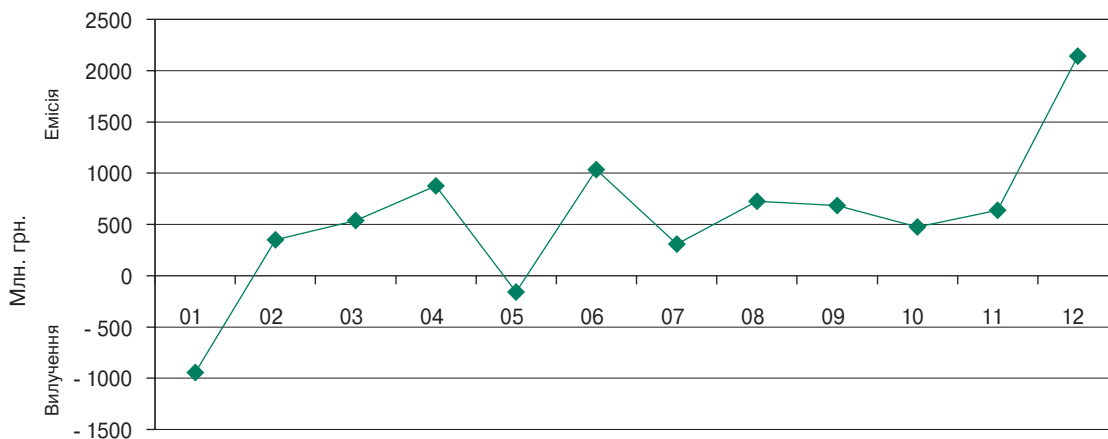
2.4. ГОТІВКОВИЙ ОБІГ

На кінець 2001 року поза касами банків знаходилося готівки на суму 19.5 млрд. грн., що в 1.5 раза більше, ніж на початок року. Зростання позабанківського обігу готівки в 2001 році зумовлено підвищенням заробітної плати в бюджетній сфері й мінімального розміру пенсій за віком та подальшим погашенням заборгованості з виплати заробітної плати, що супроводжувалося позитивними тенденціями економічного розвитку. Упродовж року за рахунок емісії готівки покривалося 6.1% від усіх її видач з кас банків порівняно з 3.7% у 2000 році.

Найвищий рівень емісії готівки спостерігався в Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській, Миколаївській та Луганській областях, де відсоток осідання готівки поза касами банків становив від 24.1 до 42.4%. Водночас територіальними управліннями Національного банку України у Волинській, Закарпатській, Львівській, Одеській, Харківській, Чернівецькій областях, Автономній Республіці Крим та в м. Києві протягом року було вилучено готівки з обігу на суму 6.1 млрд. грн.

Порівняно з попереднім роком видача готівки збільшилася на 26.5%. Поряд з цим на 23.4% зросли обсяги грошових надходжень до кас банків. Основним джерелом надходжень

готівки (54.6% від її загального обсягу) залишалася торговельна виручка, яка порівняно з попереднім роком зросла на 31.9%. Надходження від наданих платних послуг за 2001 рік збільшилися на 30%, а їх частка становила 17.8%.

Динаміка обсягів емісії (вилучення) готівки в 2001 році

Суттєвий вплив на динаміку готівкового обігу мало зростання видач коштів із вкладних рахунків фізичних осіб. За рік видача готівки на ці цілі перевищила надходження в 4 рази, що пов'язано зі зростанням на 68.2% надходжень на вклади населення в безготівковій формі. Найбільше в структурі безготівкових розрахунків зросли перерахування за реалізовану сільськогосподарську продукцію – в 2.1 рази, на виплату заробітної плати – на 83.3%, за операціями з продажу населенням нерухомості, з цінними паперами та страховим відшкодуванням – на 77.3%.

У 2001 році зростання пропозиції іноземної валюти з боку населення зумовило перевищення обсягу операцій з продажу населенням іноземної валюти, у зв'язку з чим в обіг додатково було випущено готівки на суму 0.8 млрд. грн. (у 2000 році – 0.2 млрд. грн.).

Зростання грошових доходів населення у 2001 році зумовило збільшення порівняно з попереднім роком обсягу видачі готівки з кас банків на виплату заробітної плати на 20.5%. Видача готівки на виплату пенсій, допомог та страхових відшкодувань зросла за рік на 17.4%.

Упродовж 2001 року Національний банк України забезпечував потребу економіки в готівковій грошовій масі в необхідних обсягах з оптимальним купюрним складом банкнот і монет. З цією метою було збільшено в обігу обсяг банкнот великих номіналів (50 і 100 грн.), а їх частка становила 56.9% від загальної суми банкнот. Поліпшенню організації розрахунків населення готівкою в сфері торгівлі та послуг і забезпеченню економії витрат на виробництво грошових знаків сприяв випуск в обіг з серпня 2001 року банкнот номіналом 200 грн.

Для підтримання в належному стані випущених в обіг банкнот вилучалася зношена готівка. У 2001 році з обігу вилучено зношених банкнот на суму 4.5 млрд. грн. (0.7 млрд. штук), що становило 4.7% від загальної суми надходжень готівки в каси банків. Порівняно з попереднім роком вилучено з обігу зношених банкнот на 11.9% менше, ніж у попередньому році.

З метою підвищення ефективності оброблення готівки, підтримки її в обігу в належному стані, своєчасного вилучення зношених банкнот та запобігання накопиченню залишків необробленої готівки у 8 територіальних управліннях та Центральному сховищі Національного банку України протягом 2001 року повністю відпрацьовано нові автоматизовані технологічні процеси оброблення банкнот із впровадженням комп'ютерної централізованої системи контролю, що дозволило об'єднати всі автоматизовані системи в єдину інформаційно-обчислювальну мережу та забезпечити щоденний дистанційний контроль за технологічними процесами оброблення банкнот у касах.

У звітному році установами банків України виявлено 9.4 тис. штук фальшивих банкнот

національної валюти на загальну суму 136.7 тис. грн., переважна більшість з яких (46.6 та 42%) були банкнотами номіналом 10 і 20 гривень відповідно.

У 2001 році обсяг реалізації пам'ятних і ювілейних монет становив 135.5 тис. штук на загальну суму 8.5 млн. грн., або на 29% більше, ніж у 2000 році. Упродовж року іноземним дистриб'юторам Національного банку України реалізовано пам'ятних та ювілейних монет на загальну суму близько 0.6 млн. грн.

Протягом звітного року було здійснено ряд заходів щодо подальшого вдосконалення організації готівкового обігу та поліпшення законодавчого і нормативного забезпечення здійснення операцій з готівкою. З метою вивільнення банків від невластивих їм функцій контролю за додержанням суб'єктами господарювання касової дисципліни Національним банком України було ініційовано внесення відповідних змін до Указу Президента України "Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки".

Задля вдосконалення нормативного забезпечення діяльності установ банків в сфері готівкового обігу і ведення суб'єктами господарювання касових операцій у національній валюті та приведення її у відповідність із чинним законодавством України в новій редакції прийнято Інструкцію про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України та Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні.

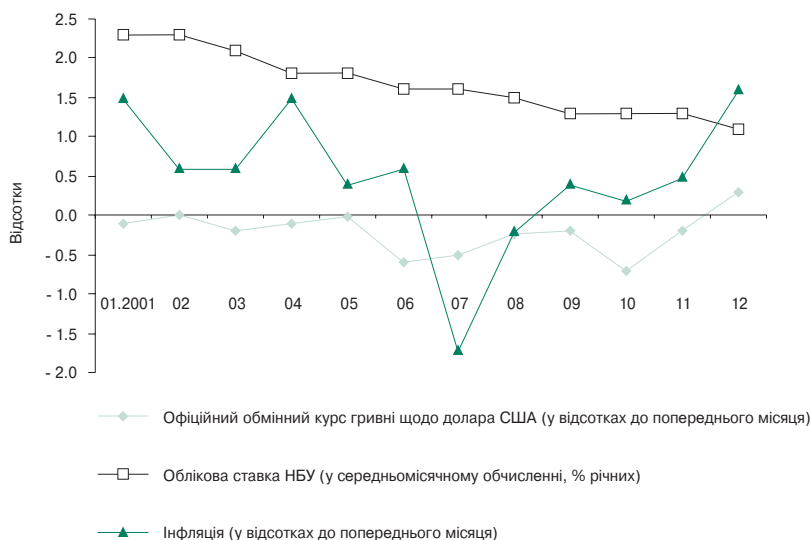
Значна увага приділялась опрацюванню питання щодо виведення з "тіньового" обігу грошової маси для забезпечення взаєморозрахунків між суб'єктами господарювання, нормалізації ситуації з платежами, запобігання створенню і функціонуванню "фіктивних" фірм та відмиванню коштів, здобутих злочинним шляхом.

2.5. ВАЛЮТНО-КУРСОВА ПОЛІТИКА

При визначенні валютно-курсової політики Національного банку України враховувалися як інтереси суб'єктів зовнішньо-економічної діяльності, так і держави в цілому з метою підтримання макроекономічних умов розвитку економіки. Валютно-курсова політика була спрямована на забезпечення фінансової стабільності, економічне зростання, підвищення ефективності експорту, поліпшення структури зовнішньої торгівлі, заміщення імпорту товарами вітчизняного виробництва, створення сприятливих умов для залучення зовнішніх інвестицій, зниження рівня доларизації економіки.

Особливістю розвитку валютного ринку в 2001 році було збільшення припливу іноземної валюти за рахунок зростання трансфертних надходжень, прямих іноземних інвестицій, коштів від приватизації тощо.

Основними інструментами регулювання обмінного курсу гривні були інтервенції з купівлі та продажу валюти на міжбанківському ринку, а забезпеченню стабільності сприяло вдосконалення системи валютного регулювання.

Динаміка офіційного курсу гривні щодо долара США, облікової ставки та інфляції в 2001 році

Номінальний офіційний курс гривні щодо долара США за 2001 рік підвищився на 2.5% і на кінець року дорівнював 5.2985 грн. за 1 дол. США. Враховуючи зростання цін споживчого ринку в 2001 році на 6.1%, реальне підвищення курсу гривні становило 8.1%, (у попередньому році – 17.2% при рівні інфляції 25.8%). Рівень реального ефективного обмінного курсу, який врахував купівельну спроможність національних валют та зміни внутрішніх цін головних торговельних партнерів України, був стабільним, а його коливання не перевищували плюс-мінус 3.5%. За 2001 рік середньозважений офіційний обмінний курс гривні щодо долара США підвищився на 1.3% і становив 5.37 грн. за 1 дол. США.

У 2001 році порівняно з 2000 роком офіційний курс гривні щодо російського рубля підвищився на 8.8% і на 01.01.2002 р. становив 1.76 грн. за 10 рос. руб.

Офіційний курс гривні щодо євро в 2001 році підвищився на 7.7% і на 01.01.2002 р. дорівнював 466.96 грн. за 100 євро.

2.6. ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

У 2001 році тривала робота Національного банку України щодо вдосконалення системи валютного регулювання, спрямованого на забезпечення стабільності обмінного курсу та подальшу лібералізацію валютного ринку, а також забезпечення прозорості та вдосконалення контролю за валютними операціями. З цією метою:

- введено обмеження на залучення резидентами від іноземних кредиторів коштів під процентні ставки, що перевищують розмір середньозважених процентних ставок за кредитами в іноземній валюті на внутрішньому ринку;
- визначено процедуру надання індивідуальних ліцензій на здійснення фізичними особами переказів іноземної валюти за межі України і надання індивідуальних ліцензій та спеціальних дозволів фізичним і юридичним особам на переміщення валюти України, іноземної валюти, платіжних документів та банківських металів через митний кордон України;
- введено за операціями купівлі-продажу готівкової іноземної валюти 1 групи Класифікатора валют Національного банку України обмеження щодо відхилення обмінного курсу від офіційного обмінного курсу гривні, встановленого Національним банком України на рівні 5%;
- затверджено порядок переоформлення рахунків, відкритих клієнтами уповноважених банків у національних валютах країн – членів Європейського валютного союзу, у рахунки в євро;
- внесено зміни до порядку торгівлі іноземними валютами, якими дозволено уповноваженим банкам здійснювати операції з купівлі-продажу іноземних валют за інші валюти на міжнародних валютних ринках у межах ліміту відкритої валютної позиції без наявності зобов'язань у цих валютах тощо.

За поданням Національного банку України внесено зміни до Закону України "Про приватизацію державного майна", відповідно до якого іноземним інвесторам дозволено оплачувати вартість придбаного в процесі приватизації державного майна у вільно конвертованій валюті.

З метою здійснення контролю за цільовим використанням коштів, призначених для компенсаційних виплат (за рахунок коштів Федеративної Республіки Німеччини) та одноразової фінансової допомоги (за рахунок коштів Австрійської Республіки) громадянам України – жертвам нацистських переслідувань, в ОПЕРУ Національного банку України було відкрито рахунки:

- Українському національному фонду "Взаєморозуміння і примирення" для акумулювання на них коштів, призначених для зазначених виплат;
- уповноваженим банкам, що здійснювали зазначені виплати.

Питання валютного регулювання та контролю Національним банком України опрацьовувалися спільно з іншими органами виконавчої влади при підготовці проектів Митного та Кримінального кодексів та законопроектів "Про обіг векселів в Україні", "Про

внесення змін до Закону України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті", "Щодо впорядкування здійснення зовнішньоекономічних операцій резидентами України з нерезидентами, які розташовані в офшорних зонах", "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", "Про запобігання та протидію легалізації ("відмиванню") доходів, отриманих злочинним шляхом" тощо.

(за операціями продажу, млрд. дол. США)

Сегменти ринку	2000	2001	Зростання	
			(+, -)	%
Безготівковий ринок (міжбанківський та міжнародний ринки)	14.87	17.85	+ 2.98	120.1
Готівковий ринок	0.73	0.66	- 0.7	90.4
Усього	15.60	18.51	+ 2.91	118.7

Обсяги операцій на валютному ринку України

Обсяг операцій продажу валют на безготівковому ринку в 2001 році становив 17.85 млрд. дол. США і збільшився порівняно з 2000 роком на 20.1%, а на готівковому – 0.66 млрд. дол. США, або зменшився на 9.6%.

Структура валютного ринку України в розрізі сегментів

(за операціями продажу, у доларовому еквіваленті, %)

Сегменти ринку	1999	2000	2001
Безготівковий ринок (міжбанківський та міжнародний ринки)	90.9	95.3	96.4
Готівковий ринок	9.1	4.7	3.6
Усього	100.0	100.0	100.0

У структурі валютного ринку за його сегментами порівняно з попереднім роком зменшилася частка операцій з готівкою з 4.7 до 3.6% від загального обсягу з відповідним збільшенням частки міжбанківського ринку з 95.3 до 96.4%.

Структура валютного ринку України в розрізі видів валют

(за операціями продажу, у доларовому еквіваленті, %)

Види валют	1999	2000	2001
Долар США	75.4	74.2	73.2
Німецька марка	3.0	1.7	1.4
Російський рубль	15.0	20.6	20.2
Євро	1.3	1.7	4.1
Інші	5.3	1.8	1.1
Усього	100.0	100.0	100.0

Структура операцій на валютному ринку в розрізі валют характеризувалася зменшенням питомої ваги операцій з доларами США та зростанням операцій з євро в результаті запровадження з 2002 року в готівковий обіг євро та введення цієї валюти єдиним законним засобом платежу для 12 країн Європейського валютного союзу.

2.7. УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ЗОЛОТОВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ

Значне перевищення обсягів пропозиції іноземної валюти над її попитом на валютному ринку сприяло поповненню золотовалютних резервів, а також забезпечило платежі Уряду України та погашення зовнішнього боргу за кредитами, наданими міжнародними фінансовими організаціями, у тому числі Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими.

За 2001 рік обсяг міжнародних золотовалютних резервів Національного банку України збільшився у 2 рази і на кінець року становив понад 3 млрд. дол. США. Основним джерелом поповнення міжнародних резервів були кошти, придбані Національним банком України на міжбанківському валютному ринку в результаті проведення валютних інтервенцій, які здійснювались, як правило, з доларами США, а також євро, швейцарськими франками, англійськими фунтами, німецькими марками, російськими рублями та французькими франками. Крім того, міжнародні золотовалютні резерви формувалися за рахунок доходів, отриманих від розміщення іноземної валюти і золота на депозитних рахунках у закордонних банках тощо.

Національний банк проводив активну політику щодо поліпшення управління міжнародними золотовалютними резервами. Упродовж 2001 року було розроблено основні напрями управління золотовалютними резервами, спрямовані на ефективне використання їх за цільовим призначенням, їх оптимальне розміщення, мінімальність ризикованості за операціями та інше.

2.8. СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ

У 2001 році Національним банком України здійснено значну роботу щодо запобігання проведенню незаконних валютних операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності та щодо попередження протизаконного відпливу валютних цінностей з України.

Протягом звітної періоду Національним банком України було надано 1228 індивідуальних ліцензій на:

- продовження законодавчо встановлених термінів розрахунків за експортно-імпортними операціями резидентів України – 259;
- здійснення інвестицій за межі України – 80;
- відкриття рахунків у закордонних банках – 256;
- використання готівкової іноземної валюти як засобу платежу на території України – 144;
- здійснення разових валютних операцій (за винятком використання іноземної валюти як засобу платежу на території України) – 386;
- інші – 103.

Крім того, було надано 159 спеціальних дозволів на ввезення банківських металів, банкнот іноземних держав та бланків дорожніх чеків.

Контроль за валютними операціями резидентів здійснювався шляхом перевірок уповноважених банків щодо дотримання ними норм валютного законодавства. За результатами перевірок Національним банком України винесено 547 постанов про притягнення 99 банківських установ до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства та накладено штрафних санкцій на загальну суму 70.6 млн. грн., що на 107.3 млн. грн. менше, ніж у 2000 році.

Направлено подання Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції України на застосування санкцій до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності відповідно до ст. 37 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" за порушення чинного валютного законодавства.

З метою вдосконалення системи валютного контролю Національним банком України протягом 2001 року розроблено та затверджено Правила проведення перевірок пунктів обміну іноземної валюти на території України та внесено зміни і доповнення до Положення про валютний контроль.

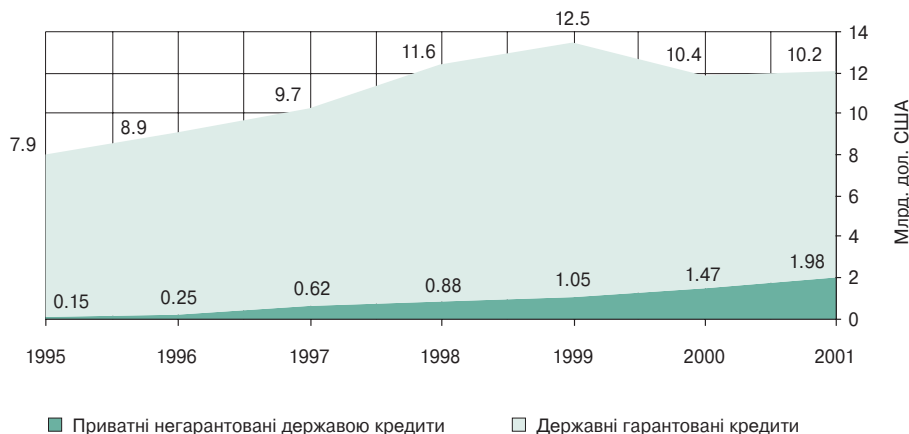
Для підвищення ефективності валютного контролю та вдосконалення інформаційного співробітництва між різними органами валютного контролю протягом 2001 року продовжено роботу з удосконалення системи обміну інформацією. Спільно з Державною митною службою України закінчено розробку системи передачі реєстрів вантажних митних декларацій від Державної митної служби України до Національного банку України та від Національного банку України до банків. З метою забезпечення банків України ефективним інструментом для виконання функцій контролю за зовнішньоекономічною діяльністю клієнтів у 2001 році вдосконалено систему отримання від Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції інформації щодо застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності спеціальних санкцій згідно зі ст. 37 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність".

2.9. ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СТРУКТУРА

За 2001 рік загальний зовнішній (державний та приватний) довгостроковий борг України збільшився на 0.2 млрд. дол. США, або на 2%, і на кінець року становив 12.1 млрд. дол. США.

У структурі зовнішнього довгострокового боргу 84% від загального обсягу становив **державний борг**, який за рік зменшився на 0.2 млрд. дол. США, або на 2%, і становив 10.2 млрд. дол. США. Частка **приватного боргу** зросла за рік на 4 процентних пункти, а його обсяг на кінець року становив 1.98 млрд. дол. США, або зріс за 2001 рік на 26%.

Динаміка заборгованості за іноземними довгостроковими кредитами (за станом на кінець року)

На обсяг та структуру зовнішнього боргу у 2001 році вплинуло:

- зменшення частки державного боргу України перед Російською Федерацією¹ на 5% в результаті оформлення заліку взаємної заборгованості між Україною та Росією на суму 97.8 млн. дол. США;
- зростання у 2 рази порівняно з попереднім роком обсягів іноземних кредитів, залучених державою або під державні гарантії;
- зменшення суми зобов'язань перед МВФ;
- реструктуризація зовнішніх боргових зобов'язань перед приватними кредиторами шляхом додаткового випуску облігацій зовнішньої державної позики, деномінованих в євро та доларах США;

¹ За Угодою від 28.05.1997 р. між Урядом України та Урядом Російської Федерації про взаємні розрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України.

– відновлення з липня 2001 року платежів (відсоткові платежі) з обслуговування зовнішнього державного та гарантованого державою боргу перед офіційними кредиторами в рамках домовленостей, досягнутих з Паризьким клубом кредиторів.

У структурі зовнішнього державного довгострокового боргу в розрізі кредиторів основну частку становила заборгованість:

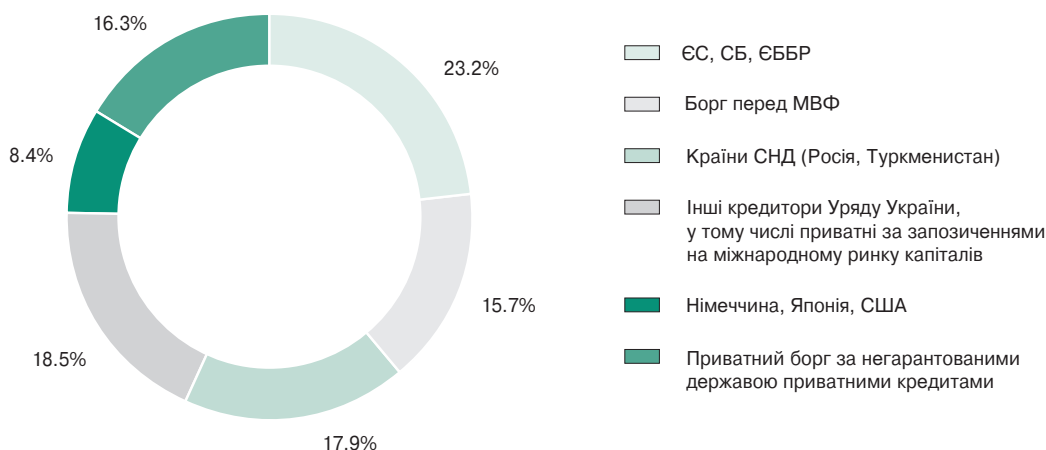
– за позичками ЄС та міжнародних фінансових організацій (МВФ, СБ, ЄБРР) – 38.9% від загального зовнішнього довгострокового боргу України (4.7 млрд. дол. США);

– перед приватними кредиторами за облігаціями зовнішніх державних позик 1995 та 2000 років – 18.5% (2.2 млрд. дол. США);

– перед Урядом Російської Федерації – 15% (1.87 млрд. дол. США) та Туркменистану – 2.9% (0.3 млрд. дол. США);

– за кредитами країн – світових фінансових донорів (Німеччина, США і Японія разом) – 8.4% (0.9 млрд. дол. США).

Структура зовнішнього довгострокового боргу України за кредиторами за станом на 31.12.2001 року

Частка приватного боргу в структурі зовнішнього довгострокового боргу становила 16.3% (1.98 млрд. дол. США).

Упродовж 2001 року обсяг залучених в Україну кредитів становив 2.14 млрд. дол. США, у тому числі 1.3 млрд. дол. США (61% від загального обсягу одержаних кредитних коштів) – приватними позичальниками. За цей же період погашено кредитів на суму 1.57 млрд. дол. США, у тому числі 0.77 млрд. дол. США – за зовнішнім державним боргом, решта – за приватним боргом. Сальдо за операціями з одержання та погашення зовнішнього довгострокового боргу в 2001 році було позитивним і становило 0.57 млрд. дол. США.

Валютна структура зовнішнього боргу України протягом останніх років залишається практично незмінною: частка заборгованості в доларах США та СПЗ становила 83.1% від загального обсягу зовнішнього боргу, решта – в євро та єнах.

Зовнішній приватний борг на кінець 2001 року становив 2.3 млрд. дол. США і формувався за рахунок іноземних негарантованих державою кредитів, що залучалися приватними позичальниками – резидентами України на коротко- та довгостроковій основі. У структурі приватного зовнішнього боргу 19% становила заборгованість банківських установ України та 81% – заборгованість підприємств. У 2001 році було залучено короткострокових негарантованих державою кредитів¹ на суму майже 318 млн. дол. США, а також погашено або реорганізовано в рахунок погашення кредиту – 191 млн. дол. США. На кінець року

¹ Без урахування короткострокових міжбанківських кредитів.

заборгованість за короткостроковими приватними кредитами становила 151 млн. дол. США.

Упродовж 2001 року резидентами України було зареєстровано понад тисячу кредитних проектів, що фінансувалися нерезидентами на загальну суму майже 3.2 млрд. дол. США, з яких частка кредитних проектів, що фінансувалися на довгостроковій основі, становила 84% (або 2.7 млрд. дол. США). Із загального обсягу залучених коштів 61% було сконцентровано в м. Києві та Київському регіоні.

ОБСЛУГОВУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Відповідно до Закону України "Про Державний бюджет України на 2001 рік" граничний розмір державного внутрішнього боргу на 1 січня 2002 року встановлено в сумі 14.1 млрд. грн. та 1.3 млрд. дол. США.

Заборгованість Уряду України за кредитами в національній та іноземній валюті становила відповідно 3.6 млрд. грн. і 1.6 млрд. дол. США, включаючи відсотки, що у перерахунку на національну валюту за станом на 01.01.2002 р. дорівнювало 8.3 млрд. грн.

Законом України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" від 20.04.2000 р. № 1697-III було визначено перспективи погашення цієї заборгованості шляхом її віднесення на внутрішній державний борг із погашенням частки заборгованості в національній валюті, починаючи з 2010 і до 2035 року, а в іноземній – з 2002 до 2009 року. Оскільки зазначеним Законом України не визначено розмір сплати за обслуговування віднесеної на внутрішній державний борг заборгованості Уряду України за кредитами в національній валюті та порядок, а також джерела погашення відсотків за користування кредитами в іноземній валюті (на 01.01.2002 р. вони становили 244 млн. дол. США, або 1.3 млрд. грн.), Національний банк України підготував і подав на розгляд до Верховної Ради України проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України". Проте і нині зазначені питання залишаються законодавчо неврегульованими.

Заборгованість Уряду України перед Національним банком України за ОВДП на 01.01.2002 р. становила 9.2 млрд. грн. (за номінальною вартістю).

На кінець 2001 року загальна сума заборгованості Уряду України за ОВДП (перед усіма їх власниками) становила 10.6 млрд. грн. (за номіналом), або була на 4% більшою, ніж на початок 2000 року. Незначне збільшення заборгованості за ОВДП пов'язане з подовженням середнього терміну обігу державних облігацій, розміщених на первинних аукціонах у 2001 році, а також через те, що в грудні було емітовано більше 36% від загального обсягу ОВДП 2001 року з терміном погашення у наступному році.

2.10. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ ТА БАНКІВ УКРАЇНИ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

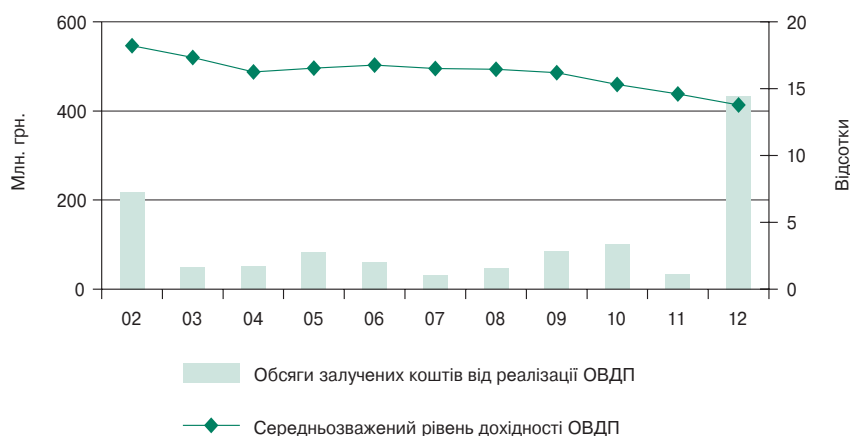
У 2001 році згідно з чинним законодавством Національний банк України виконував операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з первинним розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходу за ними.

З метою розміщення ОВДП у звітному році було проведено 120 аукціонів (у 2000 році – 87 аукціонів), з яких 42 вважалися такими, що не відбулися через відсутність попиту на ОВДП.

На аукціонах було розміщено дисконтних ОВДП на загальну суму 1.3 млрд. грн., або на 37.7% менше від суми розміщених державних облігацій за попередній рік. У результаті проведеної роботи до Державного бюджету України надійшло грошових коштів на суму 1.2 млрд. грн., або на 63% менше, ніж за 2000 рік.

Упродовж року дохідність державних облігацій утримувалася в межах 13–19% річних з тенденцією до поступового зниження, а середньозважена дохідність розміщених ОВДП в 2001 році становила 15.68% порівняно з 20.49% у 2000 році.

Динаміка обсягів залучених коштів і рівня доходності за облігаціями внутрішньої державної позики у 2001 році

У загальному обсязі реалізованих у 2001 році облігацій внутрішньої державної позики найбільшу частку становили ОВДП з термінами обігу від 91 до 182 днів (67% від загального обсягу), а з термінами обігу від 273 днів до одного року – менше 0.1%.

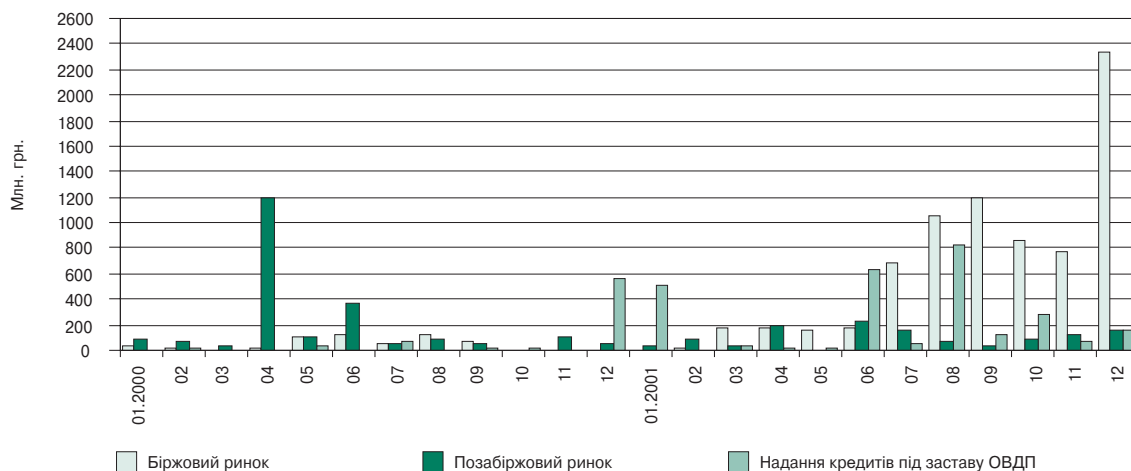
У звітному році Міністерством фінансів України погашено ОВДП та сплачено доходу їх власникам на загальну суму 2.4 млрд. грн. (0.8 млрд. грн. – погашення, 1.6 млрд. грн. – сплата доходу), у тому числі Національному банку – понад 1.4 млрд. грн. (0.01 млрд. грн. – погашення і 1.4 млрд. грн. – сплата доходу).

У 2001 році на вторинному ринку обсяг операцій з використанням ОВДП, включаючи кредитні операції під заставу державних облігацій та операції РЕПО, становив 11.9 млрд. грн. і порівняно з 2000 роком збільшився в 3.4 раза.

На біржових торгах ОВДП, які відбувались у звітному році на Українській міжбанківській валютній біржі, укладено угод з купівлі-продажу державних облігацій на суму 7.6 млрд. грн., або в 13.6 раза більше, ніж у 2000 році. Проте обсяг угод з державними цінними паперами на позабіржовому вторинному ринку зменшився порівняно з попереднім роком майже вдвічі (на 47.6%) і становив 1.2 млрд. грн.

Обсяги кредитів, які надавались під заставу державних цінних паперів, включаючи операції рефінансування Національного банку України, міжбанківського кредитування, у 2001 році порівняно з попереднім роком збільшилися в 4.3 раза і дорівнювали 3.1 млрд. грн.

Динаміка обсягу операцій з облігаціями внутрішньої державної позики на вторинному ринку

2.11. РОЗРАХУНКОВО-КАСОВЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Упродовж 2001 року банківські установи продовжували здійснювати деякі операції з обслуговування коштів державного бюджету за доходами та видатками, а також передавати певні функції до органів Державного казначейства України для забезпечення останніми вимог щодо казначейської форми обслуговування Державного бюджету України.

З метою підвищення ефективності управління коштами Державного бюджету в травні 2001 року між Національним банком України та Державним казначейством України було укладено Угоду щодо забезпечення обслуговування коштів Державного бюджету через поточні та єдині казначейські рахунки Державного казначейства України.

Відповідно до готовності клієнтів єдині казначейські рахунки відкривалися територіальними управліннями Національного банку України обласним управлінням Державного казначейства для забезпечення касового виконання державного бюджету за доходами та видатками через внутрішню платіжну систему Державного казначейства та здійснення розрахунків через СЕП Національного банку України.

До закриття поточних бюджетних рахунків в установах банків здійснювалося:

- зарахування коштів до загального та спеціального фондів Державного бюджету;
- складання звітності щодо виконання Державного бюджету України за доходами та надання її органам Державного казначейства та Державної податкової служби України;
- переоформлення, відкриття та закриття рахунків;
- перерахування бюджетних коштів на поточні рахунки суб'єктів господарювання для оплати за надані ними послуги, виконані роботи, продані товари розпорядниками таких коштів;
- видача готівки на виплату заробітної плати та інші грошові виплати;
- надання інформації про залишки бюджетних коштів за відповідними балансовими рахунками.

Проведеній роботі сприяла співпраця у 2001 році Національного банку України з Міжнародним валютним фондом та Державним казначейством України щодо прискорення переходу Казначейства на обслуговування через Єдиний казначейський рахунок, відкритий у Національному банку України.

2.12. ПЛАТІЖНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Звітний рік став восьмим роком промислової експлуатації системи електронних міжбанківських розрахунків Національного банку України (далі – СЕП). Як і в попередні роки, СЕП успішно виконувала покладені на неї функції загальнодержавної системи міжбанківських розрахунків, а її основні складові (пропускна спроможність, швидкість розрахунків, рівень надійності) повністю задовольняли потреби банків України в розрахунках.

На кінець 2001 року загальна кількість установ – учасників СЕП становила 1562 (включаючи Національний банк України та його структурні підрозділи, Державне казначейство України та 156 банків – юридичних осіб), з яких 613 були безпосередніми учасниками СЕП, а решта учасників мала доступ через внутрішньобанківську платіжну систему головного банку. Збільшення числа учасників СЕП за практично незмінної кількості банків-учасників зумовлено підключенням до СЕП установ Державного казначейства України. Загальна кількість кореспондентських рахунків установ Національного банку України, Державного казначейства та банків, за якими виконуються розрахунки через СЕП, становила 348 одиниць.

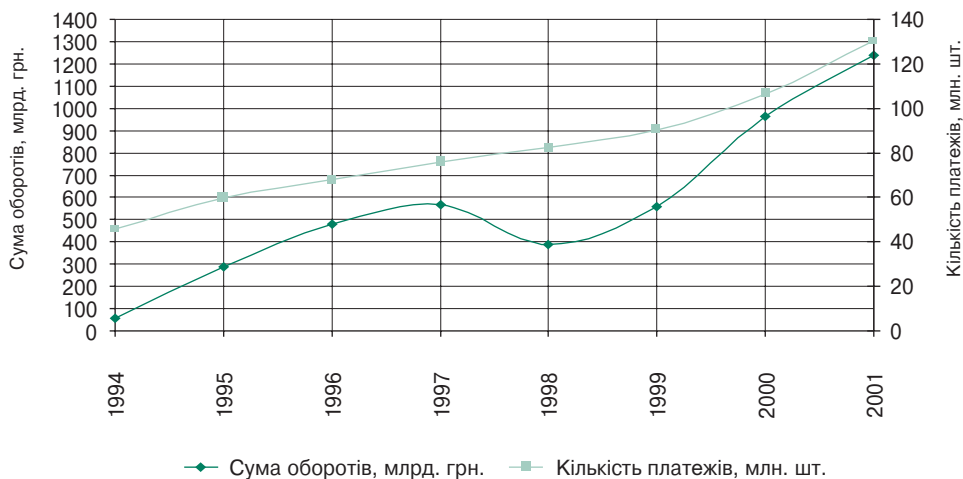
У 2001 році збереглася тенденція до зростання середньодобової кількості платіжних трансакцій та обсягу оборотів як у національній, так і в іноземних валютах, в результаті чого оброблено найбільшу кількість платіжних документів порівняно з попереднім періодом:

- оброблено 130.4 млн. платежів на загальну суму більше 1236 млрд. грн., що відповідно на 24 та 28% більше, ніж у 2000 році;

– середньоденна кількість оброблених у СЕП платіжних документів становила 550 тис. (у 2000 році близько 450 тис.);

Середні терміни проходження платежів від платника до одержувача у звітному році залишилися на рівні 2000 року та становили від 10 хвилин до 2 годин.

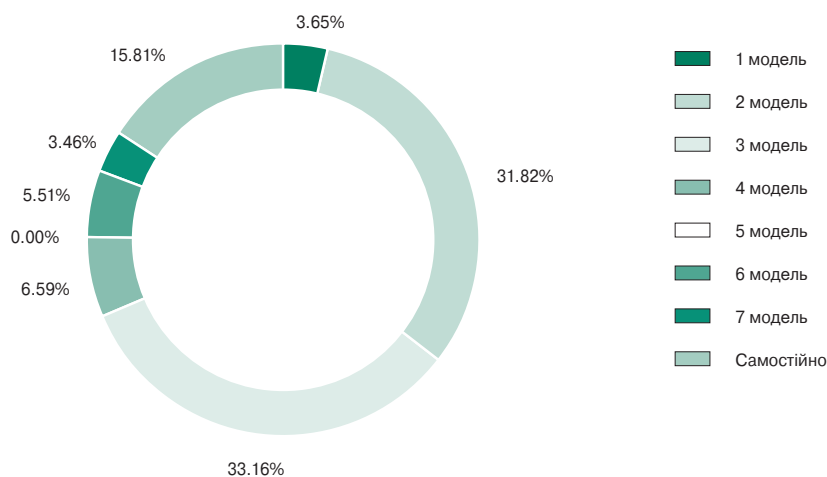
Динаміка платежів у СЕП

Більшість банків продовжувала працювати за самостійно обраними моделями обслуговування кореспондентського рахунку, тому істотних змін у розподілі банківських установ за моделями обслуговування консолідованого коррахунку не відбулося.

У 2001 році за допомогою інформаційно-пошукової системи СЕП (із використанням зв'язку з внутрішньобанківськими платіжними системами комерційних банків) було опрацьовано 8918 вхідних запитів від 325 банків та їх установ та 4499 запитів – від територіальних управлінь Національного банку України.

Розподіл банків за моделями роботи за консолідованим кореспондентським рахунком за станом на 01.01.2002 року

Крім того, за допомогою системи "Статистика та аналітика системи електронних платежів" понад 50 користувачів (фахівців Центрального апарату, Центральної розрахункової палати та територіальних управлінь Національного банку України) мають можливість у режимі "он-лайн" отримувати агреговану інформацію про міжбанківські електронні

розрахунки. Із використанням системи здійснювалося накопичення, збереження та актуалізація статистичної інформації щодо учасників та завантаженості СЕП, оборотів за коррахунками банків, міжрегіональних оборотів коштів, курсів валют. Упродовж одного робочого дня система в середньому опрацьовувала понад 30 запитів.

Основними напрямками розвитку та удосконалення СЕП у 2001 році були:

- постійне підвищення надійності та пропускнуєї спроможності СЕП;
- підключення установ Державного казначейства України як безпосередніх учасників СЕП;
- доопрацювання програмного забезпечення та технології у зв'язку з вилученням із числа банків – учасників СЕП банку "Україна" та включенням ліквідатора цього банку з урахуванням специфіки його роботи;
- створення нової підсистеми системи електронних міжбанківських розрахунків – Системи термінових переказів.

Важливим напрямом розвитку електронних міжбанківських розрахунків було впровадження Системи термінових переказів далі – СТП, яка дозволяла здійснювати переказ грошових коштів між банками України в режимі реального часу з негайним зарахуванням коштів на рахунок банка-отримувача. Упродовж 2001 року такими банками, як АКБ "Народний банк", ВАТ "Всеукраїнський акціонерний банк", КБ "Український капітал" через зазначену систему було виконано 1 383 платежі на суму понад 52.5 млн. грн. Перші тестові платежі виконали Акціонерний Східно-український банк "Грант" (м. Харків) та Перший український міжнародний банк (м. Донецьк). Тривала дослідна експлуатація системи, а також низка банківських установ доопрацьовувала програмне забезпечення власних систем автоматизації для забезпечення інтерфейсу з СТП.

Упродовж року відпрацьовувалися основні програмно-технічні рішення, технологія роботи банків, створювалася відповідна нормативна база. З урахуванням досвіду перших місяців роботи визначено зміни та доповнення до структур даних та технології роботи СТП, які було надано банкам для подальшого спільного обговорення та прийняття відповідних рішень. Широке залучення банків до СТП дало можливість впровадити принципово нові механізми безготівкових розрахунків, зорієнтовані на переказ грошових коштів між банками в реальному часі.

Одним із важливих завдань Національного банку України було забезпечення впровадження та обслуговування Єдиного казначейського рахунку. Протягом 2001 року всі бюджетні рахунки було переведено на обслуговування до Державного казначейства України з підключенням його установ до СЕП як безпосередніх учасників. Крім того, Національним банком було розроблено та впроваджено в усіх комплексах Системи автоматизації Державного казначейства України спеціалізовану систему захисту, надано методологічну та консультативну допомогу в розробці та впровадженні його власної внутрішньої платіжної системи. Упродовж семи місяців 2001 року Національним банком України забезпечувалось функціонування стенду для відпрацювання Державним казначейством України власного програмного забезпечення і технології роботи.

Протягом 2001 року установи Державного казначейства України здійснили за допомогою СЕП 3.5 млн. платежів на суму понад 52.5 млрд. грн., отримавши через СЕП 12.9 млн. платежів на суму понад 53.2 млрд. грн., а платежі Державного казначейства України в загальній кількості платежів у СЕП становили майже 10–15%.

2.13. СТАН РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

З набранням чинності Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" установами банків було припинено облік несплаченої в строк заборгованості клієнтів (картотека № 2), що надало можливість розблокувати рахунки клієнтів та виконувати платежі в межах суми коштів на їх рахунках. Це певним чином сприяло поліпшенню ситуації з платежами між суб'єктами господарювання.

Національний банк України постійно контролював забезпечення банками розрахунків за дорученнями клієнтів та застосовував відповідні заходи впливу щодо усунення порушень нормативного терміну проходження платежів клієнтів. Це дало позитивні наслідки, і у 2001

році майже в 4 рази скоротилася кількість випадків порушень та сума сплаченої банками пені (у 50 разів). Проте через низьку платоспроможність 21 банком (14% від загальної кількості діючих банків – юридичних осіб) було допущено 173 випадки порушень нормативних термінів проходження платежів, а обсяг сплаченої пені становив 30.6 тис. грн., із них на користь клієнтів – 4.2 тис. грн. та до Державного бюджету – 26.4 тис. грн.

На виконання вимог Закону України "Про електроенергетику" Національним банком України впродовж 2001 року проводився моніторинг та аналіз надходження коштів на розподільчий рахунок розпорядника коштів оптового ринку електричної енергії в розрізі облэнерго. За звітний рік обсяг надходжень на розподільчі рахунки ДП "Енергоринок" за спожиту електроенергію збільшився з 34.5 млн. грн. у січні до 61.6 млн. грн. у грудні й становив у середньому 43.2 млн. грн. щомісячно.

З метою послаблення кризи платежів, збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, а також поліпшення стану розрахунків Національним банком протягом 2001 року підготовлено відповідні нормативно-правові акти.

Беручи участь у реалізації заходів щодо боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, а також з метою забезпечення комплексної системи контролю за ідентифікацією осіб, що відкривають рахунки в установах банків і здійснюють підприємницьку діяльність, Правлінням Національного банку було прийнято постанову "Про посилення контролю за ідентифікацією осіб, з якими банки вступають в договірні відносини".

З метою здійснення заходів щодо скорочення готівки в обігу Національним банком реалізовувалися проекти Міжбанківського процесингового центру (МБПЦ) та Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП). За 2001 рік Центральним міжбанківським процесинговим центром Національного банку України було оброблено понад 3 млн. трансакцій за функціями маршрутизації та авторизації та понад 3.6 млн. трансакцій за функціями клірингу. У 2001 році загальний обсяг операцій за міжнародними трансакціями становив понад 158 млн. дол. США, за внутрішніми – понад 525 млн. грн. при середньомісячному зростанні понад 14 млн. грн. На кінець 2001 року центр здійснював операції з платіжними картками 14 банків, у тому числі 2 банкам надавалися послуги процесингу, а також здійснювався цілодобовий моніторинг 18 банкоматів та 250 POS-терміналів.

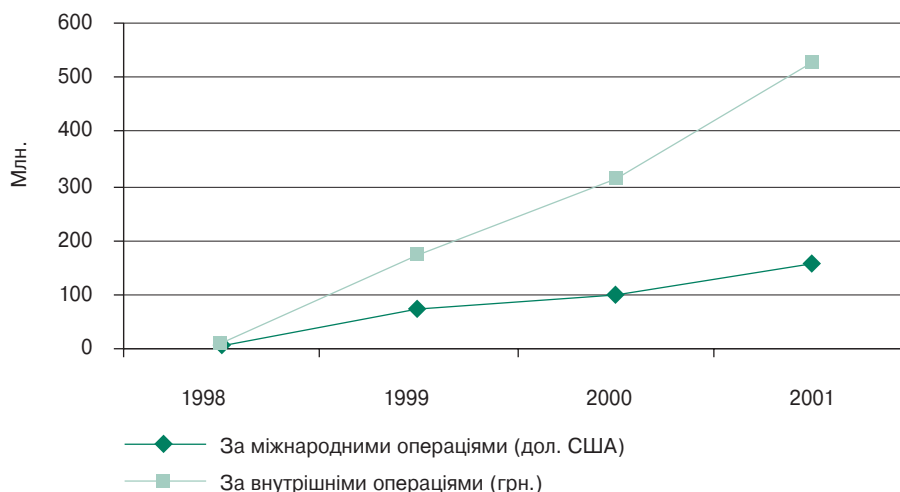
За станом на 01.01.2002 р. 58 банків (близько 38% від загальної кількості діючих банків) здійснювали емісію платіжних карток та були членами внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем. Кількість емітованих українськими банками карток становила понад 3.2 млн., із них внутрішньодержавних – близько 1 млн., міжнародних – 2.2 млн., а їх користувачами упродовж 2001 року було здійснено понад 75 млн. операцій на загальну суму більше 8.2 млн. грн., у тому числі на території України – понад 7.7 млн. грн. Обслуговування карток здійснювалося за допомогою 1646 банкоматів, близько 13 тис. платіжних терміналів, понад 25 тис. імпринтерів.

У 2001 році тривала реалізація Національним банком України заходів щодо впровадження пілотного проекту Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП) для широкого використання фізичними та юридичними особами платіжних смарт-карток під час проведення банківських та безготівкових операцій у сфері торгівлі та послуг. У рамках зазначеного проекту Національним банком України підготовлено до емісії більше 51 тис. карток. Робота щодо впровадження НСМЕП велась у напрямках організаційно-інформаційного, нормативно-правового та апаратно-програмного забезпечення НСМЕП, розробки та впровадження перспективних проектів. У 2001 році Національному банку України як Платіжній організації НСМЕП було надано Свідоцтво на знак для товарів і послуг Національної системи масових електронних платежів.

У 2001 році членами НСМЕП стали АКБ "Імексбанк", АБ "Андріївський", АКБ "Росток Банк" та ВАТ Банк "БІГ Енергія". За результатами перевірки міжбанківського режиму роботи НСМЕП за участю Східно-Українського енергетичного банку "Мегабанк", Акціонерного східно-українського біржового банку "Грант", ВАТ "Кредитпромбанк" та АБ "Експрес-Банк", зазначеним банкам дозволено працювати в НСМЕП у режимі міжбанківської взаємодії, що дало можливість клієнтам цих банків при здійсненні платежів використовувати

інфраструктуру інших банків. Загалом на кінець 2001 року в пілотному проєкті НСМЕП брали участь 12 банків, кількість емітованих платіжних карток НСМЕП становила понад 16 тис., а встановлених банкоматів та платіжних терміналів – відповідно 19 та 116.

Динаміка обсягу операцій з платіжними картками

У звітному році було завершено розробку та проведено випробовування програмно-технічних засобів для НСМЕП, введено в дію два процесингових центри з програмним забезпеченням власної розробки (головний – у м. Києві та регіональний – у м. Харкові) та центри генерації ключової інформації. Крім цього, з метою відпрацювання технології створено дві тестові діючі системи (одна локалізована в м. Києві, а друга – включала головний і регіональний процесингові центри та банківські комплекси банків "Грант" і "Мегабанк" з відповідною інфраструктурою).

З метою підвищення ефективності функціонування платіжних систем та з прийняттям Законів України "Про банки і банківську діяльність", "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні", "Про обіг векселів в Україні" Національним банком протягом 2001 року було розроблено та затверджено:

- нову редакцію Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті;
- Положення про розрахункові палати для пред'явлення векселів до платежу;
- Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням;
- зміни до Тимчасового положення про Національну систему масових електронних платежів.

Крім того, тривала робота над розробкою Положення про розрахунковий банк та розпочато розробку Положення про здійснення міжбанківських розрахунків через СТП.

У звітному році Національним банком України разом з УДППЗ "Укрпошта" було розроблено програму впровадження НСМЕП в УДППЗ "Укрпошта", в основу якої покладено функцію оплати послуг із застосуванням платіжних інструментів НСМЕП, видачу та приймання готівки, грошових переказів, виплати пенсій і допомоги.

У 2001 році розпочато роботу з упровадження НСМЕП в Національному банку України з обслуговування працівників центрального апарату, Головних управлінь Національного банку України в Автономній Республіці Крим та по місту Києву і Київській області, територіальних управлінь Національного банку України в Донецькій, Запорізькій, Одеській, Полтавській, Сумській, Харківській, Черкаській та Чернігівській областях.

Продовжувала функціонувати розроблена Національним банком автоматизована система комплексного обслуговування суб'єктів ринку державних цінних паперів та депозитних сертифікатів НБУ, що об'єднувала Національний банк, 128 банків і 2 біржі.

У 2001 році електронним депозитарієм Національного банку України було оброблено близько 3.5 тис. депозитарних розпоряджень (у 2000 році – 2.5 тис.), а загальна кількість опрацьованих державних цінних паперів становила 28.4 млн. шт. (у 2000 році – 535 млн. шт.). За результатами 118 аукціонів було розміщено понад 1.27 млн. облігацій номінальною вартістю 1.27 млрд. грн. Депозитарієм також було перереєстровано право власності на 19.5 млн. облігацій вартістю 1.9 млрд. грн. – за позабіржовими угодами та на 7.6 млн. облігацій вартістю 0.75 млрд. грн. – за біржовими угодами. На запити клієнтів депозитарію підготовлено близько 3 тис. довідок.

Упродовж 2001 року за результатами 29 аукціонів від банків на депозитні рахунки було залучено 3.064 млрд. грн. У 2001 році Національним банком було укладено 16 договорів про депозитарне та інформаційне обслуговування банків при проведенні операцій з депозитними сертифікатами та 10 договорів про інформаційне та депозитарне обслуговування.

З метою автоматизації бухгалтерського обліку протягом 2001 року Національним банком було розроблено та впроваджено програмно-технологічні засоби та системи з:

- проведення аукціонів з розміщення середньострокових ОВДП;
- депозитарію та робочих місць "Депозитарій" Першої фондової торговельної системи (ПФТС);
- робочих місць "Депозитарій" банків щодо формування повідомлень про необхідність перерахування грошових коштів;
- функціонування програмного комплексу ВТОРИН щодо формування та передачі реєстрів сквитованих розпоряджень;
- програмного забезпечення щодо складання і подання до Національного банку України платіжних доручень на перерахування грошових коштів клієнтам за угодами, укладеними на біржах;
- робочих місць "Депозитарій" Центрального апарату Національного банку щодо формування та передачі реєстрів сквитованих та затверджених розпоряджень до Депозитарію Національного банку України.

Завершено створення програмно-технологічного забезпечення нової автоматизованої депозитарної системи Національного банку України "ОВДП-онлайн", яке відповідає вимогам Закону України "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" і Стандарту депозитарного обліку N1. Крім того, впроваджено в промислову експлуатацію програмне забезпечення "ZVIRKA", що дає можливість звіряти обсяги коштів, що надійшли до Національного банку України за біржовими угодами від покупців ОВДП та формувати відомості сквитованих та затверджених Національним банком України документів.

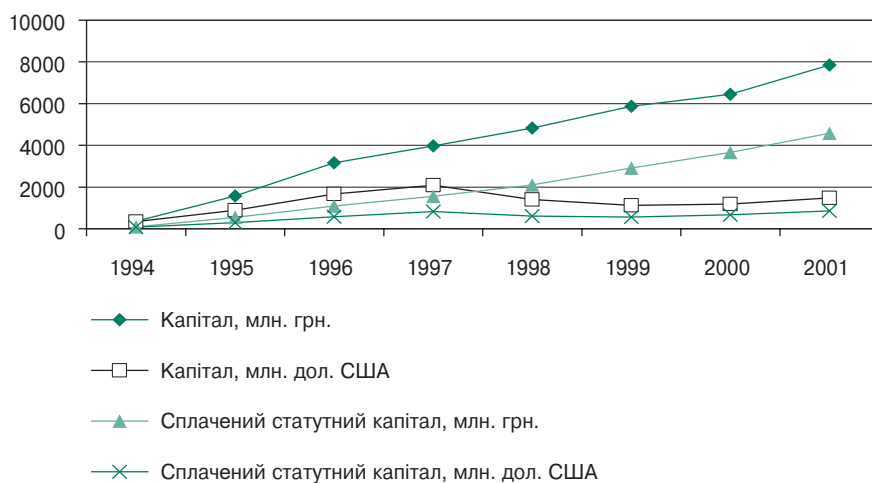
2.14. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Основними напрямками розвитку банківського сектору в 2001 році було: забезпечення його фінансової стабільності, активізація операцій, пов'язаних з кредитуванням реального сектору економіки, а також розширення сфери банківських послуг.

На 1 січня 2002 року в Державному реєстрі банків було зареєстровано 189 банків. Протягом 2001 року зареєстровано 3 банки та виключено з реєстру 9 банків, з яких 3 банки – внаслідок ліквідації та 6 банків – у результаті їх реорганізації.

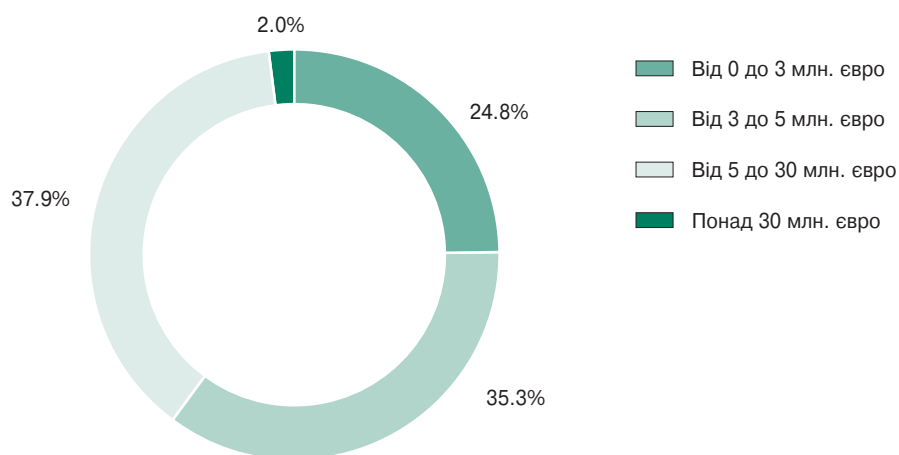
За організаційно-правовою формою 164 банки відносилися до акціонерних товариств, а 25 – до товариств з обмеженою відповідальністю.

Кількість банків за участю іноземного капіталу протягом року зменшилася з 31 до 28, а банків зі 100-відсотковим іноземним капіталом – з 7 до 6 одиниць. Доля іноземного капіталу в банківській системі України зменшилася з 14.5% у 2000 році до 13.5% у звітному.

Динаміка капіталу банків у 1994–2001 роках

Ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мали 152 банки (80.4% від загальної кількості банків), з яких 149 – на здійснення валютних операцій.

На 01.01.2002 р. в стадії ліквідації перебувало 35 банків, що на 3 менше, ніж на 01.01.2001 р., з них 17 банків ліквідувалися за рішенням Національного банку, 15 банків – за рішенням господарських судів та 3 банки – за рішенням зборів акціонерів.

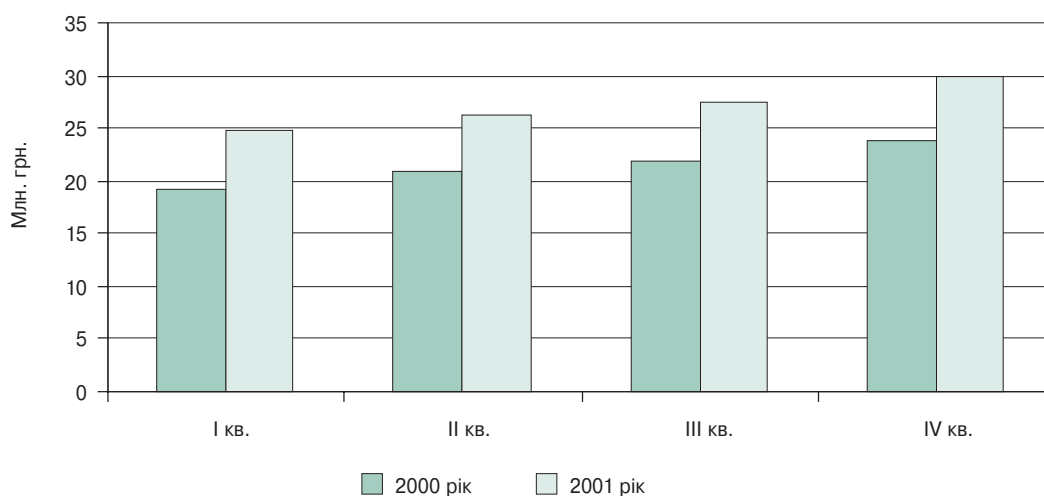
Структура банків за розміром сплаченого статутного капіталу за станом на 01.01.2002 року

Одним із чинників, що істотно впливав на фінансовий стан банків та стримував їх розвиток, був низький рівень капіталізації. Упродовж 2001 року загальний обсяг капіталу банків зріс на 1.4 млрд. грн., або на 21.8%, і на 01.01.2002 р. становив 7.9 млрд. грн. Зростання відбулося головним чином за рахунок збільшення обсягу сплаченого статутного капіталу, резервного фонду та фінансового результату поточного року. Понад половину (58%) капіталу банків сформовано за рахунок сплаченого статутного капіталу, обсяг якого з початку року збільшився на 24.8% і на 01.01.2002 р. досяг 4.6 млрд. грн.

На кінець 2001 року налічувалося 3 комерційних банки зі сплаченим статутним капіталом понад 30 млн. євро. Кількість банків зі статутним капіталом від 5 до 30 млн. євро зросла за 2001 рік на 21 одиницю і становила 58 одиниць. Кількість банків зі статутним капіталом від 3 до 5 млн. євро збільшилася з 44 до 54 одиниць. Решта банків (24.8% від кількості діючих банків) мали сплачений статутний капітал менше 3 млн. євро.

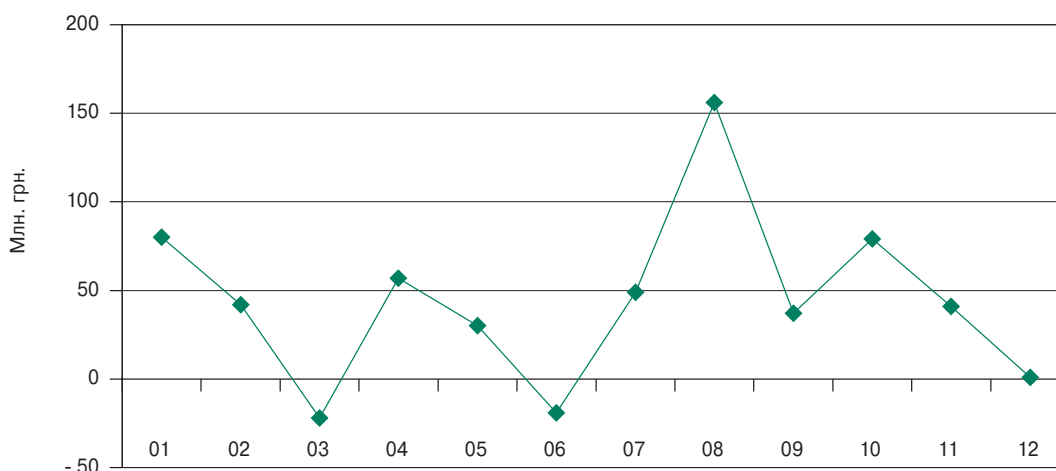
Збереглася тенденція до зростання середнього розміру сплаченого статутного капіталу на 1 діючий банк, який за станом на 1 січня 2002 р. дорівнював 29.9 млн. грн., що на 25.6% більше, ніж на початок 2001 року. Найвищими темпами (у 5.3 раза) зріс середній розмір сплаченого статутного капіталу в банках м. Києва.

Динаміка середнього розміру сплаченого статутного капіталу на 1 діючий банк (поквартально)

Основою для збільшення ресурсної бази і необхідною умовою розширення можливостей нарощування обсягів активних операцій відповідно до об'єктивної ринкової стратегії забезпечення прибутковості підприємницької діяльності був власний капітал банків. Протягом 2001 року обсяг сукупних активів банків збільшився на 27.4% і дорівнював 50.4 млрд. грн. (25% до ВВП). Поліпилися структура та якість активів банків, про що свідчить зростання обсягів кредитів, наданих реальному сектору економіки та зменшення простроченої заборгованості. Нарощування капітальної бази в сприятливих макроекономічних умовах зумовило майже дворазове зростання обсягу інвестиційного портфеля банків.

У 2001 році суттєво поліпилися фінансові результати діяльності банків. Доходів одержано на суму 8.5 млрд. грн., що на 1 млрд. грн., або на 14% більше, ніж у попередньому році. Основну частину доходів банків (53.6%) становили процентні доходи за кредитами суб'єктам господарювання. Витрати банків України у 2001 році становили 8 млрд. грн. і порівняно з 2000 роком зросли на 470 млн. грн., або на 6.3%. Найбільшу (73.5%) питому вагу у витратах банків становили інші небанківські операційні витрати та процентні витрати. Майже на половину зросли адміністративні витрати банків. Сума відрахувань у резерви за активними операціями порівняно з минулим роком зменшилася на 389 млн. грн., або на 27%. Це пояснюється тим, що у звітному році більшість банків, залежно від рівня ризиковості здійснюваних активних операцій, лише коригували обсяги резервів, які було сформовано у 2000 році. Чистий прибуток банків, отриманий у сумі 530 млн. грн. (у 2000 році – 30 млн. грн. збитків), забезпечив рентабельність (відношення чистого прибутку до валових витрат) банків на рівні 6.6%.

Динаміка чистого прибутку (збитку) комерційних банків у 2001 році

Проте, незважаючи на позитивну динаміку основних показників банків, суттєвою проблемою залишалися високі рівні ризиків банківської діяльності, особливо кредитного ризику за позичками в реальний сектор. Недостатньою була капітальна база банків, зберігався дисбаланс між довгостроковими активами та пасивами банків, що підвищувало ризик втрати ліквідності. Незважаючи на поліпшення кредитного портфеля банків, рівень їх кредитної активності залишався недостатнім. Активізацію кредитування стримувала проблема формування ресурсної бази комерційних банків на довгостроковій основі, оскільки переважна більшість залучених банками ресурсів відносилася до категорії короткострокових. Повільний темп структурних перетворень в економіці, невисока рентабельність значної частки підприємств, а також недоліки нормативної та законодавчої бази щодо забезпечення прав кредиторів також стримували кредитну активність банків й одночасно визначали підвищену вразливість банків, які кредитували реальний сектор економіки.

Національний банк України здійснював контроль за дотриманням комерційними банками банківського законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України. За станом на 01.01.2002 р. зареєстровано 3171 порушення банківського законодавства.

Основними видами порушень, за які до банків застосовувалися заходи впливу, були:

- недотримання показника максимального розміру ризику на одного позичальника (1901 порушення);
- несвоєчасне подання звітності Національному банку України про валютні операції (223 порушення);
- невиконання в установлений строк вимог Національного банку України (58 порушень);
- порушення щодо виконання функцій агента валютного контролю (56 порушень);
- інші види порушень (590 випадків).

Серед загальної кількості заходів впливу до банків за порушення банківського законодавства особливе місце займали штрафні санкції. За станом на 01.01.2002 р. банками сплачено штрафів на суму 1.9 млн. грн.

Крім штрафних санкцій за допущені порушення до банків застосовувалися і непримусові заходи впливу, а саме: письмові попередження та листи із зобов'язаннями.

У липні 2001 року у зв'язку із втратою платоспроможності АК АПБ "Україна" (одного із системних банків) Правлінням Національного банку України прийнято рішення щодо відкликання в банку ліцензії на здійснення банківських операцій із запровадженням процедури ліквідації банку. Ліквідатором банку було призначено Державну госпрозрахункову установу – Агентство з питань банкрутства. З початку ліквідації АК АПБ "Україна"

Національним банком України здійснювався постійний контроль за проведенням процедури ліквідації відповідно до вимог чинного законодавства та розробленого плану ліквідації. Протягом 2001 року ліквідатору банку було підготовлено та надано 104 роз'яснень і рекомендацій з питання дотримання вимог чинного законодавства при проведенні ліквідаційної процедури банку.

2.15. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Політика банківського нагляду Національного банку України у 2001 році мала комплексний, скоординований, зважений і послідовний характер, що давало змогу прогнозувати ситуацію і своєчасно реагувати на зміни, які відбувались у банках країни. Поліпшенню виконання наглядових функцій сприяла реструктуризація служби банківського нагляду, яка відбувалася відповідно до "Основних напрямів реформування банківського нагляду на 2001–2003 роки", затверджених постановою Правління Національного банку України від 15.12.2000 р. № 491.

У результаті реструктуризації безвізний та візний нагляд значно наблизилися до інтеграції (Базельський принцип 16); удосконалено принципи збору та оцінки фінансових звітів і статистичної інформації (принцип 18); посилено спроможність органів нагляду оцінювати наглядову інформацію за допомогою візних перевірок та зовнішніх аудиторів (принцип 19).

Тривала підготовка нових нормативних актів і внесення змін до вже діючих стосовно створення, реєстрації, ліцензування діяльності та реорганізації банків; регулювання їх діяльності; застосування заходів впливу; порядку нагляду за діяльністю банків і регламенту функціонування банківського нагляду; регулювання порядку ліцензування та нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ; системи нагляду за великими й проблемними банками; визначення ознак проблемності банків і розроблення методики їх раннього виявлення.

Протягом 2001 року Національним банком України розроблено 16 нормативно-правових актів, в яких закладено такі основні напрями банківського регулювання:

- підвищення вимог до мінімального розміру статутного капіталу для державної реєстрації банку та отримання банківської ліцензії, а також до регулятивного капіталу для отримання письмового дозволу Національного банку України на здійснення операцій;
- спрямування системи економічних нормативів на здійснення контролю та управління ризиками й обмеження їх концентрації;
- становлення додаткових вимог до капіталу при здійсненні найризикованіших операцій, обмеження операцій з пов'язаними особами тощо;
- надання дозволу учаснику банку на володіння істотною участю у капіталі банку, нагляд за власниками істотної участі та вжиття до них заходів впливу;
- вимоги до бездоганної ділової репутації засновників банку, що мають істотну участь у статутному капіталі, голови та членів виконавчого органу банку і головного бухгалтера, а також контроль за діловою репутацією цих осіб;
- застосування жорсткіших заходів впливу до банків за порушення банківського законодавства.

З набуттям чинності з 01.09.2001 р. Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 17.07.2001 р. № 275, суттєво змінився порядок ліцензування банків. На відміну від ліцензії на здійснення банківських операцій банкам видається банківська ліцензія та дозвіл на здійснення операцій. Протягом 2001 року Національним банком України видано ліцензій та дозволів на здійснення операцій чотирьом новоствореним банкам та відкликано ліцензію на здійснення банківських операцій у п'яти банків.

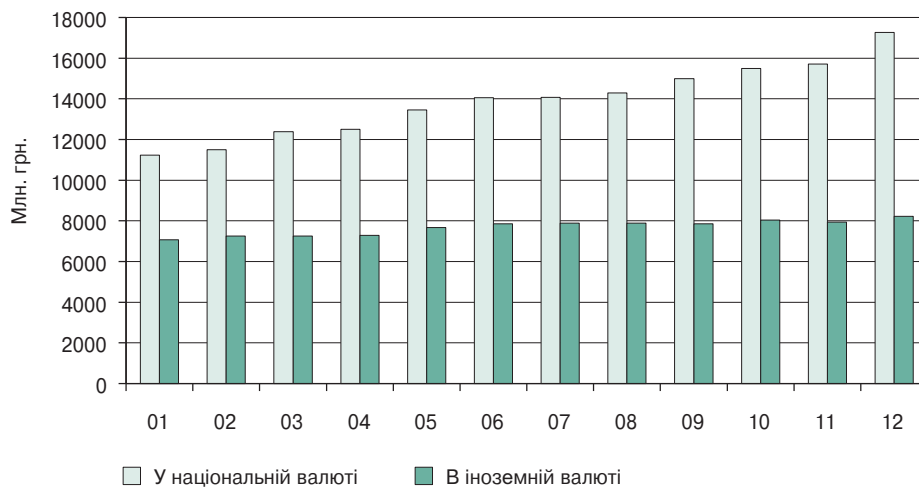
Національний банк України та його територіальні управління у 2001 році здійснювали безперервний контроль за дотриманням обов'язкових економічних нормативів. Проведено 741 перевірку банків та їх установ, а також 374 спеціальні перевірки за завданнями та дорученнями правоохоронних органів. На виконання програми Національного банку України

щодо перевірок найбільших та великих банків проведено 16 комплексних перевірок зазначених банків. За результатами інспектування визначався рейтинг банків за системою CAMEL, що у комплексі сприяло фінансовому зміцненню банківської системи країни.

2.16. РИНОК ДЕПОЗИТІВ І ВКЛАДІВ

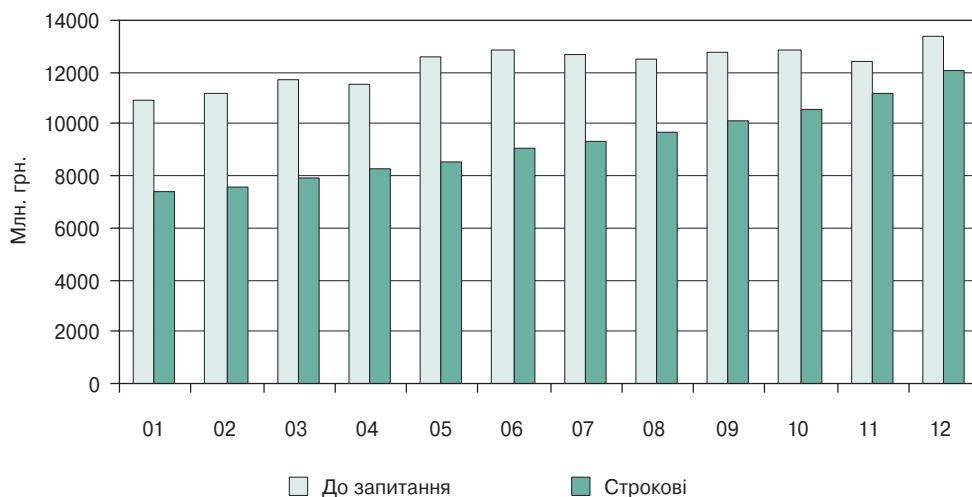
Проведення збалансованої макроекономічної політики Уряду та виваженої монетарної політики Національного банку України сприяли подальшому залученню банками коштів на депозитні рахунки. У 2001 році обсяг коштів на рахунках підприємств, організацій і населення в банках України зріс на 37.1% і на 1 січня 2002 року становив 25.5 млрд. грн.

Динаміка обсягу коштів на рахунках підприємств, організацій і населення в банках України у 2001 році

Вищими темпами зростали обсяги залучених коштів у національній валюті, що позитивно вплинуло на зміну структури депозитних вкладень за видами валют. При зростанні депозитів та вкладів у національній валюті на 51% їх частка в загальному обсязі залишків коштів на рахунках у банках України збільшилася на 6.2 процентного пункту і становила 67.7%. Залишки коштів на рахунках підприємств, організацій та населення в іноземній валюті за 2001 рік зросли на 14.9%.

Динаміка обсягу коштів на рахунках підприємств, організацій і населення в банках України у 2001 році

У структурі депозитів частка депозитів до запитання становила 52.7%, або зменшилася на 8.4 процентного пункту.

Обсяг залишків коштів юридичних та фізичних осіб на *поточних (до запитання) рахунках* на 01.01.2002 р. становив 13.4 млрд. грн. і збільшився порівняно з 2000 роком на 18.3%, у тому числі в національній валюті – на 29.9%.

Залишки коштів суб'єктів господарювання на рахунках до запитання за 2001 рік зросли на 11% і на 01.01.2002 р. становили 10.3 млрд. грн. Збільшення коштів відбулося за рахунок їх зростання на 22.7% у національній валюті, частка якої у загальному обсязі становила 80.6%.

Кошти фізичних осіб на поточних рахунках у банках становили 23.3% від їх загального обсягу і за 2001 рік зросли на 50%, у тому числі в національній валюті – на 69% і в іноземній – на 22.6%.

У 2001 році порівняно з попереднім роком швидкими темпами зростали *строкові вклади та депозити*. За звітний рік обсяг коштів на строкових рахунках у банках становив на 01.01.2002 р. 12.1 млрд. грн., або збільшився на 66.8%, у тому числі в національній валюті – у 2 рази. У загальному обсязі строкових депозитів питома вага довгострокових депозитів становила 29.1%.

Залишки коштів на строкових рахунках юридичних осіб на 01.01.2002 р. становили 4.1 млрд. грн. і зросли порівняно з 2000 роком на 50%, у тому числі в національній валюті – в 1.9 рази.

Зростанню обсягів мобілізованих банками коштів населення певною мірою сприяло прийняття у вересні 2001 року Закону України "Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб". Відповідно до зазначеного Закону вкладникам банків – учасників Фонду гарантовано відшкодування коштів закладами, включаючи відсотки, у разі настання їх недоступності. Обсяг коштів, який підлягає відшкодуванню одному вкладнику, становив близько 1.2 тис. грн., або збільшився у 2.4 рази.

За 2001 рік загальний обсяг залишків коштів фізичних осіб збільшився на 76.5%, у тому числі в національній валюті – вдвічі і на 01.01.2002 р. становив 8 млрд. грн. Частка депозитів фізичних осіб у загальному обсязі строкових депозитів на кінець року становила 66.6%, у тому числі довгострокових – 74.5%.

Ринок вкладів та депозитів за формами власності у 2001 році порівняно з попереднім роком характеризувався збільшенням залишків коштів підприємств, організацій і населення в банках України на рахунках з приватною формою власності (включаючи фізичних осіб) на 64.2%, колективною – на 22.4%, державною – на 11.3% та міжнародних організацій і юридичних осіб інших держав – на 36.8%.

2.17. КРЕДИТУВАННЯ БАНКАМИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ

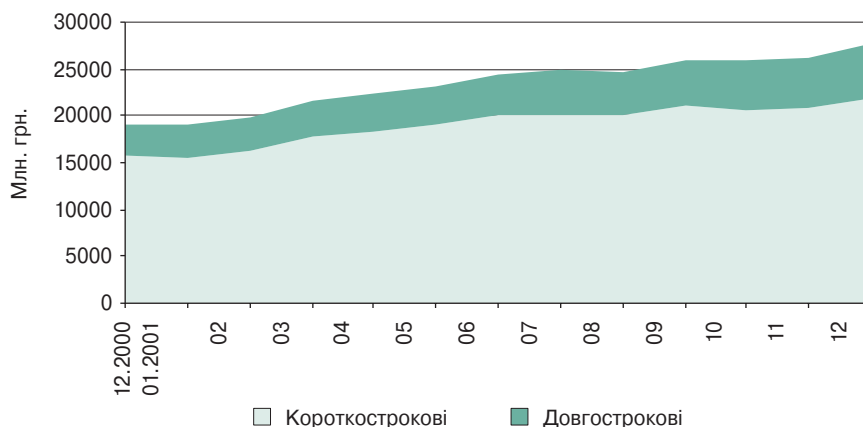
2001 рік характеризувався позитивною динамікою кредитних вкладень банків України. Загальний обсяг заборгованості за кредитами, наданими банками суб'єктам господарювання та населенню, за рік збільшився на 45.3% і на 01.01.2002 р. становив 27.8 млрд. грн.

Попит на кредити в національній валюті був вищим, ніж в іноземній. У 2001 році заборгованість за кредитами в національній валюті зросла на 51%, в іноземній – на 38.8%, а їх частка в загальному обсязі заборгованості становила відповідно 55.5 та 44.5%.

У структурі заборгованості за кредитами переважали короткострокові позички (78.3%, або 21.8 млрд. грн.), заборгованість за якими зросла на 38.6%, в тому числі в національній валюті – на 47.6% і в іноземній – на 27.8%.

Закріпилася тенденція до зростання довгострокових кредитних вкладень. За звітний період обсяг заборгованості за довгостроковими позичками збільшився на 76.1% (у 2000 році – на 29.3%) і на 1 січня 2002 року становив 6 млрд. грн. Питома вага заборгованості за довгостроковими позичками банків у загальному обсязі заборгованості зросла на 3.8 процентного пункту й на 01.01.2002 р. становила 21.7%. Більшою мірою (на 82%) зросли залишки заборгованості за довгостроковими кредитами в іноземній валюті, а в національній – на 69.4%.

Динаміка обсягів заборгованості суб'єктів господарювання за кредитами банків

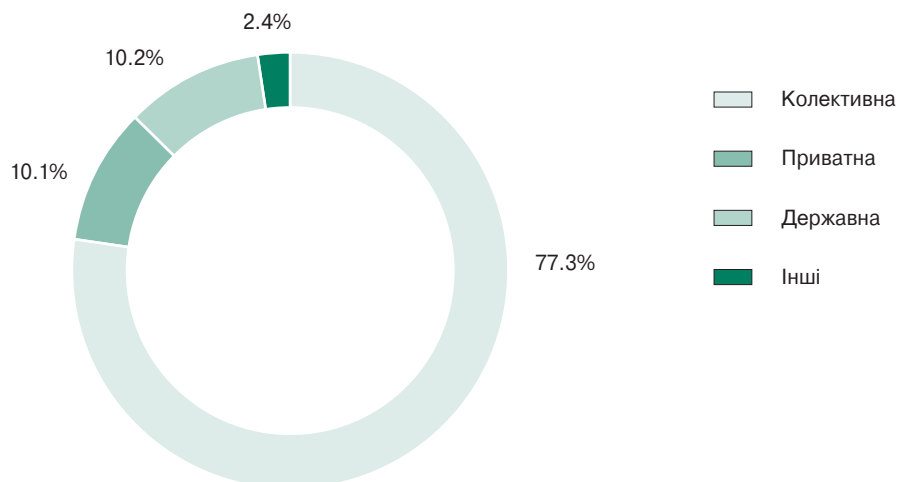
У загальному обсязі кредитних вкладень в економіку переважали позички, надані колективним господарствам, частка яких на кінець звітного року становила 77.3%. Питома вага заборгованості за кредитами, наданими господарствам приватної форми власності та державним підприємствам, становила відповідно 10.1 і 10.2%, а міжнародним організаціям та юридичним особам інших держав – 2.4%.

У загальному обсязі заборгованості домінувала частка заборгованості за кредитами в поточну діяльність – 95.3%. Частка ж кредитів, направлених банками в інвестиційну діяльність, за рік зменшилася на 0.9 процентного пункту й становила 4.7%.

Серед галузей економіки значні обсяги кредитних вкладень було направлено на кредитування підприємств промисловості (38%), торгівлі й громадського харчування (34%).

За 2001 рік зросла у 2 рази заборгованість за позичками, наданими підприємствам електроенергетики, паливної промисловості – на 91.5%, харчової промисловості – на 58.9% і машинобудування та металообробки – на 41.4%.

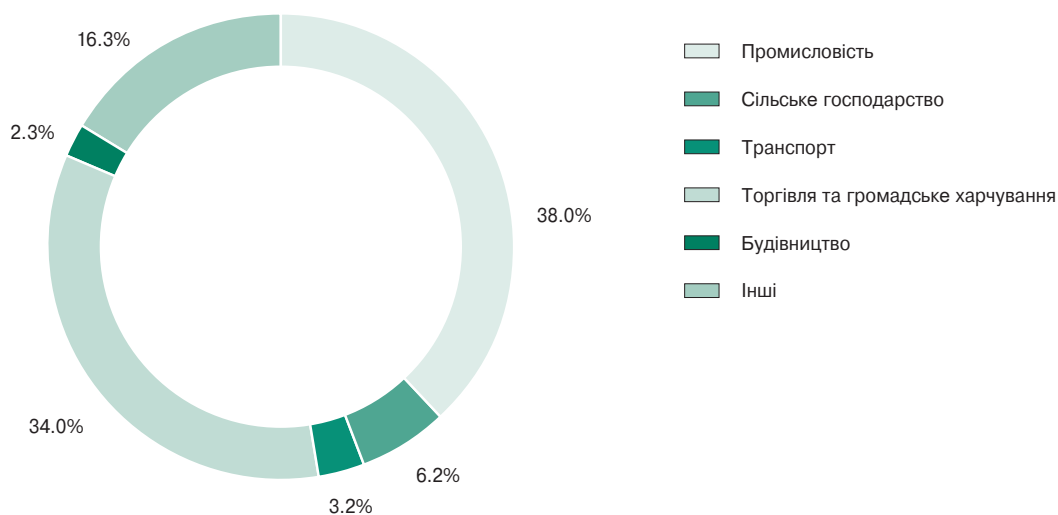
Структура заборгованості за кредитами (за формами власності позичальників) за станом на 01.01.2002 року

Зберігалася тенденція до збільшення кредитних вкладень у розвиток сільського господарства, залишки заборгованості за якими за рік зросли у 2.2 рази і становили

1.7 млрд. грн. Однак їх частка в загальному обсязі була ще незначною і на кінець звітного року становила лише 6.2% від загальної суми заборгованості. Пожвавленню кредитних відносин між банками та агровиробниками сприяли рішення Уряду України щодо припинення товарного та стимулювання банківського кредитування сільгоспвиробників шляхом часткової компенсації процентної ставки за кредитами за рахунок бюджетних коштів.

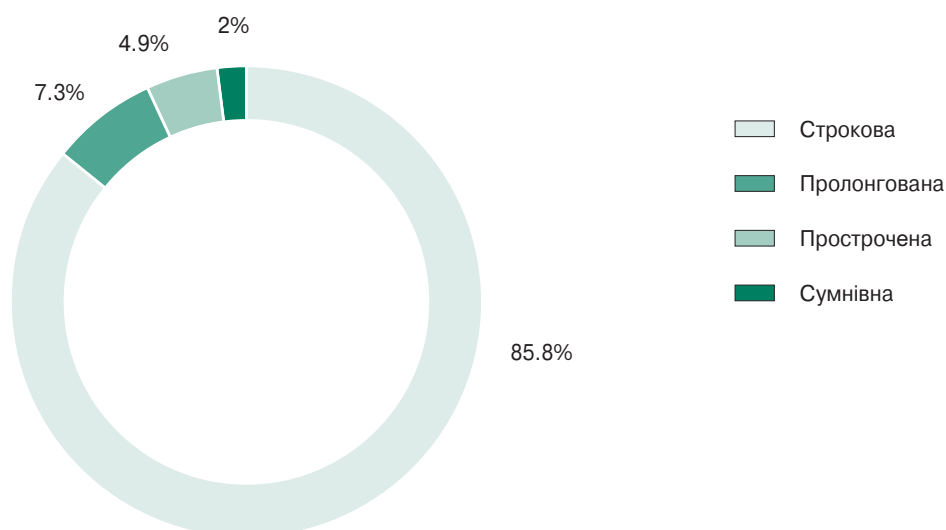
Структура заборгованості за кредитами (за галузями економіки) за станом на 01.01.2002 року

На кінець 2001 року незначною (3.2 і 2.3% від загального обсягу заборгованості за позичками) залишалася частка кредитів, направлених у транспорт і будівництво.

У 2001 році дещо поліпшилась якість кредитного портфеля банків, про що свідчить зменшення з 14.2 до 6.9% частки проблемних кредитів (прострочених і сумнівних). На кінець звітного року прострочена заборгованість за позичками зменшилася на 37.3% і становила 1.41 млрд. грн., або 4.9% від її загального обсягу.

Структура заборгованості за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, за станом на 01.01.2001 року

Сумнівна заборгованість за позичками банків за рік знизилася на 0.8 процентного пункту і на кінець 2001 року становила 2%.

З метою забезпечення фінансової стабільності банків тривала робота з формування резервів на покриття можливих втрат від активних операцій. У звітному році поліпшилася ситуація щодо формування резервів на зазначені цілі. Загальний обсяг сформованих резервів за активними операціями збільшився на 455.4 млн. грн., або на 16.7%, і на 01.01.2002 р. становив 3.2 млрд. грн. Сума фактично сформованих резервів становила 84.2% від розрахункового обсягу (у 2000 році – 61.5%), з них за кредитними операціями – 91.9% від розрахункового обсягу, від дебіторської заборгованості – 41.8%, від операцій з цінними паперами – 63.7%, за розміщеними коштами на кореспондентських рахунках в інших банках – 7.0%.

2.18. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Співробітництво з Міжнародним валютним фондом

У 2001 році тривала співпраця Національного банку України з Міжнародним валютним фондом (МВФ) за Програмою розширеного фінансування (EFF), спрямована на підтримку широкомасштабної макроекономічної та структурної стабілізації на 1998–2001 роки.

Упродовж 2001 року в Національному банку України працювало 5 місій та окремі експерти МВФ, за результатами роботи яких обговорено низку питань щодо подальшої співпраці та виконання монетарної програми і плану заходів у рамках зазначеної програми, концепції валютної та монетарної політики, прогнозу платіжного балансу України тощо.

Національний банк України, дотримуючись передбаченого Програмою розширеного фінансування критеріїв ефективності, забезпечував виконання заходів зі структурного реформування, в результаті чого було завершено п'ятий і шостий перегляд Програми розширеного фінансування та відновлено її фінансування.

У вересні 2001 року було отримано черговий транш кредиту на суму 290.8 млн. СПЗ (365.1 млн. дол. США). Забезпечено своєчасне обслуговування кредитів МВФ ("STF", "Stand-by", "EFF"), у рахунок погашення яких було сплачено 430.9 млн. СПЗ (541 млн. дол. США). Заборгованість за кредитами, наданими Міжнародним валютним фондом, на кінець 2001 року становила 1520.7 млн. СПЗ (1909.5 млн. дол. США).

Співробітництво зі Світовим банком

У 2001 році Національний банк України брав участь у реалізації спільного зі Світовим банком проекту "Програмна системна позиція", у рамках якого Україна отримала 250 млн. дол. США. Ці кошти було направлено на фінансування витрат Державного бюджету України.

Завершено реалізацію проекту структурної перебудови фінансового сектору загальною вартістю 300 млн. дол. США, згідно з яким отримано позичку в сумі 260 млн. дол. США, у тому числі у 2001 році – 60 млн. дол. США. Завдяки впровадженню проекту створено законодавчу базу для розвитку банківського сектору.

Національний банк України продовжував надавати звітність про зовнішній довгостроковий гарантований та негарантований борг країни, на підставі якої Світовий банк оцінював здатність України здійснювати запозичення та забезпечувати своєчасне повернення тощо.

У 2001 році було розпочато впровадження програми реформування фінансового сектору, включаючи банківський сектор, що фінансується Світовим банком за рахунок коштів Гранту уряду Нідерландів. У листопаді 2001 року кошти цього Гранту в сумі 0.3 млн. дол. США було перераховано на спеціальний рахунок Національного банку України.

Співробітництво з Міжнародним банком реконструкції та розвитку

Відповідно до проекту Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) Національний банк здійснював агентське обслуговування кредитів, що надаються мікро-, малим та середнім підприємствам у регіонах закриття вугільних шахт та органам виконавчої влади, на баланс яких передано об'єкти соціальної сфери шахт. У рамках зазначеної програми у 2001 році затверджено 7 кредитних проектів на суму 3.8 млн. дол. США.

Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку

У 2001 році тривало впровадження першої та другої кредитних ліній (МСП-I і МСП-II) ЄБРР на підтримку розвитку малого та середнього підприємництва на загальну суму 209.5 млн. дол. США.

У рамках зазначених кредитних ліній у 2001 році було надано кредитів на суму 11.5 млн. дол. США. За станом на кінець року було не погашено боргу на суму понад 61 млн. дол. США. Найбільша частка заборгованості припадала на харчову промисловість (27%), торговельні послуги (10%), транспорт, хімічну, легку та деревообробну промисловість (по 8%) і сільське господарство (6.5%).

З метою стимулювання попиту на ресурси кредитної лінії ЄБРР та Національним банком України започатковано проведення конкурсу на найкращий бізнес-проект, який зацікавив підприємців України.

Співробітництво з центральними банками країн світу

У зв'язку з введенням євро Національний банк України спільно з представниками Дойче Бундесбанку провів конференцію щодо порядку введення в готівковий обіг нової європейської валюти.

З метою розширення співробітництва з Національним банком Республіки Білорусь було підписано Угоди про створення Консультативної Ради та співпрацю у сфері нагляду за діяльністю кредитних організацій тощо.

Співробітництво з Німецько-українським фондом

Протягом минулого року було завершено формування Статутного фонду Німецько-українського фонду (далі НУФ) та його перереєстрацію як неприбуткової установи.

За період роботи НУФ, що діяв спочатку в рамках Договору про Грант, банками-учасниками було надано 3453 кредитів на загальну суму більш як 59.5 млн. німецьких марок, у тому числі 1479 кредитів (сума кредиту до 15 тис. німецьких марок) – мікро-підприємствам та індивідуальним підприємцям, 1941 кредит (сума до 50 тис. німецьких марок) – малим підприємствам, 33 кредити (сума до 0.5 млн. німецьких марок) – середнім підприємствам.

2.19. ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОЇ РОБОТИ. ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

З метою подальшого зміцнення банківської системи та підвищення її ролі в економічному зростанні держави значну увагу Національний банк України приділяв організації економічної роботи.

У 2001 році економічна робота Національного банку України здійснювалася за такими напрямками:

- участь у формуванні та реалізації Державної програми економічного і соціального розвитку України;
- розроблення заходів з реалізації Державної програми економічного і соціального розвитку України;
- моніторинг реалізації заходів Указів та розпоряджень Президента України, Державної програми економічного і соціального розвитку України, розпоряджень Кабінету Міністрів України;
- моніторинг та аналіз макроекономічних показників розвитку реального сектору економіки та державних фінансів;
- інформування про хід виконання заходів Указів та розпоряджень Президента України, Державної програми економічного і соціального розвитку України, розпоряджень Кабінету Міністрів України в установленому порядку;
- аналіз розвитку грошово-кредитного та валютного ринків і фондового ринку;
- аналіз депозитного ринку;
- прогнозування та складання платіжного балансу;

- складання міжнародної інвестиційної позиції;
- аналіз стану зовнішньої заборгованості держави;
- підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів щодо стану і тенденцій розвитку банківського сектору економіки;
- складання грошово-кредитної і банківської статистики;
- складання статистики платіжного балансу.

У взаємодії з Кабінетом Міністрів України, Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерством фінансів України й іншими центральними органами виконавчої влади Національний банк України брав участь у розробленні проєктів загальнодержавних програм економічного і соціального розвитку з питань декриміналізації банківської системи та підготовці матеріалів до проєкту щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України, Меморандумів Уряду України, доручень і розпоряджень Президента України тощо.

Економічна робота територіальних управлінь Національного банку України велася за такими напрямками:

- збирання і оброблення даних для складання фінансової і статистичної звітності про діяльність територіального управління Національного банку України;
- організація подання банками фінансової і статистичної звітності для складання грошово-кредитної та банківської статистики й економічного аналізу;
- аналіз стану і розвитку економіки, банківської системи, грошово-кредитного, фондового та валютного ринків регіону;
- підготовка аналітичних матеріалів з розвитку грошово-кредитного, фондового та валютного ринку регіону для місцевих органів державної влади;
- аналіз кредитних портфелів і цінних паперів банків регіону;
- підготовка аналітичних матеріалів з питань розвитку банківського сектору економіки для проведення засідань круглого столу, конференцій, нарад, семінарів тощо.

Надавалась інформація на запити правоохоронних органів з питань стану і розвитку економіки, банківської системи, грошово-кредитного, фондового та валютного ринків, а також діяльності банківських установ.

Протягом 2001 року Національним банком України з метою вивчення та аналізу процесів, що відбувались як у банківській сфері, так і в економіці в цілому, значну увагу було приділено проведенню економічних досліджень, які здійснювалися за такими напрямками:

- поточний макроекономічний аналіз стану і розвитку економіки України та окремих її галузей;
- дослідження макроекономічних аспектів розвитку внутрішньоекономічної ситуації;
- аналіз поточних монетарних тенденцій в Україні, а також вплив монетарної політики на реальний сектор економіки;
- дослідження динаміки грошових агрегатів та змін у структурі грошової маси;
- аналіз впливу монетарних чинників на інфляційні процеси;
- аналіз ефективності кредитування реального сектору економіки;
- моніторинг динаміки реального курсу гривні у взаємодії з показниками реального та зовнішнього секторів економіки України;
- порівняльний аналіз деяких основних макроекономічних показників України та інших країн світу;
- дослідження досвіду діяльності центральних банків провідних країн світу та Європейського центрального банку і використання його в умовах України;
- дослідження основних тенденцій міжнародного економічного та монетарного розвитку, стану світових ринків з точки зору їх можливого впливу на економічний розвиток України.

Основними напрямками економічного прогнозування у 2001 році були:

- економетричне моделювання залежностей між основними макроекономічними змінними для побудови прогнозних моделей;
- розроблення коротко- та середньострокових прогнозних сценаріїв економічного і соціального розвитку України на 2002–2004 роки;
- моделювання економічних процесів та прогнозування основних макроекономічних показників України, зокрема інфляції;
- розроблення прогнозу платіжного балансу держави;
- прогноз та розроблення перспектив монетарної та валютно-курсової політики Національного банку України згідно з основними прогнозними макроекономічними показниками, що визначені програмними документами Кабінету Міністрів України та Національного банку України.

Проведення зазначених економічних досліджень та прогнозування посилило обґрунтованість прийняття рішень з питань грошово-кредитної та валютної політики, знайшло своє відображення при розробці грошово-кредитної політики Національного банку України, Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2002 рік, Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2002–2004 роки, Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 роки, проекту Програми діяльності Кабінету Міністрів України тощо.

Національний банк України постійно підтримував контакти з відповідними інституціями, які займалися проведенням досліджень, моделюванням та прогнозуванням, аналізував макроекономічні моделі, розроблені провідними вітчизняними та зарубіжними дослідницькими центрами, вивчав можливості їх використання та впровадження в практичну діяльність банківської системи.

І далі розвивалася й удосконалювалася грошово-банківська статистика, яка протягом 2001 року була спрямована на інформаційне забезпечення аналітичних підрозділів та керівництво банку, органів державного управління різноманітною і достовірною статистичною інформацією про діяльність Національного банку України та банківської системи держави в цілому.

Основними інформаційними джерелами при підготовці статистичної інформації були бухгалтерський баланс Національного банку України та зведений бухгалтерський баланс банків, фінансова і статистична звітність банківської системи, інформація Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, бюлетені центральних банків інших країн і статистичні збірники міжнародних фінансових організацій, а також інформація з міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет. Створена Національним банком України потужна технічна база платіжної системи та електронної пошти з широким використанням комп'ютерних технологій дозволила оперативно отримувати необхідну інформацію та швидко її обробляти, що сприяло поліпшенню якості підготовки статистичних показників діяльності банківської системи.

У 2001 році тривав процес удосконалення діючих форм звітності та введення нових, виходячи зі змін, внесених у План рахунків бухгалтерського обліку для Національного банку та банків України і змін в економічній ситуації країни. Протягом року було запроваджено 3 доповнення до "Правил організації фінансової та статистичної звітності банків України", якими внесено зміни до 63 діючих форм звітності та інструкцій з їх заповнення, введено 11 нових форм звітності, скасовано – 16.

Освоєння методології статистики та бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами, зокрема нового Керівництва з грошово-кредитної та фінансової статистики Міжнародного валютного фонду, дало можливість Національному банку України проводити міжнародні зіставлення за багатьма статистичними параметрами діяльності банківської системи країни.

Формування інформаційної бази платіжного балансу здійснювалося відповідно до Постанови Правління Національного банку України і Кабінету Міністрів України від 17.03.2000 р. № 517 "Про складання платіжного балансу", якою було встановлено систему

збору інформації за міжнародними операціями. Основою системи інформаційного забезпечення платіжного балансу були банки, які декларують здійснені протягом кожного місяця операції з нерезидентами, що проведені за дорученням клієнтів та від власного імені. У 2001 році опрацьовано питання щодо внесення змін до щомісячної звітності банків (ф. № 1-ПБ), що сприяло якіснішій підготовці первинних даних для складання платіжного балансу.

Платіжний баланс складається щоквартально на 75 день після звітного періоду і публікується на сторінці Національного банку України в Інтернеті та в офіційному виданні Національного банку "Платіжний баланс України".

Національний банк України продовжує випускати такі офіційні видання, як:

- "Бюлетень Національного банку України" (з 2000 року видається українською, російською та англійською мовами);
- "Платіжний баланс України" (видається українською, російською та англійською мовами);
- "Річний звіт Національного банку України" (видається українською та англійською мовами);
- "Вісник Національного банку України".

Значну увагу громадськості та спеціалістів як у нашій країні, так і за кордоном привертає сторінка Національного банку України в міжнародній комп'ютерній мережі Інтернет, робота над якою постійно удосконалюється. У 2001 році було 350 тис. звернень до матеріалів сторінки, що значно більше, ніж у два попередні роки існування сторінки (250 тис. звернень). Адреса сторінки включена до багатьох довідників фінансових організацій світу.

2.20. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У 2001 році тривала робота Національного банку України щодо формування правового поля для подальшого розвитку банківської системи.

На розгляд Верховної Ради України в порядку законодавчої ініціативи Національним банком України передано сім законопроектів, що регулюють діяльність банків.

Упродовж 2001 року Верховною Радою України було прийнято три закони України, а саме: "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні", "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за порушення банківського законодавства" та "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення у зв'язку з прийняттям Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні".

На розгляді в Комітетах Верховної Ради знаходяться два законопроекти, підготовлені Національним банком України: "Про організацію та порядок роботи банківської системи в особливий період" та "Про внесення зміни до Закону України "Про звільнення від обкладення митом предметів, які вивозяться (пересилаються) громадянами за митний кордон України".

З метою зміцнення законодавчої бази щодо розвитку фінансового сектору економіки велася робота з опрацювання законопроектів інших суб'єктів законодавчої ініціативи.

У 2001 році Національним банком України опрацьовано понад 100 законопроектів інших суб'єктів права законодавчої ініціативи з питань, які стосуються функцій Національного банку України, у тому числі проекти Податкового, Цивільного, Господарського та Митного кодексів України. За участі Національного банку України було підготовлено та прийнято Верховною Радою України Закони України "Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб" і "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", якими на законодавчому рівні врегульовано питання щодо відшкодування вкладів фізичних осіб у разі ліквідації банків та встановлення правових засад у сфері надання фінансових послуг тощо.

Тривала робота з підготовки Положень, Інструкцій та Правил НБУ, що регламентували функціонування банківського сектору. У 2001 році прийнято 211 нормативно-правових актів Національного банку України, з яких 120 пройшли державну реєстрацію в Міністерстві юстиції України, зокрема:

Положення про:

- порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів вкладникам банків у разі їх ліквідації;
- ведення касових операцій у національній валюті в Україні;
- порядок здійснення Національним банком України з банками операцій репо;
- планування та порядок проведення інспекційних перевірок;
- застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства;

Правила:

- проведення перевірок пунктів обміну іноземної валюти на території України;
- реєстрації кореспондентських рахунків банків Національним банком України та інші;

Інструкції про:

- порядок регулювання діяльності банків в Україні;
- організацію роботи з готівкового обігу установами банків України;
- вимоги з організації охорони установ банків України тощо.

У 2001 році тривала робота з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (ЄС). Зокрема, здійснено тлумачний переклад ряду Директив ЄС, на базі яких було випущено другу частину збірника "Законодавство Європейського Союзу з питань банківської діяльності".

Національним банком України також велася робота, пов'язана з виконанням вимог чинного законодавства України, рішень Президента України, Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України, спрямованих на боротьбу зі злочинністю та попередження злочинних проявів у банківській сфері. Про проведену роботу в цьому напрямі систематично інформувалися Президент України, Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України та Кабінет Міністрів України.

На виконання вимог законодавства, яке регулює питання боротьби з організованою злочинністю, включаючи тероризм, Національним банком України налагоджена система інформування відповідних правоохоронних органів про отримані від юридичних та фізичних осіб клопотання щодо надання ліцензій на здійснення операцій з валютними цінностями.

У 2001 році в структурі Національного банку України створено Відділ протидії відмиванню грошей та робочу групу з питань запобігання легалізації грошей, одержаних злочинним шляхом, завданням яких є формування стратегії щодо протидії відмиванню грошей.

Аналіз проведеної претензійно-позовної роботи за 2001 рік свідчить, що порівняно з 2000 роком кількість претензій і позовів до Національного банку України збільшилася на 45.1%. До Національного банку України було пред'явлено 27 претензій на суму 6.7 млн. грн. та 253 позови на суму 286.8 млн. грн., із них було визнано 18 претензій на суму 0.3 млн. грн. і задоволено 62 позови на суму 0.4 млн. грн.

Істотне збільшення позовів, що пред'являлись у 2001 році до Національного банку України, було пов'язане із прийняттям рішень про ліквідацію КАБ "Слов'янський", АК АПБ "Україна", АКБ "Юнекс", про призначення тимчасової адміністрації АКБ "Південкомбанк", що спричинило звернення вкладників – фізичних осіб та акціонерів банків до суду, у тому числі ліквідатора банку "Україна".

За 2001 рік порівняно з попереднім роком кількість претензій і позовів, пред'явлених Національним банком України, зменшилася на 47.5%. У звітному році Національним банком України пред'явлено 958 претензій на суму 47.5 млн. грн. та 181 позов на суму 128.1 млн. грн., з них було визнано 867 претензій на суму 34.7 млн. грн. та задоволено 108 позовів на суму 29.2 млн. грн.

Значне зменшення кількості претензій, пред'явлених Національним банком України, пов'язане з тим, що положеннями Господарського процесуального кодексу України виключено досудове врегулювання спорів про стягнення штрафів Національним банком України, а також із практикою Національного банку України щодо застосування не лише штрафів, а й інших заходів впливу, визначених ст. 73 Закону України "Про банки і банківську діяльність".

2.21. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ТА РЕВІЗІЙНА РОБОТА

Робота служби внутрішнього аудиту упродовж 2001 року була спрямована на організацію проведення аудиторських перевірок структурних підрозділів центрального апарату Національного банку України й територіальних управлінь і установ.

У звітному році проведено 513 аудиторських перевірок, із них 30 – комплексних, 406 – тематичних та 52 ревізії роботи кас і сховищ. Крім того, здійснено 12 аудиторських перевірок у структурних підрозділах центрального апарату банку.

У 2001 році розпочато перехід на міжнародні стандарти здійснення аудиторських перевірок структурних підрозділів центрального апарату банку, територіальних управлінь та установ з урахуванням орієнтовної класифікації основних ризиків Національного банку України.

Під час проведення аудиторських перевірок у 2001 році значну увагу було приділено наявності процедур внутрішнього контролю банківських операцій на ділянках, які перевірялися, та виявленню й оцінці можливих ризиків. За підсумками перевірок було внесено 212 рекомендацій щодо поліпшення внутрішнього контролю і вдосконалення нормативної бази, із яких реалізовано 184. У процесі реалізації зазначених рекомендацій підготовлено низку нормативно-правових актів, що регламентують діяльність структурних підрозділів центрального апарату та установ Національного банку України.

З метою впровадження міжнародних стандартів здійснення внутрішнього аудиту розроблено план заходів Національного банку України щодо вдосконалення процедур внутрішнього контролю на 2001–2003 роки з урахуванням рекомендацій місії МВФ. Складено та затверджено заснований на оцінці ризиків довгостроковий план роботи, який охоплює всі напрями аудиту. Підготовлено Інструкцію про порядок проведення внутрішнього аудиту філій (територіальних управлінь) Національного банку України, яка затверджена постановою Правління Національного банку України від 06.09.2001 р. № 382.

2.22. РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У консолідованому звіті Національного банку України про фінансові результати за 2001 рік доходи і витрати відображено за методом нарахування.

Загальний обсяг доходів, отриманих Національним банком України за 2001 рік, становив 2229.6 млн. грн., або зріс порівняно з 2000 роком на 5.3%.

У структурі доходів значну частку становили процентні доходи – 87.4%, у тому числі 64.3% – за операціями з державними цінними паперами.

Інші доходи становили 12.6% від загального обсягу доходів, серед яких на комісійні та операційні доходи припадало 6.5 та 4.6% відповідно.

Загальні поточні витрати Національного банку України за 2001 рік становили 1387.5 млн. грн., або скоротилися порівняно з 2000 роком на 2%.

У загальному обсязі витрат 35.8% становили процентні витрати Національного банку України, з яких 89%, або 440 млн. грн., становили сплачені відсотки за отримані Урядом України кредити від Міжнародного валютного фонду.

Інші витрати Національного банку України становили 891.2 млн. грн., або 64.2% від загального обсягу витрат, з яких 375 млн. грн., або 42%, було направлено на формування резервів за сумнівними активами і нарахованими доходами.

Прибуток від поточної діяльності Національного банку України за 2001 рік становив 842 млн. грн.

2.23. ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКНОТНО-МОНЕТНОГО ДВОРУ

Банкотно-монетний двір у 2001 році забезпечив виконання завдань Національного банку України з виготовлення грошей та укладених договорів з іншими установами та організаціями на виготовлення продукції.

Обсяги виготовленої продукції і наданих послуг у 2001 році становили 119 млн. грн., або на 70% більше, ніж у 2000 році. На замовлення Національного банку України Банкотно-монетним двором було виготовлено продукції та надано послуг на 71.4 млн. грн.

Банкотно-монетним двором виготовлено 705.6 млн. банкнот та 385 млн. штук різних номіналів, 789 тис. штук пам'ятних і ювілейних монет, понад 4 млрд. примірників марок акцизного збору (в тому числі 23 млн. штук – для республіки Молдова), майже 3.5 млн. примірників бланків цінних паперів, 896.7 тис. штук нагородної продукції, а також пам'ятні знаки тощо.

Маючи сучасний рівень технологічної оснащеності, високий ступінь організації виробництва та висококваліфікованих працівників, Банкотно-монетний двір Національного банку України по праву належить до провідних монетних дворів світу. У 2001 році пам'ятна монета "Різдво Христове" (художник Р.Я.Чайковський) визнана кращою в номінації "Найбільш надихаюча монета світу" на конкурсі, який проводився Американською нумізматичною Асоціацією.

За новітніми світовими технологіями відкарбовано з дорогоцінних металів комбіновані монети типу "біколор", а саме: "Київська Русь" та "Скіфія", що відносяться до серії "Пам'ятки давніх культур України". З мідно-нікелевих сплавів виготовлено пам'ятну монету "На межі тисячоліть" та ювілейну монету "10 років Збройним силам України". Уперше тиражем 1000 штук було відкарбовано пам'ятну монету зі срібла з голографічним зображенням, присвячену 10-й річниці Незалежності України. Також було виготовлено розмінні монети підвищеної якості різних номіналів та монети номіналом 1 гривня для сувенірних наборів "Монети України".

Святкування у 2001 році 10-ї річниці Незалежності України зумовило підвищення попиту на нагородну продукцію. Основним замовником цієї продукції було Державне управління справами Адміністрації Президента України – близько 238 тис. державних нагород. На честь 10-ї річниці Незалежності України Монетним двором було виготовлено серію відзнак з дорогоцінних металів на замовлення Верховної Ради України.

Нарощення обсягів виробництва сприяло зростанню порівняно з 2000 роком рівня використання виробничих потужностей Банкотної фабрики та Монетного двору за різними видами устаткування від 25 до 42%.

У 2001 році зросла ефективність виробництва продукції Банкотно-монетного двору та знизився на 11.4% показник витрат на 1 гривню готової продукції, що позитивно вплинуло на результати фінансової діяльності. Доходи від реалізації продукції зросли порівняно з 2000 роком на 66.5%, що забезпечило фінансування адміністративних витрат та інших соціальних заходів.

2.24. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ

У 2001 році тривала робота з оптимізації організаційної структури Національного банку України відповідно до його функцій; запровадження процедур державної служби – конкурсного відбору, атестації, формування резерву; удосконалення мотивації праці, професійної підготовки, підвищення кваліфікації персоналу банку тощо.

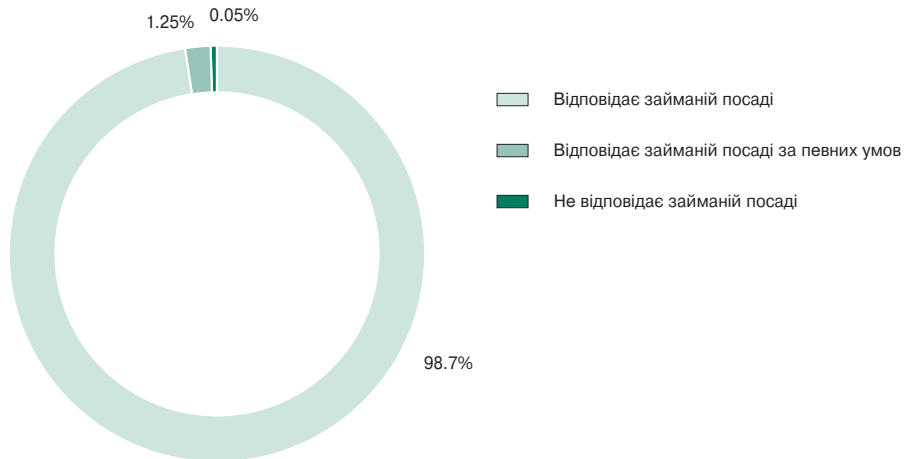
У 2001 році збереглася тенденція до поліпшення якісного складу кадрів Національного банку України. Кількість спеціалістів з вищою освітою зросла на 5.7% і становила 5.2 тис. чоловік, фахівців з ученим ступенем – на 21% і досягла 236 чоловік. Частка спеціалістів зі стажем роботи 5 років і більше підвищилася на 3.2 процентного пункту й становила 72.5%.

У квітні – липні 2001 року було проведено атестацію 4135 державних службовців Національного банку України, або 64% від їх загальної чисельності, а серед тих, які не підлягали атестації, 90% становили службовці, що перебували на посаді менше одного року.

Під час атестації, крім оцінки трудової діяльності державних службовців та встановлення їх відповідності посадам, які вони обіймають, особливу увагу було приділено визначенню кваліфікаційного рівня та перспективи професійного росту персоналу. Працівникам, які

визнані такими, що відповідають займаній посаді, атестаційні комісії надали 283 додаткових рекомендації, спрямованих на поліпшення роботи та подальше планування кар'єри. Комісії також визначили 688 кандидатур для зарахування до кадрового резерву.

Підсумки атестації державних службовців Національного банку України, проведеної у 2001 році

Відповідно до програми навчання працівників системи Національного банку України в 2001 році організовано й проведено 326 навчальних заходів.

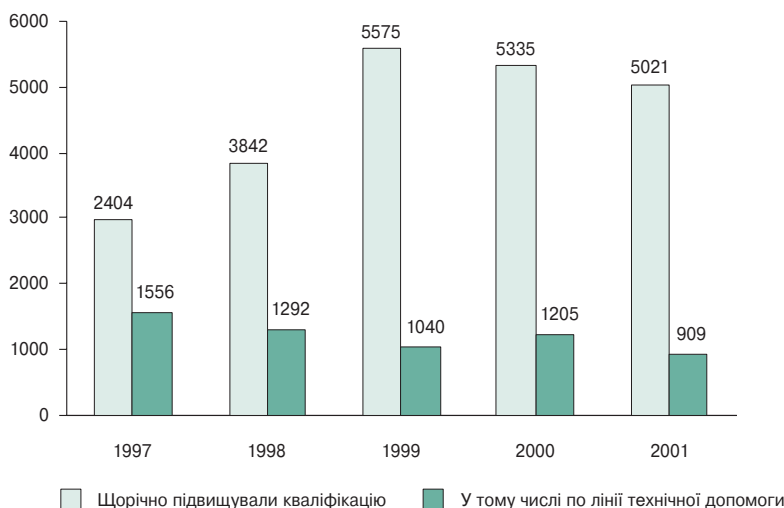
Основними напрямками, за якими проводилося навчання фахівців, були інформатизація, монетарна політика, бухгалтерський та фінансовий облік, валютне регулювання, платіжні системи, банківський нагляд.

Усього навчальними заходами було охоплено понад 5 тис. банківських фахівців, з них більше половини (55.7%) – із системи Національного банку України.

Для підвищення кваліфікації фахівців організовувалися семінари, конференції, курси, стажування, робочі зустрічі, консультації, засідання круглого столу тощо.

Навчання проводилось у Навчальному центрі Національного банку України, Науковому центрі Української академії банківської справи, регіональних центрах підвищення кваліфікації працівників банків України Харківської та Черкаської філій Української академії банківської справи, Львівського банківського інституту, в територіальних управліннях та установах Національного банку України, в інших організаціях і установах в Україні, а також за кордоном.

Динаміка підвищення кваліфікації у 1997–2001 роках

У 2001 році розроблено новий напрям у навчанні персоналу – підвищення кваліфікації спеціалістів територіальних управлінь за спеціальними навчальними програмами на базі відомчих навчальних закладів Національного банку України.

Упродовж навчального року Українською академією банківської справи, її філіями у Харкові та Черкасах, а також Львівським банківським інститутом підготовлено за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями 1 622 фахівців для банківської системи України, з них для Національного банку – 103.

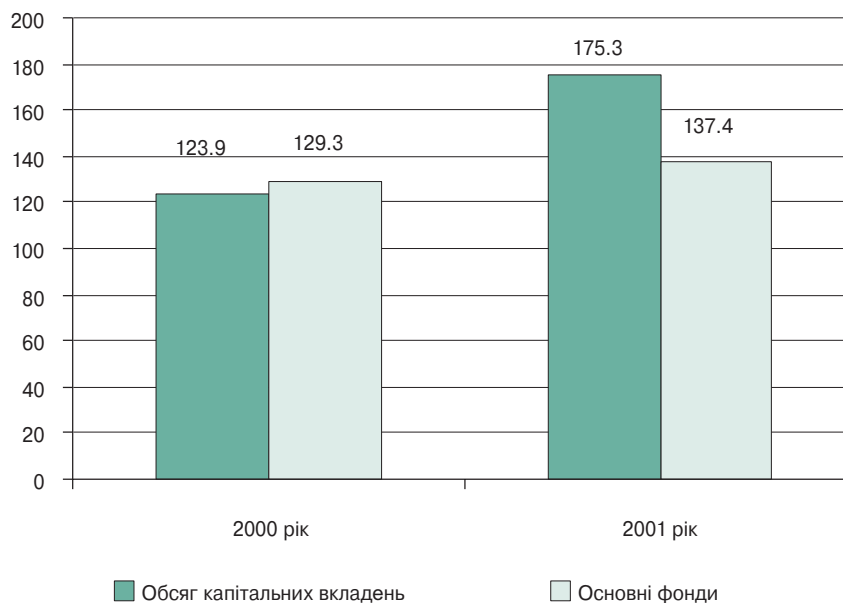
За участю викладачів відомчих навчальних закладів та провідних фахівців Національного банку України у 2001 році підготовлено та видано 4 навчальних посібники та буклет, присвячений діяльності Української академії банківської справи, загальним тиражем 10 100 примірників.

У 2001 році фонди Центральної бібліотеки Національного банку України поповнилися більш як на 5 тис. книг. Тривала робота з подальшої автоматизації основних бібліотечних процесів. Зокрема, було впроваджено нову версію програмного забезпечення, відповідно до якої видача книг і журналів здійснюється за допомогою штрих-кодів.

2.25. РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ

Загальний обсяг капітальних вкладень, направлених у 2001 році на будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт об'єктів по системі Національного банку України, становив 175.3 млн. грн., за рахунок яких забезпечено введення в дію основних фондів на загальну суму 137.4 млн. грн.

Динаміка виконання робіт з капітальних вкладень у 2000 та 2001 роках

У 2001 році введено в експлуатацію навчальний корпус та гараж Української академії банківської справи в м. Суми, першу чергу будинку територіального управління Національного банку України в Полтавській області, спортивний майданчик та приміщення аудиторій учбового корпусу Львівського банківського інституту та об'єкт Центрального сховища Національного банку України на території Банкнотно-монетного двору.

Упродовж звітного року за рахунок освоєння капітальних вкладень виконувались роботи з:

– будівництва Обчислювального центру в територіальному управлінні Національного банку України в Донецькій області, адміністративного будинку Національного банку України

в м. Києві (вул. Інститутська, 11-б) та комплексу споруд гаража територіального управління Національного банку України в Одеській області;

– реконструкції адміністративних будинків Головного управління Національного банку України в Автономній Республіці Крим, територіальних управлінь Національного банку України в Дніпропетровській, Луганській та Чернівецькій областях, діючої виробничої бази Національного банку України з перевезення цінних вантажів на станції Київ-Пасажирський;

– капітального ремонту та реконструкції будинків територіальних управлінь Національного банку України в Львівській, Тернопільській та Харківській областях, учбових корпусів і гуртожитків Сумської Української академії банківської справи та Харківської і Черкаської філій.

Упродовж року виконувалися роботи з удосконалення комплексної системи безпеки установ банку та влаштування систем вентиляції і пожежогасіння, забезпечення зберігання готівки, автоматизації технологічних процесів обробки банкнот.

**Голова
Національного банку України**

В.С.Стельмах

30 квітня 2002 року

КАЛЕНДАР ОСНОВНИХ ПОДІЙ, ЩО ВІДБУЛИСЬ У 2001 РОЦІ

- Січень**
- Затвердження змін до Правил організації фінансової та статистичної звітності банків України (доповнення № 24).
 - Введення з 16 січня диференційованих ставок нормативів обов'язкового резервування (від 15 до 11%) залежно від строку залучення депозитів.
 - Затвердження змін до Положення про порядок бухгалтерського та депозитарного обліку, розміщення, обігу, сплати відсотків та погашення облігацій внутрішньої державної позики в банківських установах.
 - Затвердження Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів вкладникам банків у разі їх ліквідації.
 - Затвердження Правил здійснення переказів іноземної валюти за межі України за дорученням фізичних осіб та одержання фізичними особами в Україні переказаної їм із-за кордону іноземної валюти.
 - Введення в обіг пам'ятної монети "Танці на льоду" номіналом 10 грн. (срібло) та 2 грн. (нейзильбер).
- Лютий**
- Затвердження Правил організації розрахунково-касового обслуговування комерційними банками клієнтів і взаємовідносин з цього питання між територіальними управліннями Національного банку України та комерційними банками в національній валюті.
 - Введення в обіг пам'ятних монет "Ярослав Мудрий" та "Іван Мазепа" номіналом 10 грн. (срібло).
 - Затвердження Положення про порядок установами офіційних (облікових) курсів банківських металів.
 - Затвердження Інструкції про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України.
 - Затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні.
- Березень**
- Скасування кодованих рахунків фізичних осіб (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та національній валюті України.
 - Затвердження Положення про встановлення і використання офіційного курсу гривні щодо іноземних валют.
 - Зниження облікової ставки Національного банку України з 27 до 25% річних.
 - Затвердження Положення про порядок повернення установами комерційних банків та територіальними управліннями Національного банку України розрахункових документів щодо заборгованості, яка обліковується ними згідно з чинним законодавством.
 - Введення в обіг пам'ятної монети "На межі тисячоліть" номіналом 5 грн. (біметалева з недорогоцінних металів) і ювілейної монети "10-річчя Національного банку України" номіналом 10 грн. (срібло) та 5 грн. (нейзильбер).
 - Скасування ведення Національним банком України зведеного електронного реєстру власників рахунків.
 - Затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті.
- Квітень**
- Прийняття Закону України "Про обіг векселів в Україні".
 - Зниження облікової ставки Національного банку України з 25 до 21% річних.
 - Запровадження з 1 травня контролю за формуванням комерційними банками обов'язкових резервів один раз (замість двох) на місяць.
 - Введення в обіг ювілейної монети "Острозька академія" номіналом 5 грн. (нейзильбер) і пам'ятної монети "Рись звичайна" номіналом 10 грн. (срібло) та 2 грн. (нейзильбер).

Затвердження Тимчасового положення про визначення Національним банком України процентних ставок за своїми операціями.

Травень

Введення в обіг пам'ятної монети "Добро – дітям" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Затвердження Положення про порядок здійснення Національним банком України з банками операцій РЕПО.

Червень

Зниження облікової ставки Національного банку України з 21 до 19% річних.

Затвердження Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України.

Введення в обіг ювілейної монети "5-річчя Конституції України" номіналом 2 грн. (нейзильбер).

Затвердження Положення про порядок підготовки та атестації фахівців з дилінгових операцій на валютному ринку.

Створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників (боржників).

Липень

Затвердження Правил проведення перевірок пунктів обміну іноземної валюти на території України.

Затвердження Правил бухгалтерського обліку формування і використання резервів у банках України.

Затвердження Положення про Кваліфікаційну комісію Національного банку України з питань сертифікації аудиторів, тимчасових адміністраторів та ліквідаторів банківських установ.

Затвердження Положення про планування та порядок проведення інспекційних перевірок.

Введення в обіг пам'ятної монети "Хокей" номіналом 10 грн. (срібло) та 2 грн. (нейзильбер) ювілейної монети "10 років проголошення незалежності України" номіналом 5 грн. (нейзильбер).

Внесення змін до Правил організації фінансової та статистичної звітності банків України (доповнення № 25, 26).

Затвердження Правил бухгалтерського обліку кредитів, наданих Національним банком України в національній валюті.

Затвердження Правил надання фізичним і юридичним особам-резидентам (крім уповноважених банків України) і нерезидентам індивідуальних ліцензій та спеціальних дозволів на переміщення валюти України, іноземної валюти, платіжних документів (іменних, дорожних чеків), банківських металів через митний кордон України.

Серпень

Зниження облікової ставки Національного банку України з 19 до 17% річних.

Затвердження Інструкції з організації емісійно-касової роботи в територіальних управліннях Національного банку України.

Введення в обіг ювілейних монет "10 років проголошення незалежності України" номіналом 10 грн. (золото) і 20 грн. (срібло), "100 років Миколаївському зоопарку" та "Михайло Остроградський" номіналом 2 грн. (нейзильбер), "1100 років Полтаві" номіналом 5 грн. (нейзильбер).

Затвердження Положення про порядок формування та використання банками резервного фонду.

Затвердження Правил реєстрації кореспондентських рахунків банків Національним банком України.

Затвердження Положення про порядок видачі ліцензії на здійснення окремих банківських операцій небанківськими установами.

Затвердження Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням.

Затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні.

Затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства.

Затвердження Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень.

Затвердження Положення про порядок створення і державної реєстрації банківських об'єднань.

Вересень

Введення в обіг ювілейних монет "Михайло Драгоманов" номіналом 2 грн. (нейзильбер) та "400 років Кролівцю" номіналом 5 грн. (нейзильбер).

Зниження облікової ставки Національного банку України з 17 до 15% річних.

Затвердження Положення про порядок проведення внутрішнього аудиту філій (територіальних управлінь) Національного банку України службою внутрішнього аудиту Національного банку України.

Затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій з дорогоцінними та банківськими металами, що здійснюються установами Національного банку України.

Затвердження Положення про розрахункові палати для пред'явлення векселів до платежу.

Жовтень

Затвердження Положення про примусове списання (стягнення) та договірне списання коштів у іноземній валюті з рахунків платників (крім банків) на території України.

Затвердження Інструкції про консолідацію фінансової звітності банків України.

Затвердження Положення про формування коригуючих проводок, що здійснюються банками України.

Введення в обіг пам'ятних монет "Скіфія" номіналом 20 грн. (біметалева з дорогоцінних металів) та "Ханський палац в Бахчисарай" номіналом 10 грн. (срібло).

Листопад

Введення в обіг ювілейних монет "200 років Володимиру Далю" номіналом 2 грн. (нейзильбер) та "10-річчя Збройних Сил України" номіналом 5 грн. (біметалева з недорогоцінних металів) і пам'ятної монети "Модрина польська" номіналом 10 грн. (срібло) та 2 грн. (нейзильбер).

Грудень

Затвердження Правил бухгалтерського обліку банками України операцій з чеками в іноземній валюті.

Зниження з 10 грудня диференційованих ставок нормативів обов'язкового резервування (від 14 до 6%) залежно від строку залучення депозитів.

Зниження облікової ставки Національного банку України з 15 до 12.5% річних.

Затвердження Тимчасового положення про здійснення обміну національних валют країн – членів Європейського валютного союзу на євро.

Введення в обіг пам'ятної монети "Київська Русь" номіналом 20 грн. (біметалева з дорогоцінних металів).

Інформування спеціальних органів з боротьби з організованою злочинністю про одержані клопотання щодо видачі ліцензій на здійснення операцій з іноземною валютою.

МЕТОДОЛОГІЧНІ КОМЕНТАРІ ДО РІЧНОГО ЗВІТУ

Валовий внутрішній продукт (ВВП) є одним з найважливіших макроекономічних показників, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць за звітний період. Визначається за трьома методами: за виробничим методом, за утвореними доходами та за використанням.

ВВП за виробничим методом визначається як різниця між випуском та проміжним споживанням або як сума валових доданих вартостей галузей економіки і податків на продукти, крім субсидій на продукти.

ВВП за утвореними доходами характеризується такими показниками: оплатою праці найманих працівників, іншими податками, пов'язаними з виробництвом, іншими субсидіями, пов'язаними з виробництвом, та валовим (чистим) прибутком.

ВВП за використанням визначається як сума витрат секторів економіки на кінцеве споживання товарів та послуг, валового нагромадження, чистого експорту товарів та послуг.

ВВП номінальний подається в поточних цінах і означає, що виробництво та безпосереднє споживання оцінюються у фактичних цінах на час виробництва.

ВВП реальний розраховується в порівнянних цінах по відношенню до означеного (базового) періоду, показує ринкову вартість виробництва в реальних цінах.

Валютна позиція банку – співвідношення (різниця) вимог та зобов'язань банку в іноземній валюті.

Валютна позиція відкрита – нерівність між вимогами та зобов'язаннями банку в іноземній валюті. Відкрита позиція є короткою у разі, якщо обсяг зобов'язань щодо проданої валюти перевищує обсяг вимог, і довгою, якщо обсяг вимог щодо купленої валюти перевищує обсяг зобов'язань. Відкрита валютна позиція несе додатковий ризик у разі зміни валютного курсу.

Грошова база – джерело формування грошової маси в обігу. Її зростання відбувається внаслідок проведення Національним банком України операцій з державними цінними паперами, операцій на валютному ринку та рефінансування банків. Зростання грошової бази підлягає контролю з метою уникнення стихійного збільшення грошей в обігу та інфляційного тиску.

Грошова маса (М3) – сукупність грошових коштів як у готівковій, так і безготівковій формі в національній та іноземній валюті, що перебувають в обігу на визначену дату. До агрегату М3 включають: гроші поза банками, депозити до запитання в національній валюті, строкові кошти в національній валюті та валютні кошти, кошти за трастовими операціями банків та цінні папери власного боргу.

Девальвація – зниження курсу національної грошової одиниці щодо іноземних валют.

Депозити – кошти в готівковій або в безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, що розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Депозити строкові – депозити, що розміщуються на визначений термін і вилучаються після попереднього повідомлення, передбаченого договором між власником вкладу і банком.

Депозити до запитання – депозити, що можуть бути вилучені вкладником або передані іншій особі частинами чи повністю в будь-який час без попереднього повідомлення.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами.

Дефлятор ВВП – показник, що відображає загальну тенденцію зміни цін в економіці. Розраховується як відношення ВВП у фактичних цінах до ВВП у порівнянних цінах.

Індекс споживчих цін (ІСЦ) – один із показників, що характеризує рівень інфляції або зміни загального рівня цін і тарифів на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Розрахунок ІСЦ проводиться на базі двох інформаційних потоків:

– даних про зміни цін, одержаних шляхом щомісячної реєстрації цін і тарифів на споживчому ринку;

– даних про структуру фактичних споживчих витрат населення, отриманих за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств.

Індекс цін виробників промислової продукції – показник зміни цін у сфері промислового виробництва. Розраховується щомісячно на основі цін на продукцію (без податку на додану вартість та акцизного збору) по вибіркового колу підприємств. Базою зважування є дані про обсяг виробництва промислової продукції у вартісному вираженні.

Зведений бюджет України – сукупність державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів.

Загальна ліквідність банку – економічний норматив діяльності банку, який визначається як співвідношення загальних активів і загальних зобов'язань банку.

Конверсія ОВДП – зміна умов погашення державної позики щодо строку та (або) рівня дохідності облігацій.

Кредитна емісія – перевищення обсягу випущених Національним банком України в обіг платіжних засобів над повернутими з обігу.

Ліквідність банку – здатність банку до забезпечення своєчасного виконання грошових зобов'язань перед клієнтами-кредиторами.

Міжнародна ліквідність – здатність країни виконувати свої міжнародні зобов'язання, повертати борги.

Міжнародні резерви (резервні активи) – високоліквідні фінансові активи, що знаходяться під контролем Національного банку України і можуть використовуватися для прямого фінансування дефіциту платіжного балансу чи непрямого впливу на розмір цього дефіциту. До складу міжнародних резервів входять: монетарне золото, резервна позиція України в Міжнародному валютному фонді, спеціальні права запозичення (СПЗ), що належать Україні, та іноземна валюта.

Золото монетарне – високочисте золото у формі монет, злитків або брусків

не нижче 995 проби, перебуває у власності або під контролем Національного банку України. Вага золота визначається в трійських унціях. Одна трійська унція дорівнює 31.103480 г.

Резервна позиція у МВФ – це вимоги держави-члена до МВФ, що визначаються на базі співвідношення активів Фонду у валюті даної держави та розміру її квоти у Фонді як різниця між квотою і авуарами МВФ в її (держави-члена) валюті за мінусом грошових авуарів Фонду, отриманих державою-членом у вигляді кредитів МВФ та залишків на рахунку МВФ № 2, що не перевищує однієї десятої відсотка від квоти держави-члена. Резервна позиція у Фонді є частиною міжнародних резервів держави-члена.

СПЗ – активи України в спеціальних правах запозичення (СПЗ), що знаходяться в Міжнародному валютному фонді і є частиною її міжнародних резервів. СПЗ ("SDR" – аббревіатура від "Special Drawing Rights", що перекладається як "Спеціальні права запозичення") є міжнародним резервним активом, який було створено Фондом, а також обліковою одиницею МВФ. До 1 січня 1999 року вартість одиниці СПЗ визначалася Фондом щоденно шляхом підсумку вираженої в доларах США ринкової вартості певної кількості п'яти провідних валют, що входять до "кошика" СПЗ: долар США, німецька марка, японська єна, французький франк та фунт стерлінгів. "Кошик" для визначення СПЗ переглядається кожні п'ять років. Із 1 січня 2001 року використовується "кошик" у такому складі: долар США – 45%, євро – 29%, японська єна – 15% та фунт стерлінгів – 11%.

Іноземна валюта включає готівку у вільно конвертованій валюті та вимоги НБУ до нерезидентів у формі короткострокових депозитів у золоті й вільно конвертованій валюті, казначейських векселів, короткострокових і довгострокових цінних паперів іноземних держав та інші вимоги, що використовуються для потреб платіжного балансу. Дані (крім золота та СПЗ) оцінюються в доларах США, виходячи із крос-курсів іноземних валют щодо долара США, розрахованих на базі офіційного курсу гривні щодо іноземних валют, встановленого Національним банком України на кінець періоду.

Миттєва ліквідність банку – економічний норматив діяльності банку, який визначається як співвідношення суми коштів на кореспондентському рахунку та в касі банку до поточних рахунків клієнтів.

Офіційний курс гривні щодо долара США встановлюється Національним банком України як середньозважений між курсами за операціями уповноважених банків на міжбанківському валютному ринку. Відповідно до функції із забезпечення стабільності національної валюти Національний банк України може впливати на формування офіційного обмінного курсу шляхом купівлі-продажу іноземної валюти на валютному ринку.

Ревальвация – підвищення курсу національної грошової одиниці щодо іноземних валют.

Рівень доларизації економіки – відношення депозитів у іноземній валюті в банківській системі до загальної суми наявної грошової маси (М3).

Рівень монетизації економіки – відношення наявної грошової маси (М3) до обсягу номінального ВВП.

Ставки процентні. Система показників за процентними ставками вміщує основні види ставок, що застосовуються в економіці України. Процентні ставки в Україні розраховуються в річному вимірюванні. Місячні показники

розраховуються за схемою складного відсотка (базою зважування є дані про обсяги виданих кредитів чи залучених депозитів). Квартальні та річні значення розраховуються як середньоарифметична величина від місячних значень. Процентні ставки наводяться за кредитами й депозитами в національній валюті без міжбанківських кредитів і депозитів за даними статистичної звітності всіх діючих банків України.

Ставка ломбардна – ставка, за якою Національний банк України надає кредити банкам під забезпечення високоліквідних активів (державних цінних паперів). Ломбардний кредит, як правило, застосовується для покриття непередбачених потреб у ресурсах банків.

Ставка облікова – виражена у відсотках плата, що береться Національним банком України за рефінансування банків шляхом купівлі векселів до настання строку платежу за ними й утримується з номінальної суми векселя. Облікова ставка є найнижчою серед ставок рефінансування і є орієнтиром ціни на гроші.

Розділ 3.
ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ
за 2001 рік

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
БАЛАНС на 1 січня 2002 року

(в мільйонах гривень)

Найменування статті	Примітки	2001 рік	2000 рік
АКТИВИ			
Кошти та депозити в іноземній валюті	4	14 966	6 827
Авуари в СПЗ		1 330	1 354
Монетарне золото		711	672
Цінні папери Уряду	5	9 343	10 126
Кредити Уряду	6	10 478	10 657
Кредити банкам та іншим позичальникам	7	472	684
Нараховані доходи	8	47	42
Внески в рахунок квоти	9	9 136	9 714
Основні засоби та нематеріальні активи	10	1 235	1 138
Інші активи	11	1 273	1 491
Усього активів		48 991	42 705
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Банкноти та монети в обігу	12	20 224	13 364
Кошти банків	13	2 989	4 232
Кошти Уряду та інших клієнтів	14	1 503	979
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	20	192	—
Цінні папери власного боргу	15	1 850	2
Кредити отримані	16	321	448
Заборгованість перед МВФ	17	19 262	20 981
Нараховані витрати	18	55	98
Інші зобов'язання	19	862	892
Усього зобов'язань		47 258	40 996
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал		10	5
Фонди та інші резерви		1 357	1 212
Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів		299	425
Резерв переоцінки основних засобів		67	67
Усього власного капіталу		1 733	1 709
Усього пасивів		48 991	42 705

Підписано від імені Правління Національного банку України "26" квітня 2002 року

Голова

В.С.Стельмах

Головний бухгалтер

В.І.Ричаківська

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ за 2001 рік

(в мільйонах гривень)

Найменування статті	Примітки	2001 рік	2000 рік
Процентні доходи	22	1 960	1 495
Процентні витрати	22	(496)	(698)
Чистий процентний прибуток	22	1 464	797
Комісійні доходи	23	134	121
Комісійні витрати	23	(13)	(13)
Чистий комісійний прибуток	23	121	108
Результати від торгових операцій з цінними паперами	5	—	(28)
Інші доходи	24	127	164
Усього чисті доходи		1 712	1 041
Витрати на утримання персоналу	25	(198)	(165)
Витрати на виготовлення банкнот, монет та іншої продукції		(145)	(86)
Адміністративно-господарські та інші витрати	26	(160)	(140)
Чисті витрати на формування резервів	27	(367)	53
Прибуток до розподілу	20	842	703

Підписано від імені Правління Національного банку України "26" квітня 2002 року

Голова

В.С.Стельмах

Головний бухгалтер

В.І.Ричаківська

Директор Фінансового департаменту

О.М.Кандибка

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ за 2001 рік

(в мільйонах гривень)

Найменування статті	Примітки	2001 рік
Операційна діяльність		
Чистий прибуток за рік		842
Коригування для приведення суми чистого прибутку до суми грошових надходжень від операцій		
Амортизація		91
Збільшення резервів за активами		367
Нараховані доходи		(43)
Нараховані витрати		(42)
Інший рух коштів, що є не грошовим		(22)
Чистий грошовий прибуток до зміни операційних активів та зобов'язань		1 193
Чисте збільшення кредитів банкам та іншим позичальникам		(231)
Чисте зменшення інших активів		338
Чисте зменшення інших зобов'язань		(19)
Сплата прибутку до бюджету		(500)
Чистий приплив грошових коштів від операційної діяльності		781
Інвестиційна діяльність		
Чисте збільшення строкових депозитів		(223)
Чисте зменшення цінних паперів Уряду		774
Придбання монетарного золота		(48)
Інвестиції в афілійовані компанії		(19)
Придбання основних засобів та нематеріальних активів		(210)
Надходження від продажу основних засобів та нематеріальних активів		22
Чистий приплив грошових коштів від інвестиційної діяльності		296
Фінансова діяльність		
Випуск банкнот та монет в обіг		6 860
Кредити МВФ погашені		(2 525)
Кредити МВФ отримані		1 993
Чиста зміна залучених строкових депозитів		(648)
Випуск цінних паперів власного боргу		1 848
Інші кредити погашені		(6)
Чистий приплив грошових коштів від фінансової діяльності		7 522
Вплив зміни курсів іноземних валют на грошові кошти та їх еквіваленти		(358)
Чисте збільшення у грошових коштах та їх еквівалентах		8 241
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року		2 747
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	21	10 988

У зв'язку зі зміною підходів до складання Звіту про рух грошових коштів інформація надана без порівняння з даними 2000 року.

Голова

Головний бухгалтер

В.С.Стельмах

В.І.Ричаківська

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ЗВІТ ПРО ЗМІНИ У ВЛАСНОМУ КАПІТАЛІ за 2001 рік

(в мільйонах гривень)

Найменування статті	Статутний капітал	Резерв переоцінки іноземної валюти та банківських металів	Резерв переоцінки основних засобів	Фонди та інші резерви	Усього власного капіталу
Залишок на 01.01.2000 р.	5	(387)	66	991	675
Переоцінка іноземної валюти та банківських металів	—	812	—	—	812
Чистий прибуток	—	—	—	703	703
Перерахування до бюджету	—	—	—	(500)	(500)
Приєднання Української академії банківської справи	—	—	1	18	19
Залишок на 01.01.2001 р.	5	425	67	1 212	1 709
Переоцінка іноземної валюти та банківських металів	—	(126)	—	—	(126)
Внески в статутний капітал	5	—	—	(5)	—
Чистий прибуток	—	—	—	842	842
Перерахування до бюджету (Примітка 20)	—	—	—	(692)	(692)
Залишок на 01.01.2002 р.	10	299	67	1 357	1 733

Голова

Головний бухгалтер

В.С.Стельмах

В.І.Ричаківська

ПРИМІТКИ ДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА 2001 РІК (в мільйонах гривень)

Примітка 1. ОСНОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Національний банк України знаходиться у 100% власності держави.

Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України "Про Національний банк України" та інших відповідних законів України. Відповідно до Конституції України та Закону України "Про Національний банк України" основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також, у межах своїх повноважень, цінової стабільності.

Крім того, відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк виконує інші функції, спрямовані на забезпечення виконання зазначених вище основних завдань, а саме:

- відповідно до розроблених Радою Національного банку України Основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику;
- монопольно здійснює емісію національної валюти України та організує її обіг;
- виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування;
- встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна;
- організовує створення та методологічно забезпечує систему грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу;
- визначає систему, порядок і форми платежів, у тому числі між банками;
- визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює, координує та контролює створення електронних платіжних засобів, платіжних систем, автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації;
- здійснює банківське регулювання та нагляд;
- веде Державний реєстр банків, здійснює ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законами випадках;
- складає платіжний баланс, здійснює його аналіз та прогнозування;
- представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;
- здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій;
- забезпечує накопичення та зберігання золотовалютних резервів та здійснення операцій з ними та банківськими металами;
- організує інкасацію та перевезення банкнот і монет та інших цінностей, видає ліцензії на право інкасації та перевезення банкнот і монет та інших цінностей;
- бере участь у підготовці кадрів для банківської системи України;
- здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах своєї компетенції, визначеної законом.

Відповідно до Закону Національний банк надає кредити банкам для підтримки

ліквідності, здійснює дисконтні операції з векселями і чеками, купує та продає цінні папери та валютні цінності, банківські та дорогоцінні метали та камені, проводить депозитні операції, надає гарантії та поруки, проводить операції з іншими фінансовими інструментами, відкриває рахунки в інших банках та має право здійснювати інші операції, необхідні для забезпечення виконання вищезазначених функцій.

Національний банк має 25 територіальних управлінь по Україні. Крім того, до складу Національного банку входять Центральне сховище, Державна скарбниця, Центральна розрахункова палата, Банкотно-монетний двір, Фабрика банкотної папери, банківські навчальні заклади та інші установи, необхідні для забезпечення діяльності Національного банку. Центральний офіс Національного банку знаходиться за адресою: Україна, 01009 м. Київ, вул. Інститутська, 9. Кількість працівників Національного банку за станом на 1 січня 2002 року становила 11 832 особи (2000 р. – 11 639 осіб).

Примітка 2.

ОСНОВИ СКЛАДАННЯ ЗВІТНОСТІ ТА ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА

Облікова політика Національного банку визначена відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", Закону України "Про Національний банк України", вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та нормативно-правових актів України і базується на Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО), за винятком тих випадків, коли Національний банк застосовував власні методики бухгалтерського обліку з метою дотримання вимог чинного законодавства України та врахування функцій Національного банку як центрального банку країни, а саме:

- Доходи та збитки від переоцінки іноземної валюти та банківських металів відносяться безпосередньо до резерву переоцінки у розділі власного капіталу банку і не враховуються при визначенні фінансового результату діяльності Національного банку;

- Резерви під кредити, надані Урядом, створюються відповідно до вимог чинного законодавства України. Проте балансова вартість кредитів, наданих Урядом, з урахуванням цих резервів не відповідає сумі очікуваного відшкодування;

- В 1999 році НБУ запровадив політику створення резервів під прострочену заборгованість комерційних банків протягом наступних трьох років. Створення резервів під ці кредити повинно бути завершено в травні 2002 року. Таким чином, чисті витрати на формування резервів у звіті про фінансові результати включають витрати, які стосуються попередніх періодів;

- До 2001 року в Україні спостерігався досить високий рівень інфляції. Як зазначено у Примітці 3, зміни в економіці України в 2000 та 2001 рр. свідчать про те, що Україна перестала бути країною з гіперінфляційною економікою. Тому МСБО 29 "Фінансова звітність в умовах гіперінфляції" у 2001 році не повинен застосовуватися. Проте відповідно до МСБО 29 ті немонетарні статті, що з'явилися в період гіперінфляції, повинні трансформуватися відповідно до купівельної спроможності національної валюти станом на кінець попереднього звітного періоду. До фінансової звітності Національного банку не вносились коригування для відображення зміни купівельної спроможності гривні, як того вимагає МСБО 29;

- Національний банк не застосовує МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка" у зв'язку з тим, що Національним банком ще не впроваджені детальні процедури, які забезпечували б облік відповідно до МСБО 39.

Бухгалтерський облік Національного банку ведеться в національній валюті України, гривні (грн.). Усі операції відображаються за рахунками бухгалтерського обліку згідно з процедурами, встановленими Національним банком відповідно до їх економічного змісту.

Фінансова звітність Національного банку складається в мільйонах гривень.

Облікові принципи. Формування фінансової звітності здійснюється відповідно до

облікового принципу історичної собівартості, за винятком переоцінки деяких видів основних засобів та переоцінки монетарного золота і банківських металів, які відображаються за ринковою вартістю.

Дата відображення операцій. Операції відображаються в бухгалтерському обліку на дату проведення операції, тобто в день виникнення прав (активів) або зобов'язань, незалежно від руху коштів.

Консолідація. Дочірні підприємства, які знаходяться у власності Національного банку, повністю консолідовані. Консолідація дочірніх підприємств здійснюється починаючи із дати, коли Національному банку було передано фактичний контроль, і припиняється з дати вибуття. Усі внутрішньосистемні операції та залишки при консолідації вилучені. Облікова політика дочірніх підприємств відповідає обліковій політиці, прийнятій Національним банком.

Іноземна валюта. Монетарні активи та зобов'язання в іноземній валюті відображаються за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату складання балансу.

Немонетарні активи та зобов'язання в іноземній валюті відображаються за історичною собівартістю (за офіційним курсом на дату здійснення операції).

До немонетарних активів та зобов'язань в іноземній валюті відносяться:

- інвестиції в іноземній валюті в афілійовані компанії;
- передплачені витрати, дебіторська заборгованість з придбання основних засобів, нематеріальних активів та запасів матеріальних цінностей;
- кредиторська заборгованість з продажу основних засобів, нематеріальних активів та запасів матеріальних цінностей.

Операції в іноземній валюті відображаються за офіційним курсом на день проведення операції. Результати переоцінки активів та зобов'язань в іноземній валюті у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют включаються до статті резерву переоцінки іноземної валюти та банківських металів в розділі власного капіталу банку. Переоцінка активів та зобов'язань в іноземній валюті проводиться щоденно і окремо за кожною валютою.

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют, за якими відображені монетарні статті балансу, були такі:

	31 грудня 2001 р. (грн.)	31 грудня 2000 р. (грн.)
1 долар США	5.298500	5.434500
1 СПЗ	6.658784	7.080653
1 євро	4.669568	5.056800

Операції з МВФ. Національний банк виконує функції депозитарію і фіскального агента України у відносинах з Міжнародним валютним фондом (МВФ). Усі суми вимог до МВФ та зобов'язань перед МВФ відображаються у фінансовій звітності Національного банку. Сума відповідних активів включає авуари в спеціальних правах запозичення (СПЗ) та внески в рахунок квоти. Сума відповідних зобов'язань включає цінні папери, випущені на користь МВФ Міністерством фінансів України та Національним банком від імені України, а також рахунки МВФ № 1 та № 2.

Результати переоцінки активів і зобов'язань, пов'язаних з членством в МВФ, які виникають у зв'язку із зміною курсу гривні щодо СПЗ, включаються до статті резерву переоцінки іноземної валюти та банківських металів у розділі власного капіталу банку.

Проценти, отримані за авуарами в СПЗ, відображаються як процентний дохід, а кошти, сплачені за користування кредитами МВФ, відображаються як процентні витрати в звіті про фінансові результати.

Монетарне золото. Монетарне золото являє собою запаси золотих зливків світового стандарту, що зберігаються у Державній скарбниці Національного банку. Монетарне золото обліковується за вагою в трійських унціях і оцінюється за офіційним (обліковим) курсом Національного банку на дату складання балансу. Курс Національного банку розраховується на підставі фіксингу Лондонської біржі дорогоцінних металів у доларах США; вартість у доларах США перераховується в гривні за офіційним курсом обміну долара США до гривні.

Результат переоцінки монетарного золота у зв'язку із зміною офіційного (облікового) курсу включається до статті резерву переоцінки іноземної валюти та банківських металів у розділі власного капіталу банку.

Золото, яке розміщене в іноземних банках і за яким нараховуються проценти, включається до складу коштів та депозитів в іноземній валюті.

Офіційний курс золота до гривні на 31 грудня 2001 року становив 1 470.864 гривні за 1 трійську унцію золота (2000 р. – 1 481.716 гривні за 1 трійську унцію).

Цінні папери Уряду. Відповідно до чинного законодавства України Національний банк виконує обов'язки генерального агента Уряду України з розміщення та погашення облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), а також здійснює функції депозитарію державних цінних паперів. Державні цінні папери включають процентні облігації, купонні облігації та векселі, випущені Міністерством фінансів від імені Уряду України. Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк здійснював операції з державними цінними паперами тільки на вторинному ринку.

Цінні папери Уряду відображаються за первісною вартістю, що скоригована на амортизований дисконт.

Дохід за процентними та купонними облігаціями відображається у звіті про фінансові результати за методом нарахування.

Прибутки та збитки від торгових операцій з цінними паперами включаються до результату від торгових операцій з цінними паперами у звіті про фінансові результати.

Угоди продажу та подальшого викупу цінних паперів. Цінні папери, придбані за угодами подальшого продажу, відображаються як кредити, надані комерційним банкам. Різниця між ціною продажу та зворотного викупу відображається як процентний дохід і нараховується рівномірно, протягом строку дії угод репо.

Кошти, що отримані за угодами продажу цінних паперів та подальшого викупу, включаються до суми коштів і депозитів, що залучені від банків. Цінні папери залишаються в складі активів банку. Різниця між ціною продажу цінних паперів та ціною їх зворотного викупу відображається як процентні витрати і нараховується рівномірно, протягом строку дії угод репо.

Кредити Уряду. Кредити, надані Уряду в національній валюті, відображаються за основною сумою заборгованості з урахуванням створеного резерву. Кредити, надані Уряду в доларах США, відображаються на дату балансу за офіційним курсом гривні до іноземних валют. Результати переоцінки кредитів, наданих Уряду в іноземній валюті, включаються до статті резерву переоцінки іноземної валюти та банківських металів у розділі власного капіталу банку.

Резерви за кредитами Уряду створюються відповідно до чинного законодавства України, як описано в Примітці 6.

Хоча Законом України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" від 20 квітня 2000 року передбачена плата за обслуговування кредитів, наданих Уряду в національній валюті, проте в цьому Законі чітко не визначено, протягом якого терміну буде здійснюватись ця плата. Тому у зв'язку з невизначеністю термінів нарахування процентні доходи за кредитами, наданими Уряду в національній валюті, не нараховуються. Нарахування процентних доходів за кредитами, що надані Уряду в іноземній валюті, цим Законом не

передбачено, тому за кредитами, наданими Урядом в іноземній валюті, процентні доходи також не нараховуються.

Кредити банкам та іншим позичальникам. Кредити, надані банкам та іншим позичальникам, відображаються за основною сумою заборгованості з урахуванням створених резервів під знецінення кредитів.

Резерв під знецінення кредитів створюється на підставі оцінки Національним банком перспектив погашення кредитів. Резерви створюються стосовно боргів, імовірність повернення яких була визнана сумнівною. Основними факторами, що беруться до уваги при визначенні суми резервів на покриття збитків за кредитами, є динаміка, склад та якість кредитного портфеля, здатність окремих позичальників повернути кредити та нараховані відсотки, історія повернення кредитів у минулому, обсяг прострочених кредитів та поточні економічні умови.

Суми неповернених безнадійних кредитів після здійснення всіх юридичних процедур списуються за рахунок створених резервів. Повернення раніше списаних сум відображається як дохід шляхом зменшення чистих витрат на покриття збитків за рік. Чиста загальна сума збільшення або зменшення резерву за рік включається до звіту про фінансові результати.

Інші зобов'язання, пов'язані з кредитуванням. В ході звичайної діяльності Національний банк бере на себе інші зобов'язання, пов'язані з кредитуванням, включаючи зобов'язання щодо надання кредитів, акредитиви та гарантії. Під ці зобов'язання резерви не створюються.

Основні засоби та нематеріальні активи. Основні засоби та нематеріальні активи відображаються в обліку за первісною вартістю з урахуванням переоцінки та накопиченого зносу. Суми переоцінки відображаються в статті резерву переоцінки основних засобів у розділі власного капіталу банку.

Незавершене будівництво в обліку відображається за первісною вартістю. Нарахування амортизації відповідного активу здійснюється після введення його в експлуатацію.

Амортизація. Амортизація основних засобів та нематеріальних активів нараховується за рівномірним методом за нормами, встановленими з урахуванням строку їх корисного використання.

Річні норми амортизації становлять відповідно:

будівлі та споруди	2–5%;
виробниче устаткування	2.5–15%;
меблі та обладнання	7–25%.

Прибутки та збитки від вибуття основних засобів та нематеріальних активів визначені на основі їх балансової вартості і враховані при визначенні чистого доходу.

Витрати, що пов'язані з поліпшенням стану активів, що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, капіталізуються. Витрати на поточний та капітальний ремонт і технічне обслуговування відносяться на витрати в міру їх здійснення.

Інвестиції в афілійовані компанії. Інвестиції в національній та іноземній валюті в афілійовані компанії відображаються за первісною вартістю та включаються в звітності до статті "Інші активи". Асоційовані компанії не обліковуються за методом участі в капіталі, оскільки таке відображення не матиме суттєвого впливу на фінансовий стан та результати діяльності Національного банку.

Банківські та інші дорогоцінні метали. Банківські метали являють собою зливки срібла, платини та паладію, що зберігаються у Державній скарбниці Національного банку. Банківські метали обліковуються за вагою в трійських унціях і оцінюються за офіційним (обліковим) курсом Національного банку. Курс Національного банку розраховується на підставі ціни Лондонської біржі дорогоцінних металів у доларах США; вартість у доларах США перераховується в гривні за офіційним курсом обміну долара США до гривні.

Результат переоцінки банківських металів у зв'язку із зміною офіційного (облікового) курсу включається до статті резерву переоцінки іноземної валюти та банківських металів у розділі власного капіталу банку. Банківські метали включено до статті "Інші активи".

Офіційні курси банківських металів до гривні, за якими банківські метали відображаються в балансі, були такі:

	31 грудня 2001 р. (грн.)	31 грудня 2000 р. (грн.)
1 тройська унція срібла	23.843	24.863
1 тройська унція платини	2 527.385	3 320.480
1 тройська унція паладію	2 310.146	5 184.513

Банківські метали, розміщені в іноземних банках, за якими нараховуються проценти, включаються до коштів та депозитів в іноземній валюті.

Інші дорогоцінні метали обліковуються за вартістю придбання і відображаються в статті "Інші активи". Вони включають брухт золота та інших металів і зливки, які не відповідають визначеним стандартам.

Банкноти та монети в обігу. Національний банк монополює емісію гривні та організує її обіг. Сума грошей, випущених в обіг, включає в себе банкноти та обігові монети. Банкноти та монети, що випущені в обіг, обліковуються за номінальною вартістю. Готівкові кошти в національній валюті, що зберігаються у сховищах та касах Національного банку, не включаються до суми грошей в обігу.

Визнання доходів та витрат. Процентні доходи та витрати відображаються у звіті про фінансові результати за методом нарахування, крім процентних доходів за коштами до запитання та авуарами в СПЗ, які відображаються за касовим методом у звіті про фінансові результати.

Під сумнівні нараховані доходи створюється резерв. У разі визнання доходів сумнівними, їх нарахування призупиняється. Комісійні та інші доходи включаються до доходів у момент завершення відповідної операції. Непроцентні витрати визнаються в момент отримання цінностей або одержання послуг.

Резерв переоцінки іноземної валюти. Доходи та збитки Національного банку, пов'язані із зміною оцінки активів і зобов'язань, представлених у вигляді іноземної валюти та банківських металів, у зв'язку із змінами курсу іноземних валют та банківських металів враховуються в статті резерву переоцінки іноземної валюти та банківських металів у розділі власного капіталу в балансі банку і не включаються до розрахунку чистого прибутку.

Витрати на пенсійне забезпечення. Національний банк проводить перерахування зборів на обов'язкове державне пенсійне страхування і на обов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття. Розмір збору до Пенсійного фонду становив 32% від загального нарахованого фонду оплати праці (максимум 512 гривень на одного працівника за один місяць) та відносився на витрати банку по мірі здійснення. Крім того, Національний банк також має внутрішню пенсійну схему, щодо якої немає окремого фонду. Ця схема фінансується в основному за рахунок добровільних внесків працівників Національного банку. Розмір виплат працівнику не може перевищувати суми накопичених внесків. Зобов'язання за цією пенсійною схемою включено до статті "Інші зобов'язання".

Витрати на виготовлення грошей. Національний банк здійснює виготовлення банкнот, обігових монет (розмінних і пам'ятних, що реалізуються за номіналом), а також пам'ятних і ювілейних монет з дорогоцінних і недорогоцінних металів, що реалізуються за відпускними цінами, затвердженими Правлінням Національного банку. Усі витрати, пов'язані з виробництвом банкнот та обігових монет, включаючи амортизацію виробничого устаткування, витрати на оплату праці, інші виробничі витрати, витрати по доставці банкнот та обігових монет до Центрального сховища, відносяться на витрати на виготовлення грошей по мірі прийняття готової продукції Центральним сховищем. Виробничі витрати,

пов'язані з виготовленням пам'ятних та ювілейних монет з дорогоцінних металів, іншої нумізматичної продукції, відносяться на витрати по мірі їх реалізації.

Пам'ятні та ювілейні монети, що виготовлені з дорогоцінних і недорогоцінних металів, обліковуються в балансі як актив (за вартістю виготовлення) та відображаються в статті "Інші активи". Витрати на виготовлення цих монет визнаються у тому періоді, в якому вони реалізовані.

Грошові кошти та їх еквіваленти. Для цілей звітування про рух грошових коштів з метою відображення змін у ліквідності як в іноземній, так і в національній валюті до грошових коштів та їх еквівалентів включаються фінансові активи до запитання та терміном погашення до трьох місяців і зобов'язання до запитання. Суми, що стосуються коштів, використання яких обмежено, виключаються з грошових коштів та їх еквівалентів.

Взаємні заліки. Взаємозалік фінансових активів та зобов'язань, з подальшим включенням до балансу лише їхньої чистої суми, може здійснюватися лише у випадку існування юридично визначеного права взаємозаліку визнаних сум, коли є намір провести розрахунок на основі чистої суми або одночасно реалізувати актив та розрахуватися за зобов'язаннями.

Порівняльна інформація. Для забезпечення відповідності з поточним роком порівняльні суми були змінені та рекласифіковані. До порівняльних сум були внесені такі зміни:

- довгостроковий депозит, розміщений у банку-резиденті, відображено в статті "Інші активи" (у 2000 році – в окремій статті "Довгостроковий депозит, розміщений у банку-резиденті");
- прості векселі, що емітовані Національним банком, відображено в статті "Інші зобов'язання" (у 2000 році – в статті "Цінні папери власного боргу");
- переобраховано статті в грошових коштах та їх еквівалентах. Розміщені короткострокові депозити з терміном погашення до 3-х місяців (крім золота та банківських металів) включено до складу грошових коштів та їх еквівалентів (у 2000 році – до статті "Чисте збільшення строкових депозитів" інвестиційної діяльності Звіту про рух грошових коштів).

Зміни облікової політики. Протягом 2001 фінансового року суттєвих змін в обліковій політиці Національного банку не відбувалось.

Примітка 3.

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ НА ФІНАНСОВУ ЗВІТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ

В економіці України до цього часу мають місце особливості, характерні для ринкової економіки, що зароджується. Ці особливості включають, окрім інших, наявність валюти, що не є вільно конвертованою за межами країни, а також низьку ліквідність державного та приватного ринків боргових зобов'язань та капіталу. Крім цього, банківська сфера України особливо потерпає від коливання валютних курсів та економічних умов. До труднощів, які відчувають банки, що працюють в Україні, додається потреба в подальшому розвитку законодавства з питань банкрутства, процедур реєстрації та використання застави, а також інші недоліки законодавчого та фіскального характеру.

Проте в 2001 році в Україні продовжувались позитивні тенденції зростання, який розпочався у 1999 році. Валовий внутрішній продукт зріс на 9.0%, а обсяги промислового виробництва зросли на 14.2%. Протягом 2001 року національна валюта України залишалась стабільною, а також знизилась інфляція. Рівень інфляції за 2001 рік становив 6.1% (2000 р. – 25.8%); він був найнижчим за останні 10 років. Протягом 2001 року гривня зміцнилась відносно долара США – офіційний курс з 5.4345 гривень за 1 долар США на 31 грудня 2000 року зріс до 5.2985 гривень за 1 долар США станом на 31 грудня 2001 року. Облікова ставка Національного банку зменшилась з 27% станом на 31 грудня 2000 року до 12.5% станом на 31 грудня 2001 року.

Неможливо визначити, чи буде здатна Україна підтримувати ці позитивні тенденції протягом тривалого часу. Перспективи майбутньої економічної стабільності в Україні дуже залежать від ефективності економічних заходів, яких вживає Уряд, рішень міжнародних фінансових організацій та інших факторів, включаючи законодавчі, політичні та регуляторні зміни.

Основним результатом впливу змін в економіці України в 2001 році на фінансову звітність Національного банку була здатність Уряду обслуговувати боргові цінні папери, які знаходяться у власності Національного банку. Процентні доходи за цінними паперами Уряду становлять основну частину доходів Національного банку за рік.

Проте здатність Уряду погашати основний борг та проценти за кредитами, отриманими від Національного банку, залежить від бюджетних обмежень. Відповідно до Закону України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" від 20 квітня 2000 року погашення кредитів, наданих Урядом в іноземній валюті, повинно розпочатись у 2002 році. Проте Законом України "Про Державний бюджет України на 2002 рік" не передбачені кошти, необхідні для погашення кредитів, отриманих Урядом від Національного банку.

В таблиці нижче представлені суми балансових та позабалансових статей, пов'язаних із заборгованістю Уряду. Крім того, у примітці 34 представлено розрахункові суми справедливої вартості залишків заборгованості Уряду. Національний банк не створював резервів щодо балансової вартості цінних паперів Уряду, кредитів, наданих Урядом в іноземній валюті, або за відповідними позабалансовими позиціями у формі гарантій, наданих від імені Уряду.

	Примітка	2001 рік	2000 рік
Цінні папери Уряду	5	9 343	10 126
Кредити Уряду	6	10 478	10 657
Гарантії, надані від імені Уряду	33	1 131	1 225

Примітка 4.

КОШТИ ТА ДЕПОЗИТИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

	2001 рік	2000 рік
Готівкова іноземна валюта	18	14
Кошти до запитання:		
у банках країн ОЕСР	1 048	909
у банках країн СНД	–	10
у банках-резидентах	1	8
Строкові депозити у банках країн ОЕСР:		
в іноземній валюті	13 225	5 125
у золоті	284	376
у банківських металах	390	395
Резерв під заборгованість за коштами та депозитами в іноземній валюті	–	(10)
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті	14 966	6 827

До суми коштів до запитання у банках країн ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) включено 10 мільйонів гривень (2000 р. – 15 мільйонів гривень), які заблоковані під гарантії та акредитиви до сплати, а строкові депозити в банках країн ОЕСР включають депозит у сумі 10 мільйонів гривень (2000 р. – 60 мільйонів гривень), наданий під заставу виконання іноземного контракту. Крім того, до суми коштів до запитання у банках країн ОЕСР включені залишки за рахунками спеціального призначення загальною сумою 51 мільйон гривень (2000 р. – 38 мільйонів гривень

включено до суми коштів до запитання та 108 мільйонів гривень включено до суми строкових депозитів), які ведуться Національним банком у рамках кредитних ліній, отриманих від міжнародних фінансових установ (Примітка 16), та за дорученням інших фінансових установ. Використання цих рахунків регулюється умовами кредитних угод з міжнародними фінансовими установами та угод з управління коштами з іншими фінансовими установами.

До суми коштів до запитання та строкових депозитів у банках країн ОЕСР включено 13 344 мільйони гривень (2000 р. – 6 078 мільйонів гривень) коштів, розміщених в Bank for International Settlements (Банк міжнародних розрахунків) – міжнародній фінансовій установі, що зареєстрована в м. Базелі, Швейцарія, та створена з метою сприяння співпраці центральних банків.

Строкові депозити в банківських металах включають депозити у платині та паладії. За цими депозитами та депозитами у золоті Національний банк отримує проценти в доларах США.

В сумі резерву під заборгованість за коштами та депозитами в іноземній валюті відбулись такі зміни:

	2001 рік	2000 рік
Резерв під заборгованість за коштами та депозитами в іноземній валюті на початок року	10	10
Списання активу за рахунок резерву	(9)	–
Зменшення резерву	(1)	–
Резерв під заборгованість за коштами та депозитами в іноземній валюті на кінець року	–	10

Резерв під заборгованість за коштами та депозитами в іноземній валюті було створено щодо залишків на кореспондентських рахунках у банках, які ліквідовано або які є неплатоспроможними. В 2001 році було здійснено списання цієї безнадійної заборгованості за рахунок створеного резерву.

Аналіз коштів та депозитів в іноземній валюті у розрізі резидентності наведено в примітці 29, аналіз за валютами – у примітці 30, аналіз процентних ставок – у примітці 31 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

Примітка 5. ЦІННІ ПАПЕРИ УРЯДУ

	2001 рік	2000 рік
Боргові цінні папери Уряду в національній валюті:		
Процентні облігації внутрішньої державної позики 2000 року	8 809	9 562
Конверсійні купонні облігації	–	14
Векселі Державного казначейства України	395	395
Боргові цінні папери Уряду в іноземній валюті:		
Облігації зовнішньої державної позики 1995 р.	25	24
Облігації зовнішньої державної позики 2000 р.	114	131
Усього цінних паперів Уряду	9 343	10 126

Цінні папери Уряду – це цінні папери, які випущені Міністерством фінансів України та, відповідно, гарантовані Урядом України.

Боргові цінні папери Уряду в національній валюті включають:

(а) Процентні облігації внутрішньої державної позики (далі – ПОВДП), які були отримані Національним банком в результаті проведеної в жовтні 2000 року

реструктуризації заборгованості Міністерством фінансів України за облігаціями внутрішньої державної позики перед Національним банком, та ПОВДП, викуплені у банків з метою регулювання грошово-кредитного ринку. ПОВДП мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна, процент за ними нараховується за ставкою, яка визначається відповідно до постанови Кабінету Міністрів. Процентні ставки встановлюються Міністерством фінансів щорічно на підставі прогнозного рівня інфляції, скоригованого на співвідношення між прогнозним та фактичним рівнем інфляції за попередній рік. Проценти за ПОВДП сплачуються щомісяця. Сплата купону за ними протягом 2001 року здійснювалася за відсотковою ставкою у розмірі 1.318% на місяць, протягом 2002 року сплата купона буде здійснюватись за ставкою 0.422% на місяць. ПОВДП мають дати погашення з 2002 р. по 2010 р. та будуть погашатися щомісячно, починаючи з січня 2002 р.

(б) Конверсійні купонні облігації внутрішньої державної позики, які були викуплені в 2000 році у банків України з метою регулювання грошово-кредитного ринку, були погашені в серпні 2001 року. Сплата купона протягом 2001 року за ними здійснювалася за ставками в розмірі 25% річних (28 серпня 2000 р. – 27 лютого 2001 р.) та 20% річних (28 лютого 2001 р. – 27 серпня 2001 р.).

(в) Прості векселі, отримані Національним банком у вересні 2000 року від Міністерства фінансів в процесі реструктуризації, загальною номінальною вартістю 395 мільйонів гривень з датами погашення у 2009–2010 рр. Ці векселі були випущені в рахунок погашення процентного доходу за купоном та амортизованого дисконту. Векселі загальною сумою 196 мільйонів гривень погашатимуться у жовтні – листопаді 2009 року, решта в сумі 199 мільйонів гривень погашатиметься в кінці 2010 року.

Боргові цінні папери Уряду в іноземній валюті включають:

(а) Облігації зовнішньої державної позики (ОЗДП) 1995 року, номіновані в доларах США. Ці облігації були випущені Міністерством фінансів України від імені Уряду України на користь російського акціонерного товариства "Газпром" у 1995 р. Облігації були придбані в 2000 році в українського банку. За цими облігаціями сплачується купон у розмірі 8.5% річних. Вони погашатимуться у вересні 2003 року.

(б) Облігації зовнішньої державної позики 2000 р., номіновані в євро. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2000 року № 360 облігації зовнішньої державної позики 1995 р., номіновані в доларах США з купонним доходом 8.5% річних, утримувачем яких був Національний банк, були замінені на облігації, номіновані в євро з купонним доходом 10% річних. Згідно з умовами реструктуризації цінні папери було замінено за коефіцієнтом, визначеним у зазначеній вище Постанові Кабінету Міністрів, який становив від 68% до 98% від початкової номінальної вартості. Різницю між балансовою вартістю цінних паперів, які підлягали реструктуризації, та вартістю цінних паперів, отриманих після реструктуризації, в сумі 28 мільйонів гривень було віднесено до звіту про фінансові результати як результат від торгових операцій з цінними паперами. Нові цінні папери мають номінальну вартість 1 000 євро та підлягають погашенню у березні 2007 року, купон за ними сплачується щоквартально, починаючи з 15 червня 2000 р. Протягом 2001 року двічі відбулося часткове погашення ОЗДП, номінованих у євро, в сумі 7 мільйонів гривень (2 мільйони євро).

Станом на 1 січня 2002 року загальна номінальна вартість портфеля боргових цінних паперів Уряду в іноземній валюті у власності Національного банку становила 141 мільйон гривень (2000 р. – 159 мільйонів гривень).

Аналіз цінних паперів Уряду за строками погашення наведено в примітці 32 та аналіз процентних ставок – у примітці 31. В примітці 34 представлено розрахунок справедливої вартості цінних паперів Уряду на підставі наявної ринкової інформації.

**Примітка 6.
КРЕДИТИ УРЯДУ**

	2001 рік	2000 рік
Кредити, надані в національній валюті:		
1992 р.	18	18
1993 р.	111	111
1994 р.	1 321	1 321
1995 р.	1 694	1 694
1996 р.	424	424
Усього кредитів у національній валюті	3 568	3 568
Кредити, надані в іноземній валюті:		
1995 р.	3 688	3 782
1996 р.	2 585	2 652
Усього кредитів в іноземній валюті	6 273	6 434
Нараховані доходи за кредитами Уряду в іноземній валюті	706	724
Резерв під заборгованість за кредитами Уряду	(69)	(69)
Усього кредитів Уряду	10 478	10 657

Кредити в національній та іноземній валюті надавались Національним банком у 1992–1996 рр. для фінансування дефіциту Державного бюджету.

20 квітня 2000 року було прийнято Закон України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України". Відповідно до цього Закону заборгованість за кредитами в національній валюті в сумі 3 439 мільйонів гривень, заборгованість за кредитами, наданими в іноземній валюті, в сумі 1 184 мільйони доларів США (6 273 мільйони гривень за курсом на кінець року) та нараховані доходи за кредитами в іноземній валюті в сумі 133 мільйони доларів США (706 мільйонів гривень за курсом на кінець року) було реструктуризовано та віднесено на внутрішній державний борг.

Сума внутрішнього державного боргу Уряду України в національній валюті підлягатиме погашенню щокварталу рівними частинами із здійсненням плати на рівні 5% річних за її обслуговування, починаючи з 2010 року до 2035 року. Проте в Законі чітко не визначено, з якої дати повинно починатись нарахування цієї плати.

Сума внутрішнього державного боргу Уряду України в доларах США підлягатиме погашенню щоквартально рівними частинами, починаючи з 2002 року до 2009 року. Нараховані проценти за кредитами Уряду в іноземній валюті в сумі 133 мільйони доларів США (706 мільйонів гривень), що визнані внутрішнім державним боргом, відображені в балансі як доходи майбутніх періодів (Примітка 19) та визнаватимуться у звіті про фінансові результати одночасно з погашенням внутрішнього державного боргу. Проте Законом України "Про Державний бюджет України на 2002 рік" не передбачені кошти, необхідні для погашення цієї заборгованості.

Відповідно до Закону України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" в 2000 році Національним банком було створено резерв у розмірі 2% від суми боргу за кредитами, наданими Урядом в національній валюті в 1994–1996 роках. У зв'язку з тим, що Закон України "Про Державний бюджет України на 2001 рік" призупинив дію цієї статті Закону України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України", протягом 2001 року резерв за кредитами, наданими Урядом, не створювався.

Створення резервів під кредити, надані Урядом в іноземній валюті, чинним законодавством України не передбачено.

Аналіз кредитів Уряду за валютами наведено у примітці 30, аналіз за строками погашення – у примітці 32. В примітці 34 представлено розрахунок справедливої вартості кредитів, наданих Урядом, на підставі вищезгаданих строків погашення та наявної ринкової інформації.

Примітка 7.**КРЕДИТИ БАНКАМ ТА ІНШИМ ПОЗИЧАЛЬНИКАМ**

	2001 рік	2000 рік
Поточні/продовжені кредити	544	725
Прострочені кредити	552	264
Резерв під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам	(624)	(305)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	472	684

Кредити банкам та іншим позичальникам включають кредити в доларах США, надані в рамках кредитної лінії для підтримки малих та середніх підприємств (МСП) за рахунок коштів, отриманих від ЄБРР, загальною сумою 363 мільйони гривень (2000 р. – 392 мільйони гривень). Процентна ставка за цими кредитами становить LIBOR + 3% (2000 р. – LIBOR + 3%). Кошти, отримані Національним банком від ЄБРР, включено до примітки 16.

Плата за кредити, які надавались Національним банком в національній валюті, змінювалася залежно від зміни облікової ставки Національного банку.

Загальна сума кредитів, які не обслуговуються і за якими не нараховуються процентні доходи, на 1 січня 2002 року складала 526 мільйонів гривень (2000 р. – 184 мільйони гривень).

В сумі резерву під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам відбулися такі зміни:

	2001 рік	2000 рік
Резерв під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам на початок року	305	136
Відрахування в резерв	329	167
Переоцінка резерву, створеного в іноземній валюті	(1)	2
Списання активу за рахунок резерву	(9)	–
Резерв під заборгованість за кредитами банкам та іншим позичальникам на кінець року	624	305

В 1999 році НБУ запровадив політику створення резервів під прострочену заборгованість комерційних банків протягом наступних трьох років. Створення резервів під ці кредити повинно бути завершено в травні 2002 року. Таким чином, чиста сума відрахування в резерви за 2001 рік включає 316 мільйонів гривень, які стосуються попередніх періодів.

Аналіз кредитів банкам та іншим позичальникам у розрізі резидентності наведено в примітці 29, аналіз за валютами – у примітці 30, аналіз процентних ставок – у примітці 31 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

Примітка 8.**НАРАХОВАНІ ДОХОДИ**

	2001 рік	2000 рік
Нараховані доходи за коштами та депозитами в іноземній валюті	18	15
Нараховані доходи за цінними паперами Уряду	9	2
Нараховані доходи за кредитами банкам та іншим позичальникам	125	97

Інші нараховані доходи	5	3
Резерв під заборгованість за нарахованими доходами за кредитами банкам та іншим позичальникам	(110)	(75)
Усього нарахованих доходів	47	42

У сумі резерву під заборгованість за нарахованими доходами відбулися такі зміни:

	2001 рік	2000 рік
Резерв під заборгованість за нарахованими доходами на початок року	75	–
Відрахування в резерв	36	76
Переоцінка резерву, створеного в іноземній валюті	–	(1)
Списання активу за рахунок резерву	(1)	–
Резерв під заборгованість за нарахованими доходами на кінець року	110	75

Аналіз нарахованих доходів у розрізі резидентності наведено в примітці 29, аналіз за валютами – у примітці 30 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

Примітка 9. ВНЕСКИ В РАХУНОК КВОТИ

Сума квоти являє собою внесок України як члена Міжнародного валютного фонду (МВФ). Суми квот відрізняються залежно від економічного розміру та обставин кожної країни-члена і визначаються Радою директорів МВФ. Квота визначає для учасника кількість голосів у Фонді, ліміти доступу до фінансових ресурсів Фонду та долю учасника в розподілі СПЗ, одиниці обліку МВФ. Основна частина квоти України була сплачена шляхом випуску безпроцентних векселів, а решта зарахована на рахунок МВФ №1 (Примітка 17). За станом на 1 січня 2002 року загальна сума квоти України становила 1 372 мільйони СПЗ (2000 р. – 1 372 мільйони СПЗ). Процент за квотою не нараховується.

Примітка 10. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ

	Нематеріальні активи	Будівлі та споруди	Транспортні засоби	Машини та обладнання	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	Інші основні засоби	Незавершені капітальні вкладення	Усього
Залишкова вартість на початок року	18	580	23	300	61	84	72	1 138
Первісна вартість/ оцінка на початок року	23	666	47	413	81	113	72	1 415
Знос на початок року	5	86	24	113	20	29	–	277
Надходження	4	35	4	43	13	36	75	210
Вибуття (залишкова вартість)	–	(4)	(1)	(1)	(1)	(13)	(2)	(22)
Первісна вартість	(1)	(4)	(5)	(2)	(1)	(18)	(2)	(33)
Знос	(1)	–	(4)	(1)	–	(5)	–	(11)
Переведення до іншої категорії	–	28	–	1	1	–	(30)	–
Амортизація (знос), нарахована за рік	4	16	5	39	10	17	–	91
Первісна вартість/ оцінка на кінець року	26	725	46	455	94	131	115	1 592
Знос на кінець року	8	102	25	151	30	41	–	357
Залишкова вартість на кінець року	18	623	21	304	64	90	115	1 235

На суму виробничого устаткування 6 мільйонів гривень (2000 р. – 31 мільйон гривень), яке знаходиться на реконструкції та консервації, амортизація не нараховується.

Примітка 11.
ІНШІ АКТИВИ

	2001 рік	2000 рік
Довгостроковий депозит, розміщений у банку-резиденті	591	657
Інвестиції в афілійовані компанії	231	212
Банківські метали	193	374
Оборотні матеріальні активи	84	84
Дорогоцінні метали та камені	37	43
Пам'ятні і ювілейні монети та інша нумізматична продукція	26	23
Витрати майбутніх періодів	1	3
Дебіторська заборгованість	113	95
Резерви під заборгованість за іншими активами	(3)	–
Усього інших активів	1 273	1 491

Довгостроковий депозит, розміщений у банку-резиденті, являє собою кошти в доларах США, які накопичились на коррахунку Національного банку в державному банку за період 1994–1995 рр. за рахунок обов'язкового продажу валютних надходжень на користь резидентів. У 1999 році зазначені кошти були переоформлені в довгостроковий депозит, який погашається щоквартально з 2000 року до 2004 року. Ефективна процентна ставка за цим депозитом наведена в примітці 31.

Перелік афілійованих компаній включає:

Назва банку/ компанії	Сума	Країна реєстрації	Вид компанії	Частка участі (%)
Чорноморський банк торгівлі та розвитку	206	Греція	Акціонерний банк	13.50
Німецько-Український фонд	24	Україна	Фінансова установа особливого виду	31.25
Міждержавний банк	1	Росія	Фінансова установа	20.70
Усього	231			

Сума інвестицій в афілійовані компанії в основному стосується суми 206 мільйонів гривень (2000 р. – 206 мільйонів гривень), яка являє собою інвестицію від імені України у Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР) в розмірі 41 мільйон СПЗ (2000 р. – 41 мільйон СПЗ). За станом на 1 січня 2002 року Національний банк сплатив внески у розмірі 24 мільйони СПЗ і на залишок 17 мільйонів СПЗ із загальної суми інвестицій (112 мільйонів гривень за курсом на кінець року) випустив безпроцентний простий вексель на користь ЧБТР, який включено до статті "Інші зобов'язання" (Примітка 19). Протягом 2001 року платежів в рахунок оплати цього векселя не було. Відповідно до Указу Президента № 181/2002 від 26 лютого 2002 р. подальші платежі щодо внеску України в ЧБТР будуть здійснюватись за рахунок Державного бюджету. В квітні 2002 року за рахунок Державного бюджету було сплачено на користь ЧБТР 3 мільйони СПЗ (22 мільйони гривень за курсом на кінець року).

Протягом 2001 року Національний банк повністю виконав свої інвестиційні зобов'язання за внеском до Німецько-Українського фонду.

Аналіз інших активів у розрізі резидентності наведено в примітці 29, аналіз за валютами – у примітці 30 та аналіз за строками погашення – у примітці 32. В примітці 34 представлено розрахунок справедливої вартості довгострокового депозиту, розміщеному в банку-резиденті.

**Примітка 12.
БАНКНОТИ ТА МОНЕТИ В ОБІГУ**

	2001 рік	2000 рік
Емісія грошей	20 315	13 413
Готівкові кошти в касах Національного банку	(91)	(49)
Усього банкнот та монет в обігу	20 224	13 364

Банкноти та монети в обігу включають в себе банкноти та монети, випущені Національним банком після впровадження національної валюти, гривні у вересні 1996 року.

Як офіційна валюта України гривня замінила український карбованець у вересні 1996 року. В 1998 році суму карбованців, необмінених на гривні, було віднесено на доходи банку. Обмін українських карбованців на гривню закінчено 29 грудня 2000 року. Після 29 грудня 2000 року рішення про продовження обміну не приймалось. Згідно з Указом Президента України від 26.04.97 № 375/97 "Питання продовження строку обміну українських карбованців на гривні" Національному банку надано право визначати процедуру та приймати рішення про продовження строку обміну українських карбованців на гривні тим громадянам, які з поважних причин не змогли здійснити цей обмін. Сума гривні, сплаченої при обміні, відноситься на рахунок витрат по мірі здійснення обміну. Станом на 1 січня 2002 року сума карбованців, які не були обмінені на гривні, становила 63 мільйони гривень (2000 р. – 63 мільйони гривень).

Протягом 2001 року загальна сума емісії грошей становила 6 902 мільйони гривень (у 2000 році – 3 441 мільйон гривень), у тому числі:

банкнот	6865 мільйонів гривень (у 2000 році – 3 409 мільйонів гривень)
обігових монет	36 мільйонів гривень (у 2000 році – 31 мільйон гривень)
ювілейних монет	1 мільйон гривень (у 2000 році – 1 мільйон гривень).

**Примітка 13.
КОШТИ БАНКІВ**

	2001 рік	2000 рік
Кореспондентські рахунки:		
у гривнях	2 802	3 401
в іноземній валюті	18	19
Кошти, що отримані за операціями репо	–	552
Строкові депозити в іноземній валюті	109	205
Кошти банків у процесі ліквідації та реєстрації:		
у гривнях	55	28
в іноземній валюті	5	27
Усього коштів банків	2 989	4 232

Кореспондентські рахунки в гривнях включають суми обов'язкових резервів українських банків у Національному банку, проценти за якими не нараховуються.

Протягом 2001 року Національний банк здійснював заходи, направлені на нейтралізацію надлишкової грошової маси в обігу шляхом проведення операцій репо із залучення коштів банків через розміщення Національним банком державних цінних паперів в українських банках. Загальна сума процентних витрат за 2001 рік за операціями репо становила 12 мільйонів гривень (2000 р. – 6 мільйонів гривень).

Аналіз коштів банків за валютами наведено в примітці 30, аналіз процентних ставок – у примітці 31 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

Примітка 14.
КОШТИ УРЯДУ ТА ІНШИХ КЛІЄНТІВ

	2001 рік	2000 рік
Кошти бюджетів	1 362	898
Кошти позабюджетних фондів	18	17
Інші	123	64
Усього коштів Уряду та інших клієнтів	1 503	979

Збільшення суми коштів бюджетів у 2001 році порівняно з минулим роком на суму 464 мільйони гривень пояснюється головним чином переведенням рахунків з обліку Державного і місцевих бюджетів з установ уповноважених банків до Національного банку та консолідацією таких коштів на єдиному казначейському рахунку у Національному банку. Залишки на рахунку Державного казначейства станом на 1 січня 2002 року становили 926 мільйонів гривень (2000 р. – 27 мільйонів гривень).

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" за всіма бюджетними рахунками проценти не нараховуються.

Аналіз коштів Уряду та інших клієнтів у розрізі резидентності наведено в примітці 29, аналіз за валютами – у примітці 30 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

Примітка 15.
ЦІННІ ПАПЕРИ ВЛАСНОГО БОРГУ

З метою збалансованості між пропозицією грошей та попитом на них Національним банком протягом 2001 року здійснювалося регулювання необхідної кількості грошей в обігу за допомогою монетарних інструментів. Одним із заходів регулювання було розміщення Національним банком депозитних сертифікатів в українських банках. Номінальна вартість депозитного сертифікату становить 1 мільйон гривень. Процентна ставка за сертифікат установлювалася залежно від процентних ставок за кредитами та депозитами на міжбанківському ринку кредитних ресурсів. Витрати за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком, відображаються як процентні витрати у звіті про фінансові результати.

Примітка 16.
КРЕДИТИ ОТРИМАНІ

	2001 рік	2000 рік
Кредити, отримані від ЄБРР	321	437
Інші кредити, отримані від нерезидентів	–	11
Усього кредитів отриманих	321	448

Сума 321 мільйон гривень (2000 р. – 437 мільйонів гривень) являє собою довгострокові кредити в доларах США, отримані в рамках кредитних ліній ЄБРР для підтримки малих та середніх підприємств (МСП), у тому числі за лінією МСП–1, що діє з 1995 року, в сумі 254 мільйони гривень (2000 р. – 437 мільйонів гривень) та МСП–2, яка розпочата в 2000 році: 70 мільйонів гривень (2000 р. – 4 мільйони гривень). Сума заборгованості за кредитними лініями ЄБРР відображена за мінусом неамортизованої частки одноразової комісії за надання кредиту в розмірі 3 мільйони гривень (2000 р. – 4 мільйони гривень). Відповідно до облікової політики Національного банку одноразова комісія за надання кредиту амортизується протягом строку дії кредитної лінії. Процентні витрати за цими кредитами нараховуються за ставкою LIBOR + 1%.

Інші кредити, отримані від нерезидентів, станом на 31 грудня 2000 року включали суму кредиту на обладнання у розмірі 5 мільйонів гривень, отриманого від Світового банку в рамках Інституційної позики Уряду України. В березні 2001 року, після з'ясування статусу цієї заборгованості з Урядом, цей кредит було класифіковано як грант, що не підлягає поверненню, і списано на доходи.

Аналіз отриманих кредитів у розрізі резидентності наведено в примітці 29, аналіз за валютами – у примітці 30, аналіз процентних ставок – у примітці 31 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

Примітка 17.
ЗАБОРГОВАНІСТЬ ПЕРЕД МВФ

	2001 рік	2000 рік
Рахунки МВФ № 1 та № 2	24	9
Векселі на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти	9 112	9 705
Векселі на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування:		
Програма стенд-бай	384	2 378
Програма системної трансформації	1 798	2 501
Програма розширеного фінансування	7 944	6 388
Усього заборгованості перед МВФ	19 262	20 981

Протягом 2001 року у рамках відкритої кредитної лінії програми розширеного фінансування Національним банком було отримано 1 993 мільйони гривень (291 мільйон СПЗ) (2000 р. – 190 мільйонів СПЗ) та погашено кредитів, отриманих в рамках програми стенд-бай та програми системної трансформації, на загальну суму 2 525 мільйонів гривень (361 мільйон СПЗ).

Плата за користування кредитом Фонду нараховується за плаваючою процентною ставкою. Станом на 1 січня 2002 року процентна ставка дорівнювала 2.62% річних (2000 р. – 5.03% річних). Нараховані витрати за користування кредитом Фонду включено до нарахованих процентних витрат у примітці 18. Аналіз заборгованості перед МВФ за строками наведено в примітці 32. Цей аналіз показує, що протягом одного року Національному банку необхідно буде сплатити частину заборгованості загальною сумою 910 мільйонів гривень.

Протягом 2001 року на суму позитивної курсової різниці за результатами переоцінки зобов'язань перед МВФ (713 мільйонів гривень) було зменшено вексель за кредитом на суму 367 мільйонів гривень та вексель за квотою на суму 346 мільйонів гривень.

Примітка 18.
НАРАХОВАНІ ВИТРАТИ

	2001 рік	2000 рік
Нараховані витрати за операціями з МВФ	47	78
Нараховані витрати за кредитами отриманими	5	13
Інші нараховані витрати	3	7
Усього нарахованих витрат	55	98

Аналіз нарахованих витрат у розрізі резидентності наведено в примітці 29, аналіз за валютами – у примітці 30 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

Примітка 19.
ІНШІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

	2001 рік	2000 рік
Доходи майбутніх періодів за кредитами Уряду в іноземній валюті (Примітка 6)	706	724
Прості векселі, що емітовані Національним банком (Примітка 11)	112	120
Поточні рахунки співробітників	18	11
Інші доходи майбутніх періодів	2	1
Кредиторська заборгованість	24	36
Усього інших зобов'язань	862	892

Аналіз інших зобов'язань у розрізі резидентності наведено в примітці 29, аналіз за валютами – у примітці 30 та аналіз за строками погашення – у примітці 32.

Примітка 20.
ПЕРЕРАХУВАННЯ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк перераховує до Державного бюджету України суму перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за підсумками року. Законом України "Про Державний бюджет України на 2001 рік" було передбачено перерахування Національним банком 500 мільйонів гривень у 2001 році. Цю суму було перераховано авансом до Державного бюджету протягом 2001 року до остаточного визначення прибутку за рік і відображено у звіті про зміни у власному капіталі.

Фактична сума перевищення доходів над витратами за 2001 рік склала 692 мільйони гривень за методом розрахунку, який використовується для кошторису. Таким чином, станом на 1 січня 2002 року Національний банк відобразив суму зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету в розмірі 192 мільйони гривень – сумі перевищення доходів над видатками за мінусом 500 мільйонів гривень, сплачених до бюджету протягом 2001 року. Цю суму було перераховано до Державного бюджету в лютому 2002 року.

Нижче наведено вивірку суми прибутку до розподілу, відображеного у фінансовій звітності, із сумою перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами:

	2001 рік	2000 рік
Прибуток до розподілу за звітом про фінансові результати	842	703
Збільшення статутного капіталу за рахунок прибутку (для дотримання вимог Закону України "Про Національний банк України")	–	(5)
Мінус: Капітальні вкладення, які включаються до кошторисних витрат, але не включаються до розрахунку чистого прибутку – кошторисне придбання основних засобів та проведення капітальних вкладень у будівництво за мінусом амортизаційних відрахувань	(123)	(144)
– внески до Німецько-Українського фонду (Примітка 11)	(19)	–
– передбачене кошторисом створення фондів банку (позичкового фонду та фонду розвитку монетного виробництва)	(8)	(19)
Перевищення доходів над витратами за рік	692	535

Протягом 2001 року НБУ здійснив розподіл прибутку 2000 року, який було затверджено Радою банку. Крім передбаченого кошторисом розподілу, до фондів капітальних інвестицій, позичкового фонду та фонду розвитку монетного виробництва, Радою банку було затверджено направлення 35 мільйонів гривень отриманого прибутку на створення загальних резервів НБУ.

Примітка 21.
ГРОШОВІ КОШТИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ

	Примітки	2001 рік	2000 рік
Готівкова іноземна валюта	4	18	14
Кошти до запитання (крім коштів, використання яких є обмеженим)	4	1 017	896
Розміщені короткострокові депозити терміном погашення до 3-х місяців (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)	4	13 048	4 957
Авуари в СПЗ		1 330	1 354
Рахунки МВФ № 1, № 2	17	(24)	(9)
Кошти банків до запитання	13	(2 880)	(3 475)
Кошти Уряду та інших клієнтів	14	(1 503)	(979)
Поточні рахунки співробітників	19	(18)	(11)
Усього грошових коштів та їх еквівалентів		10 988	2 747

Як зазначено в примітці 2, в деяких випадках порівняльні суми були скориговані для приведення їх у відповідність до змін у фінансовій звітності поточного року. Зокрема, це стосується складу грошових коштів та їх еквівалентів:

- до складу грошових коштів та їх еквівалентів було включено розміщені короткострокові депозити терміном погашення до трьох місяців (крім золота та банківських металів), які вільно можуть бути обернені у відому суму грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни вартості;
- до складу грошових коштів та їх еквівалентів було включено кошти на додаткове пенсійне забезпечення;
- із складу грошових коштів та їх еквівалентів було вилучено рахунки спеціального призначення, використання яких є обмеженим.

Ці зміни призвели до збільшення суми грошових коштів та їх еквівалентів за 31 грудня 2000 року на 4 949 мільйонів гривень.

Примітка 22.
ПРОЦЕНТНІ ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ

	2001 рік	2000 рік
Процентні доходи		
Доходи за цінними паперами Уряду	1 433	1 020
Доходи за коштами та депозитами в іноземній валюті	386	331
Доходи за кредитами банкам та іншим позичальникам	101	130
Доходи за авуарами в СПЗ	36	9
Інші	4	5
Усього процентних доходів	1 960	1 495
Процентні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	(440)	(629)
Витрати за коштами банків	(20)	(19)
Витрати за отриманими кредитами	(19)	(41)

Витрати за цінними паперами власного боргу	(15)	(7)
Інші	(2)	(2)
Усього процентних витрат	(496)	(698)
Чистий процентний прибуток	1 464	797

Примітка 23.**КОМІСІЙНІ ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ**

	2001 рік	2000 рік
Комісійні доходи		
Доходи за послуги служби інкасації	58	62
Доходи за послугами системи електронних платежів та електронної пошти	50	35
Доходи за операціями з розрахунково-касового обслуговування	25	24
Інші	1	–
Усього комісійних доходів	134	121
Комісійні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	(10)	(7)
Інші	(3)	(6)
Усього комісійних витрат	(13)	(13)
Чистий комісійний прибуток	121	108

Примітка 24.**ІНШІ ДОХОДИ**

	2001 рік	2000 рік
Доходи від продажу банкнотного паперу, пам'ятних та ювілейних монет та іншої продукції	83	70
Прибуток від продажу запасів матеріальних цінностей, основних засобів та нематеріальних активів	16	56
Інші	28	38
Усього інших доходів	127	164

Доходи від продажу іншої продукції включають продаж державним організаціям та українським та іноземним контрагентам акцизних марок, бланків цінних паперів та документів та іншої продукції.

Інші доходи включають плату за навчання, отриману навчальними закладами Національного банку, в сумі 8 мільйонів гривень (2000 р. – 6 мільйонів гривень). Крім того, до інших доходів включено 5 мільйонів гривень, які стосуються списання заборгованості за кредитом на обладнання, отриманим від Світового банку в рамках Інституційної позики Уряду України, який згодом було класифіковано як грант, що не підлягає поверненню (див. примітку 16).

Примітка 25.**ВИТРАТИ НА УТРИМАННЯ ПЕРСОНАЛУ**

	2001 рік	2000 рік
Заробітна плата персоналу	102	89
Внески на обов'язкове державне соціальне страхування	44	35
Соціальні виплати	40	32
Інші	12	9
Усього витрат на утримання персоналу	198	165

Як зазначено у примітці 2, витрати на утримання персоналу, які стосуються виготовлення банкнотного паперу, банкнот, монет та іншої продукції, включаються до витрат на виготовлення банкнот, монет та іншої продукції.

Примітка 26.**АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКІ ТА ІНШІ ВИТРАТИ**

	2001 рік	2000 рік
Амортизаційні відрахування	57	43
Експлуатаційні та господарські витрати	36	29
Витрати на утримання основних засобів та нематеріальних активів	25	14
Витрати на послуги та обслуговування телекомунікацій	7	7
Витрати на службові відрядження	3	3
Інші	32	44
Усього адміністративно-господарських та інших витрат	160	140

Сума амортизації за 2001 рік не включає амортизацію в сумі 34 мільйони гривень (2000 р. – 31 мільйон гривень), що стосується основних засобів, які використовуються для виготовлення банкнотного паперу, банкнот, монет та іншої продукції. Ця частина амортизації в примітці 10 включається до витрат на виготовлення банкнот, монет та іншої продукції.

Інші витрати включають фінансову допомогу організації, яка фінансується за рахунок Державного бюджету, в розмірі 11.5 мільйонів гривень.

Примітка 27.**ЧИСТІ ВИТРАТИ НА ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ**

	Примітки	2001 рік	2000 рік
Збільшення/ (зменшення) резервів:			
за коштами та депозитами в іноземній валюті	4	(1)	–
за кредитами Уряду	6	–	69
за кредитами банкам та іншим позичальникам	7	329	167
за нарахованими доходами	8	36	76
за іншими активами	11	3	(366)
Заборгованість, що списана на збитки		–	1
Усього чистих витрат на формування резервів		367	(53)

Примітка 28.**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ**

Основними видами фінансових ризиків, притаманних Національному банку, є кредитний, валютний, процентний ризики та ризик ліквідності, які контролюються керівництвом структурних підрозділів, Департаментом внутрішнього аудиту та Управлінням контролю ризиків.

Кредитний ризик контролюється дотриманням правил, визначених нормативними документами Національного банку:

- у сфері розміщення коштів золотовалютного резерву Національного банку: контрагенти Національного банку за операціями з розміщення коштів золотовалютного резерву повинні мати рейтинги, встановлені міжнародними рейтинговими компаніями Fitch IBCA та Moody's, не нижчі від визначених рішенням Правління Національного банку;

• у сфері підтримки ліквідності банківської системи: комерційні банки, які претендують на підтримку ліквідності через операції рефінансування Національного банку, повинні відповідати вимогам Положення про механізми рефінансування банків України, затвердженим постановою Правління Національного банку;

• у сфері обслуговування кредитних ліній ЄБРР: комерційні банки – учасники кредитних ліній повинні задовольняти вимогам, визначеним відповідними кредитними угодами між Національним банком та ЄБРР.

Валютний ризик контролюється через дотримання нормативної структури валютних резервів Національного банку, яка визначається рішенням Правління Національного банку, а також з врахуванням обсягів ризикової вартості портфеля золотовалютних коштів і валютної позиції Національного банку, яка розраховується за методом Value-at-Risk (VaR).

Основним методом контролю **процентного ризику** є розрахунок та аналіз динаміки середньозваженої процентної маржі (спреду) між процентними ставками за активами та зобов'язаннями Національного банку.

Ризик ліквідності контролюється методами порівняльного аналізу активів та зобов'язань за строками погашення та шляхом розрахунку достатності коштів на коррахунках на час виконання платежів за зобов'язаннями Національного банку.

Деталізована оцінка вищезазначених ризиків представлена у примітках 29–32.

Примітка 29.

АНАЛІЗ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У РОЗРІЗІ РЕЗИДЕНТНОСТІ

Географічний аналіз активів і зобов'язань Національного банку станом на 1 січня 2002 року представлено нижче:

	Країни				Усього
	Україна	ОЕСР	МВФ	Інші	
АКТИВИ					
Кошти та депозити в іноземній валюті	19	14 947	–	–	14 966
Авуари в СПЗ	–	–	1 330	–	1 330
Монетарне золото	711	–	–	–	711
Цінні папери Уряду	9 343	–	–	–	9 343
Кредити Уряду	10 478	–	–	–	10 478
Кредити банкам та іншим позичальникам	472	–	–	–	472
Нараховані доходи	29	18	–	–	47
Внески в рахунок квоти	–	–	9 136	–	9 136
Основні засоби та нематеріальні активи	1 235	–	–	–	1 235
Інші активи	1 041	212	19	1	1 273
Усього активів	23 328	15 177	10 485	1	48 991
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Банкноти та монети в обігу	20 224	–	–	–	20 224
Кошти банків	2 989	–	–	–	2 989
Кошти Уряду та інших клієнтів	1 501	2	–	–	1 503
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	192	–	–	–	192
Цінні папери власного боргу	1 850	–	–	–	1 850
Кредити отримані	–	321	–	–	321
Заборгованість перед МВФ	–	–	19 262	–	19 262
Нараховані витрати	3	5	47	–	55
Інші зобов'язання	749	113	–	–	862
Усього зобов'язань	27 508	441	19 309	–	47 258
Чиста балансова позиція	(4 180)	14 736	(8 824)	1	1 733

До залишків коштів у країнах ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) у статті "Кошти та депозити в іноземній валюті" включено строкові депозити та депозити до запитання в Bank for International Settlements загальною сумою 13 344 мільйони гривень, що становить 89% від загального обсягу активів, розміщених у країнах ОЕСР. До зобов'язань перед країнами ОЕСР ("Кредити отримані") віднесено 321 мільйон гривень за кредитами, отриманими від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР).

**Примітка 30.
ВАЛЮТНИЙ РИЗИК**

Валютний ризик – це ризик отримання збитків в результаті несприятливих змін обмінних курсів валют. Станом на 1 січня 2002 р. Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривня	Долар США	СПЗ	Євро	Інші валюти	Усього
АКТИВИ						
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	9 857	–	2 778	2 331	14 966
Авуари в СПЗ	–	–	1 330	–	–	1 330
Монетарне золото	–	–	–	–	711	711
Цінні папери Уряду	9 204	25	–	114	–	9 343
Кредити Уряду	3 499	6 979	–	–	–	10 478
Кредити банкам та іншим позичальникам	73	399	–	–	–	472
Нараховані доходи	15	26	–	4	2	47
Внески в рахунок квоти	–	–	9 136	–	–	9 136
Основні засоби та нематеріальні активи	1 235	–	–	–	–	1 235
Інші активи	228	592	225	33	195	1 273
Усього активів	14 254	17 878	10 691	2 929	3 239	48 991
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ						
Банкноти та монети в обігу	20 224	–	–	–	–	20 224
Кошти банків	2 857	74	–	58	–	2 989
Кошти Уряду та інших клієнтів	1 019	385	–	98	1	1 503
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	192	–	–	–	–	192
Цінні папери власного боргу	1 850	–	–	–	–	1 850
Кредити отримані	–	321	–	–	–	321
Заборгованість перед МВФ	–	–	19 262	–	–	19 262
Нараховані витрати	2	6	47	–	–	55
Інші зобов'язання	40	707	112	3	–	862
Усього зобов'язань	26 184	1 493	19 421	159	1	47 258
Чиста балансова позиція	(11 930)	16 385	(8 730)	2 770	3 238	1 733
Позабалансові зобов'язання						
Гарантії	–	7	–	1 131	–	1 138
Зобов'язання з надання кредитів	–	29	–	–	–	29
Акредитиви	23	–	–	3	–	26

Активи та зобов'язання в інших валютах в основному складаються зі статей в золоті, швейцарських франках, англійських фунтах стерлінгів та банківських металах.

**Примітка 31.
ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК**

Процентний ризик – це ризик отримання збитків в результаті несприятливих змін процентних ставок. Процентний ризик переважно виникає в результаті вкладення коштів у фінансові інструменти або залучення коштів за змінними процентними ставками.

Особливо важливим є балансовий процентний ризик, який має місце у випадку перевищення середнього рівня процентної ставки за зобов'язаннями над середнім рівнем процентної ставки за активами.

Аналіз процентного ризику не враховує фінансові інструменти, за якими доходи не нараховувалися. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувалися як середньозважені процентні ставки, передбачені угодами на дату складання звітності.

Станом на 1 січня 2002 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок по основних валютах для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти:

	(%)					
	Гривня	Долар США	СПЗ	Євро	Інші валюти	Усього
Активи						
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	1.74	–	3.18	3.03	2.20
Авуари в СПЗ	–	–	2.23	–	–	2.23
Цінні папери Уряду	5.06	8.50	–	10.00	–	5.25
Кредити банкам та іншим позичальникам	15.14	5.29	–	–	–	8.72
Довгостроковий депозит в банку-резиденті	–	1.14	–	–	–	1.14
Зобов'язання						
Строкові депозити банків	–	0.92	–	2.41	–	1.45
Цінні папери власного боргу	8.00	–	–	–	–	8.00
Кредити отримані	–	4.24	–	–	–	4.24
Кредит МВФ	–	–	2.62	–	–	2.62

За плаваючою ставкою нараховуються проценти за такими статтями активів і зобов'язань: за авуарами в СПЗ процентна ставка переглядається щотижня; за цінними паперами Уряду в національній валюті процентна ставка переглядається щорічно залежно від рівня інфляції; за кредитами банкам та іншим позичальникам, наданими в рамках кредитної лінії ЄБРР, та за кредитами, отриманими від ЄБРР, проценти нараховуються за ставками LIBOR +3% та LIBOR +1% відповідно, а за кредитами МВФ процентна ставка переглядається щотижня.

Примітка 32. РИЗИК ЛІКВІДНОСТІ

Ризик ліквідності – це ризик відсутності доступних для використання коштів для обслуговування поточних зобов'язань.

Для розрахунку ризику ліквідності строки погашення активів та зобов'язань враховуються виходячи з періоду, який залишився на дату складання балансу згідно з контрактами. Оцінка ризику ліквідності Національного банку станом на 1 січня 2002 року наведена у наступній таблиці.

	До запи- тання та до 1-го місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	Понад 1 рік	Строк погашення невизначений/ прострочений	Усього
АКТИВИ						
Кошти та депозити в іноземній валюті	12 543	2 247	169	–	7	14 966
Авуари в СПЗ	1 330	–	–	–	–	1 330
Монетарне золото	711	–	–	–	–	711

Цінні папери Уряду	4	30	507	8 802	–	9 343
Кредити Уряду	–	–	–	10 478	–	10 478
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	155	96	119	102	472
Нараховані доходи	19	8	2	8	10	47
Внески в рахунок квоти	–	–	–	–	9 136	9 136
Основні засоби та нематеріальні активи	–	–	–	–	1 235	1 235
Інші активи	222	–	157	414	480	1 273
Усього активів	14 829	2 440	931	19 821	10 970	48 991
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ						
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	20 224	20 224
Кошти банків	2 985	4	–	–	–	2 989
Кошти Уряду та інших клієнтів	1 503	–	–	–	–	1 503
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	–	192	–	–	–	192
Цінні папери власного боргу	1 850	–	–	–	–	1 850
Кредити отримані	–	36	36	249	–	321
Заборгованість перед МВФ	24	138	771	9 217	9 112	19 262
Нараховані витрати	3	52	–	–	–	55
Інші зобов'язання	31	11	2	706	112	862
Усього зобов'язань	6 396	433	809	10 172	29 448	47 258
Чистий розрив ліквідності	8 433	2 007	122	9 649	(18 478)	1 733
Сумарний розрив ліквідності	8 433	10 440	10 562	20 211	1 733	–

Примітка 33.
ПОЗАБАЛАНСОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ПОХІДНІ
ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ

Зобов'язання, пов'язані з кредитуванням. Зобов'язання, пов'язані з кредитуванням, включають такі статті:

	2001 рік	2000 рік
Гарантії надані	1 138	1 233
Зобов'язання з надання кредитів	29	61
Акредитиви	26	15
Усього зобов'язань, пов'язаних з кредитуванням	1 193	1 309

Гарантії загальною сумою 1 131 мільйон гривень (2000 р. – 1 225 мільйонів гривень) Національний банк надав у 1992 році відповідно до постанови Верховної Ради, що надавала Національному банку повноваження на видачу гарантій від імені Уряду України. Повноваження Національного банку на видачу гарантій від імені Уряду України було припинено у березні 1993 року. З гарантій, виданих у 1992 році, залишилися чинними гарантії загальною сумою 1 131 мільйон гривень (242 мільйони євро) зі строками погашення у 2000–2003 роках. Ці гарантії не забезпечені гарантійними депозитами, і жодних резервів не було створено для визнання того факту, що Національний банк може бути змушений виконувати зобов'язання боржників, які самі їх виконати не спроможні. Строк дії чотирьох індивідуальних кредитних угод, які покриваються гарантіями Національного банку загальною сумою 203 мільйони гривень (47 мільйонів євро),

закінчився до 31 грудня 2001 року, і боржники виявилися неспроможними виконати свої зобов'язання; проте від Національного банку не вимагали виконання зобов'язань за відповідними кредитами, оскільки зараз проходить реструктуризація цих кредитів.

Згідно з узгодженим протоколом про реструктуризацію боргу України, підписаним 13 липня 2001 року на засіданні Паризького клубу кредиторів, реструктуризації підлягає заборгованість за позиками, наданими Україні до 31 грудня 1998 року, які включають суми, описані в попередньому параграфі. Сума реструктуризації включає прострочені платежі за основною сумою боргу та платежі, що припадають на період з 19 грудня 2000 р. по 3 вересня 2002 р. Заборгованість за кредитами від Консорціуму німецьких банків АКА, одержаними під гарантії, надані Національним банком, підпадає під реструктуризацію. За умовами реструктуризації кредити погашатимуться протягом 9 років починаючи з 30 квітня 2005 року, погашення здійснюватиметься 18 рівними платежами кожні півроку.

До сум наданих гарантії відноситься гарантія у розмірі 7 мільйонів гривень (1 мільйон доларів США), відкрита під забезпечення контракту на постачання банкнотного паперу іншому центральному банку. Гарантія була надана в липні 1998 року зі строком погашення за контрактом в червні 2001 року. На час підготовки цього звіту Національний банк не отримав підтвердження від контрагента стосовно виконання усіх відповідних зобов'язань. Таким чином, гарантія вважалася чинною станом на 1 січня 2002 року. Ця гарантія забезпечена депозитом, блокованим в банку-кореспонденті (див. примітку 4).

Зобов'язання з надання кредитів включають відкличні зобов'язання з надання кредитів за невикористаними залишками кредитних ліній загальною сумою 29 мільйонів гривень (2000 р. – 17 мільйонів гривень) в рамках кредитних ліній для підтримки малих і середніх підприємств, наданих Національному банку ЄБРР, що розподіляються Національним банком між українськими банками.

Більшість акредитивів відкрито від імені Національного банку та покривається коштами, блокованими на рахунках в іноземних банках (див. примітку 4).

Активи, надані під заставу. Як зазначено в примітці 4, станом на 1 січня 2002 року активи Національного банку загальною сумою 20 мільйонів гривень (2000 р. – 75 мільйонів гривень) було надано під заставу для гарантування виконання зобов'язань за іноземними контрактами і блоковано під гарантії та акредитиви до сплати.

Похідні фінансові інструменти. Протягом 2001 року Національний банк не брав участі в будь-яких суттєвих операціях з похідними фінансовими інструментами, в тому числі форвардними та опціонними контрактами на купівлю та продаж іноземної валюти.

Зобов'язання з капіталовкладень. За станом на 1 січня 2002 року Національний банк мав зобов'язання з капіталовкладень, які стосувались придбання, будівництва та поліпшення стану основних засобів, на загальну суму 71 мільйон гривень (2000 р. – 78 мільйонів гривень). Кошторисом Національного банку на 2002 рік передбачено кошти для виконання цих зобов'язань.

Примітка 34.

СПРАВЕДЛИВА ВАРТІСТЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Справедлива вартість являє собою суму грошей, на яку в даний час фінансовий інструмент можуть обміняти сторони, що добровільно здійснюють таку операцію, крім випадків вимушеного продажу або ліквідації. Справедлива вартість найкраще підтверджується існуючими ринковими цінами.

Оціночна справедлива вартість фінансових інструментів визначалася Національним банком з використанням наявної ринкової інформації, якщо така існує, та відповідних методик оцінки. Проте для тлумачення ринкової інформації з метою визначення розрахункової справедливої вартості неодмінно потрібне суб'єктивне судження. Відповідно розрахунки не завжди відповідають реальним сумах, за які Національний банк міг би реалізувати фінансові інструменти за поточних обставин.

Національний банк визначив, що справедлива вартість певних балансових інструментів суттєво не відрізняється від їх балансової вартості. До цих балансових інструментів відносяться грошові кошти, рахунки до запитання та строкові депозити, кредити банкам та іншим позичальникам, кошти банків, кошти Уряду та інших клієнтів та інші короткострокові активи та зобов'язання, які носять договірний характер. Національний банк вважає, що балансова вартість цих фінансових активів та зобов'язань наближається до їх справедливої вартості. Частково це відбувається в результаті існування практики перегляду процентних ставок для відображення поточних ринкових умов. Вважається, що справедлива вартість грошей, випущених в обіг, дорівнює їх номінальній вартості, відображеній у фінансовій звітності.

Для оцінки справедливої вартості інших фінансових інструментів НБУ використовувались такі методи та припущення.

Фінансові активи

Враховуючи той факт, що в Україні на сьогодні не існує активного ринку державних цінних паперів, номінованих в національній валюті, а також не проводиться торгівлі кредитами, наданими Урядом в національній валюті та в доларах США, для розрахунку оціночної справедливої вартості цих інструментів використовувалася модель, яка базується на дисконтуванні грошових потоків. Зазначена модель враховує строки погашення, процентні ставки та оціночну ставку дисконтування. Оскільки визначення ставки дисконтування є суб'єктивним, для розрахунку використовували декілька ставок дисконтування, в результаті чого було отримано ряд значень справедливої вартості для однієї категорії активів. Для цілей дисконтування грошових потоків застосовувались такі методики та припущення:

Оціночна справедлива вартість державних цінних паперів, номінованих в національній валюті, розрахована за методом дисконтування грошових потоків. Для визначення вищого значення справедливої вартості використовувалася ставка дисконтування у розмірі 9% річних, тобто на рівні доходності, з якою дозволяється Департаменту монетарної політики Національного банку протягом 2002 року, у разі потреби, продавати зазначені цінні папери, та для нижчого значення справедливої вартості – облікова ставка Національного банку за станом на 1 січня 2002 року (12.5% річних). Розрахунки грошових потоків за тими державними цінними паперами, які згідно з умовами випуску є купонними, базувалися на припущенні, що середня ставка по купону буде близько 5.064% річних, тобто на рівні фактичної річної доходності на 2002 рік.

Оціночна справедлива вартість кредитів, наданих Урядом в національній валюті, розраховувалася за кредитами на суму 3 439 мільйонів гривень, які відповідно до Закону України "Про реструктуризацію боргових зобов'язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України" віднесені на внутрішній державний борг. При розрахунку у якості ставки дисконтування вибрали процентні ставки за інструментами, за допомогою яких Національний банк протягом 2001 року вилучав грошові кошти. З огляду на зазначене, для визначення вищого значення справедливої вартості кредитів, наданих Урядом в національній валюті, використовували ставку дисконтування у розмірі 8% річних, а саме, процентну ставку за ощадними (депозитними) сертифікатами на звітну дату, та для визначення нижчого значення справедливої вартості – 17%, тобто ставку купона, яка встановлена для процентних облігацій внутрішньої державної позики на 2001 рік. Грошові потоки, які підлягають дисконтуванню, включають проценти в розмірі 5% за користування кредитами, починаючи з 2010 року.

Оціночна справедлива вартість за кредитами, що надавалися на фінансування дефіциту Державного бюджету у 1992–1993 рр. у сумі 129 мільйонів гривень, не розраховувалась з причини неврегульованості зазначеного питання, а саме: з причини невизначеності строків погашення зазначеної суми та плати за її обслуговування.

Справедлива вартість кредитів, наданих Урядом в іноземній валюті (доларах США), розраховувалась за методом дисконтування грошових потоків з використанням таких припущень:

для визначення вищого значення справедливої вартості використовувалась ставка 4.56% (середньорічна ставка за кредитами МВФ за період 1995–1996 рр.), виходячи з того, що кредити Уряду надавались протягом 1995–1996 рр. за рахунок кредитів МВФ;

для визначення нижчого значення справедливої вартості використовувалась ставка на рівні дохідності по ОЗДП на ринку українських зовнішніх боргових зобов'язань (на 1 січня 2002 року – 12.383%);

Грошові потоки, які підлягають дисконтуванню, розраховувались починаючи з 2003 року. Наведений нижче розрахунок не включає процентів за кредитами Уряду в іноземній валюті, оскільки питання сплати процентів за цими кредитами ще не вирішене.

Справедлива вартість довгострокового депозиту, розміщеному в банку-резиденті, який включено до статті "Інші активи" (Примітка 11), розраховувалась також методом дисконтування грошових потоків з використанням ставки дисконтування аналогічної, як і для кредитів Уряду в іноземній валюті.

Справедлива вартість цінних паперів Уряду в іноземній валюті визначалася з використанням котировок на ринку українських зовнішніх боргових зобов'язань в аналогічній валюті, з аналогічними строками погашення та характеристиками дохідності.

В таблиці нижче наведено балансові суми та розраховані суми справедливої вартості фінансових активів, які не відображаються в балансі Національного банку за їхньою справедливою вартістю.

	Строк погашення	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість	
			Ринкова оцінка	
			Вище значення	Нижче значення
Цінні папери Уряду в іноземній валюті				
у євро	Березень 2007 р.	114	109	108
у доларах США	Вересень 2003 р.	25	23	23
Всього цінних паперів Уряду в іноземній валюті		139	132	131
			Оцінка за методом дисконтування грошових потоків	
			Вище значення	Нижче значення
Цінні папери Уряду в національній валюті				
Процентні облігації внутрішньої державної позики	2002–2010 рр.	8 809	7 610	6 723
Прості векселі	2009–2010 рр.	395	190	146
Всього цінних паперів Уряду в національній валюті		9 204	7 800	6 869
Кредити Уряду у доларах США	2002–2009 рр.	6 979	5 685	4 153
у національній валюті	2010–2035 рр.	3 370	1 463	454
Усього кредитів Уряду		10 349	7 148	4 607
Довгостроковий депозит, розміщений у банку-резиденті	Жовтень 2004 р.	591	558	506

Отже, впливом приведення цих залишків до справедливої вартості буде зменшення балансової вартості державних цінних паперів в іноземній валюті приблизно на 7–8 мільйонів гривень, зменшення балансової вартості державних цінних паперів в національній валюті приблизно на 1 404–2 335 мільйонів гривень, зменшення балансової вартості кредитів, наданих Урядом в національній та іноземній валюті приблизно на 3 201–5 742 мільйони гривень, а також зменшення балансової вартості довгострокового депозиту, розміщеного у банку-резиденті, приблизно на 33–85 мільйонів гривень. Беручи до уваги той факт, що розрахунки оціночної справедливої вартості базуються на певних припущеннях, необхідно враховувати, що представлена інформація може не повністю відображати вартість, яка може бути реалізована.

Примітка 35.
ОПЕРАЦІЇ З ПОВ'ЯЗАНИМИ СТОРОНАМИ

Відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку від організацій, які перебувають під контролем держави, не вимагається розкриття інформації про операції з підприємствами, які також перебувають під контролем держави. Оскільки Національний банк перебуває під контролем держави, то ця фінансова звітність не включає розкриття операцій з пов'язаними сторонами, які також перебувають під контролем держави. Залишки за операціями з іншими пов'язаними сторонами, за винятком тих, що відносяться до сум заборгованості Уряду України, описаних у примітці 3, а також рахунків інших організацій, які знаходяться під контролем держави, не є суттєвими для цієї фінансової звітності.

Примітка 36.
РОЗКРИТТЯ ЗНАЧНИХ СУМ ЗА СТАТТЯМИ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

За станом на 1 січня 2002 року близько 50% (2000 р. – 63%) у загальній сумі активів Національного банку, за виключенням квоти МВФ в сумі 9 128 мільйонів гривень (2000 р. – 9 714 мільйонів гривень), становила заборгованість Уряду України за наданими кредитами та цінними паперами Уряду і близько 33% (2000 р. – 18%) становили кошти та депозити, розміщені в Bank for International Settlements. Близько 53% (2000 р. – 43%) в загальній сумі зобов'язань (за виключенням квоти МВФ) станом на 1 січня 2002 року було представлено банкнотами та монетами в обігу, і близько 27% (2000 р. – 36%) було представлено зобов'язаннями перед МВФ.

Примітка 37.
ПОДІЇ, ЩО ВІДБУЛИСЯ ПІСЛЯ ЗВІТНОЇ ДАТИ

Як зазначено у примітці 20, в лютому 2002 року Національний банк перерахував до Державного бюджету 192 мільйони гривень перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за 2001 рік.

PricewaterhouseCoopers

Україна, 01054, Київ
 вул. Тургенєвська, 38
 Телефон: +380 (44) 490 6777
 Факс: +380 (44) 216 4558/244 5571

АУДИТОРСЬКИЙ ВИСНОВОК

Членам Ради та Правління Національного банку України

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЧЛЕНІВ ПРАВЛІННЯ ТА АУДИТОРІВ

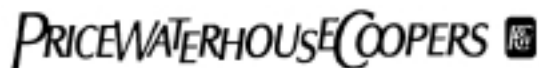
1. Ми провели аудит балансу Національного банку України ("НБУ") за 31 грудня 2001 року, а також відповідних звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів та звіту про зміни у власному капіталі за 2001 фінансовий рік. Керівництво НБУ несе відповідальність за підготовку зазначеної фінансової звітності. Ця фінансова звітність, наведена на сторінках 1-38, була підготовлена у відповідності до облікової політики, прийнятої Правлінням НБУ згідно до Закону України "Про Національний банк України" і описаної у Примітці 2 до фінансової звітності.
2. Члени Правління відповідають за підготовку та подання фінансової звітності НБУ. Члени Правління відповідають також за ведення облікових записів у відповідності до законодавства України, на основі яких було складено цю фінансову звітність. Також Правління відповідає за збереження активів НБУ, що передбачає здійснення відповідних заходів для попередження випадків зловживань, порушень законодавства та правил бухгалтерського обліку. Ми відповідаємо за надання висновку щодо цієї фінансової звітності на підставі проведеного нами аудиту.

ПІДСТАВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АУДИТОРСЬКОГО ВИСНОВКУ

3. Ми проводили аудит у відповідності до Міжнародних стандартів аудиту. Ці стандарти вимагають від нас планування і проведення аудиту таким чином, щоб одержати достатнє підтвердження щодо відсутності суттєвих помилок у фінансовій звітності. Аудит включає вивчення, на основі тестування, свідчень, які підтверджують суми та розшифровки у фінансовій звітності. Аудит включає також оцінку основних розрахунків та висновків, здійснених членами Правління у процесі підготовки фінансової звітності, а також відповідності облікової політики обставинам, у яких працює НБУ, послідовності її застосування та адекватності розкриття інформації.
4. Ми планували і проводили наш аудит таким чином, щоб отримати всю інформацію та пояснення, які ми вважали необхідними для того, щоб забезпечити достатню впевненість щодо відсутності у фінансовій звітності будь-яких суттєвих помилок. При формуванні висновку ми також оцінювали загальну адекватність подання фінансової звітності; основи підготовки звітності описані в Примітці 2 до фінансової звітності. Ми вважаємо, що проведений нами аудит надає достатні підстави для формування висновку.

ВИСНОВОК

5. Як зазначено у Примітці 2, в 1999 році Правління НБУ запровадило політику створення резервів під прострочену заборгованість комерційних банків. Резерви створюються протягом трьох років, і цей процес повинен бути завершений в травні 2002 року. Чисті витрати на формування резервів, відображені у звіті про фінансові результати за 2001 рік, становлять 367 мільйонів гривень, з яких 316 мільйонів гривень стосуються періодів до 2001 фінансового року. Відображення резервів під заборгованість комерційних банків у відповідному періоді зменшило б вхідний залишок власного капіталу станом на 1 січня 2001 року на 316 мільйонів гривень та збільшило б прибуток до розподілу за 2001 рік на 316 мільйонів гривень.

6. В 2001 році НБУ було змінено методикку складання звіту про рух грошових коштів шляхом вилучення впливу змін курсів іноземних валют на компоненти звіту про рух грошових коштів та шляхом зміни складу грошових коштів та їх еквівалентів. Відповідні суми за 2000 фінансовий рік не було переобраховано, за винятком суми грошових коштів та їх еквівалентів. Таким чином, звіт про рух грошових коштів на сторінці 4 не включає відповідну інформацію за попередній період.
7. Ми вважаємо, що за винятком впливу на фінансову звітність факторів, зазначених вище у параграфах 5 та 6, фінансова звітність, в усіх суттєвих аспектах, була належним чином складена для відображення фінансового стану НБУ за 31 грудня 2001 року та результатів його діяльності за 2001 фінансовий рік у відповідності до облікової політики, прийнятої Правлінням НБУ згідно до Закону України "Про Національний банк України" і описаної у Примітці 2 до фінансової звітності.
8. Не вносячи застережень до нашого висновку, ми хотіли б привернути увагу до Примітки 3, в якій зазначено, що значна частина активів НБУ складається із заборгованості з боку Уряду України. Для цілей цієї фінансової звітності НБУ в 2000 році створив резерви стосовно кредитів, наданих Урядом, згідно з вимогами відповідного законодавства. Проте, ці резерви є недостатніми для зменшення цих залишків до суми очікуваного відшкодування. Крім того, НБУ не створював резервів для відображення будь-якого знецінення цінних паперів Уряду. Відповідно, коригування залишків заборгованості з боку Уряду для зменшення їх балансової вартості до суми очікуваного відшкодування, були проведені не в повному обсязі.

PricewaterhouseCoopers

м. Київ, Україна

26 квітня 2002 р.

Аудитор Л.С.Пахуча

Сертифікат аудитора серії Б № 000222

Розділ 4.
ТАБЛИЧНІ МАТЕРІАЛИ

**ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО
СТАНУ УКРАЇНИ**

Показники	1991	1992	1993	1994	1995
Валовий внутрішній продукт	0.3	5	148	1204	5452
Темпи зростання до попереднього року, %					
у порівнянних цінах	91.3	90.1	85.8	77.1	87.8
у фактичних цінах	1.8 р.	16.8 р.	29.5 р.	8.1 р.	4.5 р.
Основні фонди	0.5	6	225	376	10865
Темпи зростання до попереднього року, %					
у порівнянних цінах	103.2	102.5	102.5	100.1	99.0
у фактичних цінах	104.2	12.2 р.	37.4 р.	1.7 р.	28.9 р.
Обсяг промислової продукції	0.33	6	177	1310	5882
Темпи зростання до попереднього року, %					
у порівнянних цінах	95.2	93.6	92.0	72.7	88.0
у фактичних цінах	1.9 р.	18.5 р.	29.1 р.	7.4 р.	4.5 р.
Обсяг продукції сільського господарства	0.1	1.4	55	359	1697
Темпи зростання до попереднього року, %					
у порівнянних цінах	86.8	91.7	101.5	83.5	96.4
у фактичних цінах	...	14.0 р.	39.2 р.	6.5 р.	4.7 р.
Виробництво товарів народного споживання ²	0.2	2	76	445	1938
Темпи зростання до попереднього року, %					
у порівнянних цінах	94.9	90.6	84.1	75.0	82.2
Інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)	0.05	0.9	29	228	938
Темпи зростання до попереднього року, %					
у порівнянних цінах	92.9	63.1	89.7	77.5	71.5
у фактичних цінах	...	17.4 р.	33.8 р.	7.8 р.	4.1 р.
Роздрібний товарооборот	0.1	1.5	44	337	1196
Темпи зростання до попереднього року, %					
у порівнянних цінах	90.3	82.0	65.0	86.4	86.1
у фактичних цінах	1.7 р.	11.0 р.	29.2 р.	7.7 р.	3.6 р.

(у фактичних цінах, із 1991 по 1995 роки – трлн. укр. крб., із 1996 р. – млн. грн.)

1996	1997	1998	1999	2000	2001	Показники
81519	93365	102593	130442	170070	201927 ¹	Валовий внутрішній продукт
90.0	97.0	98.1	99.8	105.9	109.1	Темпи зростання до попереднього року, % у порівнянних цінах
149.5	114.5	109.9	127.1	130.4	118.7	у фактичних цінах
843471	866439	823610	837446	828822	...	Основні фонди
99.6	100.2	100.8	101.3	101.0	...	Темпи зростання до попереднього року, % у порівнянних цінах
7.8 р.	102.7	95.1	101.7	99.0	...	у фактичних цінах
73321	75061	82889	107537	144483	155891	Обсяг промислової продукції
94.9	99.7	99.0	104.0	112.4	114.2	Темпи зростання до попереднього року, % у порівнянних цінах
124.6	102.4	110.4	129.7	134.4	107.9	у фактичних цінах
26746	30032	32800	37240	52550	65100	Обсяг продукції сільського господарства
90.5	98.1	90.2	93.1	109.8	109.9	Темпи зростання до попереднього року, % у порівнянних цінах
157.6	112.3	109.2	113.5	141.1	123.9	у фактичних цінах
22939	22669	17538	20996	29762	33524	Виробництво товарів народного споживання ² ,
82.2	88.1	100.0	107.2	124.5	117.7	Темпи зростання до попереднього року, % у порівнянних цінах
12557	12401	13958	17552	23629	26744	Інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)
78.0	91.2	106.1	100.4	114.4	120.8	Темпи зростання до попереднього року, % у порівнянних цінах
133.9	98.8	112.6	125.7	134.6	113.2	у фактичних цінах
17344	18933	19317	22151	28757	34050	Роздрібний товарооборот
94.9	100.2	93.4	92.9	108.1	112.6	Темпи зростання до попереднього року, % у порівнянних цінах
145.0	109.2	102.0	114.7	129.8	119.3	у фактичних цінах

¹ Попередні дані.² За 1991–1997 роки – у відпускних цінах, із 1998 року – у діючих цінах.

Показники	1991	1992	1993	1994	1995
Платні послуги населенню	0.02	0.1	4	56	370
Темпи зростання до попереднього року, %					
у порівнянних цінах	73.4	78.0	77.1	96.7	67.7
у фактичних цінах	130.3	6.9 р.	35.5 р.	13.5 р.	6.6 р.
Прибуток	0.1	3	93	515	1881
Темпи зростання до попереднього року, %					
у фактичних цінах	2.1 р.	23.2 р.	36.5 р.	5.5 р.	4 р.
Питома вага збиткових підприємств, %	...	9.5	8.3	11.4	22.2
Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, тис. укр. крб	0.5	6.5	162.8	1427.7	7342.0
Темпи зростання до попереднього року, %					
до середньомісячної номінальної заробітної плати за попередній рік	...	13.6 р.	25.0 р.	8.8 р.	5.2 р.
до грудня попереднього року ⁴	4.2 р.	3.7 р.
Індекс реальної середньомісячної заробітної плати працівників, %					
до грудня попереднього року ⁴	...	61.3	48.5	85.4	128.1
Грошові доходи населення	0.2	2	63	539	2650
Темпи зростання до попереднього року, %	1.9 р.	11.6 р.	26.5 р.	8.6 р.	4.9 р.
Грошові витрати та заощадження населення	0.19	2	51	475	2478
Темпи зростання до попереднього року, %	1.8 р.	9.9 р.	27.0 р.	9.3 р.	5.2 р.
Індекс споживчих цін, %					
до грудня попереднього року ⁴	3.9 р.	21.0 р.	102.6 р.	5.0 р.	2.8 р.
Індекс цін виробників промислової продукції, %					
до грудня попереднього року ⁴	2.6 р.	42.3 р.	97.7 р.	8.7 р.	2.7 р.
Рівень безробіття (на кінець періоду), %	...	0.03	0.25	0.3	0.29

Продовження

1996	1997	1998	1999	2000	2001	Показники
7635	9279	9845	11625	15766 ¹	30517 ²	Платні послуги населенню
85.8	94.9	96.2	93.8	107.7	...	Темпи зростання до попереднього року, % у порівнянних цінах
2.1 р.	121.5	106.1	118.1	135.6	115.2	у фактичних цінах
14418	13868	3419	7427	13933 ³	19299 ³	Прибуток
76.7	96.2	24.7	2.2 р.	187.6	138.5	Темпи зростання до попереднього року, % у фактичних цінах
43.0	45.0	54.5	55.7	37.7	42.0	Питома вага збиткових підприємств, %
125.84	143.13	153.49	177.52	230.13	311.08	Середня номінальна заробітна плата працівників, грн.
171.4	113.7	107.2	115.7	129.6	135.2	Темпи зростання до попереднього року, % до середньомісячної номінальної заробітної плати за попередній рік
121.8	108.9	105.6	124.3	135.4	127.7	до грудня попереднього року ⁴
86.2	97.6	87.1	103.4	103.6	120.4	Індекс реальної середньомісячної заробітної плати працівників, % до грудня попереднього року ⁴
40311	50069	54379	61865	86911	108835	Грошові доходи населення
152.1	124.2	108.6	113.8	140.5	125.2	Темпи зростання до попереднього року, %
38961	47933	53376	59518	83777	102279	Грошові витрати та заощадження населення
157.2	123.0	111.4	111.5	140.8	122.1	Темпи зростання до попереднього року, %
139.7	110.1	120.0	119.2	125.8	106.1	Індекс споживчих цін, % до грудня попереднього року ⁴
117.3	105.0	135.3	115.7	120.8	100.9	Індекс цін виробників промислової продукції, % до грудня попереднього року ⁴
1.27	2.33	3.69	4.30	4.22	3.68	Рівень безробіття (на кінець періоду), %

¹ Дані наведено щодо підприємств, які звітують, без урахування фізичних осіб та дорахунків.

² Обсяг вироблених послуг.

³ Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування.

⁴ Грудень до грудня попереднього року.

Показники	1991	1992	1993	1994	1995
Чисельність незайнятого населення, що знаходиться на обліку Державного центру зайнятості, тис. чол.	...	618.4	557.5	569.2	640.1
Чисельність громадян, зареєстрованих як безробітні, тис. чол.	...	128.0	180.9	216.0	257.7
Розмір мінімальної заробітної плати населення, на кінець періоду, укр. крб.	...	967	13642	60000	60000
Величина вартості межі малозабезпеченості для непрацевдатного населення, тис. укр. крб. ¹	—	—	359	2258.7	6809.5
Експорт товарів та послуг, млн. доларів США	...	8045	7817	16641	17090
Темпи зростання до попереднього року, %	97.2	2.1 р.	102.6
Імпорт товарів та послуг, млн. доларів США	...	7099	9533	18007	18280
Темпи зростання до попереднього року, %	134.3	1.9 р.	101.5
Коефіцієнт обслуговування довгострокового зовнішнього боргу, % ⁴	—	—	—	11.2	8.0
Валові міжнародні резерви, тижні імпорту	—	—	—	1.9	3.2
у % до ВВП:					
Доходи Зведеного бюджету	...	24.4	33.5	43.5	38.0
Видатки Зведеного бюджету	...	38.1	38.6	52.4	44.6
Дефіцит Зведеного бюджету	...	13.8	5.1	8.9	6.6
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу	—	—	—	- 2.4	- 3.2

Закінчення

1996	1997	1998	1999	2000	2001	Показники
982.6	1455.2	2036.7	2475.9	2744.1	2760.2	Чисельність незайнятого населення, що знаходиться на обліку Державного центру зайнятості, тис. чол.
558.5	1027.8	1588.8	2056.3	2272.1	2229.4	Чисельність громадян, зареєстрованих як безробітні, тис. чол.
15.0	15.0	55.0	74.0	118.0	118.0	Розмір мінімальної заробітної плати населення, на кінець періоду, грн.
95.0	76.10	84.99	128.17	156.42	177.19	Величина вартості межі малозабезпеченості для непрацездатного населення, грн. ¹
20346	20355	17621	16332 ²	19248 ³	21086	Експорт товарів та послуг, млн. доларів США
119.1	100.0	86.6	92.7	117.9	109.5	Темпи зростання до попереднього року, %
21468	21891	18828	15237	18116	20473	Імпорт товарів та послуг, млн. доларів США
117.4	102.0	86.0	80.9	118.9	114.1	Темпи зростання до попереднього року, %
6.6	7.5	12.5	15.4	14.3	14.5	Коефіцієнт обслуговування довгострокового зовнішнього боргу, % ⁴
4.9	5.6	2.2	3.7	4.3	7.8	Валові міжнародні резерви, тижні імпорту
						у % до ВВП:
37.1	30.1	28.2	25.2	28.9	26.7 ⁵	Доходи Зведеного бюджету
41.9	36.8	30.4	26.7	28.3	27.4 ⁵	Видатки Зведеного бюджету
4.9	6.6	2.2	1.5	0.6 ⁶	0.6 ⁵	Дефіцит Зведеного бюджету
- 2.7	- 2.7	- 3.0	5.4	4.7	3.7	Сальдо поточного рахунку платіжного балансу

¹ Річні дані в середніх цінах грудня, з 1997 року – з урахуванням житлових субсидій.

² Без урахування взаєморозрахунків з Росією, пов'язаних з розподілом Чорноморського флоту.

³ Без урахування вартості товарів, переданих Росії в рахунок погашення боргових зобов'язань перед ВАТ "Газпром".

⁴ Витрати на обслуговування зовнішнього боргу (за графіком) відносно обсягів експорту товарів та послуг.

⁵ За оперативними даними.

⁶ Профіцит.

За даними Держкомстату України, за винятком даних з експорту-імпорту товарів та послуг, сальдо поточного рахунку платіжного балансу, коефіцієнта обслуговування зовнішнього боргу, валових міжнародних резервів, які з 1994 року розраховані НБУ, та даних з чисельності, безробіття, соціальних гарантій, розрахованих Державним центром зайнятості та Міністерством праці та соціальної політики України.

ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ за 2001 рік

(млн. дол. США)

Статті платіжного балансу	Консолідований	Країни СНД і Балтії	Інші країни світу
РАХУНОК ПОТОЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	1402	-2601	4003
БАЛАНС ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	613	-2761	3374
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	21086	8151	12935
ІМПОРТ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	-20473	-10912	-9561
БАЛАНС ТОВАРІВ	198	-3753	3951
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ	17091	5748	11343
ІМПОРТ ТОВАРІВ	-16893	-9501	-7392
БАЛАНС ПОСЛУГ	415	992	-577
ЕКСПОРТ ПОСЛУГ	3995	2403	1592
ІМПОРТ ПОСЛУГ	-3580	-1411	-2169
ДОХОДИ (сальдо)	-667	-23	-644
надходження	167	11	156
виплати	-834	-34	-800
ПОТОЧНІ ТРАНСФЕРТИ (сальдо)	1456	183	1273
надходження	1516	194	1322
виплати	-60	-11	-49
РАХУНОК ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛОМ ТА ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ	-1171	-83	-1088
ФІНАНСОВИЙ РАХУНОК	-1174	-84	-1090
ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ	769	72	697
ПОРТЕФЕЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ	-866	4	-870
ІНШІ ІНВЕСТИЦІЇ	529	-160	689
Середньострокові та довгострокові кредити	169	-273	442
<i>одержані</i>	2416	3	2413
<i>погашені (графік)</i>	-2247	-276	-1971
Короткостроковий капітал	360	113	247
активи	-1015	-525	-490
пасиви¹	1375	638	737
РЕЗЕРВНІ АКТИВИ	-1606	0	-1606
Помилки та упуцнення	-231	-	-
БАЛАНС	0	-	-

¹ З урахуванням реструктуризації частини зовнішнього боргу перед Паризьким клубом кредиторів у IV кв. 2001 р. згідно з угодою між Урядом Федеративної Республіки Німеччини та Урядом України від 06.12.2001 р.

ДИНАМІКА ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

(млн. дол. США)

Статті платіжного балансу	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
РАХУНОК ПОТОЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	-1152	-1185	-1335	-1296	1658	1481	1402
БАЛАНС ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	-1190	-1122	-1536	-1207	1821	1575	613
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	17090	20346	20355	17621	17058	19522	21086
ІМПОРТ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ	-18280	-21468	-21891	-18828	-15237	-17947	-20473
БАЛАНС ТОВАРІВ	-2702	-4296	-4205	-2584	244	779	198
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ	14244	15547	15418	13699	13189	15722	17091
ІМПОРТ ТОВАРІВ	-16946	-19843	-19623	-16283	-12945	-14943	-16893
БАЛАНС ПОСЛУГ	1512	3174	2669	1377	1577	796	415
ЕКСПОРТ ПОСЛУГ	2846	4799	4937	3922	3869	3800	3995
ІМПОРТ ПОСЛУГ	-1334	-1625	-2268	-2545	-2292	-3004	-3580
ДОХОДИ (сальдо)	-434	-572	-644	-871	-869	-942	-667
ПОТОЧНІ ТРАНСФЕРТИ (сальдо)	472	509	845	782	706	848	1456
РАХУНОК ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛОМ ТА ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ	878	946	2120	2106	-704	-1331	-1171
РАХУНОК ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛОМ	6	5	0	-3	-10	-8	3
Капітальні трансферти	6	5	0	-3	-10	-8	3
ФІНАНСОВИЙ РАХУНОК	872	941	2120	2109	-694	-1323	-1174
ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ	257	526	581	747	489	594	769
ПОРТФЕЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ	4	198	1603	47	-86	-201	-866
ІНШІ ІНВЕСТИЦІЇ	1099	1090	319	-9	-814	-1318	529
Середньострокові та довгострокові кредити	3506	1140	1025	130	5	-1690	169
одержані	4561	1951	1950	1791	1805	1339	2416
погашені (графік)	-1055	-811	-925	-1661	-1800	-3029	-2247
Короткостроковий капітал	-2407	-50	-706	-139	-819	372	360
Активи	-1574	-821	-1583	-1321	-2264	-449	-1015
Пасиви	-833	771	877	1182	1445	821	1375
РЕЗЕРВНІ АКТИВИ	-488	-873	-383	1324	-283	-398	-1606
Помилки та упуцнення	274	239	-785	-810	-954	-150	-231
БАЛАНС	0	0	0	0	0	0	0

Примітки.

1. До обсягів експорту 1999 р. включено вартість кораблів та розщеплюваних матеріалів у сумі 726 млн. дол. США, що були передані Російській Федерації в рахунок погашення державного зовнішнього боргу України згідно з угодою від 28.05.97 р. про взаємні розрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту й перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України.

2. До обсягів експорту 2000 р. включено вартість товарів у сумі 274 млн. дол. США, переданих у власність Російській Федерації в рахунок погашення заборгованості НАК "Нафтогаз України" перед ВАТ "Газпром" згідно з угодою між урядом Російської Федерації та Кабінетом Міністрів України від 8 жовтня 1999 року.

НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ в 1991–1997 роках

(на кінець періоду, млн. грн.)

Показники	1991 ¹	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Наявна грошова маса в обігу							
Готівка	0.3	5	128	793	2623	4041	6132
Гроші поза банками (M0)	0.3	5	128	793	2623	4041	6132
Кошти на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті	1.4	16	206	1067	2059	2275	2918
Грошова маса (M1)	1.7	21	334	1860	4682	6315	9050
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	0.7	4	148	1356	2164	2708	3398
Грошова маса (M2)	2.4	25	482	3216	6846	9023	12448
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків	—	—	—	—	84	341	93
Грошова маса (M3)	—	—	—	—	6930	9364	12541
Розміщення грошової маси							
У підприємств та організацій	0.8	15	223	1173	2117	2257	2946
у тому числі:							
<i>строкові депозити</i>	0.1	2	40	207	327	322	522
<i>депозити до запитання</i>	0.7	13	183	966	1789	1868	2309
<i>інші кошти</i>	—	—	—	—	—	67	115
У домашніх господарствах	1.5	8	159	1021	3153	5049	7830
з них заощадження	1.2	3	31	228	529	1008	1698
у тому числі:							
<i>строкові депозити</i>	0.5	1	8	127	260	601	1088
<i>депозити до запитання</i>	0.7	2	23	101	269	407	609
Валютні заощадження	—	2	99	1021	1577	1718	1672
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків	—	—	—	—	84	341	93
у тому числі:							
<i>юридичних осіб</i>	—	—	—	—	83	337	85
<i>фізичних осіб</i>	—	—	—	—	1	4	8
<u>Довідково</u>							
Грошова база	0.4	6	269	1523	3538	4882	7058

¹ Розрахунки МВФ.

Закінчення
(до попереднього періоду)

Показники	1992	1993	1994	1995	1996	1997
		рази			відсотки	
Наявна грошова маса в обігу						
Готівка	16	26	6	331	154	152
Гроші поза банками (M0)	16	26	6	331	154	152
Кошти на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті	11	13	5	193	110	128
Грошова маса (M1)	12	16	6	252	135	143
Строкові кошти у національній валюті та валютні кошти	7	33	9	160	125	125
Грошова маса (M2)	11	19	7	213	132	138
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків	—	—	—	—	406	27
Грошова маса (M3)	—	—	—	—	135	134
Розміщення грошової маси						
У підприємств та організацій	19	14	5	180	107	131
у тому числі:						
<i>строкові депозити</i>	17	17	5	158	98	162
<i>депозити до запитання</i>	19	14	5	185	104	124
<i>інші кошти</i>	—	—	—	—	—	171
У домашніх господарствах	5	21	6	309	160	155
із них заощадження	211%	12	7	232	191	168
у тому числі:						
<i>строкові депозити</i>	119%	13	16	204	231	181
<i>депозити до запитання</i>	3	12	4	267	151	150
Валютні заощадження	—	46	10	154	109	97
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків	—	—	—	—	406	27
у тому числі:						
<i>юридичних осіб</i>	—	—	—	—	406	25
<i>фізичних осіб</i>	—	—	—	—	667	207
Довідково						
Грошова база	14	45	6	232	138	145

НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 1998–2001 РОКАХ

(на кінець періоду, млн. грн.)

Показники	1998	1999	2000	2001
Наявна грошова маса в обігу				
Готівка	7158	9583	12799	19465
Гроші поза банками (М0)	7158	9583	12799	19465
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	3174	4511	7936	10309
Грошова маса (М1)	10331	14094	20735	29773
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	5100	7620	10655	15224
Грошова маса (М2)	15432	21714	31390	44997
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків та цінні папери власного боргу банків	274	355	697	558
Грошова маса (М3)	15705	22070	32087	45555
Розміщення грошової маси				
Кошти суб'єктів господарювання	5213	7869	12002	14434
у тому числі:				
<i>строкові кошти:</i>	1039	1534	2685	4030
у національній валюті	600	850	1303	2522
в іноземній валюті	439	685	1382	1508
<i>кошти до запитання:</i>	4146	6314	9312	10398
у національній валюті	2593	3767	6751	8291
в іноземній валюті	1553	2546	2561	2108
<i>кошти за трастовими операціями:</i>	28	21	6	5
у національній валюті	23	19	6	5
в іноземній валюті	5	3	0	–
Кошти фізичних осіб	10276	13903	19454	30656
з них заощадження	3119	4319	6655	11191
у тому числі:				
<i>строкові кошти:</i>	2255	3032	4552	8033
у національній валюті	1243	1423	2143	4371
в іноземній валюті	1012	1608	2408	3662
<i>кошти до запитання:</i>	834	1251	2043	3071
у національній валюті	581	744	1185	2018
в іноземній валюті	253	507	858	1052
<i>кошти за трастовими операціями:</i>	30	37	60	88
у національній валюті	30	36	60	88
в іноземній валюті	–	0	0	–
Цінні папери власного боргу банків	216	298	631	466
у тому числі:				
у національній валюті	138	110	383	292
в іноземній валюті	78	188	248	174
Довідково				
Грошова база	8625	11988	16780	23055
Мультиплікатор	1.82	1.84	1.91	1.98
Швидкість обороту	7.26	6.91	6.28	5.20

Продовження
(у % до попереднього року)

Показники	1998	1999	2000	2001
Наявна грошова маса в обігу				
Готівка	117	134	134	152
Гроші поза банками (M0)	117	134	134	152
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	109	142	176	130
Грошова маса (M1)	114	136	147	144
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	150	149	140	143
Грошова маса (M2)	124	141	145	143
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків та цінні папери власного боргу банків	294	130	196	80
Грошова маса (M3)	125	141	145	142
Розміщення грошової маси				
Кошти суб'єктів господарювання	133	151	153	120
у тому числі:				
<i>строкові кошти:</i>	109	148	175	150
у національній валюті	191	142	153	194
в іноземній валюті	140	156	202	109
<i>кошти до запитання:</i>	139	152	147	112
у національній валюті	112	145	179	123
в іноземній валюті	231	164	101	82
<i>кошти за трастовими операціями:</i>	33	75	28	80
у національній валюті	27	83	32	81
в іноземній валюті	—	60	3	—
Кошти фізичних осіб	121	135	140	158
з них заощадження	131	138	154	168
у тому числі:				
<i>строкові кошти:</i>	140	134	150	176
у національній валюті	114	114	151	204
в іноземній валюті	195	159	150	152
<i>кошти до запитання:</i>	108	150	163	150
у національній валюті	95	128	159	170
в іноземній валюті	153	200	169	123
<i>кошти за трастовими операціями:</i>	356	123	165	145
у національній валюті	375	120	165	145
в іноземній валюті	—	355	119	—
Цінні папери власного боргу банків	—	138	212	74
у тому числі:				
у національній валюті	—	80	348	76
в іноземній валюті	—	241	132	70
Довідково				
Грошова база	122	139	140	137
Мультиплікатор	102	101	104	104
Швидкість обороту	85	95	91	83

Закінчення

(питома вага в загальній сумі грошової маси, %)

Показники	1998	1999	2000	2001
Наявна грошова маса в обігу				
Готівка	46	43	40	43
Гроші поза банками (M0)	46	43	40	43
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	20	20	25	23
Грошова маса (M1)	66	64	65	65
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	32	35	33	33
Грошова маса (M2)	98	98	98	99
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків та цінні папери власного боргу банків	2	2	2	1
Грошова маса (M3)	100	100	100	100
Розміщення грошової маси				
Кошти суб'єктів господарювання	33	36	37	32
у тому числі:				
<i>строкові кошти:</i>	7	7	8	9
у національній валюті	4	4	4	6
в іноземній валюті	3	3	4	3
<i>кошти до запитання:</i>	26	29	29	23
у національній валюті	17	17	21	18
в іноземній валюті	10	12	8	5
<i>кошти за трастовими операціями:</i>	0	0	0	0
у національній валюті	0	0	0	0
в іноземній валюті	0	0	0	–
Кошти фізичних осіб	65	63	61	67
з них заощадження	20	20	21	25
у тому числі:				
<i>строкові кошти:</i>	14	14	14	18
у національній валюті	8	6	7	10
в іноземній валюті	6	7	8	8
<i>кошти до запитання:</i>	5	6	6	7
у національній валюті	4	3	4	4
в іноземній валюті	2	2	3	2
<i>кошти за трастовими операціями:</i>	0	0	0	0
у національній валюті	0	0	0	0
в іноземній валюті	–	0	0	–
Цінні папери власного боргу банків	1	1	2	1
у тому числі:				
у національній валюті	1	0	1	1
в іноземній валюті	0	1	1	0
Довідково				
Грошова база	—	—	—	—

НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 2001 РОЦІ

(на кінець періоду, млн. грн.)

Показники	I квар- тал	I пів- річчя	9 мі- сяців	рік	Темпи зростання до початку року, %			
					I квар- тал	I пів- річчя	9 міся- ців	рік
Наявна грошова маса в обігу								
Готівка	12736	14487	16208	19465	100	113	127	152
Гроші поза банками (M0)	12736	14487	16208	19465	100	113	127	152
Кошти на поточних рахунках у національній валюті	8427	9337	9675	10309	106	118	122	130
Грошова маса (M1)	21162	23824	25884	29773	102	115	125	144
Строкові кошти в національній валюті та валютні кошти	11223	12580	13230	15224	105	118	124	143
Грошова маса (M2)	32385	36404	39113	44997	103	116	125	143
Кошти клієнтів за трастовими операціями банків та цінні папери власного боргу банків	644	553	530	558	92	79	76	80
Грошова маса (M3)	33029	36956	39643	45555	103	115	124	142
Розміщення грошової маси								
Кошти суб'єктів господарювання	12344	13541	13764	14434	103	113	115	120
у тому числі:								
<i>строкові кошти:</i>	2810	3314	3588	4030	105	123	134	150
у національній валюті	1391	1834	2120	2522	107	141	163	194
в іноземній валюті	1418	1479	1468	1508	103	107	106	109
<i>кошти до запитання:</i>	9527	10211	10167	10398	102	110	109	112
у національній валюті	7111	7697	8019	8291	105	114	119	123
в іноземній валюті	2415	2514	2148	2108	94	98	84	82
<i>кошти за трастовими операціями:</i>	8	17	9	5	134	280	152	80
у національній валюті	8	17	9	5	134	282	152	81
в іноземній валюті	0	0	0	-	100	99	98	-
Кошти фізичних осіб	20103	22933	25412	30656	103	118	131	158
з них заощадження	7368	8446	9204	11191	111	127	138	168
у тому числі:								
<i>строкові кошти:</i>	5087	5774	6497	8033	112	127	143	176
у національній валюті	2525	2833	3215	4371	118	132	150	204
в іноземній валюті	2562	2941	3281	3662	106	122	136	152
<i>кошти до запитання:</i>	2226	2618	2653	3071	109	128	130	150
у національній валюті	1315	1640	1656	2018	111	138	140	170
в іноземній валюті	910	978	997	1052	106	114	116	123
<i>кошти за трастовими операціями:</i>	55	54	54	88	91	90	89	145
у національній валюті	55	54	54	88	91	90	89	145
в іноземній валюті	0	0	0	-	100	98	53	-
Цінні папери власного боргу банків	581	482	467	466	92	76	74	74
у тому числі:								
у національній валюті	369	285	289	292	96	75	76	76
в іноземній валюті	213	197	178	174	86	79	72	70
Довідково								
Грошова база	16746	18998	20434	23055	100	113	122	137

**ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ
НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ**

(середньозважена річна, %)

Період	Встановлена облікова ставка	усього	Фактична ставка за інструментами					
			кредитні аукціони	овер- найт	ломбардні кредити	кредити, придбані комерційними банками на тендері	операції РЕПО	інші механізми
1992	80.0 ¹	...	—	—	—	—	—	...
1993	190.0	68.5	—	—	—	—	—	68.5
1994	225.9	124.9	264.0	—	—	—	—	115.2
1995	131.0	82.1	83.0	—	110.0	—	—	60.4
1996	62.3	51.8	52.6	—	64.4	—	—	41.0
1997	24.6	25.2	21.7	—	31.4	—	21.8	19.7
1998	61.6	52.7	—	—	54.4	—	54.1	47.8
1999	50.0	44.0	—	—	61.1	—	59.7	33.0
2000	30.6	29.6	—	—	30.9	—	28.0	—
2001	19.7	20.2	—	20.4	—	16.5	22.0	21.0
Січень	27.0	—	—	—	—	—	—	—
Лютий	27.0	—	—	—	—	—	—	—
Березень	25.6	—	—	—	—	—	—	—
з 10.03	25.0	—	—	—	—	—	—	—
I квартал	26.5	—	—	—	—	—	—	—
Квітень	21.8	24.58	—	24.6	—	21.0	—	—
з 7.04	21.0	—	—	—	—	—	—	—
Травень	21.0	21.0	—	—	—	21.0	—	—
Червень	19.7	23.3	—	23.6	—	—	22.0	—
з 11.06	19.0	—	—	—	—	—	—	—
II квартал	20.8	23.8	—	24.0	—	21.0	22.0	—
I півріччя	23.7	23.8	—	24.0	—	21.0	22.0	—
Липень	19.0	22.6	—	22.6	—	—	—	—
Серпень	17.5	19.6	—	19.5	—	18.2	—	21.0
з 9.08	17.0	—	—	—	—	—	—	—
Вересень	15.6	16.1	—	16.8	—	15.2	—	—
з 10.09	15.0	—	—	—	—	—	—	—
III квартал	17.4	19.0	—	19.2	—	15.7	—	21.0
9 місяців	21.5	21.1	—	21.5	—	16.0	22.0	21.0
Жовтень	15.0	17.6	—	17.7	—	17.0	—	—
Листопад	15.0	17.4	—	17.0	—	18.0	—	—
Грудень	13.2	14.7	—	14.7	—	15.1	—	—
з 10.12	12.5	—	—	—	—	—	—	—
IV квартал	14.4	16.7	—	16.7	—	17.3	—	—

¹ На кінець року.

**КРЕДИТИ, НАДАНІ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ
УРЯДУ УКРАЇНИ**

Період	Усього	У тому числі		з них віднесено до внутрішнього державного боргу
		у національній валюті	в іноземній валюті	
Заборгованість на кінець періоду, млн. грн.				
1991	0.5	0.5	—	—
1992	18	18	—	9
1993	129	129	—	9
1994	1411	1411	—	18
1995	4393	3144	1249	129
1996	5804	3568	2236	129
1997	5816	3568	2248	129
1998	7625	3568	4057	129
1999	9743	3568	6176	129
2000	10726	3568	7158	10726
2001	10547	3568	6979	10547
У відсотках до попереднього року				
1992	34 р.	34 р.	—	—
1993	7 р.	7 р.	—	107
1994	11 р.	11 р.	—	193
1995	311	223	—	713
1996	132	113	179	100
1997	100	100	101	100
1998	131	100	180	100
1999	128	100	152	100
2000	110	100	116	8300
2001	98	100	97	98
Питома вага в загальному обсязі, %				
1991	100.0	100.0	—	—
1992	100.0	100.0	—	50.2
1993	100.0	100.0	—	7.3
1994	100.0	100.0	—	1.3
1995	100.0	71.6	28.4	2.9
1996	100.0	61.5	38.5	2.2
1997	100.0	61.3	38.7	2.2
1998	100.0	46.8	53.2	1.7
1999	100.0	36.6	63.4	1.3
2000	100.0	33.3	66.7	100.0
2001	100.0	33.8	66.2	100.0

**КРЕДИТИ, НАДАНІ БАНКАМИ
В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ¹**

(заборгованість на кінець періоду, млн. грн.)

Період	У тому числі за видами								
	Усього	валют		кредитів					
		націо- нальної	іно- земної	короткострокових			довгострокових		
				усього	у націо- нальній	в іно- земній	усього	у націо- нальній	в іно- земній

Заборгованість на кінець періоду, млн. грн.

1991	0.97	0.97	—	0.85	0.85	—	0.12	0.12	—
1992	27	24	3	26	23	3	1	1	—
1993	406	385	21	396	374	21	11	11	—
1994	1558	1199	359	1381	1022	359	176	176	—
1995	4078	3029	1049	3643	2664	980	434	365	69
1996	5452	4102	1350	4845	3653	1192	607	449	158
1997	7295	5195	2100	6522	4682	1840	773	513	260
1998	8873	5117	3756	7240	4438	2801	1633	679	954
1999	11787	5716	6071	9142	4714	4428	2645	1002	1643
2000	19121	10222	8899	15700	8617	7083	3421	1605	1816
2001	27792	15436	12357	21767	12717	9050	6025	2719	3306

У відсотках до попереднього року

1992	28 р.	25 р.	—	30 р.	27 р.	—	10 р.	10 р.	—
1993	15 р.	16 р.	8 р.	15 р.	16 р.	8 р.	9 р.	9 р.	—
1994	4 р.	3 р.	17 р.	3 р.	3 р.	17 р.	16 р.	16 р.	—
1995	262	253	292	264	261	273	246	207	—
1996	134	135	129	133	137	122	140	123	228
1997	134	127	156	135	128	154	127	114	165
1998	122	99	179	111	95	152	211	132	366
1999	133	112	162	126	106	158	162	148	172
2000	162	179	147	172	183	160	129	160	111
2001	145	151	139	139	148	128	176	169	182

Питома вага в загальному обсязі, %

1991	100	100.0	—	87.2	87.2	—	12.8	12.8	—
1992	100	90.6	9.4	95.4	86.1	9.4	4.6	4.6	—
1993	100	94.8	5.2	97.4	92.2	5.2	2.6	2.6	—
1994	100	77.0	23.0	88.7	65.6	23.0	11.3	11.3	—
1995	100	74.3	25.7	89.3	65.3	24.0	10.7	8.9	1.7
1996	100	75.2	24.8	88.9	67.0	21.9	11.1	8.2	2.9
1997	100	71.2	28.8	89.4	64.2	25.2	10.6	7.0	3.6
1998	100	57.7	42.3	81.6	50.0	31.6	18.4	7.7	10.8
1999	100	48.5	51.5	77.6	40.0	37.6	22.4	8.5	13.9
2000	100	53.5	46.5	82.1	45.1	37.0	17.9	8.4	9.5
2001	100	55.5	44.5	78.3	45.8	32.6	21.7	9.8	11.9

¹ Без урахування кредитів, наданих банками, що перебувають на стадії ліквідації.

Довідково. Кредити, надані в економіку України (банками, що перебувають на стадії ліквідації за станом на 01.01.2002 року, заборгованість з урахуванням нарахованих доходів) – юридичним особам – 1110.9 млн.грн., фізичним особам – 14.6 млн.грн.

**СЕРЕДНЬОЗВАЖЕНІ ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ БАНКІВ УКРАЇНИ
У НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ**

(середньозважена річна, %)

Період	К р е д и т и								
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Січень	76.6	310.2	205.3	110.5	63.6	43.8	55.3	56.2	37.4
Лютий	88.2	383.4	198.8	110.9	62.6	48.7	58.4	49.4	35.6
Березень	87.1	389.8	182.6	102.5	53.2	48.9	68.0	42.5	33.8
Квітень	110.5	327.9	136.1	91.2	52.4	47.7	66.9	41.9	33.0
Травень	144.3	299.4	117.0	85.7	53.7	47.1	54.5	39.8	31.7
Червень	231.3	254.7	86.1	73.4	50.3	48.0	47.4	39.7	32.1
Липень	223.3	192.5	78.8	66.2	47.0	53.0	46.5	39.0	31.1
Серпень	204.4	151.3	73.6	63.6	42.2	57.4	50.7	35.6	31.7
Вересень	224.2	141.6	78.5	63.2	41.6	63.8	54.3	39.7	30.6
Жовтень	246.3	141.4	93.4	63.7	38.2	71.5	50.8	39.0	30.5
Листопад	279.2	201.4	116.4	66.3	42.0	63.7	54.7	38.3	30.2
Грудень	295.1	204.7	105.8	61.4	42.7	60.4	51.9	37.3	29.6
Середня за рік	221.1	201.7	107.1	77.0	49.1	55.4	53.6	40.1	31.9

Період	Д е п о з и т и								
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Січень	62.1	224.0	158.8	56.8	23.7	19.6	22.8	21.4	11.7
Лютий	84.9	284.8	129.4	45.1	22.5	18.4	21.3	16.7	9.3
Березень	70.2	328.5	118.7	44.2	20.6	18.9	27.2	13.7	8.2
Квітень	83.4	329.1	95.8	32.5	19.1	19.9	22.3	12.3	11.3
Травень	107.6	276.2	68.1	35.8	19.3	19.8	18.5	11.9	8.6
Червень	162.5	220.6	44.9	32.3	17.8	22.1	20.5	11.6	13.0
Липень	225.8	179.7	36.7	25.4	17.9	22.7	15.9	11.3	11.3
Серпень	170.1	140.2	30.4	27.4	13.5	23.1	20.1	10.1	14.2
Вересень	186.5	126.8	30.6	26.4	14.8	27.2	17.4	17.9	10.4
Жовтень	183.0	108.1	33.4	27.5	15.5	28.5	20.0	17.6	12.7
Листопад	231.7	146.0	42.2	26.0	15.0	27.0	21.7	10.9	10.2
Грудень	215.8	139.5	50.9	24.2	18.9	23.6	20.7	9.2	10.8
Середня за рік	187.3	171.0	61.2	34.3	18.2	22.9	20.8	13.4	11.2

**ЗМІНИ ЦІН СПОЖИВЧОГО РИНКУ, ЦІН ВИРОБНИКІВ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА
ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК БАНКІВ І ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НБУ В 2001 РОЦІ**

(у відсотках)

Період	Зміни цін до попереднього місяця		Середньозважені процентні ставки в місячному обчисленні ¹		
	споживчого ринку	виробників промислової продукції	встановлена облікова ставка НБУ	за кредитами комерційних банків	за депозитами комерційних банків
Січень	1.5	0.8	2.3	3.1	1.0
Лютий	0.6	0.6	2.3	3.0	0.8
Березень	0.6	-0.5	2.1	2.8	0.7
Квітень	1.5	0.2	1.8	2.8	0.9
Травень	0.4	0.0	1.8	2.6	0.7
Червень	0.6	0.2	1.6	2.7	1.1
Липень	-1.7	0.1	1.6	2.6	0.9
Серпень	-0.2	-0.1	1.5	2.6	1.2
Вересень	0.4	0.1	1.3	2.5	0.8
Жовтень	0.2	-0.7	1.3	2.5	1.1
Листопад	0.5	0.7	1.3	2.5	0.9
Грудень	1.6	-0.5	1.1	2.5	0.9

¹Процентні ставки комерційних банків наведено за кредитами й депозитами у національній валюті без міжбанківського ринку.

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОГО КАРБОВАНЦЯ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (середній за період)**

(укр. крб.)

Назви валют	1992	1993	1994	1995
I група				
1 австралійський долар	138	2 872	23 684	109 268
1 австрійський шилінг	20	388	2 851	14 641
1 англійський фунт стерлінгів	346	6 834	49 356	232 150
10 бельгійських франків	65	1 467	9 745	50 017
1 німецька марка	135	2 731	20 250	102 886
1 нідерландський гульден	120	2 433	17 886	91 858
1 датська крона	35	691	5 118	26 336
100 італійських лір	16	287	1 979	9 057
1 канадський долар	168	3 479	23 158	107 551
1 норвезька крона	33	633	4 601	23 271
1 долар США	208	4 539	31 700	147 307
1 фінська марка	44	793	6 378	33 854
1 французький франк	40	795	5 852	29 564
1 шведська крона	35	571	4 197	20 777
1 швейцарський франк	150	3 096	23 833	124 999
10 японських ен	17	420	3 145	15 663
1 ЕКЮ	267	5 270	38 487	192 790
10 іспанських песет	20	347	2 413	11 853
10 грецьких драхм	8	158	1 318	6 352
1 ірландський фунт	345	6 571	48 477	236 271
1 ісландська крона	3	53	460	2 279
10 португальських ескудо	15	275	1 960	9 828
1 СДР	—	5 259	45 929	223 233
II група				
100 російських рублів	—	456	1 257	3 244
1 азербайджанський манат	—	—	39	34
1000 білоруських рублів	—	—	3 903	12 745
1 вірменський драм	—	—	215	363
1 естонська крона	15	341	2 531	12 861
1 казахстанський тенге	—	—	834	2 390
1 киргизький сом	—	—	2 980	13 689
1 латвійський лат	—	5 657	57 384	277 690
1 литовський літ	—	863	7 924	36 828
1 молдавський лей	—	—	7 635	32 850
1 туркменський манат	—	—	4 124	5 360
1 узбецький сум	—	—	1 208	5 040
1 грузинський ларі	—	—	—	—

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (середній за період)**

(грн.)

Назви валют	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2 0 0 1			
							01	02	03	I кв.
100 австралійських доларів	143.14	138.17	153.82	266.50	316.89	278.16	302.38	290.87	273.87	289.04
100 австрійських шилінгів	17.29	15.29	20.00	31.93	36.55	34.98	37.09	36.36	35.89	36.45
100 англійських фунтів стерлінгів	285.64	305.08	406.89	668.45	824.99	773.94	804.41	789.78	784.06	792.75
10000 азербайджанських манатів	4.11	4.66	6.33	10.04	12.19	11.56	11.89	11.86	11.81	11.85
1000 бельгійських франків	59.11	52.15	68.20	108.91	124.66	119.33	126.53	124.02	122.44	124.33
10 білоруських рублів	1.18	0.55	0.39	0.13	0.06	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04
1000 грецьких драхм	7.60	6.83	8.36	13.48	14.95	14.13	14.98	14.68	14.49	14.72
100 датських крон	31.56	28.25	36.95	59.09	67.47	64.59	68.38	67.04	66.17	67.20
100 доларів США	182.95	186.17	244.95	413.04	544.02	537.21	543.31	542.96	542.14	542.80
100 естонських крон	15.20	13.45	17.59	28.08	32.14	30.76	32.62	31.98	31.57	32.05
100 ісландських крон	2.75	2.63	3.46	5.71	6.94	5.54	6.39	6.31	6.20	6.30
100 ірландських фунтів	292.76	282.72	352.14	557.85	638.53	611.20	648.08	635.26	627.13	636.82
1000 іспанських песет	14.45	12.74	16.57	26.40	30.22	28.93	30.68	30.07	29.68	30.14
10000 італійських лір	11.85	10.95	14.25	22.69	25.97	24.86	26.36	25.84	25.51	25.90
100 канадських доларів	134.13	134.50	164.34	278.21	366.48	347.12	361.59	357.23	348.34	355.72
100 казахстанських тенге	2.71	2.46	3.10	3.54	3.83	3.66	3.75	3.74	3.73	3.74
100 латвійських латів	332.82	320.65	416.80	706.54	898.66	855.96	886.70	878.48	870.52	878.57
100 литовських літів	45.73	46.54	61.24	103.26	136.01	134.30	135.83	135.74	135.53	135.70
100 молдавських леїв	39.84	40.26	45.94	39.43	43.77	41.80	43.18	43.00	42.56	42.91
100 нідерландських гульденів	108.56	95.62	124.81	199.37	228.20	218.43	231.61	227.03	224.12	227.59
100 німецьких марок	121.64	107.61	140.69	224.63	257.12	246.11	260.96	255.80	252.53	256.43
100 норвезьких крон	28.33	26.38	32.49	52.90	61.97	59.78	61.98	60.94	60.48	61.14
100 польських злотих	68.02	57.18	70.13	104.42	125.53	131.24	132.14	132.74	133.64	132.84
100 португальських ескудо	1.19	1.07	1.37	2.19	2.51	2.40	2.55	2.50	2.46	2.50
10 російських рублів	3.58	3.22	2.87	1.67	1.94	1.84	1.92	1.90	1.89	1.90
100 сингапурських доларів	129.43	126.22	146.94	243.99	315.98	300.00	312.74	311.56	306.39	310.23
100 словацьких крон	5.97	5.54	6.93	10.01	11.86	11.11	11.68	11.45	11.30	11.48
10000 турецьких лір	0.23	0.13	0.09	0.10	0.09	0.05	0.08	0.07	0.06	0.07
10000 туркменських манатів	5.58	4.49	5.00	7.94	10.46	10.33	10.45	10.44	10.43	10.44
1000 угорських форинтів	12.29	10.06	11.42	17.43	19.43	18.75	19.26	18.83	18.54	18.88
100 узбецьких сумів	4.64	2.86	2.57	3.31	2.59	1.35	1.66	1.64	1.61	1.64
100 фінських марок	39.84	35.95	46.30	73.89	84.58	80.96	85.84	84.15	83.07	84.35
100 французьких франків	35.80	31.96	41.96	66.98	76.67	73.38	77.81	76.27	75.29	76.46
100 чеських крон	6.73	5.92	7.71	11.99	14.16	14.13	14.52	14.44	14.27	14.41
100 шведських крон	27.27	24.43	30.83	49.92	59.57	52.09	57.35	55.81	54.17	55.77
100 швейцарських франків	148.25	128.45	171.01	274.53	322.46	318.71	333.75	325.86	321.62	327.08
1000 японських єн	16.84	15.41	19.03	36.61	50.52	44.27	46.53	46.76	44.76	46.02
100 євро (до 1999 року – ЕКЮ)	232.19	211.29	276.76	439.33	502.89	481.36	510.40	500.31	493.90	501.54
100 СПЗ	265.58	256.19	333.90	564.43	717.59	684.20	708.07	702.26	694.48	701.61

Продовження

Назви валют	2 0 0 1						
	04	05	06	II квартал	I півріччя	07	08
100 австралійських доларів	271.50	281.71	279.89	277.70	283.37	273.47	280.10
100 австрійських шилінгів	35.12	34.55	33.49	34.39	35.42	33.55	34.93
100 англійських фунтів стерлінгів	777.29	772.95	757.86	769.37	781.06	759.30	767.56
10000 азербайджанських манатів	11.74	11.71	11.66	11.70	11.78	11.56	11.44
1000 бельгійських франків	119.79	117.84	114.25	117.29	120.81	114.45	119.15
10 білоруських рублів	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04
1000 грецьких драхм	14.18	13.95	13.53	13.89	14.30	13.55	14.11
100 датських крон	64.75	63.71	61.83	63.43	65.31	62.02	64.56
100 доларів США	541.82	541.37	540.12	541.10	541.95	537.11	534.67
100 естонських крон	30.88	30.38	29.46	30.24	31.15	29.51	30.72
100 ісландських крон	5.82	5.41	5.16	5.46	5.88	5.25	5.43
100 ірландських фунтів	613.59	603.57	585.21	600.79	618.81	586.25	610.32
1000 іспанських песет	29.04	28.57	27.70	28.44	29.29	27.75	28.89
10000 італійських лір	24.96	24.55	23.80	24.44	25.17	23.85	24.82
100 канадських доларів	347.49	351.39	353.86	350.91	353.32	351.44	347.48
100 казахстанських тенге	3.72	3.71	3.69	3.71	3.72	3.66	3.64
100 латвійських латів	858.63	856.40	845.67	853.57	866.07	839.93	850.47
100 литовських літів	135.45	135.34	135.03	135.28	135.49	134.28	133.67
100 молдавських лейв	42.10	41.53	41.79	41.81	42.36	41.63	41.49
100 нідерландських гульденів	219.29	215.71	209.14	214.71	221.15	209.51	218.12
100 німецьких марок	247.08	243.04	235.65	241.92	249.18	236.07	245.76
100 норвезьких крон	59.58	59.36	58.05	59.00	60.07	57.96	59.68
100 польських злотих	134.62	136.00	135.99	135.54	134.19	128.26	125.90
100 португальських ескудо	2.41	2.37	2.30	2.36	2.43	2.30	2.40
10 російських рублів	1.88	1.87	1.86	1.87	1.88	1.84	1.82
100 сингапурських доларів	299.25	298.38	297.59	298.41	304.32	294.58	303.23
100 словацьких крон	11.12	11.01	10.77	10.96	11.22	10.84	11.15
10000 турецьких лір	0.04	0.05	0.04	0.05	0.06	0.04	0.04
10000 туркменських манатів	10.42	10.41	10.39	10.41	10.42	10.33	10.28
1000 угорських форинтів	18.10	18.35	18.60	18.35	18.61	18.55	19.17
100 узбецьких сумів	1.57	1.54	1.48	1.53	1.58	1.39	1.30
100 фінських марок	81.28	79.95	77.52	79.58	81.97	77.65	80.84
100 французьких франків	73.67	72.47	70.26	72.13	74.30	70.39	73.28
100 чеських крон	13.99	13.81	13.56	13.79	14.10	13.64	14.12
100 шведських крон	53.10	52.50	50.08	51.89	53.83	49.87	51.71
100 швейцарських франків	316.33	309.77	302.78	309.63	318.35	304.99	317.44
1000 японських єн	43.78	44.33	44.36	44.16	45.09	43.14	43.93
100 євро (до 1999 року – ЕКЮ)	483.24	475.35	460.89	473.16	487.35	461.71	480.67
100 СПЗ	686.86	683.85	675.63	682.11	691.86	671.91	681.15

Назви валют	2001							
	09	III квартал	9 місяців	10	11	12	IV квартал	рік
100 австралійських доларів	271.18	274.92	280.55	267.68	272.99	272.27	270.98	278.16
100 австрійських шилінгів	35.38	34.62	35.15	34.95	34.18	34.29	34.47	34.98
100 англійських фунтів стерлінгів	780.72	769.19	777.10	770.86	760.74	761.76	764.45	773.94
10000 азербайджанських манатів	11.40	11.47	11.67	11.30	11.19	11.14	11.21	11.56
1000 бельгійських франків	120.69	118.10	119.91	119.20	116.58	116.97	117.58	119.33
10 білоруських рублів	0.04	0.04	0.04	0.04	0.03	0.03	0.03	0.04
1000 грецьких драхм	14.29	13.98	14.20	14.11	13.80	13.85	13.92	14.13
100 датських крон	65.42	64.00	64.87	64.66	63.16	63.40	63.74	64.59
100 доларів США	533.90	535.23	539.71	531.03	528.73	529.43	529.73	537.21
100 естонських крон	31.12	30.45	30.91	30.73	30.06	30.16	30.31	30.76
100 ісландських крон	5.35	5.34	5.70	5.19	4.94	5.06	5.06	5.54
100 ірландських фунтів	618.18	604.92	614.18	610.57	597.11	599.12	602.27	611.20
1000 іспанських песет	29.26	28.63	29.07	28.90	28.26	28.36	28.51	28.93
10000 італійських лір	25.14	24.60	24.98	24.83	24.29	24.37	24.50	24.86
100 канадських доларів	341.54	346.82	351.15	338.25	331.64	335.15	335.01	347.12
100 казахстанських тенге	3.62	3.64	3.70	3.59	3.56	3.54	3.56	3.66
100 латвійських латів	857.79	849.40	860.51	850.04	839.55	837.37	842.32	855.96
100 литовських літів	133.47	133.81	134.93	132.76	132.18	132.36	132.43	134.30
100 молдавських леїв	41.50	41.54	42.09	41.30	41.10	40.45	40.95	41.80
100 нідерландських гульденів	220.92	216.19	219.50	218.20	213.40	214.11	215.24	218.43
100 німецьких марок	248.92	243.58	247.31	245.86	240.44	241.25	242.52	246.11
100 норвезьких крон	60.82	59.49	59.87	60.12	59.34	59.09	59.52	59.78
100 польських злотих	126.52	126.90	131.76	128.37	129.08	131.64	129.70	131.24
100 португальських ескудо	2.43	2.38	2.41	2.40	2.35	2.35	2.37	2.40
10 російських рублів	1.81	1.82	1.86	1.80	1.77	1.76	1.78	1.84
100 сингапурських доларів	305.61	301.14	303.26	293.54	288.91	288.24	290.23	300.00
100 словацьких крон	11.19	11.06	11.17	11.03	10.90	10.95	10.96	11.11
10000 турецьких лір	0.04	0.04	0.05	0.03	0.03	0.04	0.03	0.05
10000 туркменських манатів	10.27	10.29	10.38	10.21	10.17	10.18	10.19	10.33
1000 угорських форинтів	19.03	18.92	18.71	18.84	18.68	19.06	18.86	18.75
100 узбецьких сумів	1.26	1.32	1.50	1.23	0.79	0.77	0.93	1.35
100 фінських марок	81.88	80.13	81.35	80.87	79.09	79.36	79.78	80.96
100 французьких франків	74.22	72.63	73.74	73.31	71.69	71.93	72.31	73.38
100 чеських крон	14.25	14.00	14.07	14.32	14.11	14.50	14.31	14.13
100 шведських крон	50.39	50.65	52.77	50.24	49.91	50.00	50.05	52.09
100 швейцарських франків	326.39	316.27	317.66	324.94	320.67	320.01	321.87	318.71
1000 японських єн	44.99	44.02	44.73	43.82	43.26	41.63	42.90	44.27
100 євро (до 1999 року – ЕКЮ)	486.85	476.41	483.70	480.86	470.26	471.84	474.32	481.36
100 СПЗ	686.79	679.95	687.89	679.05	671.17	669.23	673.15	684.20

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОГО КАРБОВАНЦЯ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (на кінець періоду¹)**

(укр. крб.)

Назви валют	1992	1993	1994	1995
I група				
1 австралійський долар	440	8 588	81 040	133 330
1 австрійський шилінг	56	1 052	9 400	17 790
1 англійський фунт стерлінгів	961	18 797	161 210	277 020
10 бельгійських франків	192	3 563	32 190	60 930
1 німецька марка	394	7 398	66 130	125 150
1 нідерландський гульден	350	6 607	59 080	111 800
1 датська крона	102	1 893	16 860	32 310
100 італійських лір	43	756	6 350	11 320
1 канадський долар	503	9 375	74 460	131 230
1 норвезька крона	93	1 705	15 150	28 360
1 долар США	638	12 610	104 200	179 400
1 фінська марка	121	2 207	21 790	41 200
1 французький франк	116	2 172	19 130	36 610
1 шведська крона	90	1 514	13 910	26 900
1 швейцарський франк	435	8 706	78 330	155 860
10 японських ен	51	1 132	10 390	17 410
1 ЕКЮ	771	14 309	126 230	235 820
10 іспанських песет	56	902	7 830	14 760
10 грецьких драхм	30	516	4 280	7 560
1 ірландський фунт	1 040	17 969	159 130	286 530
1 ісландська крона	—	175	1 510	2 760
10 португальських ескудо	44	724	6 430	12 000
1 СПЗ	—	17 476	151 140	266 740
II група				
100 російських рублів	—	456	2 940	3 870
1 азербайджанський манат	—	1	50	40
1000 білоруських рублів	—	4	9 160	15 080
1 вірменський драм	—	1	250	450
1 естонська крона	49	925	8 270	15 640
1 казахстанський тенге	—	1 796	1 720	2 830
1 киргизький сом	—	1 566	9 740	16 380
1 латвійський лат	—	21 158	190 490	335 330
1 литовський літ	—	3 231	26 050	44 850
1 молдавський лей	—	3 417	24 360	39 520
1 туркменський манат	—	—	10 420	70
1 узбецький сум	—	2	4 170	5 180
1 грузинський ларі	—	—	—	—

¹ Встановлений на останній календарний день.

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (на кінець періоду¹)**

Назви валют	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2 0 0 1				
							01	02	03	04	
											(грн.)
100 австралійських доларів	150.71	124.18	209.45	339.79	301.54	270.23	295.85	285.43	263.59	277.16	
100 австрійських шилінгів	17.27	15.06	29.12	38.08	36.75	33.94	36.30	36.15	34.78	35.51	
100 англійських фунтів стерлінгів	319.13	315.99	573.15	842.90	810.26	767.39	793.03	783.50	772.97	781.37	
10000 азербайджанських манатів	4.61	4.88	8.84	11.93	11.91	11.12	11.87	11.83	11.77	11.72	
1000 бельгійських франків	58.97	51.37	99.31	129.90	125.35	115.76	123.81	123.31	118.65	121.14	
10 білоруських рублів	0.82	0.46	—	0.06	0.04	0.03	0.04	0.04	0.04	0.04	
1000 грецьких драхм	7.64	6.72	12.17	15.87	14.84	13.70	14.66	14.60	14.05	14.34	
100 датських крон	31.76	27.81	53.79	70.40	67.76	62.79	66.94	66.65	64.14	65.47	
100 доларів США	188.90	189.90	342.70	521.63	543.45	529.85	543.06	542.88	541.92	541.58	
100 естонських крон	15.19	13.25	25.60	33.49	32.32	29.84	31.92	31.79	30.59	31.23	
100 ісландських крон	2.83	2.65	4.94	7.26	6.42	5.10	6.29	6.27	5.92	5.75	
100 ірландських фунтів	316.06	273.23	508.72	665.38	642.08	592.91	634.17	631.62	607.73	620.48	
1000 іспанських песет	14.42	12.52	24.08	31.49	30.39	28.06	30.02	29.90	28.77	29.37	
10000 італійських лір	12.36	10.78	20.69	27.06	26.12	24.12	25.79	25.69	24.72	25.24	
100 канадських доларів	137.97	131.87	220.61	358.73	362.11	331.72	361.69	355.01	344.23	350.83	
100 казахстанських тенге	2.56	2.50	4.09	3.77	3.76	3.53	3.74	3.74	3.73	3.72	
100 латвійських латів	337.32	321.86	602.28	894.73	879.37	830.49	884.46	874.20	861.56	861.02	
100 литовських літів	47.23	47.48	85.68	130.41	135.86	132.46	135.77	135.72	135.48	135.40	
100 молдавських леїв	40.62	40.75	41.18	45.01	43.89	40.47	42.81	42.87	42.18	41.99	
100 нідерландських гульденів	108.23	94.03	181.80	237.79	229.47	211.90	226.64	225.73	217.19	221.75	
100 німецьких марок	121.49	105.97	204.84	267.93	258.55	238.75	255.37	254.34	244.72	249.85	
100 норвезьких крон	29.30	25.81	45.33	64.88	61.42	58.73	61.01	60.45	59.40	59.92	
100 польських злотих	66.08	54.30	98.46	126.46	131.35	133.60	131.70	132.63	132.72	136.76	
100 португальських ескудо	1.21	1.04	2.00	2.61	2.52	2.33	2.49	2.48	2.39	2.44	
10 російських рублів	3.40	3.19	1.66	1.93	1.93	1.76	1.91	1.89	1.89	1.88	
100 сингапурських доларів	134.97	113.61	207.07	312.73	313.58	286.37	310.72	311.72	300.47	297.66	
100 словацьких крон	5.94	5.50	9.39	12.32	11.51	10.92	11.43	11.38	10.96	11.21	
10000 турецьких лір	0.18	0.09	0.11	0.10	0.08	0.04	0.08	0.05	0.05	0.05	
10000 туркменських манатів	4.64	4.56	6.59	10.03	10.45	10.19	10.44	10.44	10.42	10.42	
1000 угорських форинтів	11.74	9.39	15.85	20.70	19.08	19.05	18.84	18.68	17.94	18.28	
100 узбецьких сумів	3.45	2.37	3.12	3.73	1.67	0.77	1.65	1.62	1.59	1.56	
100 фінських марок	40.65	35.02	67.38	88.14	85.05	78.54	84.00	83.66	80.50	82.19	
100 французьких франків	36.01	31.67	61.08	79.89	77.09	71.19	76.14	75.83	72.97	74.50	
100 чеських крон	6.90	5.55	11.38	14.60	14.43	14.61	14.41	14.37	13.85	14.11	
100 шведських крон	27.50	24.03	42.41	61.20	57.26	50.20	56.49	55.05	52.27	53.58	
100 швейцарських франків	139.72	130.60	250.32	326.48	331.99	314.89	328.50	323.69	313.42	317.77	
1000 японських єн	16.29	14.66	29.71	51.01	47.30	40.49	46.51	46.75	43.22	43.63	
100 євро (до 1999 року – ЕКЮ)	236.26	209.59	401.33	524.03	505.68	466.96	499.45	497.44	478.62	488.67	
100 СПЗ	271.66	255.10	481.62	714.55	708.07	665.29	704.78	701.66	686.53	685.53	

¹ Встановлений на останній календарний день.

Закінчення

Назви валют	2001							
	05	06	07	08	09	10	11	12
100 австралійських доларів	277.95	272.76	270.58	283.39	264.27	269.32	274.17	270.23
100 австрійських шилінгів	33.68	33.17	34.05	35.30	35.38	34.87	34.12	33.94
100 англійських фунтів стерлінгів	769.31	756.86	763.50	776.27	782.61	769.93	752.90	767.39
10000 азербайджанських манатів	11.71	11.59	11.47	11.42	11.37	11.23	11.13	11.12
1000 бельгійських франків	114.88	113.15	116.13	120.40	120.67	118.94	116.39	115.76
10 білоруських рублів	0.04	0.04	0.04	0.04	0.04	0.03	0.03	0.03
1000 грецьких драхм	13.60	13.40	13.75	14.25	14.29	14.08	13.78	13.70
100 датських крон	62.15	61.32	62.92	65.25	65.46	64.49	63.10	62.79
100 доларів США	541.52	538.28	535.35	534.04	533.11	529.37	528.31	529.85
100 естонських крон	29.62	29.17	29.94	31.04	31.11	30.67	30.01	29.84
100 ісландських крон	5.19	5.13	5.33	5.40	5.27	5.10	4.85	5.10
100 ірландських фунтів	588.44	579.59	594.85	616.72	618.09	609.25	596.15	592.91
1000 іспанських песет	27.85	27.43	28.16	29.19	29.26	28.84	28.22	28.06
10000 італійських лір	23.93	23.57	24.20	25.08	25.14	24.78	24.25	24.12
100 канадських доларів	351.25	353.11	349.43	345.77	337.62	335.99	333.91	331.72
100 казахстанських тенге	3.71	3.67	3.65	3.63	3.61	3.57	3.56	3.53
100 латвійських латів	850.11	842.38	844.40	857.21	861.24	841.61	833.30	830.49
100 литовських літів	135.38	134.57	133.84	133.51	133.28	132.34	132.08	132.46
100 молдавських леїв	41.72	41.69	41.50	41.51	41.45	41.18	40.99	40.47
100 нідерландських гульденів	210.30	207.13	212.59	220.41	220.89	217.73	213.05	211.90
100 німецьких марок	236.95	233.39	239.53	248.34	248.89	245.33	240.06	238.75
100 норвезьких крон	58.60	57.88	58.71	60.35	60.02	60.17	59.07	58.73
100 польських злотих	135.21	135.46	126.82	125.95	126.12	128.96	129.60	133.60
100 португальських ескудо	2.31	2.28	2.34	2.42	2.43	2.39	2.34	2.33
10 російських рублів	1.86	1.85	1.83	1.82	1.81	1.78	1.77	1.76
100 сингапурських доларів	299.30	295.43	297.02	305.17	301.92	290.52	288.84	286.37
100 словацьких крон	10.81	10.80	10.85	11.20	11.16	10.97	10.83	10.92
10000 турецьких лір	0.05	0.04	0.04	0.04	0.03	0.03	0.04	0.04
10000 туркменських манатів	10.41	10.35	10.30	10.27	10.25	10.18	10.16	10.19
1000 угорських форинтів	18.27	18.74	18.96	19.24	18.92	18.72	18.73	19.05
100 узбецьких сумів	1.52	1.43	1.33	1.28	1.25	1.22	0.77	0.77
100 фінських марок	77.94	76.77	78.79	81.69	81.87	80.70	78.97	78.54
100 французьких франків	70.65	69.59	71.42	74.05	74.21	73.15	71.58	71.19
100 чеських крон	13.58	13.51	13.83	14.18	14.35	14.27	14.11	14.61
100 шведських крон	51.04	49.55	50.61	51.31	50.02	50.07	49.59	50.20
100 швейцарських франків	303.85	299.75	309.97	320.16	329.78	326.34	320.81	314.89
1000 японських єн	45.09	43.32	42.80	44.58	44.65	43.45	42.98	40.49
100 євро (до 1999 року – ЕКЮ)	463.43	456.46	468.48	485.71	486.78	479.82	469.51	466.96
100 СПЗ	679.19	670.51	673.87	687.96	687.22	676.58	668.88	665.29

ЗМІСТ:

Розділ 1. ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ	9
1.1. РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ	10
1.2. ІНФЛЯЦІЯ	12
1.3. ІНВЕСТИЦІЇ	14
1.4. ПРОМИСЛОВЕ ВИРОБНИЦТВО	17
1.5. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО. РОЗВИТОК РИНКОВИХ ВІДНОСИН НА СЕЛІ	19
1.6. ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ	22
1.7. ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ	23
1.8. СТАН РИНКУ ПРАЦІ	27
1.9. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ	29
1.10. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ	32
1.11. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РОЗВИНУТИХ ДЕРЖАВ СВІТУ	34 35
Розділ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	47
2.1. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА	48
2.2. НАПРЯМИ КРЕДИТНОЇ ЕМІСІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	50
2.3. ГРОШОВИЙ ОБІГ	51
2.4. ГОТІВКОВИЙ ОБІГ	53
2.5. ВАЛЮТНО-КУРСОВА ПОЛІТИКА	55
2.6. ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	56
2.7. УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ЗОЛОВОВАЛЮТНИМИ РЕЗЕРВАМИ	58
2.8. СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ	58
2.9. ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ	59
2.10. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ ТА БАНКІВ УКРАЇНИ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	61
2.11. РОЗРАХУНКОВО-КАСОВЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	63
2.12. ПЛАТІЖНА СИСТЕМА УКРАЇНИ	63
2.13. СТАН РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ	65
2.14. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	68
2.15. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ	72
2.16. РИНОК ДЕПОЗИТІВ І ВКЛАДІВ	73
2.17. КРЕДИТУВАННЯ БАНКАМИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ	74
2.18. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ	77
2.19. ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОЇ РОБОТИ. ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ	78
2.20. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	81
2.21. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ТА РЕВІЗІЙНА РОБОТА	83
2.22. РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	83

ЗМІСТ:

Річний звіт Національного банку України за 2001 рік	2.23. ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКНОТНО-МОНЕТНОГО ДВОРУ 2.24. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ 2.25. РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ КАЛЕНДАР ОСНОВНИХ ПОДІЙ, ЩО ВІДБУЛИСЬ У 2001 РОЦІ МЕТОДОЛОГІЧНІ КОМЕНТАРІ ДО РІЧНОГО ЗВІТУ	84 84 86 88 91
Редакційна колегія: Шаповалов А.В. (голова) Галь В.М. (заступник голови) Сенищ П.М. Гребеник Н.І. Дорофєєва Н.В. Яременко С.О. Приходько Л.О.	Розділ 3. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ за 2001 рік БАЛАНС ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ЗВІТ ПРО ЗМІНИ У ВЛАСНОМУ КАПІТАЛІ ПРИМІТКИ ДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА 2001 РІК АУДИТОРСЬКИЙ ВИСНОВОК	95 96 97 98 99 100 129
Річний звіт підготовлено економічним департаментом Національного банку України	Розділ 4. ТАБЛИЧНІ МАТЕРІАЛИ ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО СТАНУ УКРАЇНИ ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ ЗА 2001 РІК ДИНАМІКА ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 1991–1997 РОКАХ НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 1998–2001 РОКАХ НАЯВНА ГРОШОВА МАСА В ОБІГУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗМІЩЕННЯ В 2001 РОЦІ ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ РЕФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ КРЕДИТИ, НАДАНІ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УРЯДУ УКРАЇНИ КРЕДИТИ, НАДАНІ БАНКАМИ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ СЕРЕДНЬОЗВАЖЕНІ ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ БАНКІВ УКРАЇНИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ ЗМІНИ ЦІН СПОЖИВЧОГО РИНКУ, ЦІН ВИРОБНИКІВ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК БАНКІВ І ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НБУ В 2001 РОЦІ ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОГО КАРБОВАНЦЯ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (СЕРЕДНІЙ ЗА ПЕРІОД) ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (СЕРЕДНІЙ ЗА ПЕРІОД) ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОГО КАРБОВАНЦЯ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (НА КІНЕЦЬ ПЕРІОДУ) ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ВСТАНОВЛЕНИЙ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ (НА КІНЕЦЬ ПЕРІОДУ)	131 132 138 139 140 142 145 146 147 148 149 150 151 152 155 156
Над річним звітом працювали: Бойчук М.І., Горбань Н.В., Понур Л.О. Відповідальна за випуск завідуюча сектором з випуску офіційних документів НБУ редакції періодичних видань НБУ Бойчук М.І. Оператор Литвинова Н.В. Фото Негребецького В.С.		
Адреса редакції: просп. Науки, 7 Київ-028, 03028, Україна тел. (044) 267-30-27 тел./факс: (044) 264-96-25 E-mail: litvinova @bank.gov.ua Оригінал-макет і друк виконані у відділі видавничого виробництва Інженерно-технічного центру Національного банку України Комп'ютерна верстка та підготовка графічних матеріалів: Юркін О.М., Кобзенко С.Г. Художнє оформлення: Бутіна І.В., Горбатовська О.Ю.		
Підписано до друку 16.08.2002 р. Формат 60 x 84/8. Друк офсетний. Тираж 300. Зам. № 2-0865.		